



## Eindrapport

Studie naar de financiële, institutionele en operationele weerslag van de overdracht van de gemeenschapsbevoegdheden naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bij een mogelijke zevende staatshervorming

**Coördinatie:** Maxime Fontaine (DULBEA)

**UNamur (team CERPE - HB):** Henri Bogaert (dir.), Gabriel El Mahi, Christelle Kozicki, Élodie Lecuivre, Jérôme Voglaire.

**UNamur (team CERPE - MM-MD):** Marcus Dejardin (dir.), Michel Mignolet (dir.), Christian Valenduc (dir.), Maxine Coppé, Alice Dumont, Cécile Gérard, Margaux Lombet, Sébastien Thonet.

**ULB (DULBEA):** Benoît Bayenet (dir.), Ilan Tojerow (dir.), Océane Bertrand, Justine Carlier, Maxime Fontaine, Thomas Murphy, Manon Pierrot.

**ULiège (Tax Institute):** Marc Bourgeois (dir.), Xavier Miny.

UNamur

*Centre de recherches en Economie Régionale et Politique Economique (CERPE)*

ULB

*Département d'économie appliquée de l'ULB (DULBEA)*

ULiège

*Tax Institute*

24 december 2021

# Inhoud

<b>Inhoud</b> .....	<b>2</b>
<b>Inleiding</b> .....	<b>4</b>
<b>Deel I – Juridische en institutionele beschouwingen</b> .....	<b>7</b>
1. Overzicht van de instellingen en bevoegdheden op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest .....	8
1.1. De federale overheid .....	10
1.2. De Vlaamse en de Franse Gemeenschap .....	11
1.3. De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie .....	12
1.4. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest .....	13
1.5. De Franse Gemeenschapscommissie .....	14
2. Het project voor een hervorming van de staatsstructuur op basis van het gewestelijke model 15	
Tussentijdse conclusie .....	20
3. Beschrijving van het voorgestelde model .....	20
<b>Deel II - Budgettaire overwegingen</b> .....	<b>27</b>
4. De Brusselse begroting .....	27
4.1. Macro-economisch kader .....	27
4.2. Evolutie van de huidige inkomsten en uitgaven .....	29
4.3. Weerslag van een stopzetting van strategische investeringen in 2025 op de saldi van de geconsolideerde entiteiten. ....	34
5. Verdeling van de uitgaven .....	36
5.1. Franse Gemeenschap .....	37
5.2. Vlaamse Gemeenschap.....	40
6. Verdeling van inkomsten .....	43
6.1. BFW-ontvangsten .....	43
6.2. Overige inkomsten.....	52
7. Verdeling van de schuld.....	54
8. Referentiescenario.....	55
8.1. Een Brusselse gewestelijke entiteit ontstaan uit de samenvoeging van het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC.....	56
8.2. Een Brusselse gewestelijke entiteit ontstaan uit de samenvoeging van het BHG en de GGC, met de COCOF en de VGC apart.....	62
8.3. Analyse van de tekorten overgedragen vanuit de Vlaamse Gemeenschap en de Franse Gemeenschap naar de Brusselse entiteit. ....	67
8.4. Franse Gemeenschap .....	69
8.5. Vlaamse Gemeenschap.....	70
9. Alternatieve scenario's .....	73
9.1. Scenario met een verdeelsleutel PB “werkplek” .....	73

9.2. Scenario met een verdeelsleutel Ven.B. ....	84
9.3. Scenario met een verdeelsleutel 91,8-8,2 .....	88
<b>Conclusie .....</b>	<b>94</b>
<b>Bibliografie .....</b>	<b>98</b>

## Inleiding

Het Belgisch federaal model is het resultaat van zes opeenvolgende staatshervormingen tussen 1970 en 2014. In een land met drie taalgemeenschappen (Franstaligen, Nederlandstaligen en Duitstaligen) wortelt de institutionele evolutie in de wil om de deelstaten een zeer ruime autonomie te geven. Daardoor hebben ze de mogelijkheid een eigen beleid te voeren dat zo dicht mogelijk bij de wensen van hun burgers aansluit<sup>1</sup>.

Maar het institutioneel bestel is geëvolueerd naar een bijzonder complexe vorm als gevolg van de territoriale superpositie van twee soorten deelstaten waaraan een verschillende bevoegdheden zijn toegekend<sup>2</sup>. Het is opgevat als een tweeledig systeem van enerzijds Gemeenschappen (bevoegd voor persoonsgebonden aangelegenheden: cultuur, onderwijs, welzijn enz.) en anderzijds Gewesten (bevoegd voor gebiedsgebonden aangelegenheden: landbouw, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, werkgelegenheid, leefmilieu enz.) die hun bevoegdheden uitoefenen op eenzelfde grondgebied: De Vlaamse Gemeenschap (VG), de Franse Gemeenschap (FG), de Duitstalige Gemeenschap (DG), het Vlaams Gewest (VG), het Waals Gewest (WG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

Dankzij deze tweeledige structuur kon rekening worden gehouden met de aanvankelijk uiteenlopende verzuchtingen van de bevolking (aan Vlaamse kant eiste men culturele autonomie, terwijl de Waalse bevolkingsgroep zelf zijn economische heropstanding wenste te organiseren) maar tegelijk had men ook een oplossing voor de specifieke situatie van het officieel tweetalige Brusselse gebied, waar zowel de Vlaamse Gemeenschap (VG) als de Franse Gemeenschap (CF) bevoegd zijn<sup>3</sup>. Concreet wordt het gemeenschapsbeleid op het Brussels grondgebied gevoerd door specifieke gemeenschapscommissies die optreden als gedecentraliseerde entiteiten: de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) bevoegd voor beleidsinitiatieven die verband houden met de gemeenschapsmateries van de Franse Gemeenschap (FG), de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) bevoegd voor de gemeenschapsmateries van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) bevoegd voor gemeenschapsmateries die niet uitdrukkelijk behoren tot de bevoegdheid van één van beide Gemeenschappen.

De complexiteit van het Belgisch institutioneel systeem wordt nog versterkt door de asymmetrie tussen de deelstaten die is gebleken na meerdere hervormingen van de instellingen. In het zuiden van het land heeft het Waals Gewest (WG) de uitoefening van een aantal van zijn bevoegdheden overgeheveld naar de Duitstalige Gemeenschap (DG). De Franse Gemeenschap (FG) hevelde de uitoefening van enkele van haar bevoegdheden over naar het Waals Gewest (WG) en de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF).

---

<sup>1</sup> Brussels Hoofdstedelijk Parlement. 2017. De Parlementen van België en hun internationale bevoegdheden. <http://www.parlement.brussels/wp-content/uploads/2017/04/de-parlementen-van-belgie-internationaal-nl.pdf>.

<sup>2</sup> Artikel 35 van de Grondwet heeft als doel de bevoegdheden van de federale overheid te beperken tot de materies die haar uitdrukkelijke zijn toegewezen door een bijzondere wet. Maar de bijzondere wet houdende organisatie van de verdeling van bevoegdheden zag nooit het levenslicht. Hierdoor is het de Federale Staat die vandaag de residuaire bevoegdheden uitoefent. Zie hierover F. BOUHON en X. MINY, *Introduction au droit public – Considérations générales et particularités belges*, Brussel, Larcier, 2021, blz. 178.

<sup>3</sup> Sägesser, C. (2021). « La Belgique fédérale 2.0. Vers la fin de l'affrontement à 2 et l'apaisement à 4 ? », *Politique, revue belge d'analyse et de débat*, n° 117, 116-121.

In het noorden van het land zijn de gewestelijke instellingen van bij de aanvang samengevoegd met de instellingen van de Vlaamse Gemeenschap (VG).

De laatste tijd staat de complexiteit van het institutioneel bestel met zijn over meerdere beleidsniveaus en instellingen verspreide bevoegdheden sterk in vraag, zeker in de context van de Covid-19-pandemie. De vereenvoudiging van het institutioneel landschap, vooral op Brusselse bodem, gaat hierdoor vlot over de tong op het politieke schouwtoneel.

In deze context stelt de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel (GOB) vast dat het institutioneel bestel bij een eventuele volgende staatshervorming aan een sterkere regionalisering zou kunnen worden onderworpen, wat ertoe kan leiden dat de Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap verdwijnen en er een model met vier Gewesten ontstaat: de drie bestaande Gewesten (het Vlaams, het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) en een Duitstalig Gewest die op hun respectievelijke grondgebied instaan voor de uitoefening van zowel de gewestelijke als de gemeenschapsbevoegdheden.

Dit zou betekenen dat de bevoegdheden die vandaag onder de Gemeenschappen vallen, overgedragen worden naar de vier Gewesten. Naast de organisatorische gevolgen voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) zou dit model ook budgettaire gevolgen hebben waarmee rekening moet worden gehouden, met name voor de Brusselse Gemeenschapsinstellingen. Dit rapport stelt een begrotingsstudie voor om de impact en de financiële behoeften te onderzoeken die deze hervorming voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) zou teweegbrengen over de periode 2025-2035. Praktisch gezien kan deze studie door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) worden gebruikt als referentie-instrument om zijn positie te versterken als politiek onderhandeld zou worden over een viergewestenmodel.

Het rapport bestaat uit twee delen: een eerste deel rond juridische beschouwingen dat de institutionele gevolgen van een model met vier Gewesten behandelt (*cfr. deel I*) en een tweede deel dat dieper ingaat op de budgettaire aspecten en de financiële gevolgen van dat model voor de Brusselse instellingen onderzoekt (*cfr. deel II*).

- Deel I: Juridische overwegingen

Het *eerste deel* vormt de juridische en institutionele grondslag van de studie. In een eerste afdeling schetst het een overzicht van de instellingen en bevoegdheden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) (*cfr. afdeling 1.*). De tweede afdeling behandelt het project voor een hervorming van de staatsstructuur op basis van het gewestelijke model en de herziening van de staatsstructuur en van bijzondere wetten die daaruit voortvloeit (*cfr. afdeling 2.*). Deze beide afdelingen leiden tot een tussentijdse conclusie.

De derde afdeling ten slotte geeft een beschrijving van het beoogde hervormingsscenario om het kader van de begrotingsstudie en de draagwijdte van de resultaten te kunnen begrijpen (*cfr. afdeling 3.*).

- Deel II: Het begrotingsaspect

Het *tweede deel* evalueert de financiële gevolgen van de hervorming voor de Brusselse instellingen. De vierde afdeling beschrijft het macro-economisch kader waarin gewerkt wordt om de begrotingsprognoses te verwezenlijken die in dit rapport staan vermeld (*cfr. afdeling 4.1.*) en maakt voor de periode 2021-2035 een raming van de Brusselse inkomsten en uitgaven binnen het bestaand institutioneel model door simulatie van de deelstaatbegrotingen bij een ongewijzigde structuur van de

instellingen (*cfr. afdeling 4.2.*). Deze prognoses vergelijken we vervolgens met de prognoses die werden uitgewerkt op grond van een viergewestenmodel om de financiële gevolgen van deze hervorming te evalueren voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

De verwezenlijking van begrotingsvooruitzichten voor een model met vier Gewesten vereist evenwel een grondig onderzoek van de begrotingen van de beide Gemeenschappen die op het Brussels grondgebied aanwezig zijn om vervolgens de begrotingsinkomsten en -uitgaven over de drie Gewesten te kunnen spreiden. Daarom betreffen de volgende drie afdelingen de methodologie die voor deze gewestelijke spreiding gehanteerd werd.

De *vijfde afdeling* verdeelt de huidige kredieten en uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG) over de gewesten (*cfr. afdeling 5.1.*) en de huidige kredieten en uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG) (*cfr. afdeling 5.2.*). Bij wijze van indicatie wordt in dit deel ook een verdeling gegeven van het saldo van de 'unités d'administration publique' (UAP) en van de rechtspersonen binnen de consolidatieperimeter van de Gemeenschappen in het kader van het Europees bestuur voor het jaar 2021.

De *zesde afdeling* verdeelt op gewestelijke basis de huidige inkomsten van de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG). Deze verdeling betreft zowel de inkomsten die staan omschreven in de bijzondere wet betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten (BFW) (*cfr. afdeling 6.1.*) als de overige inkomsten (*cfr. afdeling 6.2.*) van de Gemeenschappen.

De *zevende afdeling* verdeelt op gewestelijke basis de gemeenschapsschulden en de uitgaven voor de rentelast (*cfr. afdeling 7*).

De *achtste afdeling* vervolgens, toont voor de periode 2025-2035 de begrotingsvooruitzichten zoals deze werden uitgewerkt voor een model met vier gewesten. Dit referentiescenario gaat uit van een gewestelijke verdeling van de personenbelasting (PB) op basis van de woonplaats, de niet-regionalisering van de vennootschapsbelasting (Ven.B.) en kiest als hypothese dat de Brusselse bevolking bestaat uit 80% Franstaligen en 20% Nederlandstaligen. De hervorming wordt op twee verschillende manieren geëvalueerd in functie van de wijze waarop de Gemeenschapscommissies in het viergewestenmodel worden geïntegreerd: een model dat een Brusselse gewestelijke entiteit creëert waarin het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC worden samengevoegd (*cfr. afdeling 8.1.*) en een model dat een Brusselse gewestelijke entiteit creëert waarin het BHG en de GGC worden samengevoegd en de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie apart blijven bestaan (*cfr. afdeling 8.2.*).

De *negende afdeling* ten slotte beschrijft alternatieve referentiescenario's waarin meerdere hervormingsmogelijkheden een plaats krijgen en die gewicht verlenen aan bepaalde eisen. Deze alternatieve scenario's betreffen een gewestelijke verdeling van de personenbelasting (PB) in functie van de werkplek (*cfr. afdeling 9.1.*), een regionalisering van de vennootschapsbelasting (Ven.B.) in functie van de maatschappelijke zetel (*cfr. afdeling 9.2.*) en een wijziging van de hypothese die werkt op basis van de verhouding tussen Franstaligen en Nederlandstaligen (91,8%-8,2% in plaats van 80%-20%) (*cfr. afdeling 9.3.*).

## Deel I – Juridische en institutionele beschouwingen

De institutionele complexiteit van België wordt vaak benadrukt, zowel in België als in het buitenland, en geeft dikwijls aanleiding tot heel wat scherpe en minder scherpe kritiek vanuit de pers, het maatschappelijk middenveld en de politieke wereld. Hoewel de vierde staats hervorming erop gericht was de staatsstructuur te voltooien, is bij de twee daaropvolgende hervormingen gebleken dat de Belgische instellingen blijven evolueren. Dat zal allicht ook in de toekomst nog het geval zijn. Getuige daarvan het federale regeerakkoord van 30 september 2020 dat tegen 2024 een nieuwe omvorming van de staat in het vooruitzicht stelt om tot “een meer homogene en efficiënte bevoegdheidsverdeling”<sup>4</sup> te komen.

**Het bijzondere statuut van Brussel**, dat als een “gordiaanse knoop”<sup>5</sup> de bijzonderheden van het federale systeem “op zijn Belgisch” verenigt, maar waaraan enkele auteurs desondanks bepaalde kwaliteiten toedichten<sup>6</sup>, staat stevast centraal in de besprekingen en onderhandelingen. Er zijn in het verleden al verscheidene voorstellen op tafel gelegd om dat te hervormen<sup>7</sup>. Eén daarvan bestaat erin gemeenschapsbevoegdheden die betrekking hebben op het Brusselse grondgebied, deels of volledig te regionaliseren<sup>8</sup>. Langs Franstalige kant sluiten de radicale benadering die wordt voorgestaan door de ondertekenaars van het “Brussels manifest”<sup>9</sup> en de zienswijze van enkele vooraanstaande Waalse regionalisten<sup>10</sup> daarbij aan. Niet zo lang geleden, in 2016, verklaarde Paul Magnette dat “Wallonië zonder bevoegdheid over cultuur en onderwijs als een eunuch is. Geef mij die twee bevoegdheden die essentieel zijn om vorm te kunnen geven aan een identiteit en Wallonië krijgt een volwaardig

---

<sup>4</sup> Zie [https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord\\_2020.pdf](https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf).

<sup>5</sup> X. DELGRANGE en M. EL BERHOUMI, “Le découpage des compétences régionales et communautaires à Bruxelles ou la tentation de la transgression”, in P.-O. DE BROUX, B. LOMBAERT en D. YERNAULT, *Le droit bruxellois. Un bilan après 25 ans d'application (1989 - 2014)*, Brussel, Larcier, 2015, blz. 67.

<sup>6</sup> Zo is het systeem volgens Hugues Dumont en Laurence Vancrayebeck weliswaar complex, maar bezit het een grote kwaliteit die veel buitenlandse waarnemers bewonderen: het beschermt de individuele vrijheid. De Brusselaars kunnen via de instellingen waartoe zij zich vrijelijk wenden, namelijk geval per geval kiezen tot welke Gemeenschap zij behoren en onder welke gemeenschapswetgeving zij vallen (H. DUMONT en L. VANCRAYPEBECK, “L'exercice des compétences communautaires à Bruxelles”, *C.D.P.K.*, 2008, blz. 247). Daarom pleiten sommige grondwetspecialisten ervoor een gemeenschapsstructuur te behouden en die in hoofdzaak te beperken tot onderwijs, fundamenteel onderzoek, audiovisuele aangelegenheden, permanente vorming, de verdediging van de Franse taal en de erkenning en subsidiëring van de culturele instellingen die zowel in het Franse taalgebied als in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad actief zijn (zie H. DUMONT, “Les leçons constitutionnelles d'une crise politique inédite en Belgique dans cinq de ses collectivités politiques fédérées”, *Revue belge de droit constitutionnel*, 2018, blz. 200).

<sup>7</sup> Zie N. BERNARD, M. LYS en C. ROMAINVILLE, “Cinquante années de fédéralisation en Belgique: évolutions politiques et institutionnelles”, in C. XHARDEZ, M. COUNET, F. RANDOUR en C. NIESSEN, *50 ans de fédéralisation de l'État belge. Institutions, acteurs, politiques publiques et particularités du fédéralisme belge*, Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2020, blz. 38.

<sup>8</sup> Voor een juridische analyse van een dergelijke hervorming, zie recent J. LIEVENS, Y MOSSOUX en K. REYBROUCK, “Bruxelles: een stad, een gewest én een gemeenschap – Een gedachte-experiment voor Brussel: vers une intégration des communes, des communautés et de la Région”, *C.D.P.K.*, 2019, blz. 348.

<sup>9</sup> Zie H. DUMONT, “De institutionele toekomst van Brussel. Debat op basis van het ‘Brussels Manifest’. Samenvatting en conclusies”, *Brussels studies*, 16 juni 2008, nr. 19, blz. 19-29; N. RYELANDT, “Le groupe Wallonie-Bruxelles et le débat sur les institutions francophones”, *C.H. CRISP*, nrs. 2009-2010, 2009, 98 bladzijden; J.-P. NASSAUX, “Le nouveau mouvement bruxellois”, *C.H. CRISP*, nrs. 2103-2104, 2011, 88 bladzijden.

<sup>10</sup> Zie bijvoorbeeld J.-C. MARCOURT, “Réformes institutionnelles: une opportunité d'améliorer l'efficacité des politiques publiques”, *Rev. Dr. ULg*, 2009, blz. 121-131.

mobiliserend project”<sup>11</sup>. Uit de noordelijke helft van het land kunnen we in dat verband dan weer het vlugschrift *De Belgische Unie bestaat uit vier deelstaten* uit 2011 van de hand van Johan Vande Lanotte aanhalen. De Vlaamse socialist pleitte destijds voor een model dat steunt op een territoriale logica (vooral met betrekking tot de op dit ogenblik *gewestelijke* en *persoonsgebonden* aangelegenheden) en bijgevolg voor de consolidatie van vier deelstaten: Vlaanderen, Wallonië, Brussel en de Duitstalige entiteit. Volgens de analisten van de institutionele evolutie van het rijk tonen de compromissen die bij de zesde staats hervorming werden bereikt, trouwens aan dat de Belgische staat afstevent op zo’n overwegend gewestelijke en territoriale dynamiek<sup>12</sup>.

We moeten evenwel goed voor ogen houden dat de Vlaamse beweging van haar kant haar oorsprong vindt in de versterking van de sociaal-culturele gemeenschappen en zich ontwikkeld heeft vanuit het idee dat “Vlaanderen Brussel niet zal loslaten”<sup>13</sup>. De historische band tussen beide gebieden komt symbolisch in het bijzonder tot uiting in de vestiging van de officiële Vlaamse instellingen in de hoofdstad<sup>14</sup>. Het Vlaams parlement tot slot bepleitte in vijf resoluties die het ruim twintig jaar geleden, op 3 maart 1999<sup>15</sup>, goedkeurde, de invoering van een staatsstructuur die in hoofdzaak twee deelstaten, overeenstemmend met het Nederlandse taalgebied en het Franse taalgebied, zou omvatten.

Er zijn nog heel wat politieke en juridische vraagtekens te plaatsen bij de haalbaarheid van zo’n model, dat uitsluitend gebaseerd zou zijn op Gewesten<sup>16</sup>. Alvorens dieper in te gaan op de budgettaire uitdagingen, moet daarom worden nagegaan welke grondwettelijke en juridische gevolgen een dergelijke hervorming zou teweegbrengen.

In dat opzicht is het aangewezen om kort de huidige institutionele structuur van de Belgische staat, in het bijzonder wat Brussel betreft, voor te stellen.

## 1. Overzicht van de instellingen en bevoegdheden op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Er loopt onmiskenbaar een dissociatieproces.<sup>17</sup> Onder druk van centrifugale krachten is de aanvankelijk unitaire Belgische staat in de jaren zeventig geëvolueerd naar een zogenaamd *federale* structuur,

---

<sup>11</sup> Zie R. HERMANS, “Paul Magonette (PS): “Sans enseignement et culture, la Wallonie est eunuque”, *RTBF*, 7 juni 2016, beschikbaar op: [https://www.rtb.be/info/belgique/detail\\_paul-magonette-sans-l-enseignement-ni-la-culture-la-wallonie-est-eunuque?id=9318995](https://www.rtb.be/info/belgique/detail_paul-magonette-sans-l-enseignement-ni-la-culture-la-wallonie-est-eunuque?id=9318995).

<sup>12</sup> M. EL BERHOUMI, L. LOSSEAU en S. VAN DROOGHENBROECK, “Vers une Belgique à quatre? Les compétences communautaires à Bruxelles après la sixième réforme de l’État”, in E. VANDENBOSSCHE (dir.), *De Brusselse instellingen anno 2017 bron van nieuwe institutionele ontwikkelingen / Les institutions bruxelloises en 2017 source de nouvelles évolutions institutionnelles*, Brugge, die Keure, 2017, blz. 45-73.

<sup>13</sup> E. VAN HAUTE, “La Volksunie: triomphe des idées, défaite du parti”, in P. DELWIT, *Les partis régionalistes en Europe. Des acteurs en développement?*, Brussel, Editions de l’Université de Bruxelles, 2005, blz. 243-264.

<sup>14</sup> Vlaams decreet van 6 maart 1984 betreffende de keuze van Brussel tot hoofdstad van de Vlaamse Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad*, 12 mei 1984).

<sup>15</sup> Zie G. PAGANO, “Les résolutions du parlement flamand pour une réforme de l’État”, *C.H. CRISP*, nrs. 1670-1671, 2000, 83 bladzijden.

<sup>16</sup> Voor de uiteenzetting van verschillende argumenten, zie. H. DUMONT en M. EL BERHOUMI, “Pour une Belgique à 4 + 1”, in *Les particularités de la structure fédérale belge et ses effets sur le statut juridique de la Communauté germanophone*, Eupen, Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, blz. 52.

<sup>17</sup> F. DELPÉRÉE, *Droit constitutionnel de la Belgique*, Brussel, Bruylant, 2000, blz. 388.



**opgebouwd uit vier taalgebieden.**<sup>18</sup> Zes staatsvormingen achtte men noodzakelijk om om vorm te geven aan zijn structuur, zijn organen, de verdeling van de bevoegdheden tussen de verschillende beleidsniveaus en de algemene principes waaraan deze zich moeten houden. Terwijl de politieke krachten in het noorden van het land de voorkeur gaven aan een opbouw uit **taal- en cultuurgemeenschappen**, toonden de Franstalige partijen zich veeleer voorstander van een systeem op basis van **afgebakende gebieden. Dat resulteerde uiteindelijk in een uitgesproken federalisme met een tweelagige structuur, bestaande uit twee soorten deelgebieden**<sup>19</sup>. Enerzijds beschikken drie Gemeenschappen over bevoegdheden op het vlak van onderwijs, cultuur, taalgebruik en de zogenaamde “persoonsgebonden” aangelegenheden, die voornamelijk nauw verband houden met het welzijns- en het gezondheidsbeleid. Anderzijds zijn aan drie Gewesten sociaal-economische bevoegdheden en bevoegdheden met betrekking tot het ruimtelijke ordeningsbeleid toegewezen. **Ieder deel van het Belgische grondgebied is daardoor onderworpen aan de rechtsnormen van de federale overheid en van minstens twee deelgebieden.** Die gelaagdheid, waarmee een compromis tussen de eisen werd gevonden<sup>20</sup> en die sinds 1993 door artikel 1 van de Grondwet is bekrachtigd, vormt een van de meest originele kenmerken van de Belgische staat.

De bevoegdheidsverdeling in België is daarenboven gebaseerd op verscheidene beginselen, waaronder dat van de **“evenwaardigheid van de normen”** – de normen van de deelgebieden staan op hetzelfde hiërarchische niveau als die van de federale overheid – en het beginsel van de **exclusiviteit**<sup>21</sup>, zowel op materieel als op territoriaal vlak. Ieder deelgebied geniet daardoor een ruime autonomie bij het uitoefenen van zijn bevoegdheden<sup>22</sup>. Door dat exclusiviteitsbeginsel berust het Belgische federalisme tevens op het uitgangspunt dat de overheid die materieel en territoriaal bevoegd is om binnen een domein wetten of regelgeving uit te vaardigen eveneens bevoegd is voor de financiering ervan<sup>23</sup>. Volgens de Raad van State vormt het financieel federalisme “een van de grondbeginselen die de Belgische staatsvorming kenmerken. Het houdt in dat de bevoegdheid van de federale Staat, de Gemeenschappen of de Gewesten om uitgaven te doen in het kader van hun overheidsbeleid of onder de vorm van subsidies aan publiekrechtelijke of privaatrechtelijke instellingen, afhankelijk is van de

---

<sup>18</sup> De taalwetten van 1962 en 1963, gecoördineerd op 18 juli 1966, versterkten het principe van de eentaligheid door drie eentalige taalgebieden en één tweetalig gebied bestaande uit de 19 Brusselse gemeenten te organiseren. Artikel 4 van de Grondwet bepaalt thans dat “België vier taalgebieden omvat: het Nederlandse taalgebied, het Franse taalgebied, het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en het Duitse taalgebied. Elke gemeente van het Rijk maakt deel uit van een van deze taalgebieden”. In datzelfde artikel staat dat de grenzen van de vier taalgebieden enkel gewijzigd of gecorrigeerd kunnen worden bij een bijzondere wet.

<sup>19</sup> Zie hierover F. BOUHON en X. MINY, *Introduction au droit public – Considérations générales et particularités belges*, Brussel, Larcier, 2021, blz. 141-201.

<sup>20</sup> M. VERDUSSEN, “Asymétrie”, in M. UYTENDAELE en M. VERDUSSEN (dirs.), *Dictionnaire de la Sixième Réforme de l’État*, Brussel, Larcier, 2015, blz. 69.

<sup>21</sup> Zie aldus Grondw. Hof, arrest nr. 87/2009 van 28 mei 2009, B.10.

<sup>22</sup> X. MINY, “Le contrôle du respect du principe de territorialité par le Cour constitutionnelle. Commentaire des arrêts nos 58/2017 et 25/2018 de la Cour constitutionnelle rendus respectivement les 18 mai 2017 et 1<sup>er</sup> mars 2018”, *Revue de fiscalité régionale et locale*, 2018/3, blz. 185-199

<sup>23</sup> J.-C. SCHOLSEM, “Les compétences fiscales et financières des collectivités de l’espace Wallonie-Bruxelles”, *C.D.P.K.*, 2008, blz. 271.

materiële bevoegdheid waartoe die geldmiddelen zijn bestemd, onder voorbehoud van eventuele uitzonderingen bepaald bij de Grondwet of de bijzondere wet”<sup>24</sup>.

**Hoewel artikel 39 van de Grondwet de uitoefening van gemeenschapsbevoegdheden door gewestelijke instellingen in beginsel verbiedt, dient te worden gewezen op de asymmetrie van het Belgische federale model.** De deelgebieden mogen op grond van de artikelen 137 tot 139 van de Grondwet de uitoefening van hun bevoegdheden namelijk overdragen naar een ander deelgebied. Kort samengevat heeft het Vlaams Gewest (VG) inmiddels de uitoefening van al zijn bevoegdheden overgedragen naar de Vlaamse Gemeenschap (VG) (art. 137); heeft de Franse Gemeenschap (FG) de uitoefening van bepaalde bevoegdheden overgedragen naar het Waals Gewest (WG), voor wat het Franse taalgebied betreft, en naar de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) – we komen daar verder op terug –, voor wat het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad betreft (art. 138) en heeft het Waals Gewest (WG) tot slot de uitoefening van bepaalde bevoegdheden overgedragen naar de Duitstalige Gemeenschap (DG) (art. 139).

Op het Brussels grondgebied bestaan twee taalgroepen naast elkaar maar er zijn geen subnationaliteiten<sup>25</sup>. Naast de negentien Brusselse gemeenten **treden er al naargelang van verscheidene aanknopingspunten meerdere instellingen op**<sup>26</sup>: de federale overheid (*cf. afdeling 1.1.*), het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) (*cf. afdeling 1.4.*), de Franse Gemeenschap (FGEM) en de Vlaamse Gemeenschap (VGEM) (*cf. afdeling 1.2.*), en de drie Gemeenschapscommissies – de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) (*cf. afdeling 1.3.*), de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) (*cf. afdeling 1.5.*) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC)<sup>27</sup>.

## 1.1. De federale overheid

De federale overheid is naast de aangelegenheden die de Grondwet en de bijzondere wet haar specifiek toekennen, krachtens artikel 35 van de Grondwet (*a contrario* gelezen) belast met de *residuaire* bevoegdheden. Bovenop de bevoegdheden die ze in het hele land uitoefent<sup>28</sup>, oefent de federale overheid in Brussel een aantal bijkomende bevoegdheden uit omwille van het feit dat het Gewest tweetalig is en de Gemeenschappen er elkaar overlappen.

---

<sup>24</sup> R.v.St. (afd. wetg.), advies nr. 26.248/1 uitgebracht op 1 april 1997 over een voorontwerp dat geleid heeft tot de wet van 18 juli 1997 tot instelling van een programma voor de terbeschikkingstelling van wetenschappelijke onderzoekers ten bate van de universitaire onderwijsinstellingen en de federale wetenschappelijke instellingen (*Parl. St.*, Kamer, zitt. 1996-1997, nr. 1022-1, blz. 4).

<sup>25</sup> Toch moet worden opgemerkt dat de Franse en Vlaamse gemeenschap door het ontbreken van criteria om hun belastingplichtigen te identificeren eenvoudigweg geen belastingen kunnen heffen (zie H. DUMONT en S. VAN DROUGHENBROECK, « L’interdiction des sous-nationalités à Bruxelles », *A.P.T.*, 2011/3, blz. 201-226).

<sup>26</sup> J. LIEVENS, Y MOSSOUX en K. REYBROUCK, “Bruxelles: een stad, een gewest én een gemeenschap – Een gedachte-experiment voor Brussel: vers une intégration des communes, des communautés et de la Région”, *C.D.P.K.*, 2019, blz. 344

<sup>27</sup> Over de evolutie van het Gewest zie C. Van Wynsberghe, “Trente ans de régionalisation à Bruxelles – D’une entité fédérée par défaut à une entité à part entière? » in C. XHARDEZ, M. COUNET, F. RANDOUR en C. NIESSEN, *50 ans de fédéralisation de l’État belge. Institutions, acteurs, politiques publiques et particularités du fédéralisme belge*, Louvain-la-Neuve, Academia-L’Harmattan, 2020, blz. 183-200.

<sup>28</sup> J. LIEVENS, Y MOSSOUX en K. REYBROUCK, “Bruxelles: een stad, een gewest én een gemeenschap – Een gedachte-experiment voor Brussel: vers une intégration des communes, des communautés et de la Région”, *C.D.P.K.*, 2019, blz. 347; Q. PEIFFER, “Les spécificités institutionnelles de la Région bruxelloise”, *C.H.CRISP*, nr. 2510, 2021, blz. 9.

Ten eerste regelt de federale overheid het gebruik van de talen voor bestuurszaken, het onderwijs in de door de overheid opgerichte, gesubsidieerde of erkende instellingen en de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel<sup>29</sup>. Ten tweede blijft zij in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bevoegd om in beginsel de zogenaamde *biculturele* (en *bi-educatieve*) aangelegenheden te regelen. Zo vallen alle instellingen die wegens hun activiteiten niet beschouwd kunnen worden als uitsluitend deel uitmakend van de Franse Gemeenschap (FG) of de Vlaamse Gemeenschap (VG) nog steeds onder de bevoegdheid van de federale overheid<sup>30</sup>. Dat is bijvoorbeeld het geval voor de Koninklijke Muntscouwburg, het Paleis voor Schone Kunsten en het Nationaal Orkest van België<sup>31</sup>. In de wetenschappelijke vakliteratuur lezen we echter vaak dat de federale overheid de biculturele sector (dus met inbegrip van het onderwijs dat niet als uitsluitend Nederlandstalig of Franstalig kan worden beschouwd), afgezien van de bekendste culturele instellingen, grotendeels heeft verwaarloosd<sup>32</sup>. Ten derde blijft de federale overheid bevoegd voor de “federale wetenschappelijke instellingen”<sup>33</sup>: het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën (ARA), de Koninklijke Bibliotheek van België (KBB), het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC), het Penitentiair Onderzoeks- en Klinisch Observatiecentrum (POKO), het Belgisch Instituut voor Ruimte-Aëronomie (BIRA), het Koninklijk Meteorologisch Instituut van België (KMI), het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK), het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV) en het Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA) die samen gefuseerd zijn tot het Wetenschappelijk Instituut voor de Volksgezondheid (Sciensano), het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA), het *War Heritage Institute* (WHI), de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (KMKG), de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België (KMSKB) en de Koninklijke Sterrenwacht van België (KSB). Deze instellingen, die beschouwd worden als zijnde van nationaal belang, bevinden zich, met uitzondering van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, in het Brussels Gewest.

## 1.2. De Vlaamse en de Franse Gemeenschap

De twee Gemeenschappen zijn in hun respectieve taalgebied volledig bevoegd, maar in Brussel zijn hun bevoegdheden beperkter. In het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad zijn de Franse (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG) voor wat de *culturele* aangelegenheden betreft, namelijk bevoegd om de instellingen die wegens hun *activiteiten* uitsluitend tot de ene of de andere Gemeenschap behoren, te reglementeren<sup>34</sup>. Voor wat de *persoonsgebonden* aangelegenheden betreft, zijn de Franse (FG) en de

---

<sup>29</sup> Zie artikel 129 van de Grondwet.

<sup>30</sup> M. EL BERHOUMI, J. SAUTOIS en E. SLAUTSKY, “Juridische studie betreffende de oprichting van tweetalige scholen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”, *Brussels Studies Institute*, 31 maart 2019, blz. 12.

<sup>31</sup> *Parl. st.*, Senaat, 2012-2013, nr. 5-2232/1, blz. 186-187

<sup>32</sup> *Parl. st.*, Kamer, 2010-2014, nr. 53-3210/003, blz. 3. Zie ook N. RYELANDT, “Le Groupe Wallonie-Bruxelles et le débat sur les institutions francophones”, *C.H. CRISP*, nrs. 2009-2010, 2009, blz. 38 en J. LIEVENS, “Brussel volgens de Zesde Staatshervorming: formidable of fort minable?”, in A. ALEN et al. (eds.), *Het federale België na de Zesde Staatshervorming*, Brugge, Die Keure, 2014, blz. 282.

<sup>33</sup> Zie artikel 6bis, §2, 4° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen en het koninklijk besluit van 30 oktober 1996 tot aanwijzing van de federale wetenschappelijke instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 7 december 1996). Zie over dit thema ook H. CAPRON, D. BAUDEWYNS en M. DEPELCHIN, *Les Établissements scientifiques fédéraux*, Brussel, Editions de L’Université de Bruxelles, 2010, 248 bladzijden en recent A. LALLEMAND, “Mille agents perdus en dix ans dans les Établissements scientifiques fédéraux”, *Le Soir*, 30 maart 2021, beschikbaar op: <https://www.lesoir.be/363741/article/2021-03-30/mille-agents-perdus-en-dix-ans-dans-les-etablissements-scientifiques-federaux>.

<sup>34</sup> Zie art. 127, §2 van de Grondwet.

Vlaamse Gemeenschap (VG) krachtens artikel 128, §2 van de Grondwet respectievelijk bevoegd voor de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad die, wegens hun *organisatie* – en niet hun activiteiten –, kunnen worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de ene of de andere Gemeenschap. Gelet op deze aanhorigheidscriteria moet worden besloten dat natuurlijke personen die in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad zijn gevestigd, niet individueel en rechtstreeks (op zijn minst in principe<sup>35</sup>) aan het recht van de Gemeenschappen onderworpen.

Aangezien de twee Gemeenschappen geen exclusieve zeggenschap hebben over een bepaald grondgebied en het niet mogelijk is de Nederlandstalige en de Franstalige belastingplichtigen te onderscheiden, kunnen zij geen gebruik maken van de fiscale autonomie die door artikel 170 van de Grondwet is erkend<sup>36</sup>.

Momenteel is het zo dat de Franse (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) als gedecentraliseerde overheden gemeenschapsbevoegdheden uitoefenen in culturele, onderwijsgerelateerde en persoonsgebonden aangelegenheden en daarbij onder het toezicht staan van hun respectieve Gemeenschap.

### 1.3. De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie treedt op als gedecentraliseerde overheid die belast is met het beheer van de culturele, onderwijsgerelateerde en persoonsgebonden aangelegenheden van gemeenschappelijk belang<sup>37</sup> en is eveneens bevoegd om door middel van ordonnanties<sup>38</sup> wetgeving ten aanzien van natuurlijke personen en *bipersoonsgebonden*<sup>39</sup> instellingen (zoals bijvoorbeeld de OCMW's van de gemeenten) alsook op het vlak van de internationale samenwerking en het wetenschappelijk onderzoek in dat verband uit te vaardigen. De rol van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) is grondwettelijk verankerd in artikel 135 van de Grondwet.

Bij de zesde staatshervorming werd de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad bevoegd gemaakt voor de gezinsbijslag (kinderbijslag, geboortepremies en adoptiepremies)<sup>40</sup>. Het gaat om de eerste toepassing van het mechanisme waarin

---

<sup>35</sup> R.v.St. (alg. verg. afd. wetg.), advies nr. 34.339/AV gegeven op 29 april 2003 over een voorontwerp dat geleid heeft tot het decreet van 21 november 2003 betreffende het preventieve gezondheidsbeleid (*Parl. st.*, VI. Parl., 2002-2003, nr. 1709/1, blz. 157-159), in herinnering gebracht in het advies van de Raad van State over het voorstel van bijzondere wet met betrekking tot de zesde staatshervorming, *Parl. st.*, Senaat, 2012-2013, blz. 15: "Een individuele zorgaanbieder die in een bepaald verband werkt, dat zelf georganiseerd is op een zodanige wijze dat blijk gegeven wordt van een band met de Vlaamse Gemeenschap kan [...] als een instelling beschouwd worden in de zin van artikel 128, §2 van de Grondwet".

<sup>36</sup> Zie F. BOUHON en X. MINY, *Introduction au droit public – Considérations générales et particularités belges*, Brussel, Larcier, 2021, blz. 187-188.

<sup>37</sup> Zie artikel 166 van de Grondwet en artikel 64, §2 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 14 januari 1989).

<sup>38</sup> Zie de artikelen 63, 68, §1 en 69 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 14 januari 1989).

<sup>39</sup> Dat zijn de persoonsgebonden aangelegenheden die niet uitsluitend kunnen worden verbonden aan één gemeenschap.

<sup>40</sup> Zie artikel 63, tweede lid van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 14 januari 1989).

voorzien is door artikel 128, §2 van de Grondwet<sup>41</sup>. Valerie Flohimont en Jean-François Neven zeggen daarover het volgende: “De aanwijzing van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie als enige bevoegde entiteit voor Brussel sluit voor de rechtgevendende gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad elke keuzemogelijkheid uit van de toepasselijke wetgeving. Er werd gewezen op de voordelen van deze oplossing”<sup>42</sup>.

#### 1.4. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) regelt de aangelegenheden bedoeld in artikel 6 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen<sup>43</sup>. Aan die lijst moeten de accessoire bevoegdheden, zoals wetenschappelijk onderzoek en internationale betrekkingen, worden toegevoegd.

Vermeldenswaardig is dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) sinds de zesde staatshervorming ook instaat voor de financiering en subsidiëring van de gemeentelijke sportinfrastructuur, het opzetten van programma's voor beroepsopleidingen<sup>44</sup> en wat de schone kunsten, het cultureel patrimonium, de musea en de andere wetenschappelijk-culturele instellingen betreft, de biculturele aangelegenheden indien deze van gewestelijk belang zijn<sup>45</sup>. Het Gewest oefent dus een klein aantal zuiver culturele bevoegdheden uit<sup>46</sup>. Er dient evenwel op gewezen dat de ordonnanties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) niet van toepassing kunnen zijn op de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de ene of de andere Gemeenschap.

**Op juridisch vlak heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) in tegenstelling tot de andere Gewesten geen bevoegdheid gekregen om decreten met kracht van wet uit te vaardigen.** Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) oefent zijn bevoegdheden daarentegen uit door middel van *ordonnanties*<sup>47</sup>. Een ordonnantie heeft op enkele zeldzame nuances na het statuut van een wetgevende norm, maar is onderworpen aan andere regels op basis waarvan haar overeenstemming met de hogere

---

<sup>41</sup> “Deze decreten hebben kracht van wet respectievelijk in het Nederlandse taalgebied en in het Franse taalgebied, alsmede, *tenzij wanneer een wet aangenomen met de in artikel 4, laatste lid, bepaalde meerderheid er anders over beschikt*, ten aanzien van de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad die, wegens hun organisatie, moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de ene of de andere gemeenschap. “(onze onderstreping).

<sup>42</sup> V. FLOHIMONT en J.-F. NEVEN, “Kinderbijslag: de uitdagingen halverwege de overdracht”, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 2015, blz. 229.

<sup>43</sup> Zie artikel 4 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 14 januari 1989).

<sup>44</sup> Die moeten kaderen in het tewerkstellingsbeleid en rekening houden met de specifieke situatie in het Brussels Gewest.

<sup>45</sup> Zie C. ROMAINVILLE, “Transfert des matières biculturelles d’intérêt régional à la Région de Bruxelles-Capitale”, in M. UYTENDAELE en M. VERDUSSEN, *Dictionnaire de la Sixième réforme de l’Etat*, Larcier, Brussel, 2015, blz. 863-880. Het gaat voornamelijk om biculturele aangelegenheden met betrekking tot dewelke het federale niveau zijn bevoegdheden niet meer uitoefent. Ze betreffen enerzijds de schone kunsten en anderzijds het cultureel patrimonium, de musea en de andere wetenschappelijk-culturele instellingen, met uitzondering van de monumenten en landschappen (zie Verslag namens de commissie voor de institutionele aangelegenheden, *Parl. st.*, Senaat, 2013-2014, nr. 5-2232/5, blz. 280). De bevoegdheid omvat steun aan biculturele activiteiten zoals de *Zinneke Parade* (voorstel van bijzondere wet met betrekking tot de zesde staatshervorming, *Parl. st.*, Senaat, gew. zitt. 2012-2013, nr. 5-2232/1, blz. 184).

<sup>46</sup> Zie artikel 135bis van de Grondwet en artikel 4bis van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 14 januari 1989).

<sup>47</sup> Artikel 4, eerste lid van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 14 januari 1989).

normen wordt gecontroleerd, waardoor ordonnanties door het mechanisme van de *exceptie van onwettigheid* in meerdere opzichten dichter aanleunen bij verordenende normen. Rechtscolleges, met uitzondering van het Grondwettelijk Hof, zijn namelijk gemachtigd om na te gaan of ordonnanties verenigbaar zijn met alle bepalingen van de Grondwet of van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen waarvan het Grondwettelijk Hof de naleving niet zelf mag controleren, en kunnen ze, indien er sprake is van onverenigbaarheid, buiten toepassing stellen<sup>48</sup>. Daarenboven kan de koning bij een in de ministerraad overlegd besluit de uitvoering van een ordonnantie (of een besluit van de Brusselse regering) inzake stedenbouw en ruimtelijke ordening of inzake openbare werken en vervoer schorsen om de internationale rol en de hoofdstedelijke functie van Brussel te vrijwaren<sup>49</sup>.

## 1.5. De Franse Gemeenschapscommissie

Artikel 138 van de Grondwet, dat de asymmetrie van het Belgische systeem illustreert<sup>50</sup> en ook het “Sint-Kwintens-akkoord” wordt genoemd, machtigt de Franse Gemeenschap (FG) om de uitoefening van bepaalde bevoegdheden over te dragen naar het Waals Gewest (WG) en naar de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF), zonder aan die overdracht evenwel alle daarvoor bestemde budgettaire middelen te koppelen. Net zoals het Waals Gewest (WG) beschikt de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) in dat geval dus over een decretale bevoegdheid voor gemeenschapsaangelegenheden.

Het *Sint-Kwintens-akkoord* is tot op heden drie keer toegepast (twee keer in 1993 en één keer in 2014). Een bijzonder decreet van de Franse Gemeenschap (FG) van 5 juli 1993 maakte het mogelijk om de uitoefening van de bevoegdheid voor het vastgoedbeheer in het onderwijs over te dragen<sup>51</sup>. Een bijzonder decreet van de Franse Gemeenschap (FG) van 19 juli 1993 had dan weer betrekking op de sportinfrastructuur, het toerisme, de sociale promotie, de beroepsomscholing en -bijscholing, het schoolvervoer en verschillende onderdelen van het gezondheids- en welzijnsbeleid<sup>52</sup>. Het bijzondere decreet van de Franse Gemeenschap (FG) van 3 april 2014<sup>53</sup>, dat het decreet van 19 juli 1993 deels vervangt, draagt de uitoefening van de meeste gemeenschapsbevoegdheden met betrekking tot het gezondheids- en welzijnsbeleid over naar het Waals Gewest (WG) en de Franse

---

<sup>48</sup> Artikel 9 en 69 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 14 januari 1989).

<sup>49</sup> Zie de artikelen 45 en 46 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 14 januari 1989). Zie ook J. VELAERS, “Bruxelles dans la sixième réforme de l’État”, *A.P.T.*, 2014/2, blz. 170-171.

<sup>50</sup> M. VERDUSSEN, “Asymétrie”, in M. UYTENDAELE en M. VERDUSSEN (dirs.), *Dictionnaire de la Sixième Réforme de l’État*, Brussel, Larcier, 2015, blz. 69-72.

<sup>51</sup> Bijzonder decreet (I) van de Franse Gemeenschap van 5 juli 1993 betreffende de overdracht van de uitoefening van bepaalde bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie (*Belgisch Staatsblad*, 10 september 1993).

<sup>52</sup> Bijzonder decreet (II) van de Franse Gemeenschap van 19 juli 1993 betreffende de overdracht van de uitoefening van bepaalde bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie (*Belgisch Staatsblad*, 10 september 1993).

<sup>53</sup> Bijzonder decreet van 3 april 2014 betreffende de bevoegdheden van de Franse Gemeenschap waarvan de uitoefening naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie wordt overgedragen (*Belgisch Staatsblad*, 25 juni 2014). Over dit decreet, zie M. DEKLEERMAKER en L. LOSSEAU, “De overdrachten van inter-Franstalige bevoegdheden op sociaal vlak als gevolg van de zesde staatshervorming”, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 2015, blz. 445-464.

Gemeenschapscommissie (COCOF). De Franse Gemeenschap (FG) heeft ook de uitoefening van de bevoegdheid voor de gezinsbijslag overgedragen, maar enkel naar het Waals Gewest (WG).

De financiering van de naar het Waals Gewest (WG) overgedragen bevoegdheden gaat a priori niet gepaard met veel moeilijkheden (in theorie althans<sup>54</sup>), aangezien het Gewest een reële fiscale draagkracht heeft. In Brussel liggen de zaken een stuk ingewikkelder. De Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) kan er, doordat er geen subnationaliteiten zijn, namelijk geen eigen fiscale bevoegdheid uitoefenen<sup>55</sup>. Haar middelen zijn bijgevolg vooral afkomstig van de begroting van de Franse Gemeenschap (FG)<sup>56</sup> en van de federale overheid<sup>57</sup>. Daarnaast beschikt de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) over een trekkingsrecht op de begroting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)<sup>58</sup> dat geregeld is door artikel 83<sup>quater</sup>, §2 van de bijzondere wet met betrekking tot de Brusselse instellingen. Bij het invoeren van die bepaling wordt automatisch 20% van het totale door het Gewest uitgekeerde bedrag toegewezen aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC). De Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) krijgt op die manier maar 80% van het bedrag, terwijl de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) – en onrechtstreeks de Vlaamse Gemeenschap (VG) – dus de rest van het bedrag ontvangt.

De Franse Gemeenschap (FG) heeft de uitoefening van bepaalde bevoegdheden overgedragen. Haar bevoegdheden die verband houden met onderwijs en kinderdagverblijven, onderzoek, cultuur, media en sportbeoefening, jeugdbijstand en jeugdbescherming, de PMS-centra en het ONE, de universitaire ziekenhuizen en de justitiehuisen oefent ze nog steeds zelf uit.

## 2. Het project voor een hervorming van de staatsstructuur op basis van het gewestelijke model

“Zo breekt Brussel op het vlak van institutionele complexiteit alle records”<sup>59</sup>, merkt Jan Velaers op. Een dergelijke versnippering van de bevoegdheden lokt felle kritiek uit. In de rechtsleer lezen we daarover het volgende: “enerzijds zijn de complexe Brusselse beleidsstructuren geënt op een bicommunautaire benadering van de Brusselse bevolking die [...] onvoldoende aansluit bij de hedendaagse realiteit van het superdiverse Brussel. Anderzijds kan worden geargumenteed dat het overheidsbeleid in het tweetalig gebied een – vanuit democratisch oogpunt problematisch – gebrek aan transparantie

---

<sup>54</sup> In werkelijkheid, zie echter S. TASSIN, “Budget wallon 2022: le déficit est trois fois plus important que celui autorisé par l’UE”, *La Libre*, 16 december 2021, beschikbaar op: <https://www.lalibre.be/belgique/politique-belge/2021/12/16/budget-wallon-2022-le-deficit-est-trois-fois-plus-important-que-celui-autorise-par-lue-RAPTJIMYEZCDJGFG5RCSBPUQBA/>.

<sup>55</sup> Zie H. DUMONT, “Les leçons constitutionnelles d’une crise politique inédite en Belgique dans cinq de ses collectivités politiques fédérées”, *Revue belge de droit constitutionnel*, 2018, blz. 196.

<sup>56</sup> Zie artikel 82, §2 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (Belgisch Staatsblad, 14 januari 1989).

<sup>57</sup> Zie de artikelen 65<sup>bis</sup> en 65<sup>ter</sup> van de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten (*Belgisch Staatsblad*, 17 januari 1989).

<sup>58</sup> Krachtens artikel 178 van de Grondwet.

<sup>59</sup> J. VELAERS, “Bruxelles dans la sixième réforme de l’Etat”, *A.P.T.*, 2014/2, blz. 192.

vertoont, mede door de complexe beleidsstructuren waarin onduidelijk is welke overheid precies verantwoordelijk is voor welke dienstverlening<sup>60</sup>.

De afschaffing van de Gemeenschappen als beleidsinstellingen en van de entiteiten die in Brussel afhangen van het bestaan van “gemeenschapsaangelegenheden” en de overdracht van hun bevoegdheden naar de Gewesten zouden uiteraard meerdere gevolgen hebben voor de rol die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) na zo’n hervorming zou moeten vervullen. Er bestaat echter niet zoiets als een eenheidsscenario.

Ten eerste **verbiedt artikel 138 puur theoretisch gezien niet om alle bevoegdheden van de Franse Gemeenschap (FG) over te dragen naar het Waals Gewest (WG) en naar de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF)**. Er bestaan geen beperkingen met betrekking tot de reikwijdte van artikel 138, dat op de eerste plaats bedoeld was om aan te sluiten “bij de eigenheid van de Waalse [sic] en Brusselse componenten van de Franse Gemeenschap”<sup>61</sup>. De grondwettelijke bepaling heeft echter enkel betrekking op de Franse Gemeenschap (FG) en niet op de Vlaamse Gemeenschap (VG).

Ten tweede is bij de huidige stand van het positief recht **voor de afschaffing van de Gemeenschappen, waarvan het bestaan grondwettelijk is bekrachtigd, een uitgebreide grondwetswijziging nodig**. Een dergelijke transformatie van de rechtsorde zou immers een grondwetsherziening vergen die betrekking heeft op een groot aantal artikelen van de basistekst, met bepaald de artikelen 1, 2, 7bis, 24, 35, 38, 39, 56, 67, 68, 77, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 123, 127, 128, 129, 130, 132, 135, 135bis, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 163, 166, 167, 175 en 176 van de Grondwet. Deze zijn momenteel evenwel niet allemaal vatbaar voor herziening.

Net zoals de meeste formele grondwetten bevat ook die van België namelijk een bepaling die een – bijzonder zware<sup>62</sup> – herzieningsprocedure vastlegt. Artikel 195 van de Grondwet bepaalt het volgende:

“De federale wetgevende macht heeft het recht te verklaren dat er redenen zijn tot herziening van zodanige grondwettelijke bepaling als zij aanwijst.

Na deze verklaring zijn beide Kamers van rechtswege ontbonden.

Twee nieuwe Kamers worden overeenkomstig artikel 46 bijeengeroepen.

Deze Kamers beslissen, in overeenstemming met de Koning, over de punten die aan herziening zijn onderworpen.

In dit geval mogen de Kamers niet beraadslagen wanneer niet ten minste twee derden van de leden waaruit elke Kamer bestaat, aanwezig zijn; en een verandering is alleen dan aangenomen, indien zij ten minste twee derden van de stemmen heeft verkregen. “

Als eerste stap nemen met andere woorden<sup>63</sup> de organen van de wetgevende macht elk een verklaring tot herziening van een of meerdere artikelen van de Grondwet aan. De twee kamers, die daarvoor een

---

<sup>60</sup> J. LIEVENS, Y MOSSOUX en K. REYBROUCK, “Bruxelles: een stad, een gewest én een gemeenschap – Een gedachte-experiment voor Brussel: vers une intégration des communes, des communautés et de la Région”, *C.D.P.K.*, 2019, blz. 344.

<sup>61</sup> *Parl. st.*, Kamer, zitt. 1992-1993, 726/1, blz. 2.

<sup>62</sup> Zie daarover de recente voorstellen van F. BOUHON, “L'avènement du suffrage universel masculin il y a un siècle: une “nécessité” face à une Constitution doublement rigide”, *J.T.*, 2021, blz. 833-843.

<sup>63</sup> We nemen hier deels de analyses over die uiteengezet zijn in F. BOUHON en X. MINY, *Introduction au droit public – Considérations générales et particularités belges*, Brussel, Larcier, 2021, blz. 97-100.



volstreekte meerderheid nodig hebben, en de koning (d.w.z. de federale regering) moeten dus een lijst aannemen. Alleen de bepalingen die in de drie verklaringen voorkomen, worden als vatbaar voor herziening beschouwd. De recentste verklaringen tot herziening dateren van 2019: op 5 april 2019 nam de Kamer van Volksvertegenwoordigers als eerste een verklaring aan en op 26 april 2019 nam de Senaat er als tweede één aan. Op 20 mei 2019 nam de federale regering haar verklaring tot herziening van de Grondwet aan. Om te bepalen welke artikelen voor herziening vatbaar zijn, moet een apart overzicht van degene die op alle drie de lijsten staan, worden opgemaakt.

De bepalingen die in de drie verklaringen zijn opgenomen, zijn:

- artikel 7bis van de Grondwet;
- titel II van de Grondwet, om een nieuw artikel in te voegen om het recht op veiligheid te waarborgen;
- titel II van de Grondwet, om een nieuw artikel in te voegen dat de personen met een handicap het genot van de rechten en vrijheden moet waarborgen;
- artikel 22 van de Grondwet;
- artikel 23 van de Grondwet, om een lid toe te voegen betreffende het recht van de burger op een universele dienstverlening inzake post, communicatie en mobiliteit;
- artikel 25 van de Grondwet, om een lid toe te voegen teneinde de waarborgen van de drukpers uit te breiden tot de andere informatiemiddelen;
- artikel 28 van de Grondwet;
- artikel 29 van de Grondwet;
- artikel 63, §1 tot §3 van de Grondwet;
- artikel 148, tweede lid van de Grondwet;
- artikel 150 van de Grondwet.

De bekendmaking van de laatste verklaring tot herziening in het *Belgisch Staatsblad* leidt automatisch tot de ontbinding van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat. Dat is de tweede stap in de procedure die in artikel 195 van de Grondwet is bepaald. Vervolgens moeten er verkiezingen worden gehouden om een nieuwe Kamer van Volksvertegenwoordigers samen te stellen en daarbij ook nieuwe senatoren aan te wijzen.

De nieuwe federale kamers kunnen vanaf dan overgaan tot de herziening van de grondwettelijke bepalingen die in de verklaring tot herziening staan vermeld. Zij zijn daartoe echter niet verplicht. De grondwetswijzigingen zijn evenwel pas verworven wanneer ten minste twee derde van de leden waaruit elk van de twee kamers bestaat op het ogenblik van de stemming aanwezig zijn (*quorum*) en indien de voorgestelde wijziging ten minste twee derde van de uitgebrachte stemmen heeft verkregen. Zodra de wijziging door de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat is goedgekeurd, wordt de tekst doorgestuurd naar de Koning, die hem bekrachtigt en afkondigt, waarna hij in het *Belgisch Staatsblad* wordt bekendgemaakt. Daarbij dient nog te worden opgemerkt dat de afgeleide grondwetgever een bepaling kan herzien op een manier die niet overeenstemt met de eventuele desiderata die bij de opmaak van de lijst met de voor herziening vatbare artikelen in de vorige legislatuur waren geformuleerd.

**Uit de verklaring tot herziening die aan het einde van de vorige legislatuur werd aangenomen, blijkt dat de drie organen van de wetgevende macht er een nieuwe zouden moeten aannemen om over te gaan tot de nodige grondwettelijke aanpassingen met het oog op de afschaffing van de Gemeenschappen.**

Voorts dienen in dezelfde optiek verschillende bijzondere wetten, en dan vooral de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, grondig te worden gewijzigd. Dat zijn federale wetgevende normen die overeenkomstig de procedureregels die in artikel 4, derde lid van de Grondwet zijn vastgelegd, door de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de Senaat en de Koning worden aangenomen. Om te worden aangenomen, moet een bijzondere wet met een meerderheid van de stemmen in elke taalgroep van beide kamers zijn goedgekeurd, op voorwaarde dat de meerderheid van de leden van elke taalgroep aanwezig is (*quorumregel*) en voor zover het totaal van de ja-stemmen in beide taalgroepen twee derde van de uitgebrachte stemmen bereikt.

Hoewel er vooralsnog geen heel concreet hervormingsproject bestaat, dienen er, afgezien van alle onrechtstreekse gevolgen van het verdwijnen van de Gemeenschappen (onder meer voor de samenstelling van de Senaat), nu al drie elementen onder de aandacht te worden gebracht voor wanneer de twee grote taal- en cultuurgemeenschappen van het land een compromis zouden vinden om de Gemeenschappen in de juridische betekenis van het woord af te schaffen.

Ten eerste zouden de oorspronkelijk door de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) beheerde unicommunautaire aangelegenheden in het tweetalige gebied dus worden overgedragen naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Op het vlak van onderwijs zou de regionalisering in Brussel in theorie kunnen leiden tot de afschaffing (of inperking) van uitsluitend Franstalig of uitsluitend Nederlandstalig onderwijs ten gunste van volkomen tweetalig onderwijs<sup>64</sup>.

Ten tweede moet in datzelfde verband worden nagedacht over de gevolgen van de afschaffing van de *bicommunautaire* aangelegenheden, wat een logisch gevolg zou zijn van het verdwijnen van de Gemeenschappen. Enerzijds zal het moeilijk zijn om de aangelegenheden die als bicultureel worden beschouwd, zonder een herziening van hun definitie bij de federale overheid te laten<sup>65</sup>. De huidige definitie van die aangelegenheden houdt namelijk een verwijzing naar de activiteiten van de Gemeenschappen in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad in. Een staatsvorming zou bij de toewijzing van de bevoegdheden aan de vier Gewesten weliswaar kunnen voorzien in een zekere asymmetrie en in bepaalde gevallen bevoegdheden voorbehouden voor de federale overheid. Anderzijds zullen de bipersoonsgebonden aangelegenheden niet langer behoren tot het bevoegdheidsdomein van de huidige Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC), die het voorgestelde scenario beoogt af te schaffen.

Ten derde zullen de bevoegdheden die momenteel door de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) worden uitgeoefend en die deels op basis van de regels bepaald in artikel 83*quater*, §2 van de bijzondere wet over Brussel worden gefinancierd, dus volledig bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) terechtkomen.

---

<sup>64</sup> H. DUMONT, "Les leçons constitutionnelles d'une crise politique inédite en Belgique dans cinq de ses collectivités politiques fédérées", *Revue belge de droit constitutionnel*, 2018, blz. 199.

<sup>65</sup> J. LIEVENS, Y MOSSOUX en K. REYBROUCK, "Bruxelles: een stad, een gewest én een gemeenschap – Een gedachte-experiment voor Brussel: vers une intégration des communes, des communautés et de la Région", *C.D.P.K.*, 2019, blz. 348.

Uit die drie punten volgt dat de domeinen die ofwel enkel de Nederlandstaligen ofwel enkel de Franstaligen aanbelangen, voortaan onder de bevoegdheid van de gewestelijke structuur zullen vallen. Er bestaan weliswaar verscheidene bepalingen die de bescherming van de minderheden in de gewestelijke structuur momenteel waarborgen<sup>66</sup>. Daarenboven bepaalt artikel 5bis van de bijzondere wet van 12 januari 1989 dat “de ordonnanties, reglementen en administratieve handelingen geen afbreuk mogen doen aan het tweetalig karakter, noch aan de op het ogenblik van de inwerkingtreding van deze bepaling bestaande waarborgen die de personen van de Nederlandse en Franse taalaanhorigheid genieten in de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)”<sup>67</sup>. Dat neemt niet weg dat de instanties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) grotendeels door Franstaligen worden gedomineerd. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met de bestaande waarborgen voor de Vlaamse minderheid in het Verenigd College en de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC), die een groot aantal bevoegdheden beheren. Op organisatorisch vlak geldt voor de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) en haar besluitvorming namelijk het beginsel dat Nederlandstaligen en Franstaligen op voet van gelijkheid staan. Zo worden de ordonnanties en verordeningen in de Verenigde Vergadering aangenomen bij een volstrekte meerderheid van de stemmen in elke taalgroep. Er bestaat evenwel een systeem om blokkering tegen te gaan, waardoor het veto van een van de twee groepen kan worden omzeild<sup>68</sup>. Indien na een eerste stemming geen dubbele meerderheid wordt bereikt, wordt na het verstrijken van een termijn van dertig dagen een tweede stemronde gehouden. De resolutie kan dan worden aangenomen, wanneer zij uiteindelijk door een meerderheid in de Vergadering en met een derde van de stemmen in elke taalgroep wordt ondersteund.

Nicolas Lagasse benadrukt dat wanneer “men geen rekening houdt met de bescherming van minderheden en [wanneer] de huidige waarborgen ter discussie worden gesteld [,] men de grondbeginselen betreffende de bescherming van de minderheden zoals bepaald op Europees niveau schendt en de instellingen in het voordeel van de meerderheid werken. In Brussel wordt het unitaire België van 1831 dan weer tot leven gebracht, waar de dominante cultuur van die tijd de plak zwaaid. Bestaat, afgezien van deze juridische overwegingen niet het gevaar dat als reactie daarop nieuwe waarborgen worden verlangd, zoals de invoering van subnationaliteiten in Brussel, die de Brusselaars eerder sterker zullen verdelen dan nader tot elkaar brengen?”<sup>69</sup> Maar als in de werking van de Brusselse organen overlegregels worden ingebouwd om een doeltreffende bescherming van de Vlaamse minderheid te garanderen, dan kan onmiddellijk een patstelling blijken, ook voor kwesties die alleen de Franstalige meerderheid aanbelangen. Overweegt men een systeem dat teveel gelijkenissen vertoont met het in het positief recht bestaande en hierboven uiteengezette systeem van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) om patstellingen te omzeilen, dan valt ook te

---

<sup>66</sup> Zie J. LEIVENS, “Brussel volgens de Zesde Staatshervorming” in A. ALEN et al. (eds.), *Het federale België na de Zesde Staatshervorming*, Brugge, Die Keure, 2014, blz. 294-295; J. VELAERS, “Bruxelles dans la sixième réforme de l'Etat”, *A.P.T.*, 2014/2, blz. 171-172 en Q. PEIFFER, “Les spécificités institutionnelles de la Région bruxelloise”, *C.H.CRISP*, nr. 2510, 2021, blz. 20-27.

<sup>67</sup> J. VELAERS, “Bruxelles dans la sixième réforme de l'Etat”, *A.P.T.*, 2014/2, blz. 175-176.

<sup>68</sup> Zie artikel 72 van de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten (*Belgisch Staatsblad*, 17 januari 1989).

<sup>69</sup> N. LAGASSE, “Welke institutionele toekomst voor Brussel?” in A. MASKENS, N. LAGASSE, J. VAN NIEUWENHOVE en H. DUMONT, *De institutionele toekomst van Brussel: Debat op basis van het "Brussels Manifest"*, *Brussels Studies* 2008, nr. 19, blz. 9.

vrezan dat de Franstalige meerderheid regelmatig haar wil zal opleggen mits zij maar een bepaalde termijn respecteert.

Men zou andermaal perfect kunnen overwegen om al naargelang van de gewestelijk beheerde aangelegenheden (bijvoorbeeld voor de voorheen unicommutaire of bipersoonsgebonden aangelegenheden) te voorzien in bijzondere systemen die ervoor moeten zorgen dat de besluitvorming rekening houdt met de Brusselse bijzonderheden. Zo kan naast het denkspoor om de Vlaamse (VGC) en de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) door het verdwijnen van de Gemeenschappen gewoon af te schaffen, worden overwogen om de twee eentalige Commissies te behouden en het *beheer* van de bevoegdheden die de Vlaamse (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) momenteel elk afzonderlijk voor de Nederlandstaligen en de Franstaligen uitoefenen, ernaar over te dragen. Beide organen zouden in dat geval fungeren als gedecentraliseerde organen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

## Tussentijdse conclusie

Om de Gemeenschappen af te schaffen, is het nodig over te gaan tot de herziening van tal van grondwetsartikelen, meer bepaald de artikelen **1, 2, 7bis, 24, 35, 38, 39, 56, 67, 68, 77, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 123, 127, 128, 129, 130, 132, 135, 135bis, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 163, 166, 167, 175 en 176.**

**Uit de verklaring tot herziening die aan het einde van de vorige legislatuur werd aangenomen, blijkt dat de drie organen van de wetgevende macht een nieuwe lijst zouden moeten aannemen om over te gaan tot de nodige grondwettelijke aanpassingen met het oog op de afschaffing van de Gemeenschappen.**

Daarenboven zullen tal van artikelen van de bijzondere wetten moeten worden aangepast of opgeheven.

Indien de Gemeenschappen en de bijhorende organen zouden verdwijnen, zou het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) verantwoordelijk zijn voor heel wat bevoegdheden. **Er dient te worden nagedacht over een aanpassing van de gewestelijke instellingen om ervoor te zorgen dat de taalminderheid in Brussel gerespecteerd wordt.**

## 3. Beschrijving van het voorgestelde model

Dit rapport omvat *“de studie van de financiële, institutionele en operationele gevolgen van de overdracht van de gemeenschapsbevoegdheden naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) in het kader van een mogelijke zevende staatshervorming”*. Alvorens in te gaan op die gevolgen, is het essentieel om het overwogen hervormingsscenario nog even te belichten om het kader van de studie en de draagwijdte van de resultaten ervan te begrijpen.

Zoals we hierboven hebben toegelicht, is het huidige model van het Belgische federale systeem het resultaat van zes staatshervormingen waarbij de bevoegdheden geleidelijk werden gedecentraliseerd. Het is tevens het resultaat van een compromis tussen twee aparte visies op de verdeling van de bevoegdheden: een communautaire invalshoek en een territoriale invalshoek. Dat de Brusselse instellingen zo complex zijn, valt onder meer te verklaren door het feit dat op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) naar een evenwicht tussen beide voormelde invalshoeken werd gestreefd.

Het Belgische federalisme steunt om die reden zowel op een communautaire logica (Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap) als op een territoriale logica (Vlaams, Waals en Brussels Hoofdstedelijk Gewest). De Gemeenschappen oefenen de gemeenschapsbevoegdheden uit. Dat zijn de bevoegdheden die betrekking hebben op de zogenaamde “persoonsgebonden” aangelegenheden (gezondheidszorg, onderwijs, cultuur, enz.). De Gewesten oefenen dan weer de territoriale bevoegdheden uit (werk, mobiliteit, milieu, enz.).

Die tweeledige opdeling van de deelgebieden vormt een uitzondering binnen het geheel van de federale staten, waarin de deelgebieden enkel territoriaal zijn gedefinieerd. Zij heeft tot gevolg dat op eenzelfde grondgebied meerdere entiteiten bevoegd kunnen zijn. Dat kan ten koste gaan van de overzichtelijkheid van de instellingen voor de burgers en kan leiden tot bevoegdheidsconflicten of tot een grotere behoefte aan coördinatie tussen de entiteiten.

Bovenop die tweeledige opdeling komen ook nog de bevoegdheidsoverdrachten tussen de Gemeenschappen en Gewesten<sup>70</sup> en het bestaan van Gemeenschapscommissies op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Dankzij die Commissies konden bepaalde gemeenschapsbevoegdheden naar Brusselse instellingen in plaats van naar de Vlaamse (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) worden overgedragen. Er zijn er drie: een Vlaamse (de VGC), een Franse (de COCOF) en een gemeenschappelijke (de GGC).

Die institutionele structuur zou volgens het regeerakkoord van september 2020 het voorwerp kunnen uitmaken van een zevende staatshervorming in 2024. Die moet dan een modernere, doeltreffendere en democratischere structuur opleveren. Er is nog niets beslist, maar er is wel al een denkpiste die de aandacht van de pers heeft getrokken<sup>71</sup>. Het gaat om het “model met vier Gewesten”. In dat model zouden de deelgebieden op een uitsluitend territoriale basis worden geherdefinieerd. In plaats van de huidige drie Gemeenschappen en drie Gewesten die verschillende soorten bevoegdheden uitoefenen, zouden er dan vier deelgebieden zijn die alle gedecentraliseerde bevoegdheden uitoefenen. Die vier deelgebieden zouden het Vlaams Gewest (VG), het Waals Gewest (WG), het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en het Duitstalige Gewest zijn.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) betekent dit dat de Vlaamse (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) zouden verdwijnen en dat het bevoegd zou worden voor alle gemeenschapsaangelegenheden op zijn grondgebied. Dat is het scenario dat in dit rapport wordt onderzocht.

Op institutioneel vlak worden twee mogelijkheden overwogen om de gemeenschapsbevoegdheden op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) te organiseren. In de eerste mogelijkheid zouden de drie Gemeenschapscommissies worden afgeschaft en zou het Gewest alle bevoegdheden, ongeacht de taal, uitoefenen. In de tweede mogelijkheid zouden de twee eentalige Commissies (de VGC

---

<sup>70</sup> Zo bijvoorbeeld droeg het Waals Gewest (WG) de uitoefening van bepaalde bevoegdheden op het grondgebied van de Duitstalige Gemeenschap (DG) over naar die laatste.

<sup>71</sup> “Elio Di Rupo: “Une Belgique à 4 Régions, cela aurait le mérite de la simplicité”. *La Libre* 08/03/2021. <https://www.lalibre.be/belgique/politique-belge/2021/03/08/elio-di-rupo-une-belgique-a-4-regions-cela-aurait-le-merite-de-la-simplicite-LABWDPLP45FH7DWUK4ENEXBYZA/>.

Dubuisson, Martine en Lamquin, Véronique. 2021. “Réforme institutionnelle: la Belgique à 4 Régions est tendance, mais ne résout pas tout”. *Le Soir* 22/04/2021. <https://www.lesoir.be/367939/article/2021-04-22/reforme-institutionnelle-la-belgique-4-regions-est-tendance-mais-ne-resout-pas>.

en de COCOF) behouden blijven. Deze Commissies zouden hun huidige bevoegdheden behouden en de bevoegdheden die de Vlaamse (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) momenteel elk afzonderlijk voor de Nederlandstaligen en de Franstaligen op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) uitoefenen, zouden hiernaar worden overgedragen. De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) zou op haar beurt worden samengevoegd met het Gewest.

Om de impact van een dergelijk institutioneel model binnen een termijn van zes maanden te simuleren, hebben we bepaalde uitgangspunten moeten vastleggen die belangrijke gevolgen inhouden voor de gehanteerde methodologie om budgettaire prognoses voor de verschillende scenario's te maken.

Het eerste uitgangspunt heeft betrekking op de middelen die naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) worden overgeheveld om de nieuwe bevoegdheden die het zou krijgen, uit te oefenen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de in de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten (BFW) vastgestelde mechanismen, bedragen en evenwichten behouden blijven. De gebruikte verdeelsleutels<sup>72</sup> voor de dotaties die afkomstig zijn van de federale overheid, zijn aangepast om rekening te houden met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) als een volwaardige entiteit.

Een tweede belangrijk aandachtspunt in de denkoefening over een model met vier Gewesten heeft te maken met het aandeel van de Gewesten in de verrichte uitgaven. De territoriale benadering veronderstelt *a priori* dat elk Gewest verantwoordelijk is voor alle uitgaven die op zijn grondgebied moeten worden gedaan. Dat is waar het overwogen institutionele model standaard van uitgaat. Op dat uitgangspunt baseren we dus onze methodologie om te berekenen welk aandeel van de huidige uitgaven van de Vlaamse (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) voor zijn rekening zou moeten nemen.

We kunnen echter niet heen om enkele feitelijkheden die verband houden met de uitoefening van specifieke bevoegdheden. Het gaat met name om bepaalde bevoegdheden met grote spillovereffecten: de uitgaven die op een bepaald grondgebied gebeuren, komen in grote mate ten goede aan mensen die op een ander grondgebied wonen. We zijn in dit rapport van oordeel dat zulks het geval is voor alle domeinen met betrekking tot hoger onderwijs en onderzoek: de financiering van de universiteiten en hogescholen, van wetenschappelijk onderzoek en van de universitaire ziekenhuizen.

In het model wordt er dienaangaande van uitgegaan dat elk Gewest verantwoordelijk is voor de uitgaven in verhouding tot het deel van zijn bevolking dat van het desbetreffende openbare goed of van de desbetreffende openbare dienst gebruik maakt (bijvoorbeeld het aantal hogeronderwijsstudenten dat

---

<sup>72</sup> De uitdrukking “**verdeelsleutel**” duidt op de percentages die worden toegepast om bedragen (van ontvangsten, uitgaven, dotaties, enz.) tussen de verschillende entiteiten te verdelen. De “verdeelsleutels voor de dotaties die afkomstig zijn van de federale overheid” hebben hier betrekking op het deel van die dotaties dat elke entiteit ontvangt.

Het is mogelijk om de verdeelsleutels nader te bepalen aan de hand van een of meerdere kernwoorden, die duidelijk maken op welke variabele de verdeling is gebaseerd: zo spreken we bijvoorbeeld over de **sleutel bevolking**, wanneer het aandeel van de bevolking van elke entiteit in de totale bevolking wordt gebruikt als basis om de bedragen te verdelen.

Daarnaast gebruiken we ook bepaalde kernwoorden die niet verwijzen naar een variabele waarop de verdeling is gebaseerd, maar wel naar het bedrag waarover het gaat: zo spreken we bijvoorbeeld over de **sleutel federale PB**, d.i. de sleutel die gebruikt wordt om de federale personenbelasting tussen de entiteiten te verdelen.

op zijn grondgebied woont<sup>73</sup>). Het gevolg van dat uitgangspunt is dat de entiteiten die bevoegdheid gezamenlijk zouden beheren (*cfr.* Kader1 voor een bespreking van de vormen van gezamenlijk beheer). Zij financieren namelijk geen individuen, maar wel instellingen of diensten. In het geval van het hoger onderwijs bijvoorbeeld zouden de Gewesten geen studenten, maar wel universiteiten en hogescholen financieren. Er zou dus een gezamenlijk beheer moeten worden ingevoerd om vervolgens de bijdragen van elk Gewest (in verhouding tot het aantal inwoners dat van het openbaar goed of de openbare dienst gebruik maakt) op basis van gezamenlijk bepaalde criteria onder de instellingen te verdelen<sup>74</sup>.

#### **Kader1. Concept voor het gezamenlijk beheer van een bevoegdheid**

De ligging van Brussel, de aantrekkingskracht die het als hoofdstad heeft op toeristen en op de beroepswereld, de culturele verbondenheid met het Vlaams en het Waals Gewest en de aanwezigheid van universitaire inrichtingen verspreid over het Brusselse grondgebied en dat van de naburige gewesten nopen tot een gezamenlijk beheer<sup>75</sup>.

Vanuit die vaststelling lijkt het aangewezen om de belangrijkste samenwerkingsinstrumenten die in het Belgisch publiek recht voorhanden zijn, op te lijsten, te analyseren en te beoordelen met als doel de deelstaatoverheden de mogelijkheid te bieden problemen die zij individueel niet op een volledig bevredigende wijze kunnen oplossen, te regelen. Het lijkt noodzakelijk om dergelijke mechanismen toe te passen wanneer de Grondwet en de bijzondere wet niet speciaal voorzien in een systeem dat een multigewestelijke structuur die afwijkt van het beginsel van de exclusiviteit van de bevoegdheden invoert en dat de organisatie, de bevoegdheden en de financiering daarvan regelt.

Het *samenwerkingsakkoord* is het meest geschikte juridisch mechanisme “om een wetgeving die onder de bevoegdheid van meerdere wetgevers valt, te uniformiseren”<sup>76</sup> en waarborgt, wanneer het nodig wordt geacht, een **gewest-** of **gemeenschapsoverschrijdende** samenwerking. Dergelijke akkoorden steunen enerzijds op artikel 77 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen dat de Franse Gemeenschapsregering en de Waalse regering toelaat hun onderlinge samenwerking te regelen en gemeenschappelijke diensten te organiseren, en anderzijds op het in 1988 ingevoegde artikel 92*bis* van diezelfde bijzondere wet<sup>77</sup>, dat de Gemeenschappen en de Gewesten toelaat akkoorden te sluiten die betrekking hebben op de gezamenlijke oprichting en het gezamenlijk beheer van gemeenschappelijke diensten en instellingen, op het gezamenlijk uitoefenen van eigen bevoegdheden of op de gemeenschappelijke ontwikkeling van initiatieven. Artikel 42 van

<sup>73</sup> In plaats van het aantal studenten die aan een hogeronderwijsinstelling op zijn grondgebied zijn ingeschreven.

<sup>74</sup> Voor bijvoorbeeld de universiteiten, op basis van het aantal ingeschreven studenten en het soort gevolgde studies.

<sup>75</sup> Zoals Hugues Dumont terecht opmerkt, “wordt de ruimte Wallonië-Brussel desalniettemin gekenmerkt door een driedelige realiteit: een demografische realiteit met families die over de twee gewesten verspreid zijn, een sociaal-culturele realiteit opgebouwd rond de universiteiten, de media, de culturele instellingen en de grote gewestgrensoverschrijdende sociale en culturele actiebewegingen, en een sociaal-politieke realiteit waarbij het politieke leven en de openbare ruimte op een gemeenschappelijke leest geschoeid zijn met een gemeenschappelijke taal als bindmiddel. Symmetrisch daarmee legt aan Vlaamse kant de ruimte Vlaanderen-Brussel haar realiteit binnen die driedelige dimensie op een nog meer uitgesproken manier op” (H. DUMONT, “Les leçons constitutionnelles d’une crise politique inédite en Belgique dans cinq de ses collectivités politiques fédérées”, *Revue belge de droit constitutionnel*, 2018, blz. 199).

<sup>76</sup> *Parl. st.*, Waals Parl., gew. zitt., 1997-1998, 319/1, bijlage 1, blz. 11.

<sup>77</sup> Zie artikel 15 van de wet van 8 augustus 1988 tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 13 augustus 1988).

de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen breidde de mogelijkheid om samenwerkingsakkoorden te sluiten uit tot het Brussels Gewest<sup>78</sup>. Overeenkomstig artikel 92*bis*, §1, tweede lid van de BWHI moeten de akkoorden die betrekking hebben op aangelegenheden die bij wet of bij decreet worden geregeld, alsmede de akkoorden die de Staat, de Gemeenschap of het Gewest zouden kunnen bezwaren en de akkoorden die de Belgen persoonlijk zouden kunnen binden, parlementaire instemming krijgen.

De geledingen van de staat kunnen dus – en moeten trouwens in bepaalde gevallen – dergelijke akkoorden sluiten omwille van een noodzaak die voortvloeit uit zowel **technische, politieke als financiële**<sup>79</sup> eisen. Afgezien van de gevallen waarin de bijzondere wet de verplichting oplegt om akkoorden te sluiten<sup>80</sup>, heeft het Grondwettelijk Hof al geoordeeld dat samenwerking zich al naargelang van de omstandigheden **opdringt wanneer de bevoegdheden sterk verweven zijn**<sup>81</sup>. Zoals de afdeling wetgeving van de Raad van State opmerkt, kunnen de deelgebieden “zich echter niet ontdoen van de bevoegdheid die hen door de Grondwet of krachtens de Grondwet door de bijzondere wet is toegewezen, ook niet op conventionele basis. Een goedkeuring “door de bevoegde wettelijke vergaderingen” kan dat grondwettelijk bezwaar niet verhelpen”<sup>82</sup>. In 1994 oordeelde het Grondwettelijk Hof (toen nog het Arbitragehof) op gelijkaardige wijze dat “hoewel elke vorm van samenwerking onvermijdelijk een beperking van de autonomie van de betrokken overheden impliceert, het sluiten van een samenwerkingsakkoord waarin artikel 92*bis* voorziet, niet een uitwisseling, een afstand of een teruggave van bevoegdheden tot gevolg mag hebben; dit ware een schending van de door of krachtens de Grondwet bepaalde regels voor het vaststellen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten”<sup>83</sup>. In hetzelfde verband merken we zoals Christian Behrendt en Martin Vrancken op dat “het sluiten van een samenwerkingsakkoord geen aanleiding mag geven tot het delegeren van een reglementaire bevoegdheid, een beheersbevoegdheid, een controle- of toezichtsbevoegdheid of een bevoegdheid om beslissingen met een individuele draagwijdte te nemen. Het is voor de verschillende entiteiten ook verboden om onderling bij te dragen tot de financiering van hun respectieve bevoegdheden”<sup>84</sup>. **Samengevat moet elke overheid niettegenstaande het samenwerkingsakkoord uiteindelijk verantwoordelijk blijven voor haar eigen bevoegdheden.** Samenwerkingsakkoorden zijn namelijk geen bevoegdheidsverdelende normen. Niet het Grondwettelijk Hof, maar wel de *ad hoc*

---

<sup>78</sup> Overigens aanvaardt de Raad van State dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door middel van samenwerkingsakkoorden ten aanzien van de twee Gemeenschappen een verschillend beleid kan voeren (zie R.v.St. (ver. kam. afd. wetg.), advies nr. 51.192/VR van 24 mei 2012).

<sup>79</sup> F. DELPÉRÉE, *Droit constitutionnel de la Belgique*, Brussel, Bruylant, 2000, blz. 622-623. Zie voor een voorbeeld van overleg over financiële kwesties het samenwerkingsakkoord van 5 oktober 2018 tussen de federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest inzake de financiering van de strategische spoorweginfrastructuur (*Belgisch Staatsblad*, 11 maart 2019).

<sup>80</sup> Zie in het bijzonder artikel 92*bis*, §2 tot §4*undecies* en artikel 94, §1*bis*, derde lid van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 15 augustus 1980).

<sup>81</sup> Grondw. Hof, arrest nr. 132/2004 van 14 juli 2004, B.6.2.

<sup>82</sup> R.v.St. (afd. wetg.), *Parl. st.*, Kamer, B.Z., 1988, 516/6, blz. 51-52. Zie T. DE WILDE D'ESTMAEL, “Les accords de coopération entre l’État, les Communautés et les Régions”, *Rev.rég.dr.*, 1989, blz. 436.

<sup>83</sup> Arbitragehof, arrest nr. 17/1994 van 3 maart 1994, B.5.3.

<sup>84</sup> C. BEHRENDT en M. VRANCKEN, *Principes de droit constitutionnel*, Brussel, La Chartre, 2019, blz. 479. De auteurs citeren dienaangaande Y. PEETERS, “Samenwerking in het federale België”, in B. SEUTIN en G. VAN HAEGENDOREN (eds.), *De transversale bevoegdheden in het federale België*, Brugge, Die Keure, 2017, blz. 140.



samenwerkingsgerechten bedoeld in artikel 92bis, §5 van de bijzondere wet tot hervorming der instellingen zijn bevoegd om de naleving ervan te controleren.

De techniek van de samenwerkingsakkoorden doet desalniettemin meerdere vragen rijzen<sup>85</sup>, die in het bijzonder verband houden met hun plaats in de hiërarchie van de normen (hoger indien zij instemming hebben gekregen) en met de gevallen waarin de partijen bij het akkoord het eventueel eenzijdig kunnen opzeggen. We kunnen echter wel enkele punten aanvoeren. **Ten eerste kan een partij bij een samenwerkingsakkoord geen wetsbepalingen uitvaardigen die ermee in strijd zijn<sup>86</sup>. Ten tweede heeft de Raad van State in het verleden benadrukt dat “de opheffing [van een samenwerkingsakkoord] door de contracterende partijen samen in een nieuw samenwerkingsakkoord moet worden gerealiseerd”<sup>87</sup>.** Indien het akkoord een bepaling over een eenzijdige opzegging bevat, is door de Raad van State voorts bepaald dat de samenwerkingsakkoorden die instemming bij decreet hebben gekregen, enkel mogen worden opgezegd indien die opzegging bij decreet wordt goedgekeurd of indien de wetgever de regering daartoe heeft gemachtigd<sup>88</sup>.

Om tegemoet te komen aan bepaalde kritieken op de samenwerkingsakkoorden en ter aanvulling van de beschikbare instrumenten voor de deelgebieden, die soms terughoudend staan tegenover het sluiten van dergelijke akkoorden<sup>89</sup>, werd bij de zesde staats hervorming een nieuw samenwerkingsinstrument<sup>90</sup> ingevoerd, namelijk de techniek van de gezamenlijke decreten<sup>91</sup>. Via dat mechanisme kunnen de wetgevers van de deelgebieden (met uitsluiting van de federale overheid<sup>92</sup>) middels inachtneming van hun bevoegdheden meerdere gelijke wetgevende normen aannemen. De inhoud van de gezamenlijke decreten, die tijdens gemeenschappelijk overleg tussen de parlementen vooraf wordt besproken en uitgewerkt<sup>93</sup>, kan betrekking hebben op de gezamenlijke oprichting en het gezamenlijk beheer van gemeenschappelijke diensten en instellingen, op het gezamenlijk uitoefenen van eigen bevoegdheden of op de gemeenschappelijke ontwikkeling van initiatieven, zonder dat daarbij evenwel bevoegdheden worden overgedragen<sup>94</sup>.

---

<sup>85</sup> H. DUMONT, “L’État belge résistera-t-il à sa contractualisation? Considérations critiques sur la mode belge des accords de coopération”, *Revue de droit de l’ULB*, 2006, blz. 314-344.

<sup>86</sup> R.v.St. (alg. verg. afd. wetg.), adviezen nrs. 52.324/AV/4 en 52.325/AV/4 van 8 en 14 januari 2013 (in het bijzonder punt 8.1. van het advies), *Parl. st.*, Waals Parl., 1024 (2013-2014) nr. 1, en *T.B.P.*, 2014, blz. 674-677

<sup>87</sup> Zie meer bepaald R.v.St. (afd. wetg.), advies nr. 36.198/1 van 4 december 2003, *Parl. st.*, Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2003-2004, 473/035, blz. 9.

<sup>88</sup> R.v.St. (alg. verg. afd. wetg.), advies nr. 59.829/AV van 8 september 2016.

<sup>89</sup> R.v.St. (alg. verg. afd. wetg.), advies nr. 53.932/AV van 27 augustus 2013.

<sup>90</sup> *Parl. st.*, Sen., gew. zitt. 2012-2013, 5-1815/1, blz. 2

<sup>91</sup> Zie de artikelen 3 en 6 van de bijzondere wet van 6 januari 2014 tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof en de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 31 januari 2014), alsook artikel 10 van de wet van 6 januari 2014 tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap en de wet van 6 juli 1990 tot regeling van de wijze waarop het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap wordt verkozen, in uitvoering van de artikelen 118 en 123 van de Grondwet (*Belgisch Staatsblad*, 31 januari 2014).

<sup>92</sup> *Parl. st.*, Sen., gew. zitt., 2012-2013, 5-1815/1, blz. 2.

<sup>93</sup> D. JEYAERTS, “Coöperatief federalisme 2.0 of niet? (Nieuwe) toepassingen van bestaande technieken en/of andere (nieuwe) technieken van samenwerking”, in A. ALEN et al. (eds.), *Het federale België na de Zesde Staats hervorming*, Brugge, die Keure, 2014, blz. 57-58.

<sup>94</sup> *Parl. st.*, Franstalig Brussels Parlement, gew. zitt., 2014-2015, 27/1, blz. 3.

**Gezamenlijke decreten kunnen alleen door andere gezamenlijke decreten worden gewijzigd of opgeheven.** In tegenstelling tot een samenwerkingsakkoord, dat niet eenzijdig mag worden opgezegd wanneer er daarover geen bepaling is opgenomen, **kan een gezamenlijk decreet waarvan de inhoud geen betrekking heeft op een domein waarvoor samenwerking verplicht is**<sup>95</sup>, door een van de betrokken parlementen worden opgeheven. Daarbij dient evenwel de verplichting om vooraf overleg te plegen, te worden nageleefd<sup>96</sup>.

Op de territoriale benadering geldt ook een uitzondering voor de financiering van de VRT en de RTBF. Hun diensten overschrijden namelijk de grenzen van één grondgebied. Indien we zouden uitgaan van een territoriale benadering, dan zou het aandeel van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) in de financiering van die instellingen verhoudingsgewijs veel groter zijn dan het gebruik dat zijn inwoners ervan maken. Daarom werd als uitgangspunt gekozen voor een gezamenlijke financiering in verhouding tot het aandeel van de bevolking van elk Gewest in het aantal kijkers van de omroepen in kwestie.

Het derde en laatste uitgangspunt komt erop neer dat de verdeling van de ontvangsten en uitgaven tussen de gewestelijke grondgebieden bij gebrek aan nauwkeurige data berust op verscheidene verdeelsleutels en op de beschikbare gegevens (schoolbevolking, gewestelijke verdeling van de cultuursubsidies, enz.).

Tot slot willen we er nog op wijzen dat het voor de andere twee Gewesten evenzeer mogelijk zou zijn om in de Belgische en Europese hoofdstad gemeenschaps- en gewestactiviteiten te behouden. Dat uitgangspunt kon in dit onderzoek niet worden uitgewerkt.

---

<sup>95</sup> Zie echter H. BORTELS, "Het gezamenlijk decreet – een bijkomend instrument van het coöperatief federalisme of een verdere stap richting het confederalisme?", *T.B.P.*, 2015, blz. 314.

<sup>96</sup> Zie artikel 92bis/1, §4, eerste lid van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*Belgisch Staatsblad*, 15 augustus 1980).

## Deel II - Budgettaire overwegingen

### 4. De Brusselse begroting

Dit verslag heeft tot doel voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) de budgettaire gevolgen te evalueren van een staatshervorming waarbij de Gemeenschappen (de Vlaamse en de Franse) zouden worden opgeheven en hun bevoegdheden overgeheveld naar de Gewesten (het Vlaams, het Brussels en het Waals Gewest). Vóór we echter de budgettaire gevolgen van een dergelijke hervorming bekijken, moeten we de Brusselse ontvangsten en uitgaven analyseren in het kader van het bestaande institutionele model door de begrotingen van de deelstaten te simuleren bij een ongewijzigde structuur van de instellingen. Daarbij gaat het meer bepaald over de begrotingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC), de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC). Het derde deel van dit rapport beschrijft het macro-economisch kader dat gebruikt is om deze begrotingsvooruitzichten te verwezenlijken (*cfr. afdeling 4.1.*) en toont de voornaamste resultaten (*cfr. afdeling 4.2.*).

#### 4.1. Macro-economisch kader

Het macro-economisch kader dat als referentie dient voor de begrotingsvooruitzichten (vóór en na de hervorming) die worden weergegeven in dit rapport is gebouwd op de economische cijfers die beschikbaar waren op 1 augustus 2021. Het betreft in het bijzonder de nationale rekeningen (oktober 2020) en de gewestelijke rekeningen (februari 2021) zoals deze zijn gepubliceerd door het Instituut der Nationale Rekeningen (INR) en de Nationale Vooruitzichten (juni 2021) en Gewestelijke Vooruitzichten (juli 2021) van het Federaal Planbureau (FPB). Voor de jaren die niet gedekt zijn door de Vooruitzichten van het Federaal Planbureau (FPB), hetzij de periode 2027-2035, bouwt het macro-economisch referentiekader op het verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV) (juli 2021).

Tabel 1 Vermeldt de reële groeipercentages waarvan gebruik is gemaakt voor de begrotingsvooruitzichten. Na een terugval van het BBP in 2020 als gevolg van de pandemie zullen de Belgische economie en deze van zijn drie Gewesten in 2021 en 2022 opleven en opnieuw aansluiting vinden bij een groeipercentage vergelijkbaar met het cijfer vóór de crisis. De gemiddelde jaarlijkse groei (AAGR) over de periode 2025-2035 zou 1,42% bedragen voor België, 1,02% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), 1,57% voor het Vlaams Gewest (VG) en 1,33% voor het Waals Gewest (WG). De overige hoofdparameters waarvan gebruik werd gemaakt, hetzij de inflatie (vrij stabiel over de periode 2025-2035) en de nominale langetermijnrente (licht negatief in 2020, strekt geleidelijk naar 2% tegen 2035), blijken respectievelijk in Tabel 2 en Tabel 3.

**Tabel 1 : Reëel groeipercentage van het BBP tegen marktprijzen (in %)**

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
BHG	-6,09	4,23	3,14	1,11	1,03	0,92	0,94	1,01	1,00	1,06	1,00	1,08	1,01	1,07	1,11	0,97
VGew	-6,10	5,79	2,82	1,67	1,63	1,43	1,36	1,57	1,56	1,62	1,56	1,64	1,56	1,63	1,67	1,52
WG	-6,88	5,74	2,99	1,55	1,31	1,17	1,05	1,34	1,33	1,38	1,32	1,40	1,33	1,39	1,44	1,29
<b>België</b>	<b>-6,28</b>	<b>5,49</b>	<b>2,92</b>	<b>1,54</b>	<b>1,45</b>	<b>1,27</b>	<b>1,21</b>	<b>1,42</b>	<b>1,41</b>	<b>1,46</b>	<b>1,40</b>	<b>1,48</b>	<b>1,41</b>	<b>1,48</b>	<b>1,52</b>	<b>1,37</b>

Bronnen: Federaal Planbureau, IWEPS, SCvV en eigen berekeningen.

**Tabel 2: Groeipercentage van de consumptieprijsindex (CPI) en van de gezondheidsindex (in %)**

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
CPI	0,74	1,50	1,70	1,70	1,70	1,70	1,80	1,72	1,75	1,78	1,81	1,84	1,87	1,90	1,93	1,97
Gezondheidsindex	0,98	1,10	1,80	1,80	1,80	1,80	1,80	1,72	1,75	1,78	1,81	1,84	1,87	1,90	1,93	1,97

Bronnen: Statbel, Federaal Planbureau en eigen berekeningen.

**Tabel 3: Nominale rente op lange termijn - 10 jaar (in %)**

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
België	-0,10	0,10	0,30	0,60	0,90	1,20	1,60	1,64	1,67	1,71	1,75	1,79	1,83	1,87	1,91	1,96

Bronnen: INR, Federaal Planbureau en eigen berekeningen.

## 4.2. Evolutie van de huidige inkomsten en uitgaven

De begrotingsvooruitzichten worden uitgewerkt uitgaand van de initiële begroting 2021 van de entiteiten. Deze begrotingen zijn door ons evenwel herzien om rekening te houden met de weerslag van macro-economische parameters die verschillen ten opzichte van de elementen die bestonden bij het opstellen van de begroting. Ook hebben wij rekening gehouden met de maatregelen die de verschillende regeringen sinds de initiële begroting 2021 werd opgesteld genomen hebben als antwoord op de pandemie en hebben daarbij de ontvangsten opgeteld die door Europa zijn gestort naar aanleiding van het relanceplan NextGenerationEU.

Deze begrotingsvooruitzichten worden verwezenlijkt bij ongewijzigde beslissingen<sup>97</sup>. Anders gesteld, de simulatie berust op de theoretische hypothese dat enerzijds de primaire uitgaven niet sterker dan de inflatie zullen stijgen, behalve als zij het gevolg zijn van reeds eerder genomen beslissingen of uitgaven die evolueren met een eigen dynamiek en anderzijds dat er geen nieuwe ontvangsten gecreëerd worden bovenop de bestaande eigen ontvangsten<sup>98</sup>.

Voor deze begrotingsvooruitzichten wordt als groeipercentage de nationale groei gehanteerd. De vooruitzichten steunen dus niet op de afzonderlijke gewestelijke percentages. Voor de vooruitzichten van de rentelasten bij de verschillende entiteiten hebben wij gewerkt met de risicopremies die ons zijn meegedeeld door het Brussels Schuldagentschap. Deze komen bovenop de tienjaarsrente bij de berekening van de rentelasten op nieuwe leningen. Voor de Brusselse entiteiten (BHG, GGC, COCOF en VGC) bedraagt de premie 60 basispunten (0,6%) voor 2021 en 110 basispunten (1,1%) voor de rest van de prognose, uit veiligheidsoverwegingen. Daarbij moet worden vermeld dat de Brusselse geconsolideerde entiteiten in de scenario's met hervorming dezelfde risicopremie behouden. Voor de Franse Gemeenschap (FG) bedraagt deze 75 basispunten (0,75%) in 2021 en 125 basispunten (1,25%) voor de rest van de prognose. Voor de Vlaamse Gemeenschap (VG) bedraagt zij 65 basispunten (0,65%) voor 2021 en 115 basispunten (1,15%) voor de rest van de prognose.

De hervorming die in het rapport wordt beoordeeld, wordt vanuit twee verschillende oogpunten bekeken, afhankelijk van de wijze waarop de Gemeenschapscommissies in het viergewestenmodel geïntegreerd worden:

- een model waarin een Brusselse gewestelijke entiteit tot stand wordt gebracht die voorziet in de samenvoeging van het BHG en de GGC en waarbij de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (COCOF en VGC) afzonderlijk blijven bestaan (*cfr. afdeling 8.2.*) ;
- een model waarin een Brusselse gewestelijke entiteit tot stand wordt gebracht die voorziet in de samenvoeging van het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC (*cfr. afdeling 8.1.*).

Ongeacht de mate van institutionele vereenvoudiging is ook vermeldenswaard dat geen schaalvoordelen in aanmerking zijn genomen bij de consolidatie van de Brusselse begrotingen.

---

<sup>97</sup> Voor deze vooruitzichten maken we gebruik van een gelijkaardige methodologie als deze die bij de onlangs gepubliceerde werkzaamheden van CERPE is toegepast (Bogaert *et al.*, 2021).

<sup>98</sup> Gezien echter de uitzonderlijke gezondheidssituatie sinds maart 2020 is rekening gehouden met de maatregelen in verband met Covid-19 en de (Europese en gewestelijke) relanceplannen op basis van de recentst beschikbare informatie op 30 april 2021. De vermelde maatregelen moeten daarom met de nodige voorzichtigheid worden benaderd aangezien zij nog kunnen wijzigen of verlengd of aangevuld worden.

Om te beantwoorden aan de beide institutionele structuren wordt op twee verschillende wijzen de simulatie van de deelstaatbegrotingen bij een ongewijzigde structuur van de instellingen (vóór de hervorming) getoond voor het jaar 2021 en voor de periode waarop de hervorming betrekking heeft (2025-2035):

- de begrotingsvooruitzichten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) samengevoegd<sup>99</sup> en deze voor de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) afzonderlijk (cfr. *ITabel 4*).

Bij de aanvang van de periode (2021) kent het verschil tussen de inkomsten (5.935,3 miljoen euro) en de totale primaire uitgaven (7.856,3 miljoen euro) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) samengevoegd een negatief primair saldo (-1.921,0 miljoen euro), wat leidt tot een geraamd netto te financieren saldo dat eveneens negatief is (-1.847,2 miljoen euro). In de loop van de periode 2025-2035 nemen de inkomsten aan een hoger ritme toe (AAGR +2,8%) dan de primaire uitgaven (AAGR +2,1%), maar slagen er binnen de prognoseperiode niet in deze in te halen. De rentelasten zullen constant blijven toenemen (AAGR +11,5%) tot in 2035. Het geraamd netto te financieren saldo blijft ongewijzigd negatief gedurende de hele prognoseperiode en loopt op tot -1.748,7 miljoen euro in 2035. Dit doet de uitstaande schuld mechanisch toenemen: de samengevoegde eigen schuld van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) zou een toename kennen equivalent aan 117,2% van haar waarde over de periode 2025-2035<sup>100</sup>. Wij ramen dat de uitstaande eigen schuld op het einde van de prognose 349,6% van de inkomsten zonder schulden zal bedragen. Uitgedrukt volgens het ESR is de evolutie van het financieringssaldo gelijkaardig: het begrotingsevenwicht wordt niet bereikt tegen 2035.

Bij de aanvang van de periode (2021) kent het verschil tussen de inkomsten (525,3 miljoen euro) en de totale primaire uitgaven (557,0 miljoen euro) van de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) een negatief primair saldo (-31,7 miljoen euro), wat leidt tot een geraamd netto te financieren saldo dat eveneens negatief is (-15,7 miljoen euro). In de loop van de periode 2025-2035 nemen de inkomsten tegen een hoger ritme toe (AAGR +1,8%) dan de primaire uitgaven (AAGR +2,1%) en slagen er binnen de prognoseperiode dus niet in deze in te halen. De rentelasten zullen verminderen in 2026 (-41,2%) om tot nul te worden herleid vanaf 2027. Het geraamd netto te financieren saldo blijft ongewijzigd negatief gedurende de hele prognoseperiode en loopt op tot -56,5 miljoen euro in 2035. Volgens onze prognose zou de eigen schuld van de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) afnemen ten belope van 100,0% van haar waarde over de periode 2025-2035<sup>101</sup>. Wij ramen dat deze op het einde van de prognose 0,0% van de inkomsten zonder schulden zal bedragen. Uitgedrukt volgens het ESR is de evolutie van het financieringssaldo gelijkaardig: het begrotingsevenwicht wordt niet bereikt tegen 2035.

---

<sup>99</sup> De samenvoeging is niet de som van de inkomsten en de som van de uitgaven van de drie vorige entiteiten. Overdrachten tussen de entiteiten zijn geneutraliseerd.

<sup>100</sup> Voor de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), gaan we ervan uit dat de thesaurie het tekort dekt. De schuld evolueert dus niet in functie van het geraamd netto te financieren saldo.

<sup>101</sup> Voor de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), gaan we ervan uit dat de thesaurie het tekort dekt. De schuld evolueert dus niet in functie van het geraamd netto te financieren saldo.

Bij de aanvang van de periode (2021) kent het verschil tussen de inkomsten (258,3 miljoen euro) en de totale primaire uitgaven (300,4 miljoen euro) van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) een negatief primair saldo (-42,2 miljoen euro), wat leidt tot een geraamd netto te financieren saldo dat eveneens negatief is (-49,7 miljoen euro). Tussen 2021 en 2023 zullen de inkomsten verminderen om opnieuw toe te nemen gedurende de rest van de periode. In de loop van de periode 2025-2035 nemen zij toe met een AAGR van +2,2%. De uitgaven zullen sterk verminderen tussen 2021 en 2024. In dat jaar bedragen zij nog slechts 230,7 miljoen euro. Vanaf 2023 wordt het primair saldo positief. Ook al kennen de primaire uitgaven een sterke groei in de periode 2025-2035 (AAGR +1.9%), toch nemen zij minder sterk toe dan de inkomsten. Hierdoor vergroot het primair saldo voor deze periode. De rentelasten zullen echter constant blijven afnemen (AAGR -100%) tot in 2035 aangezien deze onrechtstreekse schuld bij hypothese is afgelost op het einde van de periode. Het geraamd netto te financieren saldo blijft aanhoudend positief gedurende de hele prognoseperiode 2025-2035 en belooft 35,2 miljoen euro in 2035. Volgens onze hypothesen zou de eigen schuld van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) afnemen ten belope van 100% van haar waarde over de periode 2025-2035. Uitgedrukt volgens het ESR is de evolutie van het financieringssaldo gelijkaardig: het begrotingsevenwicht zou worden aangehouden tegen 2035.

- De begrotingsprognoses voor de vier Brusselse entiteiten (het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC) samengevoegd (*cfr. Tabel 5*).

Bij de aanvang van de periode (2021) kent het verschil tussen de inkomsten (6.352,2 miljoen euro) en de totale primaire uitgaven (8.347,2 miljoen euro) van de vier Brusselse entiteiten (het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC) een negatief primair saldo (-1.994,9 miljoen euro), wat leidt tot een geraamd netto te financieren saldo dat eveneens negatief is (-1.912,6 miljoen euro).<sup>102</sup> In de loop van de periode 2025-2035 nemen de inkomsten aan een hoger ritme toe (AAGR +2,7%) dan de primaire uitgaven (AAGR +2,0%), maar slagen er binnen de prognoseperiode niet in deze in te halen. De rentelasten zullen constant blijven toenemen (AAGR +11,1%) tot in 2035. Het geraamd netto te financieren saldo blijft ongewijzigd negatief gedurende de hele prognoseperiode en loopt op tot -1.769,3 miljoen euro in 2035. Dit doet de uitstaande schuld mechanisch toenemen: de samengevoegde eigen schuld van de vier Brusselse entiteiten (het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC) zou een toename kennen equivalent aan 114,5% van haar waarde over de periode 2025-2035. Wij ramen dat de uitstaande eigen schuld op het einde van de prognose 330,9% van de inkomsten zonder schulden zal bedragen. Uitgedrukt volgens het ESR is de evolutie van het financieringssaldo gelijkaardig: het begrotingsevenwicht wordt niet bereikt tegen 2035.

Bijlage 1 toont meer gedetailleerde tabellen voor de begrotingsvooruitzichten van het huidig institutioneel model door simulatie van de deelstaatbegrotingen (voor het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC) bij een ongewijzigde structuur van de instellingen voor de periode 2021-2035.

---

<sup>102</sup>Dit is niet de som van de inkomsten en de som van de uitgaven van de drie vorige entiteiten. Overdrachten tussen de entiteiten zijn geneutraliseerd.

Tabel 4: Begrotingsvooruitzichten van de Brusselse entiteiten voor de periode 2021 - 2035, zonder staatshervorming en met onderscheiden begrotingen voor de COCOF en de VGC (in miljoen euro)

	2021	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	AAGR 25-35
<b>Samengevoegde begrotingsvooruitzichten voor het BHG en de GGC.</b>													
Inkomsten	5.935	6.467	6.621	6.785	6.974	7.166	7.365	7.571	7.794	8.025	8.274	8.539	2,8%
Primaire uitgaven	7.856	8.026	8.165	8.304	8.472	8.648	8.830	9.018	9.216	9.419	9.625	9.848	2,1%
Primair saldo	-1.921	-1.559	-1.543	-1.519	-1.499	-1.482	-1.466	-1.447	-1.422	-1.394	-1.351	-1.309	
Rentelasten	166	248	283	328	374	421	470	520	572	625	680	736	
Onderbenutting van kredieten	240	243	247	251	256	261	266	272	278	284	290	296	
Geraamd netto te financieren saldo	-1.847	-1.564	-1.580	-1.596	-1.617	-1.642	-1.669	-1.695	-1.715	-1.735	-1.741	-1.749	
ESR-financieringssaldo	-1.728	-1.530	-1.546	-1.561	-1.582	-1.607	-1.633	-1.658	-1.678	-1.697	-1.703	-1.710	
Eigen schuld	7.565	13.745	15.252	16.775	18.321	19.895	21.495	23.124	24.778	26.457	28.150	29.854	
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	127,5%	212,5%	230,3%	247,2%	262,7%	277,6%	291,9%	305,4%	317,9%	329,7%	340,2%	349,6%	
<b>Begrotingsvooruitzichten van de COCOF</b>													
Inkomsten	525	565	572	581	590	600	611	622	633	646	659	675	1,8%
Primaire uitgaven	557	615	626	638	650	663	677	691	706	721	737	754	2,1%
Primair saldo	-32	-50	-54	-57	-60	-63	-66	-69	-72	-75	-78	-79	
Rentelasten	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Onderbenutting van kredieten	17	18	19	19	19	20	20	20	21	21	22	22	
Geraamd netto te financieren saldo	-16	-32	-35	-38	-41	-43	-46	-49	-51	-54	-56	-57	
ESR-financieringssaldo	-16	-32	-35	-38	-41	-43	-46	-49	-51	-54	-56	-57	
Eigen schuld	9	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	1,6%	0,4%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	
<b>Begrotingsvooruitzichten van de VGC</b>													
Inkomsten	258	254	259	264	270	276	282	289	295	303	310	318	2,2%
Primaire uitgaven	300	234	238	242	246	251	255	260	265	271	276	283	1,9%
Primair saldo	-42	20	22	22	24	25	27	28	30	32	34	35	
Rentelasten	8	9	9	9	8	8	7	6	4	3	1	0	
Onderbenutting van kredieten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Geraamd netto te financieren saldo	-50	11	13	14	16	17	20	22	26	29	33	35	
ESR-financieringssaldo	-50	11	13	14	16	17	20	22	26	29	33	35	
Eigen schuld	180	167	155	141	125	108	88	65	40	11	0	0	
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	69,6%	65,7%	59,7%	53,2%	46,2%	39,0%	31,1%	22,7%	13,4%	3,5%	0,0%	0,0%	

Bronnen: Begrotingsdocumenten van het BHG, van de GGC, van de COCOF en van de VGC en eigen berekeningen.



Tabel 5: Begrotingsvooruitzichten van de Brusselse entiteiten voor de periode 2021 - 2035, zonder staatshervorming en met samengevoegde begrotingen voor de COCOF en de VGC (in miljoen euro)

	2021	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	AAGR 25-35
<b>Samengevoegde begrotingsvooruitzichten van het BHG, van de GGC, van de COCOF en van de VGC.</b>													
Inkomsten	6.352	6.885	7.045	7.214	7.407	7.606	7.810	8.023	8.253	8.490	8.747	9.021	2,7%
Primaire uitgaven	8.347	8.474	8.621	8.767	8.942	9.126	9.315	9.511	9.716	9.927	10.142	10.374	2,0%
Primair saldo	-1.995	-1.589	-1.576	-1.553	-1.535	-1.520	-1.505	-1.488	-1.463	-1.438	-1.395	-1.352	
Rentelasten	174	257	293	337	382	429	477	526	576	628	681	736	
Onderbenutting van kredieten	257	261	265	270	275	281	286	292	299	305	312	319	
Geraamd netto te financieren saldo	-1.913	-1.585	-1.603	-1.620	-1.642	-1.668	-1.695	-1.721	-1.741	-1.760	-1.764	-1.769	
ESR-financieringssaldo	-1.794	-1.551	-1.569	-1.585	-1.607	-1.633	-1.659	-1.684	-1.703	-1.722	-1.726	-1.730	
Eigen schuld	7.753	13.915	15.407	16.916	18.446	20.002	21.583	23.190	24.817	26.468	28.150	29.854	
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	<i>122,1%</i>	<i>202,1%</i>	<i>218,7%</i>	<i>234,5%</i>	<i>249,0%</i>	<i>263,0%</i>	<i>276,3%</i>	<i>289,0%</i>	<i>300,7%</i>	<i>311,8%</i>	<i>321,8%</i>	<i>330,9%</i>	

Bronnen: Begrotingsdocumenten van het BHG, van de GGC, van de COCOF en van de VGC en eigen berekeningen.

### 4.3. Weerslag van een stopzetting van strategische investeringen in 2025 op de saldi van de geconsolideerde entiteiten.

Hiervoor moet worden opgemerkt dat de prognoses in dit rapport gemaakt zijn bij ongewijzigd beleid, d.w.z. zonder nieuwe beslissingen van budgettaire aard en door de cijfers van de begroting te verlengen door ze te indexeren voor de prijsevolutie of rekening te houden met macroeconomische en demografische evoluties voor begrotingsposten die de invloed ondergaan van deze contextuele factoren.

In die context verdienen de zogenoemde « strategische » investeringen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bijzondere aandacht. Deze uitgaven volgen het traject voorzien in de meerjarige raming die werd voorgelegd bij de initiële begroting 2021 van het Gewest en belopen 492,9 miljoen euro in 2024. Voor het vervolg van de prognose zijn deze uitgaven geïndexeerd volgens de index van de consumptieprijzen. We gaan er dus van uit dat het Gewest zijn investeringsniveau zal aanhouden tijdens de volgende bestuursperiodes.

Men zou ook kunnen stellen dat deze investeringen uitzonderlijk van aard zijn en niet meer zullen gebeuren na 2025 in het licht van problemen met de financiële draagkracht waarmee het Gewest te kampen kan krijgen als gevolg van de stijgende rentevoeten. In dat geval zouden de tekorten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op middellange termijn aanzienlijk moeten verminderen.

De volgende tabel toont de wijzigingen die de prognoses voor het Gewest ondergaan als wordt rekening gehouden met een stopzetting van strategische investeringen in 2025. Wij merken op dat de stopzetting van investeringen gevolgen heeft voor de prognose van de onderbenutting van kredieten aangezien deze afhankelijk zijn van de evolutie van de primaire uitgaven.

Tabel 6: Weerslag van een stopzetting van strategische investeringen in 2025 op de prognoses voor het BHG (miljoen euro)

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Vermindering van de primaire uitgaven	0	0	0	0	-501	-510	-519	-528	-537	-546	-556	-566	-577	-587	-598
Vermindering van de rentelasten	0	0	0	0	0	-11	-25	-39	-54	-71	-88	-106	-125	-146	-168
Vermindering van de onderbenutting van kredieten	0	0	0	0	-20	-20	-20	-21	-21	-21	-22	-22	-23	-23	-24
<b>Vermindering van de eigen schuld</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>-482</b>	<b>-983</b>	<b>-1506</b>	<b>-2051</b>	<b>-2622</b>	<b>-3217</b>	<b>-3839</b>	<b>-4489</b>	<b>-5168</b>	<b>-5878</b>	<b>-6621</b>

De volgende tabel toont de saldi van de geconsolideerde entiteiten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bij een stopzetting van strategische investeringen in 2025.

Tabel 7: Saldi van de geconsolideerde entiteiten bij een stopzetting van de Brusselse strategische investeringen vanaf 2025 (duizend euro)

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	
<b>Samengevoegde begrotingsvooruitzichten voor het BHG en de GGC.</b>																
Primair saldo	-1921	-1680	-1717	-1683	-1058	-1033	-1000	-971	-945	-919	-891	-855	-817	-764	-710	
ESR-saldo	-1728	-1536	-1584	-1603	-1048	-1045	-1038	-1036	-1036	-1037	-1036	-1028	-1018	-993	-967	
<b>Eigen schuld</b>	<b>7565</b>	<b>9087</b>	<b>10675</b>	<b>12255</b>	<b>13264</b>	<b>14269</b>	<b>15269</b>	<b>16270</b>	<b>17273</b>	<b>18278</b>	<b>19285</b>	<b>20289</b>	<b>21289</b>	<b>22272</b>	<b>23234</b>	
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	127,5 %	150,9 %	173,1 %	193,3 %	205,1 %	215,5 %	225,0 %	233,3 %	241,0 %	248,2 %	254,7 %	260,3 %	265,3 %	269,2 %	272,1 %	
<b>Samengevoegde begrotingsvooruitzichten van het BHG, van de GGC, van de COCOF en van de VGC.</b>																
Zonder hervorming	Primair saldo	-1995	-1727	-1746	-1710	-1088	-1066	-1034	-1007	-983	-958	-932	-897	-861	-808	-754
	ESR-saldo	-1794	-1576	-1606	-1621	-1069	-1068	-1062	-1061	-1062	-1063	-1062	-1053	-1043	-1016	-988
	<b>Eigen schuld</b>	<b>7753</b>	<b>9287</b>	<b>10868</b>	<b>12437</b>	<b>13433</b>	<b>14424</b>	<b>15411</b>	<b>16395</b>	<b>17381</b>	<b>18365</b>	<b>19350</b>	<b>20328</b>	<b>21300</b>	<b>22272</b>	<b>23234</b>
	<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	122,1 %	144,4 %	165,3 %	184,2 %	195,1 %	204,8 %	213,6 %	221,3 %	228,5 %	235,1 %	241,2 %	246,3 %	250,9 %	254,6 %	257,5 %
Met hervorming	Primair saldo	-1995	-1727	-1746	-1710	-2162	-2178	-2195	-2223	-2233	-2234	-2239	-2242	-2238	-2221	-2205
	ESR-saldo	-1794	-1576	-1606	-1621	-2123	-2183	-2256	-2343	-2415	-2480	-2551	-2624	-2691	-2750	-2813
	<b>Eigen schuld</b>	<b>7753</b>	<b>9287</b>	<b>10868</b>	<b>12437</b>	<b>17981</b>	<b>20108</b>	<b>22308</b>	<b>24594</b>	<b>26951</b>	<b>29371</b>	<b>31863</b>	<b>34430</b>	<b>37068</b>	<b>39791</b>	<b>42596</b>
	<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	122,1 %	144,4 %	165,3 %	184,2 %	183,0 %	200,3 %	217,5 %	234,1 %	250,0 %	265,4 %	280,5 %	294,8 %	308,5 %	321,5 %	333,8 %

Op de tweede plaats moet worden opgemerkt dat in de referentievoorzichten geen rekening is gehouden met besparingen die het Gewest in zijn meerjarenraming voor 2021 heeft gepland. Deze besparingen zijn trouwens naar boven bijgesteld in de meerjarenraming van de initiële begroting voor 2022. Aangezien de aard van deze besparingen niet nader is aangegeven, wordt in de hypothese van ongewijzigd beleid doorgaans de regel gehanteerd dat deze buiten beschouwing worden gelaten. Ter informatie: volgens de ramingen in de initiële begroting 2022 van het Brussels Gewest zouden deze besparingen 105 miljoen euro bedragen in 2022 en 567,6 miljoen euro in 2025.

Laatste opmerking: om de weerslag van de hervorming te berekenen, moeten de prognoses worden vergeleken bij ongewijzigd beleid vóór en na de hervorming, met andere woorden zonder wijziging van het investeringstraject.

## 5. Verdeling van de uitgaven

Bij een staatshervorming waarbij de Franse en de Vlaamse Gemeenschap worden afgeschaft en hun bevoegdheden naar de Gewesten (het Waals, het Brussels en het Vlaams Gewest) worden overgeheveld, zouden uitgavenkredieten van de Gemeenschappen op gewestelijke basis verdeeld moeten worden. Dat betekent dat in de begrotingsprognoses van de verschillende scenario's verdeelsleutels berekend moeten worden waarmee het deel van de gemeenschapsuitgaven (van de Franse en de Vlaamse Gemeenschap) kan worden vastgesteld dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) na de hervorming (vanaf 2025) zou moeten financieren. Om die verdeelsleutels vast te stellen, vertrekken wij van de territoriale verdeling van de uitgaven uit de initiële begrotingen 2021.

Het vierde deel van dit rapport heeft als doel de huidige uitgavenkredieten van de Franse Gemeenschap (FG) te verdelen over het Waals Gewest (WG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) (*cfr. afdeling 5.1.*) en de uitgavenkredieten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) te verdelen over het Vlaams Gewest (VG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) (*cfr. afdeling 5.2.*).

Zoals reeds vermeld in deel I (*cfr. afdeling 3*), hebben een aantal hypotheses die zijn verbonden aan het beoogd institutioneel model methodologische gevolgen voor de begrotingsvooruitzichten. Het model gaat immers uit van een territoriale benadering waarin elk Gewest verantwoordelijk is voor alle uitgaven die op zijn grondgebied moeten worden gedaan. Er is dus gekozen voor de plaats waar de diensten zijn gevestigd als basis om de uitgaven die in de begroting van de beide Gemeenschappen vermeld staan over de Gewesten te verdelen.

Voor alle domeinen die verband houden met het hoger onderwijs (de financiering van universiteiten en hogescholen, het wetenschappelijk onderzoek en de universitaire ziekenhuizen) gaat het model er evenwel van uit dat er een gezamenlijk beheer komt omwille van de grote overspill-effecten. De uitgavenkredieten die aan deze domeinen verbonden zijn, werden daarom verdeeld op basis van de woonplaats van de begunstigden van de dienst.

Hetzelfde geldt voor alle structuren en instellingen waarvan de zetel zich toevallig in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) bevindt. Voor de VRT en de RTBF zijn bijvoorbeeld de statistieken over de herkomst van het publiek gebruikt om het aandeel van elk Gewest in de uitgaven voor de financiering van deze instellingen te bepalen.

Indien de begunstigde niet met nauwkeurigheid bekend is, worden de kredieten die dezelfde materies aansturen samengebracht om daarmee de verdeelsleutels toe te passen die het best aan het gebruik van de huidige kredieten tegemoetkomen. De gewestelijke verdeelsleutels worden op meerdere wijzen verkregen: op basis van statistieken, van het kredietverbruik van voorgaande jaren, van de bevolkingsschijf, van de toepassing van decreten e.d.

Op bevolkingsniveau houden de verdeelsleutels “bevolking” voor het Waals Gewest (WG) geen rekening met de Duitstalige bevolking<sup>103</sup>, behalve als dat uitdrukkelijk vermeld wordt. Ook gaat het beoordeelde model ervan uit dat de Brusselaars bestaan uit 80% Franstaligen en 20% Nederlandstaligen. Hoewel

---

<sup>103</sup> De volgende formules worden toegepast voor de berekening van de netto verdeelsleutels “bevolking” voor de Duitstalige Gemeenschap (DG):

$$clé\ pop_{Bruxelles} = \frac{80\% \times pop_{RBC}}{80\% \times pop_{RBC} + pop_{RW} - pop_{DG}}; \quad clé\ pop_{Wallonie} = \frac{pop_{RW} - pop_{DG}}{80\% \times pop_{RBC} + pop_{RW} - pop_{DG}} = 1 - clé\ pop_{Bruxelles}$$

deze veronderstelling aanvechtbaar is, geldt zij als institutionele verdeelsleutel bij elke hervorming van de staatsfinanciering<sup>104</sup>. Een alternatief scenario gaat ervan uit dat de Brusselse bevolking voor 91,8% bestaat uit Franstaligen en voor 8,2% uit Nederlandstaligen: deze specifieke verdeelsleutel berust op de taalkeuze van de Brusselse burgers voor hun belastingaangifte<sup>105</sup>. Aan de hand van dit scenario kan beoordeeld worden hoe gevoelig de prognoses zijn aan de hypothese met betrekking tot de samenstelling van de Brusselse bevolking.

Wanneer er geen sluitende logica kan worden toegepast op de uitgaven (voor werkingsuitgaven bijvoorbeeld) geldt als vaste hypothese dat dezelfde verdeelsleutel wordt gehanteerd als het gemiddelde van de andere kredieten van dezelfde organisatie-afdeling (FG) of hetzelfde beleidsgebied (VG).

Standaard blijven de gebruikte verdeelsleutels gelden voor de duur van de prognose. Een aantal verdeelsleutels afgeleid van de bevolking is evenwel variabel aangezien ze evolueren in de tijd.

## 5.1. Franse Gemeenschap

De gewestelijke verdeling van de uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG) heeft betrekking op de uitgaven van de centrale eenheid (*cfr. afdeling 5.1.1.*), maar ook op het saldo van de 'openbare bestuurseenheden' binnen de consolidatieperimeter van de Franse Gemeenschap (FG) (*cfr. afdeling 5.1.2.*). De verdeling van dit saldo wordt weergegeven ter informatie aangezien de prognoses zich uitsluitend toespitsen op het saldo van de centrale administratie.

### 5.1.1. Uitgavenkredieten

De verschillende primaire uitgaven (zonder rentelasten en afschrijvingen) die vermeld staan in de initiële begroting 2021 van de Franse Gemeenschap (FG) worden verdeeld over het Waals Gewest (WG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Deze worden verwerkt per organisatie-afdeling en waar dat relevant is zo gedetailleerd mogelijk, met name per begrotingsartikel (BA).

Tabel 8 maakt een synthese van de verkregen verdeelsleutels en de bedragen waarop deze betrekking hebben om een algemeen overzicht te bieden van de verdeling van de uitgaven, rentelasten niet meegerekend. Globaal gezien, leidt dit tot de volgende verdeling: [24,1% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#) en [75,9% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). Deze verdeling wordt toegepast op een initiële begroting van 11.183 miljoen euro. Dat betekent dat 2.692 miljoen euro ten laste zouden vallen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). De hypothesen waarvan we gebruik maken voor de verschillende Organisatie-afdelingen staan vermeld in bijlage 2.

---

<sup>104</sup> Ter informatie, het Vlaams Regeerakkoord van 2019 aanziet 30% van de Brusselse bevolking als zijn doelgroep.

<sup>105</sup> De sleutel werd berekend door het Ministerie van Financiën op grond van de aangiften voor de personenbelasting van 2019.

Tabel 8: Gewestelijke verdeling van de uitgaven (zonder rentelasten en afschrijvingen) van de initiële begroting van de Franse Gemeenschap (FG) (in duizend euro)

Organisatie-afdeling	TOTAAL	BHG		WG	
		Bedrag	Verdeelsleutel	Bedrag	Verdeelsleutel
OA 01 Dotaties aan het Parlement en aan de Ombudsman van de Franse Gemeenschap	33.254	6.735	20,3%	26.519	79,7%
OA 06 Ministeriële kabinetten	18.373	6.239	34,0%	12.134	66,0%
OA 10 Diensten van de Franse Gemeenschapsregering en Instellingen die niet zijn verbonden aan OA	1.450	492	34,0%	958	66,0%
OA 11 Algemene Aangelegenheden - Secretariaat-generaal	576.829	186.998	32,4%	389.831	67,6%
OA 12 Informatica	98.527	33.460	34,0%	65.067	66,0%
OA 13 Gebouwenbeheer	37.246	12.649	34,0%	24.597	66,0%
OA 14 Internationale Betrekkingen en acties van het Europees Sociaal Fonds	44.316	9.484	21,4%	34.832	78,6%
OA 15 Infrastructuur voor gezondheid, welzijn, cultuur en sport	67.077	15.928	23,7%	51.149	76,3%
OA 17 Jeugdbijstand	369.288	85.675	23,2%	283.613	76,8%
OA 18 Justitiehuzen	30.438	6.514	21,4%	23.924	78,6%
OA 19 Kinderopvang	517.125	120.691	23,3%	396.434	76,7%
OA 20 Algemene Aangelegenheden - Cultuur	77.213	58.897	76,3%	18.316	23,7%
OA 21 Podiumkunsten	109.096	43.124	39,5%	65.972	60,5%
OA 22 Letteren, het Boek en de Bibliotheken	5.555	2.741	49,3%	2.814	50,7%
OA 23 Jeugd en Permanente Vorming	90.707	44.853	49,4%	45.854	50,6%
OA 24 Cultureel Erfgoed	18.483	4.044	21,9%	14.439	78,1%
OA 25 Audiovisuele middelen en Multimedia	361.427	76.242	21,1%	285.185	78,9%
OA 26 Sport	58.036	12.431	21,4%	45.605	78,6%
OA 27 Beeldende Kunsten	6.959	2.206	31,7%	4.753	68,3%
OA 28 Culturele Decentralisatie	54.749	9.145	16,7%	45.604	83,3%
OA 40 Gemeenschappelijke Diensten, Algemene Diensten, Onderzoek en Educatie, Sturing van het Onderwijs (over de netten heen) en Oriëntering - Internationale Betrekkingen	112.787	27.608	24,5%	85.179	75,5%
OA 41 Algemene Inspectiedienst	74.428	17.156	23,1%	57.272	76,9%
OA 42 Dotatie aan Wallonie-Bruxelles Enseignement WBE	32.072	5.506	17,2%	26.566	82,8%
OA 44 Schoolgebouwen	254.971	56.731	22,2%	198.240	77,8%
OA 45 Wetenschappelijk Onderzoek	192.411	43.220	22,5%	149.191	77,5%
OA 46 Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België	1.877	402	21,4%	1.475	78,6%
OA 47 Studietoelagen en -leningen	68.737	25.522	37,1%	43.215	62,9%
OA 48 PMS-centra	112.488	25.044	22,3%	87.444	77,7%

OA 50 Pedagogische Aangelegenheden en Sturing van het Onderwijs van de Franse Gemeenschap	15.419	3.334	21,6%	12.085	78,4%
OA 51 Kleuter- en Lager Onderwijs	2.312.920	537.748	23,25%	1.775.172	76,75%
OA 52 Secundair Onderwijs	2.931.547	654.313	22,32%	2.277.234	77,68%
OA 53 Bijzonder Onderwijs	674.469	126.827	18,80%	547.642	81,20%
OA 54 Universitair Onderwijs	861.588	192.776	22,4%	668.812	77,6%
OA 55 Hoger Onderwijs buiten de Universiteit en de Hogescholen	557.775	119.922	21,5%	437.853	78,5%
OA 56 Volwassenenonderwijs	212.472	57.444	27,04%	155.028	72,96%
OA 57 Kunstonderwijs	188.744	59.087	31,31%	129.657	68,69%
OA 58 Afstandsonderwijs	2.315	463	20,00%	1.852	80,00%
OA 90 Dotaties aan het WG en aan de COCOF	0	0	0,0%	0	0,0%
<b>TOTAAL</b>	<b>11.183.168</b>	<b>2.691.651</b>	<b>24,1%</b>	<b>8.491.517</b>	<b>75,9%</b>

Bronnen: Initiële Begroting 2021 van de FG; Eigen berekeningen.

Wij merken hierbij op dat in naam van de coherentie bij de afschaffing van de Franse Gemeenschap (FG) meerdere overdrachten van daaruit (FG) naar de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en het Waals Gewest (WG) geneutraliseerd worden bij het maken van de oefening voor de uitgavenverdeling (503.804 duizend euro)<sup>106</sup>: de overdrachten worden daarbij tegelijk geschrapd in de uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG) en in de inkomsten van de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en het Waals Gewest (WG).

### 5.1.2. De 'openbare bestuurseenheden' (*Unités d'administration publique - UAP*)

Naast de inkomsten en uitgaven van de centrale eenheid beslaat de perimeter van de Franse Gemeenschap (FG) eveneens een reeks externe organen met een opdracht van openbaar nut en instellingen en vzw's wegens hun aandeel in de openbare inkomsten of het feit dat de Franse Gemeenschap (FG) controle uitoefent op hun raad van bestuur. Het Instituut voor Nationale Rekeningen (INR) maakt melding van 176 openbare bestuurseenheden binnen de perimeter van de Franse Gemeenschap (FG) in april 2021<sup>107</sup>.

Voor de berekening van haar saldo houdt de Franse Gemeenschap (FG) rekening met de som van de geraamde ESR-resultaten van haar openbare bestuurseenheden en met een verwachte onderbesteding van niet-toegewezen kredieten (102 miljoen euro). Deze begrotingsprognoses betreffen echter maar 68 eenheden<sup>108</sup>. Een aantal kleinere instellingen, maar ook de universiteiten en hogescholen, staat immers niet in de prognoses vermeld. Hierdoor wordt de som van de saldi voor deze openbare bestuurseenheden geacht gelijk te zijn aan nul in het viergewestenmodel.

<sup>106</sup> De provisie met het oog op de onderhandelingen met de non-profitsector – COCOF (OA 11.02; 850 duizend euro), de interventie ten gunste van de COCOF (internationale betrekkingen) (OA 14.11; 294 duizend euro), de dotatie aan de COCOF (culturele aangelegenheden) (OA 20.3; 10.101 duizend euro), de ondersteuning en begeleiding van het door de Franse Gemeenschap georganiseerde of gesubsidieerde onderwijs (OA 41.31; 10.756 duizend euro) en de dotatie aan het Waals Gewest en de COCOF (St.-Kwinten) (OA 90.11; 373.935 duizend euro en 107.868 duizend euro).

<sup>107</sup> Een aantal openbare bestuurseenheden behoort tot de perimeter van de Franse Gemeenschap (FG) en tegelijk ook tot deze van andere deelstaten.

<sup>108</sup> Cfr. Algemene uiteenzetting bij de initiële begroting 2021 van de Franse Gemeenschap (blz. 23-25).

Om het saldo van de openbare bestuurseenheden binnen de consolidatieperimeter van de Franse Gemeenschap (FG) over de Gewesten te verdelen, worden de instellingen onderscheiden naargelang zij volledig onder het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) of het Waals Gewest (WG) ressorteren, dan wel gezamenlijk worden beheerd. Bijlage 3 voorziet in een tabel waarin staat aangegeven aan welk Gewest een openbare bestuurseenheid exclusief wordt toegewezen. Voor deze openbare bestuurseenheden is het toewijzingscriterium verbonden aan de doelgroep (de Walen of de Brusselaars) van de geboden dienst<sup>109</sup>. Het verdelingscriterium voor openbare bestuurseenheden die de twee Gewesten delen, houdt verband met de opdracht hiervan en beantwoordt aan de verdeelsleutels die worden gebruikt voor de verdeling van de overeenkomstige uitgaven over de Gewesten<sup>110</sup>. Wanneer een opdracht van een openbare bestuurseenheid niet kan worden verbonden aan een verdeelsleutel die gebruikt wordt voor de uitgaven, dan maken wij standaard gebruik van een verdeelsleutel "bevolking". Sommige openbare bestuurseenheden kunnen verdwijnen bij een afschaffing van de Franse Gemeenschap (FG) maar het beoordeelde model behoudt deze instellingen wel voor de verdeling van het saldo. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over het Parlement van de Franse Gemeenschap, het begrotingsregulerend orgaan 'fonds écuréuil' of de sociale dienst van de Franse Gemeenschap.

Tabel 9 maakt een synthese van de verkregen verdeelsleutels en de bedragen waarop deze betrekking hebben om een algemeen overzicht te bieden van de verdeling van het saldo van de openbare bestuurseenheden. Dit leidt tot de volgende verdeling: [30,7% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\) en 69,3% voor het Waals Gewest \(WG\)](#).

**Tabel 9 : Gewestelijke verdeling van het saldo van de perimeter van de Franse Gemeenschap voor de initiële begroting 2021 (in duizend euro)**

Organisatie-afdeling	TOTAAL	BHG		WG	
		Bedrag	Verdeelsleutel	Bedrag	Verdeelsleutel
Saldo (zonder hoger onderwijs)	36.558	11.209	30,7%	25.349	69,3%
Onderbenutting <sup>111</sup>	102.355	31.383		70.972	
<b>TOTAAL</b>	<b>138.913</b>	<b>42.592</b>	<b>30,7%</b>	<b>96.321</b>	<b>69,3%</b>

Bronnen: Eigen berekeningen.

## 5.2. Vlaamse Gemeenschap

De gewestelijke verdeling van de uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap (VG) heeft betrekking op de uitgaven van de centrale eenheid (*cfr. afdeling 5.2.1.*), maar ook op het saldo van de diensten met afzonderlijk beheer (DAB) en de rechtspersonen binnen de consolidatieperimeter van de Vlaamse

<sup>109</sup> De toewijzing van een openbare bestuurseenheid aan een Gewest berust op de naam en de plaats hiervan, waarbij wordt nagegaan of de opdracht in kwestie niet verder reikt dan de gewestgrenzen ("Charleroi Danse" wordt bijvoorbeeld niet volledig toegerekend aan het Waals Gewest (WG) aangezien het choreografisch centrum een landelijke en internationale draagwijdte heeft).

<sup>110</sup> Zo worden voor het FNRS, een instelling die zich toelegt op onderzoek, de hypothesen toegepast van OA 45 (wetenschappelijk onderzoek), hetzij de verdeelsleutel voor het universitair onderwijs ([22,4%-77,6%](#)).

<sup>111</sup> Voor de onderbenutting van de niet-toegewezen kredieten wordt gebruik gemaakt van de algemene verdeelsleutel verkregen zonder onderbenutting ([30,7%-69,3%](#)).



Gemeenschap (VG) (cfr. afdeling 5.2.2.). De verdeling van dit saldo wordt weergegeven ter informatie aangezien de prognoses zich uitsluitend toespitsen op het saldo van de centrale administratie.

### 5.2.1. Uitgavenkredieten

De verschillende primaire uitgaven (zonder rentelasten en afschrijvingen) die vermeld staan in de initiële begroting 2021 van de Vlaamse Gemeenschap (VG) worden verdeeld over het Vlaams Gewest (VG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Ze worden behandeld per *Beleidsveld* en per begrotingsartikel. Wanneer dit relevant is en voor zover de informatie beschikbaar is, worden de begrotingsartikelen in meer nauwkeurige uitgaven uitgesplitst aan de hand van de bijzondere toelichtingen die aan de begroting zijn gekoppeld <sup>112</sup>.

Voor de Vlaamse Gemeenschap (VG) gebeurde de verdeling over de Gewesten in twee opeenvolgende stappen. De bijzondere wet van 8 augustus 1980<sup>113</sup> voorziet immers in de « fusie » van de instellingen van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en van het Vlaams Gewest (VG), waardoor de gewestelijke bevoegdheden worden uitgeoefend door de instellingen van de Gemeenschap. Bijgevolg voorziet de begroting van de Vlaamse Gemeenschap (VG) niet enkel in de financiële middelen en uitgaven voor haar eigen gemeenschapsbeleid maar ook voor de materies die aan de Gewesten zijn toegewezen.

Er wordt daarom eerst een opdeling gemaakt tussen de uitgaven voor gewestelijke bevoegdheden en deze voor gemeenschapsbevoegdheden. Het grootste deel hiervan kan worden opgemaakt uit de begroting omdat deze gemeenschapsuitgaven, gewestelijke en gemeenschappelijke uitgaven onderscheidt. Deze laatste worden verdeeld op drie afzonderlijke manieren:

- bepaling van het soort bevoegdheid waaronder zij vallen via rechtsbronnen, decreten of overeenkomsten met het Gewest of de Gemeenschap (soms na een opsplitsing van het bedrag op het begrotingsartikel in subartikelen);
- verdeling volgens het beleidsveld in kwestie (in hoofdzaak de werkingskredieten en de voorzieningen voor de verschillende domeinen);
- verdeling volgens de indeling van de totale begroting (de algemene uitgaven van het bestuur en de financiën).

Tabel 10 maakt een synthese van de verkregen verdeelsleutels en de bedragen waarop deze betrekking hebben om een algemeen overzicht te bieden van de verdeling van de primaire uitgaven (rentelasten en aflossingen niet meegerekend). Dit leidt tot de volgende globale verdeelsleutel: [43,3% voor het Vlaams Gewest \(VG\) en 56,7% voor de Vlaamse Gemeenschap \(VG\)](#), hetzij primaire gemeenschapsuitgaven voor een bedrag van 29.620 miljoen euro voor de initiële begroting 2021. Bijlage 4 toont een meer gedetailleerde tabel met de verkregen verdeelsleutels en de hypothesen die voor elk beleidsveld zijn gehanteerd.

**Tabel 10: Verdeling van de primaire uitgaven (zonder rentelasten en afschrijvingen) op de initiële begroting 2021 van de Franse Gemeenschap (FG) in gewestelijke uitgaven en gemeenschapsuitgaven (in duizend euro)**

---

<sup>112</sup> De begroting van de Vlaamse Gemeenschap (VG) gaat minder in detail en de uit te splitsen bedragen kunnen dus aanzienlijk zijn.

<sup>113</sup> Bijzondere wet tot hervorming der instellingen (B.S. 15/08/1980).

Beleidsveld	TOTAAL	VGew		VG	
		Bedrag	Verdeelsleutel	Bedrag	Verdeelsleutel
C. Financiën en Begroting	9.912.972	7.925.865	80,0%	1.987.107	20,0%
E. Economie, wetenschap en innovatie	1.899.174	1.578.480	83,1%	320.694	16,9%
F. Onderwijs en opleiding	12.948.151	0	0,0%	12.948.151	100,0%
G. Welzijn, volksgezondheid en gezin	12.679.314	0	0,0%	12.679.314	100,0%
H. Cultuur, jeugd, sport en media	1.099.643	0	0,0%	1.099.643	100,0%
J. Werk en sociale economie	3.663.501	3.603.801	98,4%	59.700	1,6%
K. Landbouw en visserij	145.158	145.158	100,0%	0	0,0%
M. Mobiliteit en openbare werken	3.429.821	3.429.821	100,0%	0	0,0%
Q. Leefmilieu	1.688.036	1.688.036	100,0%	0	0,0%
S. Kanselarij, administratie, externe betrekkingen en justitie	4.680.768	4.229.429	90,4%	451.339	9,6%
V. Hogere entiteiten	137.150	62.856	45,8%	74.294	54,2%
<b>TOTAAL</b>	<b>52.283.688</b>	<b>22.663.446</b>	<b>43,3%</b>	<b>29.620.242</b>	<b>56,7%</b>

Bronnen: Initiële Begroting 2021 van de VG en eigen berekeningen.

Met de tweede verdeling kan een onderscheid worden gemaakt tussen de gemeenschapsuitgaven die verband houden met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en deze verbonden aan het Vlaams Gewest (VG). Tabel 11 maakt een synthese van de verkregen verdeelsleutels en de bedragen waarop deze betrekking hebben om een algemeen overzicht te bieden van de verdeling van de primaire gemeenschapsuitgaven, rentelasten en afschrijvingen niet meegerekend. Dit leidt tot de volgende verdeling: 3,6% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en 96,4% voor het Vlaams Gewest (VG), hetzij 1.069 miljoen euro ten laste van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) op de initiële begroting 2021. Bijlage 4 toont een meer gedetailleerde tabel met de verkregen verdeelsleutels en de hypothesen die voor elk beleidsveld zijn gehanteerd.

**Tabel 11: Gewestelijke verdeling van de primaire gemeenschapsuitgaven (zonder rentelasten en afschrijvingen) van de initiële begroting 2021 van de Vlaamse Gemeenschap (VG) (in duizend euro)**

Beleidsveld	TOTAAL	BHG		VGew	
		Bedrag	Verdeelsleutel	Bedrag	Verdeelsleutel
C. Financiën en Begroting	1.987.107	89.653	4,5%	1.897.455	95,5%
E. Economie, wetenschap en innovatie	320.694	8.828	2,8%	311.866	97,2%
F. Onderwijs en opleiding	12.948.151	554.906	4,3%	12.393.245	95,7%
G. Welzijn, volksgezondheid en gezin	12.679.314	214.974	1,7%	12.464.340	98,3%
H. Cultuur, jeugd, sport en media	1.099.643	93.211	8,5%	1.006.432	91,5%
J. Werk en sociale economie	59.700	3.185	5,3%	56.515	94,7%
S. Kanselarij, administratie, externe betrekkingen en justitie	451.339	97.966	21,7%	353.372	78,3%
V. Hogere entiteiten	74.294	6.628	8,9%	67.665	91,1%
<b>TOTAAL</b>	<b>29.620.243</b>	<b>1.069.352</b>	<b>3,6%</b>	<b>28.550.891</b>	<b>96,4%</b>

Bronnen: Initiële Begroting 2021 van de VG en eigen berekeningen.

### 5.2.2. Diensten met afzonderlijk beheer (DAB) en rechtspersonen

Naast de inkomsten en uitgaven van de centrale eenheid beslaat de perimeter van de Vlaamse Gemeenschap (VG) eveneens een reeks externe organen met een opdracht van openbaar nut en instellingen en vzw's wegens hun aandeel in de openbare inkomsten of het feit dat de Vlaamse Gemeenschap (FG) controle uitoefent op hun raad van bestuur.

De website van de Vlaamse begroting toont de lijst met *Diensten met Afzonderlijk Beheer* (DAB) en rechtspersonen die toegevoegd moeten worden aan de perimeter van de openbare besturen, telkens met uitgaven, inkomsten en ESR-10 saldi. Aangezien voor elke instelling ook het beleidsveld kan worden vastgesteld, worden de verdeelsleutels zo gekozen dat ze samenvallen met de sleutels gebruikt bij de verdeling van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap (VG).

## 6. Verdeling van inkomsten

Bij een staatshervorming die ertoe strekt de Gemeenschappen (de Vlaamse en de Franse Gemeenschap) af te schaffen, moeten de financieringsmechanismen hiervan worden omgevormd tot een financiering op gewestelijke basis. Het vijfde deel van dit rapport gaat dus over de verdeling van de huidige inkomsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG). Die verdeling van de inkomsten heeft zowel betrekking op de BFW-ontvangsten (*cf. afdeling 6.1.*) als op de overige ontvangsten (*cf. afdeling 6.2 .*) van de Gemeenschappen.

Globaal gezien, worden de bedragen die van de Vlaamse Gemeenschap (VG) worden overgedragen naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), met inbegrip van alle ontvangsten en op grond van de initiële begrotingen 2021, geraamd op 588 miljoen euro, hetzij 2,40% van de gemeenschapsinkomsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG)<sup>114</sup>, en deze van de Franse Gemeenschap (FG) op 2.368 miljoen euro, hetzij 22,06% van de inkomsten van de Franse Gemeenschap (FG).

### 6.1. BFW-ontvangsten

Het model met vier Gewesten wordt vormgegeven in een ongewijzigde BFW-context, waardoor de aan de Gemeenschappen gestorte ontvangsten over de Gewesten worden verdeeld zonder dat dit een impact heeft op de federale staat. De financieringsmechanismen van de Gemeenschappen krijgen bijgevolg gewoon een nieuwe, gewestelijke invulling zonder de nationale bedragen te wijzigen: de dotaties van de Franse Gemeenschap (FG) worden verdeeld over het Waals Gewest (WG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en de dotaties van de Vlaamse Gemeenschap (VG) worden verdeeld over het Vlaams Gewest (VGew) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

Voor de verdeling van de BFW-ontvangsten wordt uitgegaan van het toegewezen gedeelte van de BTW-ontvangsten (*cf. afdeling 6.1.1.*), het toegewezen gedeelte van de PB-ontvangsten (*cf. afdeling 6.1.2.*) en een aantal andere dotaties die aan de Gemeenschappen worden gestort (*cf. afdeling 6.1.3.*). Naast die financiële transferts komen ook het overgangsmechanisme (*cf. afdeling 6.1.4.*) en de responsabiliseringsbijdrage inzake pensioenen (*cf. afdeling 6.1.5.*) aan bod. Aan het einde van deze afdeling biedt een samenvattende tabel een algemeen overzicht van alle verdeelsleutels die voor de

---

<sup>114</sup> Die ontvangsten stemmen overeen met 1,38% van alle inkomsten op de initiële begroting van 2021, die zowel gewest- als gemeenschapsinkomsten omvat.

verdeling van de BFW-ontvangsten worden gebruikt (*cf. afdeling 6.1.6.*). Voorts bevat bijlage 5 een gedetailleerde tabel van de methodologie die voor de uitwerking van de gewestelijke verdeelsleutels is gehanteerd.

Merk op dat dit rapport niet ingaat op het Sint-Emilia-akkoord en het Sint-Kwintensakkoord, die door de Franstaligen werden gesloten en waardoor bepaalde uitgaven en inkomsten van de Franse Gemeenschap (FG) naar het Waals Gewest (WG) en de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) werden overgeheveld. Het viergewestenmodelmodel beoogt de afschaffing van de Gemeenschappen en bijgevolg zouden de bedragen waarop die akkoorden betrekking hebben, rechtstreeks via de federale dotaties worden overgedragen.

### *6.1.1. Toegewezen gedeelte van de btw-ontvangsten*

Het basisbedrag van het toegewezen gedeelte van de btw-ontvangsten (art. 40quinquies BFW) wordt op basis van de verdeelsleutel “leerlingen”<sup>115</sup> verdeeld over de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG). In het geëvalueerde model hebben we voor de verdeling van de dotatie van de Gemeenschappen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG) dus een door onszelf geraamde **gewestelijke verdeelsleutel “leerlingen”** gehanteerd. Om die samen te stellen, zijn we uitgegaan van verdeelsleutels berekend op basis van de gegevens van het BISA over het aantal leerlingen van 6 tot 17 jaar die in het lager en secundair onderwijs van elke Gemeenschap zijn ingeschreven, al naargelang van het gewest waarin zij school lopen<sup>116</sup>.

De verkregen verdeelsleutels werden vervolgens toegepast op de gegevens van de FOD over het totale aantal leerlingen in de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) in het schooljaar 2020-2021 om de gewestelijke verdeelsleutels “leerlingen” voor het jaar 2021 te bepalen: [11,91% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#), [55,53% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#) en [32,56% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). Na 2021 worden de gewestelijke verdeelsleutels “leerlingen” evenredig met de evolutie van het aantal individuen van 6 tot 17 jaar in de gewesten aangepast en genormaliseerd opdat de som van de drie verdeelsleutels gelijk zou zijn aan 1.

---

<sup>115</sup> In de wet van 23 mei 2020 tot bepaling van de criteria bedoeld in artikel 39, §2 van de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten (B.S. 30/05/2000) is het volgende bepaald: “Alleen het aantal leerlingen van 6 tot en met 17 jaar die regelmatig ingeschreven zijn in het lager en secundair onderwijs, met inbegrip van het onderwijs met beperkt leerplan, in een onderwijsinstelling die, naargelang van het geval, ingericht of gesubsidieerd wordt door de Vlaamse of de Franse Gemeenschap, worden geteld”.

<sup>116</sup> Aangezien deze cijfers beschikbaar zijn tot het schooljaar 2019-2020, werden de geraamde verdeelsleutels evenredig met de verandering van de bevolking van 6 tot 17 jaar in elk gewest (Bevolkingsvooruitzichten 2020-2070 van het FPB) aangepast voor het schooljaar 2020-2021.

### 6.1.2. Toegewezen gedeelte van de PB-ontvangsten

Het basisbedrag van het toegewezen gedeelte van de PB-ontvangsten (art. 47/2 BFW) wordt op basis van de “PB-verdeelsleutel” verdeeld over de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG):

- de in de Franse Gemeenschap (FG) gelokaliseerde inkomsten uit de federale PB zijn gelijk aan de ontvangsten gelokaliseerd in het Franse taalgebied vermeerderd met 80% van de ontvangsten gelokaliseerd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad;
- de in de Vlaamse Gemeenschap (VG) gelokaliseerde inkomsten uit de federale PB zijn gelijk aan de ontvangsten gelokaliseerd in het Nederlandse taalgebied vermeerderd met 20% van de ontvangsten gelokaliseerd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

In het geëvalueerde model hanteren we voor de verdeling van de dotatie van de Gemeenschappen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG) dus een **gewestelijke “PB-verdeelsleutel”**<sup>117</sup> in plaats van een “PB-verdeelsleutel” op gemeenschapsbasis. Die verdeelsleutel wordt bepaald op basis van de meest recente aangepaste ramingen van de federale PB door de FOD Financiën en geeft de volgende resultaten voor het jaar 2021 (aanslagjaar 2020): [8,41% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\), 64,18% voor het Vlaams Gewest \(VGew\) en 27,42% voor het Waals Gewest \(WG\)](#).

### 6.1.3. Andere dotaties

De Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) ontvangen ook nog andere dotaties die afkomstig zijn van de federale staat en die in het bijzonder dienen om de bij de zesde staatshervorming naar de gemeenschappen overgedragen bevoegdheden uit te oefenen.

#### [Dotaties van voor de zesde staatshervorming.](#)

De Gemeenschappen krijgen federale dotaties die al vóór de zesde staatshervorming bestonden: de dotatie van de Nationale Loterij, de tegemoetkoming voor de financiering van de buitenlandse studenten en de dotatie voor de plantentuin van Meise.

De dotatie van de [Nationale Loterij](#)<sup>118</sup> (art. 62bis BFW) wordt verdeeld over de Gemeenschappen. Daarbij wordt een gedeelte dat vastgesteld is op 0,8428%, toegewezen aan de Duitstalige Gemeenschap (DG). De rest van het bedrag wordt verdeeld tussen de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) in verhouding tot hun respectieve aandeel in het bedrag dat ze uit de opbrengst van de btw en de opbrengst van de PB krijgen toegewezen. In het geëvalueerde model hebben we voor de verdeling van de dotatie van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG) de berekening van de BFW dus afgestemd op de Gewesten. Daarvoor hebben we gewestelijke verdeelsleutels voor de toegewezen

---

<sup>117</sup> Met deze gewestelijke verdeelsleutel krijgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) de 80% van de PB-ontvangsten van het BHG uit de verdeelsleutel van de Franse Gemeenschap (FG) en de 20% van de PB-ontvangsten van het BHG uit de verdeelsleutel van de Vlaamse Gemeenschap (VG).

<sup>118</sup> Er is bepaald dat 27,44% van de winst van de Nationale Loterij naar de Gemeenschappen gaat. Het bedrag van de dotatie en de verdeling over de gemeenschappen worden jaarlijks bij koninklijk besluit vastgesteld: de subsidie voor het boekjaar 2020 stemde overeen met 200.000.000 euro (krachtens het K.B. van 31 maart 2021) en wordt verondersteld gedurende de projectieperiode in nominale waarde constant te blijven.

gedeelten van de opbrengst van de BTW (cfr. afdeling 6.1.1.) en de opbrengst van de PB (cfr. afdeling 6.1.2.) geraamd. Op basis daarvan komen we voor het jaar 2021 tot de volgende verdeelsleutels “Nationale Loterij”: [10,73% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\), 58,42% voor het Vlaams Gewest \(VGew\) en 30,84% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). Na 2021 worden de gewestelijke verdeelsleutels “Loterij” aangepast op basis van de prognose van de in de vorige afdelingen omschreven toegewezen gedeelten van de opbrengst van de BTW en de PB.

De basisbedragen van de federale dotatie voor de financiering van het universitair onderwijs dat aan buitenlandse studenten wordt verstrekt (art. 62 BFW), werden voor het jaar 2000 vastgesteld op basis van een verdeelsleutel van 67% voor de Franse Gemeenschap (FG) en 33% voor de Vlaamse Gemeenschap (VG). Zij worden sindsdien jaarlijks geïndexeerd. In het geëvalueerde model hebben we ons voor de verdeling van de dotatie van de Gemeenschappen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Waals Gewest (WG) en het Vlaams Gewest (VGew) gebaseerd op de [gewestelijke verdeelsleutel “Belgische universiteitsstudenten” \(in plaats van woonplaats\)](#) die gebruikt wordt om de uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG)<sup>119</sup> en de Vlaamse Gemeenschap (VG) te verdelen<sup>120</sup>. Na het jaar 2021 blijven de verdeelsleutels “universiteiten” gelden voor de duur van de prognose.

De federale dotatie voor de plantentuin van Meise<sup>121</sup> wordt verdeeld over de Gemeenschappen op basis van een [verdeelsleutel “personeelsleden”](#) die de situatie op 1 januari 2014 weergeeft: het personeel op de Nederlandse taalrol (79,87013%) werd overgeheveld naar de Vlaamse Gemeenschap (VG) en het personeel op de Franse taalrol (20,12987%) werd overgeheveld naar de Franse Gemeenschap (FG)<sup>122</sup>. In het geëvalueerde model zijn we voor de verdeling van de dotatie van de Gemeenschappen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG), bij gebrek aan gegevens over de verdeling van het Nederlandstalige en Franstalige personeel dat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) woont, uitgegaan van de veronderstelling dat het Nederlandstalige personeel uit het Vlaams Gewest (VGew) komt en het Franstalige personeel uit het geografisch nabij gelegen Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Dat geeft voor het jaar 2015 de volgende resultaten: [20,13% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\) en 79,87% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#).

#### Dotaties van na de zesde staatshervorming

De Gemeenschappen krijgen federale dotaties om de bevoegdheden die er bij de zesde staatshervorming naar zijn overgedragen, te kunnen uitoefenen: de dotatie “gezinsbijslagen”, de dotatie “ouderenzorg”, de dotatie “gezondheidszorgen”, de dotatie “ziekenhuisinfrastructuur” en de dotaties voor de financiering van de justitiehuisen en de interuniversitaire attractiepolen (IUAP).

---

<sup>119</sup> Zie bijlage 2: “Uitgangspunten voor de gewestelijke verdeling van de uitgaven – FG”.

<sup>120</sup> Zie bijlage 4: “Aanvulling en uitgangspunten voor de gewestelijke verdeling van de uitgaven – VG”.

<sup>121</sup> De federale instelling werd op 1 januari 2014 een agentschap van de Vlaamse Gemeenschap: het samenwerkingsakkoord van 6 februari 2013 voorzag in de overheveling van de federale dotatie naar de Gemeenschappen.

<sup>122</sup> De verdeling tussen de taalrollen op 1 januari 2014 komt uit de algemene toelichting bij de initiële begroting 2015 van de Vlaamse Gemeenschap (blz. 24).

Het voor het jaar 2015 voorziene basisbedrag van de dotatie "gezinsbijslagen" (art. 47/5 BFW) wordt verminderd met een percentage dat overeenstemt met het aandeel van de Duitstalige Gemeenschap (DG) in de Belgische bevolking van 0 tot en met 18 jaar; het overblijvende deel wordt verdeeld over de Vlaamse Gemeenschap (VG), de Franse Gemeenschap (FG) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) in verhouding tot hun respectieve aandeel in de bevolking van 0 tot en met 18 jaar van die drie entiteiten.

De verdeling van de dotatie stemt bijgevolg overeen met de gewestelijke verdeelsleutels die we voor de samenstelling van het model met vier Gewesten willen toepassen:

- de bevolking van de Franse Gemeenschap (FG) stemt overeen met de bevolking van het Waals Gewest (WG) zonder de bevolking van de Duitstalige Gemeenschap (DG);
- de bevolking van de Vlaamse Gemeenschap (VG) stemt overeen met de bevolking van het Vlaams Gewest (VGew);
- de bevolking van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) stemt overeen met de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

In het geëvalueerde model hebben we ons voor de verdeling van de dotatie van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG) dus gebaseerd op de in 2015 vastgestelde **verdeelsleutel "0-18 jarigen"**, maar hebben we deze gehanteerd als gewestelijke verdeelsleutel: [11,74% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#), [55,41% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#) en [32,85% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). De verdeelsleutel "gezinsbijslagen" wordt alleen gebruikt voor de verdeling van de globale enveloppe voor 2015; daarna volgen de verdeelde bedragen de evolutie die omschreven is in artikel 47/5 van de BFW.

Het voor het jaar 2015 voorziene basisbedrag van de dotatie "ouderenzorg" (art. 47/7 BFW) wordt verminderd met een percentage dat overeenstemt met het aandeel van de Duitstalige Gemeenschap (DG) in de Belgische bevolking ouder dan 80 jaar; het overblijvende deel wordt verdeeld over de Vlaamse Gemeenschap (VG), de Franse Gemeenschap (FG) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) in verhouding tot hun respectieve aandeel in de bevolking ouder dan 80 jaar van die drie entiteiten. De verdeling van de dotatie stemt bijgevolg overeen met de gewestelijke verdeelsleutels die we voor de samenstelling van het model met vier Gewesten willen toepassen. In het beoordeelde model hebben we ons voor de verdeling van de dotatie van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG) dus gebaseerd op de in 2015 vastgestelde **verdeelsleutel "80+-jarigen"**, maar hebben we deze gehanteerd als gewestelijke verdeelsleutel: [7,80% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#), [61,70% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#) en [30,50% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). De verdeelsleutel "ouderenzorg" wordt alleen gebruikt voor de verdeling van de globale enveloppe voor 2015; daarna volgen de verdeelde bedragen de evolutie die omschreven is in artikel 47/7 van de BFW.

Het voor het jaar 2015 voorziene basisbedrag van de dotatie "gezondheidszorgen en hulp aan personen" (art. 47/8 BFW) wordt verdeeld over de Vlaamse Gemeenschap (VG), de Franse Gemeenschap (FG) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) in verhouding tot hun respectieve aandeel in de Belgische bevolking. De verdeling van de dotatie stemt bijgevolg overeen met de gewestelijke verdeelsleutels die we voor de samenstelling van het model met vier Gewesten willen toepassen. In het geëvalueerde model hebben we ons voor de verdeling van de dotatie van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew)

en het Waals Gewest (WG) dus gebaseerd op de in 2015 vastgestelde **verdeelsleutel “bevolking”**, maar hebben we deze gehanteerd als gewestelijke verdeelsleutel: [12,45% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#), [58,98% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#) en [28,58% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). De verdeelsleutel “gezondheidszorgen” wordt alleen gebruikt voor de verdeling van de globale enveloppe voor 2015; daarna volgen de verdeelde bedragen de evolutie die omschreven is in artikel 47/8 van de BFW.

Het basisbedrag van de dotatie “ziekenhuisinfrastructuur” (art. 47/9 BFW) wordt jaarlijks opgesplitst in een niet-academisch deel (84,40% van het totale bedrag) en een academisch deel (15,60% van het totale bedrag).

Het niet-academische deel wordt verminderd met een percentage dat overeenstemt met het aandeel van de Duitstalige Gemeenschap (DG) in de Belgische bevolking; het overblijvende deel wordt verdeeld over de Vlaamse Gemeenschap (VG), de Franse Gemeenschap (FG) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) in verhouding tot hun respectieve aandeel in de bevolking van die drie entiteiten. De verdeling van de dotatie stemt bijgevolg overeen met de gewestelijke verdeelsleutels die we voor de samenstelling van het model met vier Gewesten willen toepassen. In het geëvalueerde model hebben we ons voor de verdeling van de dotatie van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG) dus gebaseerd op de **verdeelsleutel “bevolking”**, maar hebben we deze gehanteerd als gewestelijke verdeelsleutel. Dat geeft voor het jaar 2021 de volgende resultaten: [10,64% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#), [58,15% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#) en [31,21% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). Na 2021 evolueren de gewestelijke verdeelsleutels “bevolking” evenredig met de verandering van de bevolking in de gewesten.

Het niet-academische deel wordt verdeeld over de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG) in verhouding tot hun respectieve aandeel in de Belgische bevolking:

- de bevolking van de Franse Gemeenschap (FG) stemt overeen met de bevolking van het Waals Gewest (WG) vermeerderd met 80% van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG);
- de bevolking van de Vlaamse Gemeenschap (VG) stemt overeen met de bevolking van het Vlaams Gewest (VGew) vermeerderd met 20% van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).



In het geëvalueerde model hanteren we voor de verdeling van de dotatie van de Gemeenschappen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG) dus een **gewestelijke verdeelsleutel “bevolking”**<sup>123</sup> in plaats van een verdeelsleutel “bevolking” op gemeenschapsbasis. Dat geeft voor het jaar 2021 de volgende resultaten: [10,56% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#), [57,76% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#) en [31,68% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). Na 2021 evolueren de gewestelijke verdeelsleutels “bevolking” evenredig met de verandering van de bevolking in de gewesten.

Voorts kan op de dotaties van de Gemeenschappen en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) een vermindering (investeringsuitgaven in de ziekenhuizen die de federale staat voor rekening van de gemeenschappen verzekert) of een vermeerdering (bijkomende middelen die voorzien worden door een samenwerkingsakkoord betreffende de omzetting van ziekenhuisbedden met het oog op de tenlasteneming van patiënten buiten het ziekenhuis) worden toegepast. In het geëvalueerde model hebben we voor de verdeling van die verminderingen en vermeerderingen het percentage voor de Franse Gemeenschap (FG) toegepast op het Waals Gewest (WG), dat voor de Vlaamse Gemeenschap (VG) op het Vlaams Gewest (VGew) en dat voor de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Zij heeft uitsluitend betrekking op de verminderingen en geeft voor het jaar 2021 de volgende resultaten: [11,76% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#), [55,77% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#) en [32,47% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). Na 2021 wordt de evolutie van de verminderingen vastgesteld door uit te gaan van een prognose van de rentelasten op basis van een constante impliciete rentevoet van 1,96%<sup>124</sup> en een prognose van de aflossingsuitgaven die tot aan de voldoening van de schuld constant blijven.

Het voor het jaar 2015 voorziene basisbedrag van de dotatie voor de financiering van de justitiehuisen (art. 47/10 BFW) wordt verdeeld over de Gemeenschappen in verhouding tot hun respectieve aandeel in de Belgische bevolking:

- de bevolking van de Franse Gemeenschap (FG) stemt overeen met de bevolking van het Waals Gewest (WG) verminderd met de bevolking van de Duitstalige Gemeenschap (DG) en vermeerderd met 80% van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG);
- de bevolking van de Vlaamse Gemeenschap (VG) stemt overeen met de bevolking van het Vlaams Gewest (VGew) vermeerderd met 20% van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

In het geëvalueerde model hanteren we voor de verdeling van de dotatie van de Gemeenschappen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG) dus een **gewestelijke verdeelsleutel “bevolking”**<sup>125</sup> in plaats van de in 2015 op gemeenschapsbasis vastgestelde verdeelsleutel “bevolking”: [10,66% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#), [57,78%](#)

---

<sup>123</sup> Met deze gewestelijke verdeelsleutel krijgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) het gedeelte voor de 80% van de bevolking van het BHG uit de verdeelsleutel van de Franse Gemeenschap (FG) en het gedeelte voor de 20% van de bevolking van het BHG uit de verdeelsleutel van de Vlaamse Gemeenschap (VG) toegewezen.

<sup>124</sup> Dat is de impliciete rentevoet van de federale schuld op 31 januari 2020 (Federaal Agentschap van de Schuld).

<sup>125</sup> Met deze gewestelijke verdeelsleutel krijgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) het gedeelte voor de 80% van de bevolking van het BHG uit de verdeelsleutel van de Franse Gemeenschap (FG) en het gedeelte voor de 20% van de bevolking van het BHG uit de verdeelsleutel van de Vlaamse Gemeenschap (VG) toegewezen.

[voor het Vlaams Gewest \(VGew\) en 31,55% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). De verdeelsleutel “bevolking” wordt alleen gebruikt voor de verdeling van de globale enveloppe voor 2015; daarna volgen de verdeelde bedragen de evolutie die omschreven is in artikel 47/10 van de BFW.

De basisbedragen van de dotatie voor de financiering van de [interuniversitaire attractiepolen](#) (art. 47/11 BFW) werden voor het jaar 2018 vastgesteld op basis van een verdeelsleutel van 44% voor de Franse Gemeenschap (FG) en 56% voor de Vlaamse Gemeenschap (VG). In het geëvalueerde model hebben we ons voor de verdeling van de dotatie van de Gemeenschappen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Waals Gewest (WG) en het Vlaams Gewest (VGew) gebaseerd op de [gewestelijke verdeelsleutel “Belgische universiteitsstudenten” \(in plaats van woonplaats\)](#) die gebruikt wordt om de uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG)<sup>126</sup> en de Vlaamse Gemeenschap (VG) te verdelen<sup>127</sup>. Na het jaar 2021 blijven de verdeelsleutels “universiteiten” gelden voor de duur van de prognose.

#### 6.1.4. *Overgangsmechanisme*

Van 2015 tot 2033 is voorzien in een overgangsmechanisme om in het jaar van de uitvoering van de zesde staatshervorming (2015<sup>128</sup>) een budgettaire neutraliteit voor de gemeenschappen en de gewesten te waarborgen. Het bedrag van dat mechanisme blijft tot 2024 constant en neemt daarna in de volgende tien jaar lineair af, totdat het in 2034 nul bedraagt<sup>129</sup>.

In het geëvalueerde model gebeurt de verdeling van het overgangsmechanisme van de Gemeenschappen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Waals Gewest (WG) en het Vlaams Gewest (VG) door toepassing van de [verdeelsleutel “bevolking”](#) van het jaar 2015<sup>130</sup>. Voor de delen van het mechanisme (gezinsbijslagen, ouderenzorg, gezondheidszorgen, nieuwe bevoegdheden en ziekenhuisinfrastructuur) die reeds onder de deelentiteiten zijn verdeeld, blijft de bestaande verdeling behouden, waarbij het deel van het mechanisme voor de Franse Gemeenschap (FG) toekomt aan het Waals Gewest (WG), dat voor de Vlaamse Gemeenschap (VG) aan het Vlaams Gewest (VGew) en dat voor de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). De berekeningen geven voor het jaar 2021 de volgende eindresultaten: [-73.736.000 euro voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\), 151.936.000 euro voor het Vlaams Gewest \(VGew\) en -116.504.000 euro voor het Waals Gewest \(WG\)](#).

#### 6.1.5. *Responsabiliseringsbijdrage pensioenen*

De bedragen van de responsabiliseringsbijdrage inzake pensioenen zijn in de BFW tot 2020 vastgesteld en worden daarna bepaald door een percentage toe te passen op de weddenmassa die door de

---

<sup>126</sup> Zie bijlage 2: “Uitgangspunten voor de gewestelijke verdeling van de uitgaven – FG”.

<sup>127</sup> Zie Bijlage 4: “Aanvulling en uitgangspunten voor de gewestelijke verdeling van de uitgaven – VG”.

<sup>128</sup> Het overgangsbedrag werd in 2016 evenwel herzien om rekening te houden met de overheveling van de bevoegdheid voor de ziekenhuisinfrastructuur naar de gemeenschappen.

<sup>129</sup> Er wordt een positief bedrag in mindering gebracht (wanneer de entiteit beschikt over meer middelen dan zij nodig heeft) en een negatief bedrag toegevoegd (wanneer de entiteit beschikt over minder middelen dan zij nodig heeft).

<sup>130</sup> De bevolking van de Franse Gemeenschap (FG) stemt overeen met de bevolking van het Waals Gewest (WG) verminderd met de bevolking van de Duitstalige Gemeenschap (DG) en vermeerderd met 80% van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). De bevolking van de Vlaamse Gemeenschap (VG) stemt overeen met de bevolking van het Vlaams Gewest (VGew) vermeerderd met 20% van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

deeltentiteit in het voorgaande jaar werd betaald. In het geëvalueerde model zal de verdeling van die responsabiliseringsbijdrage van de Franse en de Vlaamse Gemeenschap over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Waals Gewest (WG) en het Vlaams Gewest (VGew) afhangen van de **verdeelsleutel “totale weddenmassa”** (onderwijs en buiten onderwijs) die gebruikt wordt om de uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG)<sup>131</sup> en de Vlaamse Gemeenschap (VG)<sup>132</sup> te verdelen.

#### 6.1.6. Overzicht van de gewestelijke verdeelsleutels

Tabel 12 biedt een algemeen overzicht van alle verdeelsleutels die gebruikt worden om de in de BFW bepaalde inkomsten te verdelen onder de gewesten.

**Tabel 12: Gewestelijke verdeelsleutels voor de BFW-ontvangsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG)**

Ontvangstenpost en verdeelsleutel	WG	BHG	VGew
BTW-dotatie ➤ Verdeelsleutel « leerlingen » (2021)	32,56%	11,91%	55,53%
Dotatie PB ➤ Verdeelsleutel « PB » (2021)	27,42%	8,41%	64,18%
Nationale Loterij ➤ Verdeelsleutel « Loterij » (2021)	30,84%	10,73%	58,42%
Buitenlandse universiteitsstudenten ➤ Verdeelsleutel « universiteiten »	77,6%	22,4% (FR) 3,5% (NL)	96,5%
Plantentuin ➤ Verdeelsleutel « personeelsleden » (2015)	0,00%	20,13%	79,87%
Gezinsbijslagen ➤ Verdeelsleutel « 0-18-jarigen » (2015)	32,85%	11,74%	55,41%
Ouderenzorg ➤ Verdeelsleutel « 80+ » (2015)	30,50%	7,80%	61,70%
Gezondheidszorgen ➤ Verdeelsleutel « bevolking » (2015)	28,58%	12,45%	58,98%
Ziekenhuisinfrastructuur (niet-academisch gedeelte) ➤ Verdeelsleutel « bevolking » (2021)	31,21%	10,64%	58,15%
Ziekenhuisinfrastructuur (academisch gedeelte) ➤ Verdeelsleutel « bevolking » (2021)	31,68%	10,56%	57,76%
Ziekenhuisinfrastructuur (afleiding) ➤ Afleiding (2021)	32,47%	11,76%	55,77%
Justitiehuizen ➤ Verdeelsleutel « bevolking » (2015)	31,55%	10,66%	57,78%
Dotatie IUAP ➤ Verdeelsleutel « universiteiten »	77,6%	22,4%(FR) 3,5%(NL)	96,5%
Overgangsmechanisme ➤ Répartition du montant (en milliers EUR)	-116.504	-73.736	151.93 6

<sup>131</sup> Zie bijlage 2: “Uitgangspunten voor de gewestelijke verdeling van de uitgaven – FG”.

<sup>132</sup> Zie bijlage 4: “Aanvulling en uitgangspunten voor de gewestelijke verdeling van de uitgaven – VG”.

Responsabiliseringsbijdrage pensioenen			
➤ Globale verdeelsleutels « weddenmassa onderwijs » (2021)	77,31%	22,69%(FR)/4,65%(NL)	95,35%
➤ Globale verdeelsleutels « weddenmassa buiten onderwijs » (2021)	65,99%	34,01%(FR)/2,99%(NL)	97,01%

Bronnen: eigen berekeningen

## 6.2. Overige inkomsten

Voor de inkomsten op de initiële begroting 2021 van de Gemeenschappen die losstaan van de financiering op basis van de BFW, wordt afzonderlijk gekeken naar de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG). Net zoals de BFW-ontvangsten worden de overige inkomsten van de Franse Gemeenschap (FG) verdeeld over het Waals Gewest (WG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en worden de overige inkomsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) verdeeld over het Vlaams Gewest (VGew) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

De inkomsten van de Franse Gemeenschap (FG) worden één voor één, per begrotingsartikel en opschrift, overlopen om vijf groepen samen te stellen die op basis van vergelijkbare verdeelsleutels worden ingedeeld: de geneutraliseerde overdrachten, de zuiver Waalse inkomsten, de inkomsten die verband houden met de activeringsmaatregelen, de inkomsten waarvoor gebruik gemaakt wordt van specifieke verdeelsleutels (die doorgaans gelijkaardig zijn aan de voor de uitgaven gehanteerde verdeelsleutels) en de inkomsten die op basis van een verdeelsleutel “bevolking” worden opgesplitst. Tabel 13 vat de verkregen verdeelsleutels en de bedragen waarop zij betrekking hebben samen om zo een algemeen overzicht van de verdeling van de overige inkomsten te bieden. Dit leidt tot de volgende verdeling: [20,9% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\) en 79,1% voor het Waals Gewest \(WG\)](#). De uitgangspunten voor iedere inkomstengroep worden nader toegelicht in bijlage 6.

**Tabel 13: Gewestelijke verdeling van de niet-BFW-inkomsten op de initiële begroting 2021 van de Franse Gemeenschap (FG) (in duizend euro)**

Inkomstengroep	TOTAAL	BHG		WG	
		Bedrag	Verdeelsleutel	Bedrag	Verdeelsleutel
Geneutraliseerde overdrachten	0	0	0,0%	0	0,0%
Zuiver Waalse inkomsten	850 <sup>133</sup>	0	0,0%	850	17,1%
Inkomsten uitgesplitst volgens verdeelsleutel werkloosheid	100.071	18.813	18,8%	81.258	81,2%
Inkomsten uitgesplitst volgens een specifieke verdeelsleutel	44.579	11.329	25,4%	33.250	74,6%
Inkomsten uitgesplitst volgens verdeelsleutel bevolking	69.468	14.850	21,4%	54.618	78,6%
<b>TOTAAL</b>	<b>214.968<sup>134</sup></b>	<b>44.993</b>	<b>20,9%</b>	<b>169.975</b>	<b>79,1%</b>

Bronnen: Initiële inkomstenbegroting 2021 van de Franse Gemeenschap en eigen berekeningen.

<sup>133</sup> Totaal voor neutralisering gelijk aan 4.950.000 euro.

<sup>134</sup> Totaal voor neutralisering gelijk aan 219.088.000 euro.

De inkomsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) worden op dezelfde manier als de uitgaven en volgens dezelfde indeling in *beleidsvelden*<sup>135</sup> behandeld. Met het oog op de verdeling van het gemeenschapsdeel van de inkomsten over het Vlaams Gewest (VGew) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) moesten de gemeenschapsinkomsten en de gewestinkomsten worden bepaald en moesten de gemeenschappelijke inkomsten al naargelang van het bevoegde beleidsniveau worden opgesplitst.

Tabel 14 toont de verdeling van alle inkomsten (met inbegrip van de BFW-ontvangsten) zonder de leningopbrengsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) in gewestinkomsten en gemeenschapsinkomsten. Hij vat de verkregen verdeelsleutels en de bedragen waarop zij betrekking hebben samen om zo een algemeen overzicht van de verdeling van de inkomsten te bieden. Dit leidt tot de volgende globale verdeelsleutel: 42,7% voor het Vlaams Gewest (VGew) en 57,3% voor de Vlaamse Gemeenschap (VG)<sup>136</sup>. Bijlage 7 bevat een meer gedetailleerde tabel, waarbij uitleg over de verkregen verdeelsleutels is gevoegd.

**Tabel 14: Verdeling van de inkomsten (met inbegrip van de BFW-ontvangsten) zonder de leningopbrengsten op de initiële begroting 2021 van de Vlaamse Gemeenschap (VG) in gewestinkomsten en gemeenschapsinkomsten (in duizend euro)**

Beleidsveld	TOTAAL	VGew		VG	
		Bedrag	Verdeelsleutel	Bedrag	Verdeelsleutel
C. Financiën en Begroting	41.431.481	17.164.873	41,4%	24.266.608	58,6%
E. Economie, wetenschap en innovatie	100.589	100.577	100,0%	12	0,0%
F. Onderwijs en opleiding	148.310	0	0,0%	148.310	100,0%
G. Welzijn, volksgezondheid en gezin	15.470	0	0,0%	15.470	100,0%
H. Cultuur, jeugd, sport en media	31.974	0	0,0%	31.974	100,0%
J. Werk en sociale economie	235.003	235.003	100,0%	0	0,0%
K. Landbouw en visserij	4.511	4.511	100,0%	0	0,0%
M. Mobiliteit en openbare werken	337.343	337.343	100,0%	0	0,0%
Q. Leefmilieu	361.290	361.290	100,0%	0	0,0%
S. Kanselarij, administratie, externe betrekkingen en justitie	17.651	7.047	39,9%	10.604	60,1%
<b>TOTAAL</b>	<b>42.683.622</b>	<b>18.210.644</b>	<b>42,7%</b>	<b>24.472.978</b>	<b>57,3%</b>

Bronnen: Initiële inkomstenbegroting 2021 van de VG en eigen berekeningen.

Tabel 15 toont de verdeling van de niet-BFW-gemeenschapsontvangsten zonder de leningopbrengsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) over de inkomsten van het Brussels Gewest (BHG) en de inkomsten van het Vlaams Gewest (VGew). Zij worden verdeeld op basis van dezelfde verdeelsleutels als aan de uitgavenzijde, de verdeelsleutel "kabinet", de verdeelsleutel "begroting BHG" en de verdeelsleutel "bevolking". De tabel vat de verkregen verdeelsleutels en de bedragen waarop zij betrekking hebben

<sup>135</sup> Algemeen genomen valt de inkomstenverdeling samen met de verdeling van de uitgaven, voornamelijk om de volgende twee redenen: (1) sommige inkomsten zijn gekoppeld aan gelijkwaardige uitgaven (dat is vooral het geval voor begrotingsfondsen); (2) voor de overige inkomsten die afkomstig zijn van terugbetalingen, overschotten van vorige jaren, de onderbenutting van subsidies, enz. wordt er de voorkeur aan gegeven ze evenredig met de in dezelfde beleidsvelden verrichte uitgaven te verdelen.

<sup>136</sup> Deze verdeelsleutel ligt dichtbij de verkregen verdeelsleutel voor de uitgaven op de initiële begroting 2021: ongeveer 57% van de uitgaven zijn gemeenschapsuitgaven.

samen om zo een algemeen overzicht van de verdeling van de inkomsten te bieden. Dit leidt tot de volgende verdeling: [5,5% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(BHG\)](#) en [94,5% voor het Vlaams Gewest \(VGew\)](#). Bijlage 7 bevat een meer gedetailleerde tabel, waarbij uitleg over de verkregen verdeelsleutels en enkele concrete voorbeelden zijn gevoegd.

**Tabel 15: Gewestelijke verdeling van de niet-BFW-ontvangsten zonder de leningopbrengsten op de initiële begroting 2021 van de Vlaamse Gemeenschap (VG) (in duizend euro)**

Beleidsveld	TOTAAL	BHG		VGew	
		Bedrag	Verdeelsleutel	Bedrag	Verdeelsleutel
C. Financiën en Begroting	32.530	1.713	5,3%	30.817	94,7%
E. Economie, wetenschap en innovatie	12	0	2,8%	12	97,2%
F. Onderwijs en opleiding	148.310	7.160	4,8%	141.150	95,2%
G. Welzijn, volksgezondheid en gezin	15.470	438	2,8%	15.032	97,2%
H. Cultuur, jeugd, sport en media	31.974	470	1,5%	31.504	98,5%
S. Kancelarij, administratie, externe betrekkingen en justitie	10.604	3.395	32,0%	7.209	68,0%
<b>TOTAAL</b>	<b>238.900</b>	<b>13.176</b>	<b>5,5%</b>	<b>225.724</b>	<b>94,5%</b>

Bronnen: Initiële inkomstenbegroting 2021 van de VG en eigen berekeningen.

## 7. Verdeling van de schuld

Met het oog op een staats hervorming die ertoe strekt de Gemeenschappen (de Vlaamse en de Franse) af te schaffen, bieden de twee vorige afdelingen van dit rapport een basis om de huidige uitgaven en inkomsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) te verdelen over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), het Vlaams Gewest (VGew) en het Waals Gewest (WG). In lijn met die gewestelijke verdeling beoogt de zesde afdeling van dit rapport de gemeenschapsschulden en de uitgaven met betrekking tot de rentelasten te verdelen.

In het geval van de Vlaamse Gemeenschap (VG) dient eerst de eigenlijke schuldvoorraad van de gemeenschap binnen de totale schuld te worden geraamd, aangezien de instellingen van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en die van het Vlaams Gewest (VGew) zijn samengevoegd. Die schuldvoorraad wordt verdeeld op basis van een prospectieve benadering. Die benadering strekt ertoe de op de datum van de hervorming (voor het jaar 2024) bestaande of voorspelde schuldvoorraad te verdelen op basis van de inkomsten die beschouwd worden verband te houden met gemeenschapsbevoegdheden. Concreet is het “gemeenschapsaandeel” in de schuld gelijk aan het aandeel van de gemeenschapsinkomsten in de totale inkomsten (van gemeenschap en gewest) in de eerste tien jaar na de hervorming (2025-2035). Dat aandeel bedraagt 56,3%, waardoor de gemeenschapsschuld binnen de totale Vlaamse schuldvoorraad van 32,1 miljard euro in 2024 dus becijferd wordt op 18,1 miljard.

De schuld van de Franse Gemeenschap (FG) en de hierboven geraamde “Vlaamse gemeenschapsschuld” worden respectievelijk verdeeld over het Waals Gewest (WG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en over het Vlaams Gewest (VGew) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Ook dat gebeurt op basis van een prospectieve benadering. Die benadering strekt ertoe de op de datum van de hervorming (voor het jaar 2024) bestaande of voorspelde schuldvoorraad te verdelen op basis van de aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) toegekende gemeenschapsinkomsten<sup>137</sup>. De gewestelijke

<sup>137</sup> Voor de verdeling van de schuld wordt dus gebruik van het begrip toekomstige terugbetalingscapaciteit.

verdeling van de schuld van de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG) wordt met andere woorden gebaseerd op het percentage van de totale inkomsten van de Franse Gemeenschap (FG) en van de Vlaamse Gemeenschap (VG) dat in het kader van de onderzochte hervorming gedurende de periode 2024-2035 naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gaat. Het betreft het Brusselse aandeel op het moment van de hervorming; de latere schuldenlast zal afhangen van het traject van de inkomsten en uitgaven na de hervorming tot 2035.

Op basis van die methode wordt bij de hervorming in 2024 2,15% van de schuldvoorraad van de Vlaamse Gemeenschap overgedragen naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), ofwel 387,5 miljoen euro directe schuld en 10 duizend euro indirecte schuld. Van de schuld van de Franse Gemeenschap (FG) wordt 21,93% overgedragen naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), ofwel 3.085,3 miljoen euro directe schuld en 1,5 miljoen euro indirecte schuld.

De voor de verdeling van de gemeenschapsschulden verkregen verdeelsleutels worden ook gebruikt voor de verdeling van de uitgaven met betrekking tot de rentelasten die vanaf het jaar 2025 beginnen te lopen<sup>138</sup>. Aan Vlaamse kant wordt 229,5 miljoen euro van de totale rentelast van 407,7 miljoen euro in 2025 beschouwd als gemeenschapslast. Uitgaande van de Brusselse verdeelsleutels wordt 4,9 miljoen euro aan rentelasten van de Vlaamse Gemeenschap (VG) overgeheveld naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en 61,0 miljoen euro van de Franse Gemeenschap (FG) naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

## 8. Referentiescenario

Bij de verdeling van de uitgaven en inkomsten verbonden aan de bevoegdheden van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) op gewestelijke basis kunnen de delen worden vastgesteld die toevallen aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) in een model met vier gewesten. De zevende afdeling van dit rapport beschrijft de begrotingsvooruitzichten bij een hervorming waarbij de Gemeenschappen (de Franse en de Vlaamse Gemeenschap) verdwijnen en hun bevoegdheden worden overgeheveld naar de Gewesten (het Waals, het Brussels en het Vlaams Gewest). Deze begrotingsvooruitzichten moeten dienen om de financiële effecten van een dergelijke hervorming voor de Brusselse instellingen te beoordelen.

De hervorming wordt op twee verschillende manieren geëvalueerd in functie van de wijze waarop de Gemeenschapscommissies in het viergewestenmodel worden geïntegreerd: een model dat een Brusselse gewestelijke entiteit creëert waarin het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC worden samengevoegd (*cfr. afdeling 8.1.*) en een model dat een Brusselse gewestelijke entiteit creëert waarin het BHG en de GGC worden samengevoegd en de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie apart blijven bestaan (*cfr. afdeling 8.2.*).

Het referentiescenario veronderstelt een gewestelijke verdeling van de personenbelasting (PB) op grond van de woonplaats, een niet-regionalisering van de vennootschapsbelasting (Ven.B) en een verdeelsleutel Franstalige/Nederlandstalige bevolking 80-20 voor het Brussels grondgebied. Er wordt

---

<sup>138</sup> De eerste rente op de schuldvoorraad in het jaar 2024 moet in de loop van 2025 worden betaald.

nogmaals op gewezen dat de resultaten worden verstrekt op grond van het behoud van de BFW in zijn huidige vorm en bij ongewijzigd beleid<sup>139</sup>.

## 8.1. Een Brusselse gewestelijke entiteit ontstaan uit de samenvoeging van het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC.

Een viergewestenmodel dat een *Brusselse gewestelijke entiteit laat ontstaan uit de samenvoeging van het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC* betekent dat de uitgaven en de inkomsten verbonden aan de gemeenschapsbevoegdheden van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) naar de Brusselse instellingen worden overgeheveld en dat de Brusselse gemeenschapsinstellingen (de GGC, de COCOF en de VGC) verdwijnen omdat ze in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) opgaan.

### 8.1.1. Methodologie

De begrotingsvooruitzichten van dit model worden als volgt samengesteld: de begrotingsmassa's die voortvloeien uit de verdeling van de gemeenschapsbevoegdheden van de Franse Gemeenschap (FG) en van de Vlaamse Gemeenschap (VG) over de Gewesten worden geconsolideerd met de prognose voor de Brusselse begroting binnen het huidig institutioneel model, waarin de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC), de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) zelf geconsolideerd worden met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). De evolutie van de huidige Brusselse inkomsten en uitgaven staat in detail beschreven in afdeling 4.2.

In een model waarbij de eentalige Brusselse instellingen (COCOF en VGC) verdwijnen, stuit men al snel op het vraagstuk van een gemeenschappelijk onderwijs en de weerslag hiervan op de financiën van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Het samenbrengen van het (Nederlandstalig en Franstalig) Brussels onderwijs in één enkele structuur doet immers de vraag rijzen naar een harmonisering van de loonschalen van het onderwijzend personeel, aangezien de loonschalen vandaag verschillen naargelang ze tot het Nederlandstalig of Franstalig onderwijssysteem behoren.

Als de drie Gemeenschapscommissies worden samengebracht in een nieuwe Brusselse entiteit die zou instaan voor het inrichten van heel het Brussels onderwijs (Nederlandstalig en Franstalig) wordt een harmonisering van de lonen van het onderwijzend personeel noodzakelijk. Wij werken aan de hand van de hypothese van een opwaartse harmonisering zodat niet wordt getornd aan de sociale verworvenheden van de Nederlandstalige loontrekkenden. Concreet betekent dit dat de lonen van het Franstalig onderwijzend personeel in Brussel verhoogd moet worden om op het niveau van hun Nederlandstalige confraters te komen.

Daartoe ramen wij de loonverschillen per leeftijdscategorie en per onderwijstype op basis van het rapport *Education at a glance 2021* van de OESO<sup>140</sup>. Rekening houdend met de leeftijdsstructuur van het Franstalig onderwijzend personeel bepalen wij verhogingspercentages om toe te passen op de loonuitgaven voor het Franstalig onderwijzend personeel om zo tot een harmonisering van de loonschalen te komen.

---

<sup>139</sup> Dat betekent onder meer dat wij geen rekening houden met mogelijke efficiëntiewinst voor de Brusselse entiteit als gevolg van de bevoegdheidsoverdracht.

<sup>140</sup> <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>



**Tabel 16: Verhogingspercentage van de loonuitgaven voor de leerkrachten van de Franse Gemeenschap (FG) vereist voor een harmonisering van de loonschalen**

Kleuteronderwijs	106,42%
Lager Onderwijs	105,23%
Secundair Onderwijs	104,75%
Bijzonder onderwijs, volwassenenonderwijs en kunstonderwijs met beperkt leerplan	105,70%

Bronnen: OESO en eigen berekeningen

Nadien verhogen wij de betrokken loonuitgaven<sup>141</sup> met deze percentages gespreid over vijf jaar (voor de periode 2025-2029) om het effect van de harmonisering op de overheidsfinanciën uit te vlakken. Tabel 17 toont de harmoniseringskost voor de loonschalen over vijf jaar voor de Brusselse entiteit na de hervorming. Ter vergelijking tonen wij ook de gevolgen voor de begroting van een volledige harmonisering in 2025.

---

<sup>141</sup> Hierbij merken we op dat het enkel het onderwijzend personeel betreft. Er is geen rekening gehouden met een harmonisering van het overige onderwijspersoneel.

Tabel 17: Weerslag van een harmonisering van de loonschalen voor het onderwijzend personeel op de financiën van de Brusselse entiteit na de hervorming (in duizend euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
<b>Initiële toestand zonder harmonisering</b>											
Loonuitgaven voor onderwijs overgedragen naar Brussel vanuit de FG	1.442.477	1.476.352	1.520.676	1.562.712	1.604.860	1.649.896	1.694.369	1.739.799	1.785.320	1.834.864	1.887.634
<b>Harmonisering over 5 jaar (2025-2029)</b>											
Loonuitgaven voor onderwijs overgedragen naar Brussel vanuit de FG	1.456.464	1.504.960	1.564.851	1.623.204	1.682.478	1.729.660	1.776.255	1.823.868	1.871.594	1.923.542	1.978.884
Weerslag van de harmonisering op de uitgaven	13.988	28.609	44.175	60.492	77.618	79.763	81.886	84.070	86.274	88.678	91.249
Weerslag van de harmonisering op de schuld <sup>142</sup>	13.988	42.596	86.771	147.264	224.882	304.645	386.531	470.600	556.875	645.553	736.802
<b>Harmonisering over één enkel jaar (2025)</b>											
Loonuitgaven voor onderwijs overgedragen naar Brussel vanuit de FG	1.512.416	1.547.873	1.594.301	1.638.328	1.682.478	1.729.660	1.776.255	1.823.868	1.871.594	1.923.542	1.978.884
Weerslag van de harmonisering op de uitgaven	69.939	71.522	73.625	75.615	77.618	79.763	81.886	84.070	86.274	88.678	91.249
Weerslag van de harmonisering op de schuld <sup>143</sup>	69.939	141.461	215.086	290.701	368.319	448.083	529.968	614.038	700.312	788.990	880.240

Opgelet, wij harmoniseren hier enkel de Bruto jaarlonen. Een andere factor die gevolgen kan hebben voor de overheidsfinanciën is de harmonisering van de arbeidstijd. Dit aspect is in deze studie niet aan de orde gekomen.

<sup>142</sup> Zonder rentelasten; het gaat enkel om de som van de tekorten.

<sup>143</sup> Idem.

### 8.1.2. Resultaten

Op basis van de begrotingsvooruitzichten voor dit referentiescenario zoals deze blijken uit Tabel 18 kan vervolgens, bij ongewijzigd beleid, het primair saldo en het daaruit voortvloeiend geraamd netto te financieren saldo berekend worden, alsook de evolutie van de schuld en de rentelasten, waarna deze resultaten met deze van het huidige institutioneel model vergeleken worden. Zo kan beoordeeld worden of de budgettaire houdbaarheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) na de invoering van een viergewestenmodel verbetert of verslechtert.

Bijlage 8 toont een meer gedetailleerde tabel voor de begrotingsvooruitzichten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) bij een hervorming waarbij de Gemeenschappen (de Franse en de Vlaamse Gemeenschap) verdwijnen, hun bevoegdheden worden overgeheveld naar de Gewesten (het Waals, het Brussels en het Vlaams Gewest) en de Gemeenschapscommissies worden afgeschaft.

Bij de analyse van de weerslag van de bevoegdheidsoverdracht vanuit de Franse Gemeenschap (FG) op de begroting stellen wij vast dat de overgehevelde inkomsten tussen 2025 en 2035 van 2.400 miljoen euro naar 3.091 miljoen euro evolueren. Over dezelfde periode nemen ook de overgedragen primaire uitgaven toe van 2.985 miljoen euro in 2025 tot 3.851 miljoen euro in 2035. Het overgedragen primair saldo is steevast negatief omdat de overgedragen uitgaven hoger zijn dan de overgedragen inkomsten over de hele periode.

De overgedragen primaire uitgaven evolueren sneller dan de overgedragen inkomsten (AAGR +2,56% voor de inkomsten en AAGR +2,58% voor de uitgaven), wat betekent dat het primair saldo afkomstig van de Franse Gemeenschap (FG) tussen 2025 en 2035 achteruitgaat (van -585 miljoen euro in 2025 tot -760 miljoen euro in 2035).

Het geraamd netto te financieren saldo verslechtert sneller (-607 miljoen euro in 2025; -1.008 miljoen euro in 2035) als gevolg van de bovenproportionele toename van de rentelasten tijdens de prognoseperiode. Deze evolueren van 61 miljoen euro in 2025 naar 297 miljoen euro in 2035, een toename die de onderbenutting van kredieten niet compenseert (38 miljoen euro in 2025; 49 miljoen euro in 2035).

De gevolgen van de hervorming op de overgedragen inkomsten, uitgaven en rentelasten vanuit de Franse Gemeenschap (FG) zorgen ervoor dat de eigen schuld verbonden aan deze overdracht aangroeit tijdens de prognoseperiode van 3.964 miljoen euro in 2025 tot 12.013 miljoen euro in 2035.

Ook de overheveling van primaire inkomsten en uitgaven vanuit de Vlaamse Gemeenschap (VG) leidt tot een achteruitgang van het primair saldo tussen 2025 en 2035. Ondanks het feit dat de inkomsten toenemen over de prognoseperiode (543 miljoen euro in 2025; 647 miljoen euro in 2035; AAGR +1,77%) nemen ook de uitgaven toe en wel sneller dan de inkomsten (1.032 miljoen euro in 2025; 1.338 miljoen euro in 2035; AAGR +2,63%).

Dat houdt in dat het primair saldo afkomstig van de Vlaamse Gemeenschap (VG) evolueert van -490 miljoen euro naar -691 miljoen euro tussen 2025 en 2035. En aangezien de rentelasten tussen 2025 en 2035 sterker toenemen dan de onderbenutting van kredieten stellen wij bovendien ook vast dat het geraamd netto te financieren saldo eveneens verslechtert in de loop van de prognoseperiode (-467 miljoen euro in 2025; -834 miljoen euro in 2035), wat eveneens geldt voor het geconsolideerd ESR-financieringssaldo (-460 miljoen euro in 2025; -827 miljoen euro in 2035).

Ten slotte groeit de eigen schuld afkomstig van de Vlaamse Gemeenschap (VG) op natuurlijke wijze aan als gevolg van de negatieve netto te financieren saldi tijdens de hele prognoseperiode, van 854 miljoen euro in 2025 tot 7.349 miljoen euro in 2035.

Bij de analyse van de geconsolideerde vooruitzichten van de Brusselse entiteit met toevoeging van de overdrachten zowel vanuit de Franse Gemeenschap (FG) als vanuit de Vlaamse Gemeenschap (VG) stellen wij vast dat het primair saldo evolueert van -2.663 miljoen euro in 2025 naar -2.803 miljoen euro in 2035, bij toenemende inkomsten met een gemiddeld jaarlijks percentage van +2,6% en uitgaven die toenemen met een gemiddeld jaarlijks percentage van +2,2%.

Ook al gaat het saldo er globaal gezien op achteruit over de prognoseperiode, toch stellen we vast dat de toestand lijkt op te klaren vanaf 2033. Deze trend vindt zijn verklaring in een vergelijkbare verbetering van het primair saldo van de gefuseerde Brusselse entiteit in een scenario zonder hervorming.

Het geraamd netto te financieren saldo groeit aan van -2.589 miljoen euro tot -3.612 miljoen euro tussen 2025 en 2035. De eigen schuld evolueert dan weer van 18.463 miljoen euro in 2025 naar 49.216 miljoen euro in 2035. Deze verschillende evoluties wijzen op een sterke toename van de schuld/inkomstenratio tussen 2025 (187,9%) en 2035 (385,7%), hetzij een toename met 197,8 procentpunten.

Tabel 18: Begrotingsvooruitzichten van een gefuseerde Brusselse gewestelijke entiteit zonder COCOF en VGC voor de jaren 2025-2035 (in miljoen euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	AAGR 25-35	
Zonder hervorming: samenvoeging van de begrotingsvooruitzichten voor het BHG, de GGC, de COCOF en de VGC													
Primair saldo	-1.589	-1.576	-1.553	-1.535	-1.520	-1.505	-1.488	-1.463	-1.438	-1.395	-1.352		
ESR-financieringssaldo	-1.551	-1.569	-1.585	-1.607	-1.633	-1.659	-1.684	-1.703	-1.722	-1.726	-1.730		
Eigen schuld	13.915	15.407	16.916	18.446	20.002	21.583	23.190	24.817	26.468	28.150	29.854		
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	<i>202,1%</i>	<i>218,7%</i>	<i>234,5%</i>	<i>249,0%</i>	<i>263,0%</i>	<i>276,3%</i>	<i>289,0%</i>	<i>300,7%</i>	<i>311,8%</i>	<i>321,8%</i>	<i>330,9%</i>		
Weerslag van de bevoegdheidsoverdracht op de begroting bij de onderzochte hervorming													
Afkomsig van de FG	Inkomsten	2.400	2.444	2.489	2.541	2.607	2.676	2.748	2.825	2.910	3.000	3.091	
	Primaire uitgaven	2.985	3.055	3.129	3.215	3.298	3.373	3.456	3.549	3.643	3.745	3.851	
	Primair saldo	-585	-611	-641	-675	-691	-697	-707	-723	-732	-745	-760	
	Rentelasten	61	75	94	114	136	159	184	210	237	266	297	
	Onderbenutting van kredieten	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	49	
	Geraamd netto te financieren saldo	-607	-647	-695	-748	-786	-814	-848	-888	-924	-964	-1.008	
	Geconsolideerd financieringssaldo ESR-	-594	-634	-682	-735	-774	-802	-836	-877	-913	-954	-998	
	Eigen schuld	3.694	4.341	5.036	5.784	6.569	7.382	8.230	9.118	10.041	11.005	12.013	
Afkomsig van de VG	Inkomsten	543	548	552	558	568	579	590	601	615	629	647	
	Primaire uitgaven	1.032	1.049	1.072	1.099	1.127	1.157	1.189	1.223	1.259	1.297	1.338	
	Primair saldo	-490	-502	-520	-541	-559	-579	-600	-622	-644	-668	-691	
	Rentelasten	5	15	29	43	58	75	92	112	133	155	180	
	Onderbenutting van kredieten	28	29	29	30	31	31	32	33	34	35	36	
	Geraamd netto te financieren saldo	-467	-489	-519	-553	-586	-622	-660	-700	-743	-788	-834	
	ESR-financieringssaldo	-460	-482	-512	-5460	-579	-615	-652	-693	-735	-781	-827	
	Eigen schuld	854	1.343	1.862	2.415	3.001	3.623	4.283	4.984	5.726	6.515	7.349	
Met hervorming: begrotingsvooruitzichten van de Brusselse entiteit													
Inkomsten	9.828	10.037	10.255	10.506	10.781	11.065	11.361	11.680	12.015	12.376	12.759	2,6%	
Primaire uitgaven	12.491	12.725	12.968	13.256	13.551	13.845	14.156	14.488	14.829	15.184	15.563	2,2%	
Primair saldo	-2.663	-2.688	-2.713	-2.750	-2.770	-2.780	-2.795	-2.809	-2.814	-2.808	-2.803		
Rentelasten	323	383	459	539	623	711	802	898	998	1.102	1.212	14,1%	
Onderbenutting van kredieten	326	333	339	346	353	361	369	377	385	394	404		
Geraamd netto te financieren saldo	-2.589	-2.739	-2.834	-2.943	-3.040	-3.131	-3.228	-3.329	-3.426	-3.516	-3.612		
ESR-financieringssaldo	-2.605	-2.684	-2.779	-2.889	-2.985	-3.075	-3.173	-3.274	-3.370	-3.460	-3.555		
Eigen schuld	18.463	21.091	23.814	26.645	29.573	32.588	35.702	38.919	42.236	45.669	49.216		
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	<i>187,9%</i>	<i>210,1%</i>	<i>232,2%</i>	<i>253,6%</i>	<i>274,3%</i>	<i>294,5%</i>	<i>314,3%</i>	<i>333,2%</i>	<i>351,5%</i>	<i>369,0%</i>	<i>385,7%</i>		

Begrotingsdocumenten van het BHG, van de GGC, van de COCOF en van de VGC en eigen berekeningen.

## 8.2. Een Brusselse gewestelijke entiteit ontstaan uit de samenvoeging van het BHG en de GGC, met de COCOF en de VGC apart.

Een model met vier gewesten dat leidt tot een “Brusselse gewestelijke entiteit ontstaan uit de samenvoeging van het BHG en de GGC, met de COCOF en de VGC apart” betekent dat de uitgaven en inkomsten verbonden aan de gemeenschapsbevoegdheden van de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) naar de Brusselse instellingen overgeheveld worden, waarbij de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) geïntegreerd wordt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (COCOF en VGC) blijven bestaan en instaan voor de bevoegdheden van de Franse Gemeenschap en van de Vlaamse Gemeenschap (VG) op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

### 8.2.1. Methodologie

In de hypothese waarin de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (COCOF en VGC) blijven bestaan, consolideren wij de begrotingsmassa's die voortvloeien uit de gewestelijke verdeling van de gemeenschapsbevoegdheden van de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG) met de prognose van de Brusselse begroting binnen de context van het bestaand institutioneel model waarin de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) zelf geconsolideerd wordt met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), maar niet de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (COCOF en VGC). De evolutie van de huidige Brusselse inkomsten en uitgaven staat in detail beschreven in afdeling 4.2.

In dat model nemen de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) alle gemeenschapsbevoegdheden over. De enige financiële consequentie voor de Brusselse gewestelijke entiteit waarin het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) zijn samengevoegd, is dat de negatieve invloed van het overgangsmechanisme op de inkomsten van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) wordt afgezwakt. Dit zorgt ervoor dat de saldi van de entiteit verbeteren. Bij wijze van indicatie kunnen we stellen dat bij een gecumuleerd effect van de hervorming op het overgangsmechanisme van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) het totale positieve effect op de inkomsten voor de prognoseperiode 91 miljoen euro bedraagt.

In het geval bovendien dat de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en de Franse Gemeenschapscommissies (COCOF) als volwaardige entiteiten instaan voor de organisatie van het Nederlandstalig en het Franstalig onderwijs, voorzien wij geen harmonisatie van de loonschalen van het onderwijzend personeel. Als het onderwijs in Brussel door twee afzonderlijke entiteiten wordt ingericht, moet het mogelijk zijn om op hetzelfde grondgebied twee verschillende loonschalen te behouden.

### 8.2.2. Resultaten

Op basis van de begrotingsvooruitzichten voor dit referentiescenario zoals deze blijken uit Tabel 19 en Tabel 20, kan vervolgens, respectievelijk voor de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), bij ongewijzigd beleid het primair saldo en het daaruit voortvloeiend geraamd netto te financieren saldo berekend worden, alsook de evolutie van de schuld en de rentelasten, waarna deze resultaten met deze van het huidige institutioneel model vergeleken

worden. Zo kan beoordeeld worden of de budgettaire houdbaarheid van de Brusselse entiteiten na de invoering van een viergewestenmodel verbetert of verslechtert.

Bijlage 8 toont meer gedetailleerde tabellen voor de begrotingsvooruitzichten van de Franstalige en de Vlaamse Brusselse entiteit bij een hervorming waarbij de Gemeenschappen (de Franse en de Vlaamse Gemeenschap) verdwijnen, hun bevoegdheden worden overgeheveld naar de Gewesten (het Waals, het Brussels en het Vlaams Gewest) en de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) blijven bestaan.

Wanneer we de weerslag van de overdracht van bevoegdheden afkomstig van de Franse Gemeenschap (FG) op de begroting van de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) onderzoeken, (Tabel 19), stellen we vast dat het overgedragen primair saldo negatief is en verder verslechtert tussen 2025 (-571 miljoen euro) en 2035 (-663 miljoen euro). Het geraamd overgedragen te financieren saldo verslechtert eveneens gedurende de prognoseperiode (-594 miljoen euro in 2025 en -891 miljoen euro in 2035). Deze saldi zijn echter minder negatief dan de overgedragen saldi bij een samenvoeging van al de Brusselse entiteiten aangezien de loonschalen van het onderwijzend personeel niet geharmoniseerd dienen te worden. De overgedragen eigen schuld groeit tussen 2025 en 2035 aan van 3.680 miljoen euro tot 11.156 miljoen euro.

Door deze evoluties zou het primair saldo van de Franstalige Brusselse entiteit na de hervorming evolueren van -620 miljoen euro in 2025 naar -742 miljoen euro in 2035, met een gemiddelde jaarlijkse uitgavengroei van +2,3% en een gemiddelde jaarlijkse groei van de inkomsten van +2,4%. Het geraamd netto te financieren saldo evolueert dan weer van -625 miljoen euro in 2025 naar -947 miljoen euro in 2035. De eigen schuld van de Franstalige Brusselse entiteit bedraagt 3.683 miljoen euro in 2025 na overdracht van de schuldvoorraad en 11.156 miljoen euro in 2035<sup>144</sup>. Dit is een toename met +171,5 procentpunten van de schuld/inkomstenratio tussen 2025 (124,2%) en 2035 (295,7%).

Als we nu de weerslag van de bevoegdheidsoverdracht vanuit de Vlaamse Gemeenschap (VG) op de begroting van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) onderzoeken (Tabel 20), stellen we vast dat het overgedragen primair saldo eveneens achteruitgaat tussen 2025 en 2035. Dit evolueert immers van -508 miljoen euro in 2025 naar -691 miljoen euro in 2035. De overgedragen inkomsten groeien aan tegen een gemiddeld jaarlijks percentage dat lager is dan dat voor de overgedragen uitgaven: respectievelijk +2,13% en +2,63%. Het geraamd overgedragen netto te financieren saldo gaat eveneens achteruit (-485 miljoen euro in 2025; -840 miljoen euro in 2035). Dit houdt in dat het primair saldo afkomstig van de Vlaamse Gemeenschap (VG) toeneemt van 872 miljoen euro in 2025 tot 7.421 miljoen euro in 2035.

Deze evoluties zouden betekenen dat het primair saldo van de Vlaamse Brusselse entiteit na de hervorming van 2025 tot 2035 zou toenemen van -488 miljoen euro tot -656 miljoen euro. De uitgaven nemen in deze periode immers gemiddeld sneller toe dan de inkomsten: respectievelijk 2,5% en 2,2% per jaar. Het geraamd netto te financieren saldo verslechtert eveneens gedurende de prognoseperiode (-474 miljoen euro in 2025 en -805 miljoen euro in 2035). De eigen schuld van de Vlaamse Brusselse

---

<sup>144</sup> Dit bedrag is gelijk aan de schuld die bij de hervorming wordt overgedragen aangezien de schuld van de COCOF van vóór de hervorming nul bedraagt in 2035 (de thesaurie dekt de tekorten van de COCOF over de prognoseperiode).

entiteit evolueert dan weer van 1.039 miljoen euro in 2025 naar 7.421 miljoen euro in 2035.<sup>145</sup> Dit leidt ertoe dat de schuld/inkomstenratio met 653,9 procentpunten toeneemt tussen 2025 (133,4%) en 2035 (769,3%).

---

<sup>145</sup> Dit bedrag is gelijk aan de schuld die bij de hervorming wordt overgedragen aangezien de schuld van de VGC van vóór de hervorming nul bedraagt in 2035 (de thesaurie dekt de tekorten van de VGC over de prognoseperiode).



Tabel 19: Begrotingsvooruitzichten van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) in het geval waarin de nieuwe gemeenschapsbevoegdheden afkomstig van de Franse Gemeenschap (FG) naar haar worden overgeheveld, voor de periode 2025-2035 (in miljoen euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	AAGR 25-35	
<b>Zonder hervorming: begrotingsvooruitzichten van de COCOF</b>													
Primair saldo	-50	-54	-57	-60	-63	-66	-69	-72	-75	-78	-79		
ESR-financieringssaldo	-32	-35	-38	-41	-43	-46	-49	-51	-54	-56	-57		
Eigen schuld	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0		
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	<i>0,4%</i>	<i>0,1%</i>	<i>0,1%</i>	<i>0,1%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>		
<b>Weerslag van de bevoegdheidsoverdracht op de begroting bij de onderzochte hervorming</b>													
Afkomstig van de FG	Inkomsten	2.401	2.446	2.492	2.545	2.612	2.682	2.754	2.832	2.917	3.007	3.098	
	Primaire uitgaven	2.972	3.028	3.087	3.156	3.222	3.294	3.375	3.466	3.558	3.658	3.761	
	Primair saldo	-571	-582	-595	-611	-610	-612	-621	-634	-641	-651	-663	
	Rentelasten	61	75	93	112	132	153	175	198	222	248	276	
	Onderbenutting van kredieten	38	39	39	40	41	42	43	44	45	46	47	
	Geraamd netto te financieren saldo	-594	-618	-649	-683	-701	-723	-753	-788	-818	-853	-891	
	ESR-financieringssaldo	-580	-605	-636	-671	-689	-712	-741	-777	-808	-843	-881	
	Eigen schuld	3.680	4.298	4.947	5.629	6.330	7.054	7.806	8.594	9.412	10.265	11.156	
<b>Met hervorming: begrotingsvooruitzichten van de Franstalige Brusselse entiteit</b>													
Inkomsten	2.966	3.018	3.072	3.135	3.212	3.293	3.376	3.465	3.563	3.666	3.773	2,4%	
Primaire uitgaven	3.586	3.654	3.724	3.806	3.885	3.971	4.066	4.172	4.279	4.395	4.515	2,3%	
Primair saldo	-620	-635	-652	-672	-673	-679	-690	-706	-716	-729	-742		
Rentelasten	61	75	93	112	132	153	175	198	222	248	276	16,2%	
Onderbenutting van kredieten	56	57	58	59	61	62	63	65	66	68	70		
Geraamd netto te financieren saldo	-625	-653	-687	-724	-745	-770	-801	-840	-872	-909	-947		
ESR-financieringssaldo	-612	-640	-673	-711	-732	-758	-790	-829	-862	-899	-938		
Eigen schuld	3.683	4.299	4.947	5.630	6.331	7.054	7.806	8.594	9.412	10.265	11.156		
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	<i>124,2%</i>	<i>142,4%</i>	<i>161,0%</i>	<i>179,6%</i>	<i>197,1%</i>	<i>214,2%</i>	<i>231,2%</i>	<i>248,0%</i>	<i>264,2%</i>	<i>280,0%</i>	<i>295,7%</i>		

Bronnen: Begrotingsdocumenten van de COCOF en eigen berekeningen.

Tabel 20: Begrotingsvooruitzichten van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) in het geval waarin de nieuwe gemeenschapsbevoegdheden afkomstig van de Vlaamse Gemeenschap (VG) naar haar worden overgeheveld, voor de periode 2025-2035 (in miljoen euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	AAGR 25-35	
<b>Zonder hervorming: begrotingsvooruitzichten van de VGC</b>													
Primair saldo	20	22	22	24	25	27	28	30	32	34	35		
ESR-financieringssaldo	11	13	14	16	17	20	22	26	29	33	35		
Eigen schuld	167	155	141	125	108	88	65	40	11	0	0		
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	<i>65,7%</i>	<i>59,7%</i>	<i>53,2%</i>	<i>46,2%</i>	<i>39,0%</i>	<i>31,1%</i>	<i>22,7%</i>	<i>13,4%</i>	<i>3,5%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>		
<b>Weerslag van de bevoegdheidsoverdracht op de begroting bij de onderzochte hervorming</b>													
Afkomstig van de VG	Inkomsten	524	531	538	546	558	571	584	597	613	629	647	
	Primaire uitgaven	1.032	1.049	1.072	1.099	1.127	1.157	1.189	1.223	1.259	1.297	1.338	
	Primair saldo	-508	-518	-534	-553	-569	-587	-606	-626	-646	-668	-691	
	Rentelasten	5	16	30	45	61	79	97	117	138	161	185	
	Onderbenutting van kredieten	28	29	29	30	31	31	32	33	34	35	36	
	Geraamd netto te financieren saldo	-485	-506	-535	-568	-600	-634	-670	-710	-750	-794	-840	
	ESR-financieringssaldo	-478	-499	-528	-561	-593	-627	-663	-702	-743	-786	-832	
	Eigen schuld	872	1.378	1.913	2.481	3.081	3.715	4.385	5.095	5.845	6.617	7.421	
<b>Met hervorming: begrotingsvooruitzichten van de Vlaamse Brusselse entiteit</b>													
Inkomsten	779	790	802	816	834	853	872	893	915	939	965	2,2%	
Primaire uitgaven	1.267	1.287	1.314	1.345	1.378	1.412	1.450	1.488	1.530	1.573	1.621	2,5%	
Primair saldo	-488	-496	-512	-528	-544	-560	-577	-595	-615	-634	-656		
Rentelasten	14	25	39	53	69	86	103	121	141	162	185	29,1%	
Onderbenutting van kredieten	28	29	29	30	31	31	32	33	34	35	36		
Geraamd netto te financieren saldo	-474	-493	-521	-552	-582	-614	-648	-684	-721	-761	-805		
ESR-financieringssaldo	-468	-487	-514	-545	-575	-607	-641	-676	-714	-753	-797		
Eigen schuld	1.039	1.533	2.054	2.606	3.188	3.802	4.451	5.134	5.856	6.617	7.421		
<i>Schuld/inkomstenverhouding</i>	<i>133,4%</i>	<i>193,9%</i>	<i>256,0%</i>	<i>319,2%</i>	<i>382,2%</i>	<i>445,8%</i>	<i>510,2%</i>	<i>575,0%</i>	<i>639,7%</i>	<i>704,6%</i>	<i>769,3%</i>		

Bronnen: Begrotingsdocumenten van de VGC en eigen berekeningen.

### 8.3. Analyse van de tekorten overgedragen vanuit de Vlaamse Gemeenschap en de Franse Gemeenschap naar de Brusselse entiteit.

Bij een staatshervorming leidt de overheveling van gemeenschapsbevoegdheden volgens ons model tot een aanzienlijk tekort voor de entiteit die op het Brussels grondgebied de gemeenschapsbevoegdheden overneemt. Deze afdeling tracht de bron van dit tekort in het begin van de periode, hetzij in 2025, te achterhalen.

#### 8.3.1. Onderscheid tussen de bestanddelen van het overgedragen tekort.

Er kan alvast worden opgemerkt dat de beide gemeenschapsentiteiten waarvan de inkomsten en uitgaven worden verdeeld, een tekort vertonen voor het jaar 2025. Dit blijkt alvast in het geval van de Vlaamse Gemeenschap (VG), die zowel de gewestelijke als de gemeenschapsentiteit omvat, wanneer men het deel van de gemeenschapsinkomsten en -uitgaven binnen de geraamde begroting afzonderd (cfr. Tabel 21).

**Tabel 21: Gemeenschapsgedeelte in de begroting van de Vlaamse Gemeenschap (VG) in 2025 (in duizend euro en in %)**

	2025
<b>Inkomsten van de Vlaamse Gemeenschap (VG)</b>	<b>47.316.774</b>
<i>Gemeenschapsdeel (bedrag)</i>	26.645.145
<i>Gemeenschapsdeel (%)</i>	56,31%
<b>Uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap (VG)</b>	<b>52.006.556</b>
<i>Gemeenschapsdeel (bedrag)</i>	31.180.878
<i>Gemeenschapsdeel (%)</i>	59,96%
<b>Primair saldo van de Vlaamse Gemeenschap (VG)</b>	<b>-4.689.782</b>
<i>Gemeenschapsdeel (bedrag)</i>	-4.535.733
<i>Gemeenschapsdeel (%)</i>	96,72%

Door twee deficitaire deelstaten (de Franse en de Vlaamse Gemeenschap) op te heffen en hun lopende middelen en uitgaven over te dragen naar andere entiteiten (het Waals, het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) wordt het vroegere gemeenschapstekort eenvoudig op de gewesten afgewenteld. Deze vaststelling geldt dus niet enkel voor de Brusselse entiteit.

De overdracht van het gemeenschapstekort volstaat echter niet om de tekorten te verklaren die in het onderzochte model naar de Brusselse entiteit worden overgedragen. De primaire saldi die naar de Brusselse entiteit worden overgeheveld en die bepaald worden door overgedragen primaire gemeenschapsinkomsten en -uitgaven<sup>146</sup> kunnen immers in twee delen worden uitgesplitst.

Een eerste deel stemt overeen met het gemeenschapstekort dat de Brusselse entiteit toevalt indien hieraan hetzelfde percentage uitgaven als inkomsten wordt overgeheveld. Daarbij gaat het om het begrotingstekort evenredig met de aan Brussel uitgekeerde inkomsten. Wij noemen dit bestanddeel het « **proportioneel gedeelte van het overgedragen primair saldo** » of « **proportioneel tekort** ». Het wordt berekend als volgt:

---

<sup>146</sup> $Solde\ primaire\ transféré = clé\ globale_{recettes} \times recettes\ communautaires - clé\ globale_{dépenses} \times dépenses\ primaires\ communautaires$

*Déficit proportionnel*

$$= \text{clé globale}_{\text{recettes}} \times (\text{recettes communautaires} - \text{dépenses primaires communautaires})$$

Het tweede bestanddeel van het overgedragen tekort kan worden toegeschreven aan het verschil tussen het deel van de overgehevelde inkomsten en het deel van de overgehevelde uitgaven. Wij stellen vast dat de Brusselse entiteit een groter deel krijgt van de primaire uitgaven dan van de inkomsten, zowel vanuit de Vlaamse Gemeenschap (VG) als vanuit de Franse Gemeenschap (FG), wat het overgedragen tekort doet toenemen. Dit deel van het tekort is niet gekoppeld aan de begrotingstoestand van de gemeenschapsentiteit, maar aan de inkomsten en uitgaven die samenhangen met de uitoefening van de gemeenschapsbevoegdheden op het Brussels grondgebied. Dit bestanddeel noemen wij het « specifiek gedeelte van het overgedragen primair saldo » of « specifiek tekort ». Het wordt berekend als volgt:

$$\text{Déficit spécifique} = (\text{clé globale}_{\text{recettes}} - \text{clé globale}_{\text{dépenses}}) \times \text{dépenses primaires communautaires}$$

Tabel 22: Deel van de primaire gemeenschapsinkomsten en -uitgaven overgedragen vanuit de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG) naar de Brusselse entiteit (in duizend euro en in %)

	2025
<b>Franse Gemeenschap (FG)</b>	
<b>Inkomsten</b>	<b>11.576.484</b>
<i>Deel Brussel</i>	2.562.347
<i>Globale verdeelsleutel "inkomsten" (%)</i>	22,13%
<b>Primaire uitgaven</b>	<b>13.026.468</b>
<i>Deel Brussel</i>	3.146.919
<i>Globale verdeelsleutel "uitgaven" (%)</i>	24,16%
<b>Primair saldo</b>	<b>-1.449.984</b>
<i>Deel Brussel</i>	-584.572
<i>Deel Brussel (%)</i>	40,32%
<b>Vlaamse Gemeenschap (VG)</b>	
<b>Gemeenschapsinkomsten</b>	<b>26.645.145</b>
<i>Deel Brussel</i>	601.139
<i>Globale verdeelsleutel "inkomsten" (%)</i>	2,26%
<b>Primaire gemeenschapsuitgaven</b>	<b>31.180.878</b>
<i>Deel Brussel</i>	1.108.997
<i>Globale verdeelsleutel "uitgaven" (%)</i>	3,56%
<b>Primair gemeenschapssaldo</b>	<b>-4.535.733</b>
<i>Deel Brussel</i>	-507.858
<i>Deel Brussel (%)</i>	11,20%

Aan de hand van het deel van de overgedragen gemeenschapsinkomsten en -uitgaven (*cfr.* Tabel 22) kunnen de saldi die door de twee Gemeenschappen zijn overgedragen, worden uitgesplitst (*cfr.* Tabel 23).

Tabel 23: Uitsplitsing van de tekorten overgedragen door de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap (VG) (in duizend euro)

	Franse Gemeenschap (FG)	Vlaamse Gemeenschap (VG)
Proportioneel tekort	-320.940	-102.330
Specifiek tekort	-263.631	-405.528
<b>Totaal overgedragen tekort (2025)</b>	<b>-584.572</b>	<b>-507.858</b>

Zo blijkt dat voor de Vlaamse Gemeenschap (VG) 80% van het tekort van 2025 afkomstig is van het verschil tussen de verdeelsleutel voor de globale inkomsten en de verdeelsleutel voor de globale uitgaven, met andere woorden van het specifiek tekort. Voor de Franse Gemeenschap (FG) is dit deel kleiner (45%), maar het blijft aanzienlijk.

Nu kunnen wij voor elke Gemeenschap het specifiek tekort uitsplitsen in functie van de uitgavencategorie. Zo kunnen we achterhalen welke uitgavengroepen het specifiek tekort verklaren dankzij het gecombineerd effect van de gebruikte verdeelsleutel en hun budgettair gewicht.

#### 8.4. Franse Gemeenschap

Tabel 24 toont de uitgavenposten op de begroting van de Franse Gemeenschap (FG) ingedeeld in organisatie-afdelingen (OA) zoals deze geraamd worden in onze simulator voor het jaar 2025. Voor elke organisatie-afdeling vermelden wij het te verdelen gemeenschapsbedrag, de verdeelsleutel, het bedrag dat wordt toegewezen aan de Brusselse entiteit en de weerslag van de OA op het specifiek tekort. Dit laatste wordt berekend als volgt:

$$\text{Impact de la DO sur le déficit spécifique} = (\text{clé globale}_{\text{recettes}} - \text{clé}_{\text{dépenses DO}}) \times \text{dépenses DO}$$

De globale verdeelsleutel “inkomsten” bedraagt **22,13%** in 2025 voor de Franse Gemeenschap (FG).

Voor de OA 11 en 12 blijkt een grote weerslag op het specifiek saldo omdat hun verdeelsleutel de 30% overstijgt. Dit geldt eveneens voor de OA 6, 10 en 13, ook al is hun weerslag op het specifiek tekort kleiner. De betrokken uitgaven betreffen de ministeriële kabinetten, het gebouwenbeheer, IT, enz. Deze verdeelsleutels beantwoorden aan een aanzienlijk verlies van schaalvoordelen door het opdelen van deze gemeenschapsuitgaven.

Ook de OA 20, 21 en 23 hebben een sterke weerslag op het specifiek tekort door een zware verdeelsleutel. Het zijn OA die verband houden met cultuur. Het tekort hangt hier sterk samen met de bestaande uitgavenstructuur, waarbij meer middelen worden toegekend aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) dan aan het Waals Gewest (WG). Voor de OA 22 en 27 geldt een gelijkaardige situatie.

De OA 51 en 52, die betrekking hebben op het basis- en het secundair onderwijs, zijn grote bestanddelen van het specifiek tekort, ook al vertonen ze qua verdeelsleutels geen bijzonder grote verschillen. Het gaat hoofdzakelijk om een volume-effect. De OA 56 en 57, die betrekking hebben op het kunst- en het volwassenenonderwijs, dragen ook bij aan het uitdiepen van het tekort door een percentage-effect. Voor de uitgaven voor het buitengewoon onderwijs daarentegen geldt een verdeelsleutel die onder de globale verdeelsleutel “inkomsten” blijft<sup>147</sup>.

**Tabel 24: Verdeling van de primaire uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG) per Organisatie-afdeling (OA) (in duizend euro)**

	Bedrag vóór de verdeling	Overgedragen bedrag	Verdeelsleutel 2025 (en %)	Weerslag op het specifiek tekort
<b>Totale primaire uitgaven</b>	<b>13.026.468</b>	<b>3.146.919</b>	<b>24,16%</b>	<b>-263.631</b>
OA 01 Dotaties aan het Parlement en aan de Ombudsman van de Franse Gemeenschap	35.574	7.201	20,24%	672
OA 06 Ministeriële kabinetten	19.973	6.783	33,96%	-2.362

<sup>147</sup> Voor een gedetailleerd overzicht van de verdeelsleutels per OA, cfr. bijlage 2.

OA 10 Diensten van de Franse Gemeenschapsregering en Instellingen die niet zijn verbonden aan OA	4.884	1.658	33,96%	-578
OA 11 Algemene Aangelegenheden - Secretariaat- generaal	627.540	204.151	32,53%	-65.251
OA 12 Informatica	105.556	35.847	33,96%	-12.483
OA 13 Gebouwenbeheer	39.844	13.531	33,96%	-4.712
OA 14 Internationale Betrekkingen en acties van het Europees Sociaal Fonds	47.641	10.490	22,02%	55
OA 15 Infrastructuur voor gezondheid, welzijn, cultuur en sport	71.756	17.104	23,84%	-1.222
OA 17 Jeugdbijstand	395.053	92.040	23,30%	-4.599
OA 18 Justitiehuizen	33.366	7.173	21,50%	212
OA 19 Kinderopvang	575.866	135.116	23,46%	-7.654
OA 20 Algemene Aangelegenheden - Cultuur	94.818	74.890	78,98%	-53.903
OA 21 Podiumkunsten	116.785	46.143	39,51%	-20.294
OA 22 Letteren, het Boek en de Bibliotheken	5.942	2.932	49,35%	-1.617
OA 23 Jeugd en Permanente Vorming	97.210	48.069	49,45%	-26.553
OA 24 Cultureel Erfgoed	19.772	4.327	21,88%	50
OA 25 Audiovisuele middelen en Multimedia	409.011	85.963	21,02%	4.568
OA 26 Sport	59.512	12.795	21,50%	377
OA 27 Beeldende Kunsten	7.444	2.360	31,70%	-712
OA 28 Culturele Decentralisatie	58.709	9.760	16,62%	3.235
OA 40 Gemeenschappelijke Diensten, Algemene Diensten, Onderzoek en Educatie, Sturing van het Onderwijs (over de netten heen) en Oriëntering - Internationale Betrekkingen	119.490	29.252	24,48%	-2.804
OA 41 Algemene Inspectiedienst	91.676	29.337	32,00%	-9.046
OA 42 Dotatie aan Wallonie-Bruxelles Enseignement WBE	34.309	5.890	17,17%	1.704
OA 44 Schoolgebouwen	166.524	36.317	21,81%	541
OA 45 Wetenschappelijk Onderzoek	206.136	46.303	22,46%	-677
OA 46 Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België	2.033	437	21,50%	13
OA 47 Studietoelagen en -leningen	73.674	27.355	37,13%	-11.048
OA 48 PMS-centra	122.697	27.317	22,26%	-159
OA 50 Pedagogische Aangelegenheden en Sturing van het Onderwijs van de Franse Gemeenschap	16.782	3.632	21,64%	83
OA 51 Kleuter- en Lager Onderwijs	2.472.359	572.310	23,15%	-25076
OA 52 Secundair Onderwijs	3.291.528	757.244	23,01%	-28695
OA 53 Bijzonder Onderwijs	752.659	142.650	18,95%	23.945
OA 54 Universitair Onderwijs	936.100	209.448	22,37%	-2.251
OA 55 Hoger Onderwijs buiten de Universiteit en de Hogescholen	613.244	131.949	21,52%	3.787
OA 56 Volwassenenonderwijs	237.568	64.661	27,22%	-12.077
OA 57 Kunstonderwijs	209.699	66.465	31,70%	-20.050
OA 58 Afstandsonderwijs	2.476	495	20,00%	53
OA 85 Rechtstreekse schuld	527	0	0,00%	117
OA 90 Dotaties aan het WG en aan de COCOF	508.223	113.599	22,35%	-1.108
Aanvullende onderwijsuitgaven	186.260	41.094	22,06%	133
Aanpassingen CERPE	88.741	8.610	9,70%	11.032
Relanceplan	67.504	14.221	21,07%	721

## 8.5. Vlaamse Gemeenschap

Tabel 25 toont de uitgavenposten op de Vlaamse gemeenschapsbegroting opgedeeld in beleidsvelden en programma's zoals deze geraamd worden in onze simulator voor 2025. Voor elk beleidsdomein vermelden wij het te verdelen gemeenschapsbedrag, de verdeelsleutel, het bedrag dat aan Brussel wordt toegewezen en de weerslag op het Brussels specifiek tekort.

De globale verdeelsleutel “inkomsten” bedraagt **2,26%** in 2025 voor de Vlaamse Gemeenschap (VG).

**Tabel 25: Verdeling van de primaire gemeenschapsuitgaven van de Vlaamse Gemeenschap (VG) per Beleidsveld (in duizend euro)**

	Bedrag vóór de verdeling	Overgedragen bedrag	Verdeelsleutel 2025 (en %)	Weerslag op het specifiek tekort
<b>Totaal</b>	<b>31.180.878</b>	<b>1.108.997</b>	<b>3,56%</b>	<b>-405.528</b>
<b>C. Financiën en Begroting</b>	<b>1.228.826</b>	<b>45.362</b>	<b>3,69%</b>	<b>-17.639</b>
CA Werkingskredieten	9.209	933	10,11%	-726
CB Provisies	1.066.910	36.930	3,46%	-12.859
CC Begrotingsbeleid	15.325	552	3,60%	-206
CE Financiële operaties	133.630	6.567	4,91%	-3.552
CF Boekhouding	3.751	380	10,11%	-296
<b>E. Economie, wetenschap en innovatie</b>	<b>345.759</b>	<b>9.518</b>	<b>2,75%</b>	<b>-1.717</b>
EA Werkingskredieten	268	7	2,75%	-1
EB Provisies	5.174	142	2,75%	-26
EE Wetenschappelijk Onderzoek	335.275	9.190	2,74%	-1.626
EG Wetenschapscommunicatie	5.041	178	3,53%	-64
<b>F. Onderwijs en Vorming</b>	<b>14.303.552</b>	<b>603.686</b>	<b>4,22%</b>	<b>-280.985</b>
FA Werkingskredieten	79.189	3.590	4,53%	-1.803
FB Provisies	74.815	3.805	5,09%	-2.118
FD Kleuter- en Leerplichtonderwijs	10.039.762	432.955	4,31%	-206.449
FE Hoger onderwijs	2.248.945	61.644	2,74%	-10.906
FF Deeltijds kunstonderwijs en volwassenenonderwijs	806.763	50.068	6,21%	-31.866
FG Ondersteuning van het onderwijsveld	1.054.078	51.624	4,90%	-27.843
<b>G. Welzijn, Volksgezondheid en Gezin</b>	<b>13.477.063</b>	<b>231.737</b>	<b>1,72%</b>	<b>72.318</b>
GA Werkingskredieten	217.949	4.104	1,88%	813
GB Provisies	116.492	2.052	1,76%	576
GC Welzijn	214.016	14.425	6,74%	-9.597
GD Gezondheidszorg en Thuiszorg	280.183	5.955	2,13%	366
GE Groeien	5.946.057	110.750	1,86%	23.399
GG Personen met een handicap	1.981.458	22.451	1,13%	22.252
GH Sociale zekerheid	4.705.727	70.920	1,51%	35.246
GI Zorginfrastructuur	15.181	1.079	7,11%	-737
<b>H. Cultuur, jeugd, sport en media</b>	<b>1.223.642</b>	<b>100.795</b>	<b>8,24%</b>	<b>-73.189</b>
HA Werkingskredieten	27.230	2.317	8,51%	-1.702
HB Beleidsveldoverschrijdend	121.370	15.425	12,71%	-12.687
HC Cultuur	417.302	69.844	16,74%	-60.429
HD Jeugd	61.147	2.490	4,07%	-1.111
HE Media	419.610	4.469	1,07%	4.998
HF Sport	176.983	6.250	3,53%	-2.257
<b>J. Werk en Sociale economie</b>	<b>64.981</b>	<b>3.467</b>	<b>5,34%</b>	<b>-2.001</b>
JA Werkingskredieten	684	36	5,34%	-21
JD Werk	63.533	3.404	5,36%	-1.970
JF Competenties	764	27	3,53%	-10
<b>S. Kanselarij, Administratie, Externe betrekkingen en Justitie</b>	<b>455.501</b>	<b>106.099</b>	<b>23,29%</b>	<b>-95.822</b>
SA Werkingskredieten	105.242	10.666	10,11%	-8.287
SE Ondersteuning Vlaamse Regering	6.187	627	10,11%	-487
SF Gelijke kansen, Integratie en Inburgering	98.217	3.469	3,53%	-1.253
SG Brussel	53.258	53.258	100,00%	-52.056
SH Vlaamse rand	7.518	0	0,00%	170
SJ Digitalisering	19.043	1.930	10,11%	-1.500
SK Interne dienstverlening Vlaamse Overheid	135.789	13.762	10,11%	-10.698
SM Binnenlands bestuur en Stedenbeleid	22.100	22.100	100,00%	-21.601
SN Buitenlands Beleid	5.044	178	3,53%	-64
SO Ontwikkelingssamenwerking	3.103	110	3,53%	-40
<b>V. Hogere entiteiten</b>	<b>81.322</b>	<b>7.208</b>	<b>8,86%</b>	<b>-5.373</b>

<i>GB Provisies</i>	385	34	8,92%	-25
<i>VD Parlement</i>	61.295	5.183	8,92%	-3.800
<i>VE Werkingskosten van de Regering</i>	1.635	166	10,11%	-129
<i>VF Kabinet Minister-President, Buitenlandse Aangelegenheden, Cultuur, ICT</i>	4.894	496	10,11%	-386
<i>VI Kabinet Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding</i>	3.631	368	10,11%	-286
<i>VJ Kabinet Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse rand</i>	5.147	522	10,11%	-405
<i>VK Kabinet Binnenlands bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke kansen</i>	294	30	10,11%	-23
<i>VN Kabinet Brussel, Jeugd en Media</i>	3.360	341	10,11%	-265
<i>VO Kabinet Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed</i>	681	69	10,11%	-54

De programma's met een gunstige weerslag van meer dan 10 miljoen euro op het Brussels specifiek tekort staan vermeld in het rood. Op het eerste gezicht kan lijken dat deze programma's een gunstig effect hebben op het tekort door het gebruik van verdeelsleutels met een relatief licht gewicht. Het betreft de programma's GE, GG en GH die staan voor gezondheidszorg, bejaardenzorg, gezinsbijslag of bijvoorbeeld de financiering van de kinderdagverblijven. In werkelijkheid wordt het grootste deel van deze bevoegdheden op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vandaag reeds uitgeoefend door de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC). Zij is immers al bevoegd voor bejaardenzorg, gezinsbijslag en bepaalde aspecten van het gezondheidsbeleid die al zijn overgeheveld bij de zesde staatshervorming, wat de gebruikte verdeelsleutels verklaart.

Vermeldenswaard hierbij is dat de verdeelsleutel voor de uitgaven die *Kind & Gezin* financieren zwaarder weegt dan een sleutel bevolking « 0-17 jaar », waarvoor men ervan uitgaat dat 20% van de Brusselse bevolking Nederlandstalig is. Dit kan worden toegeschreven aan de oververtegenwoordiging van Brussel in deze uitgaven, enerzijds omdat deze in hoofdzaak verband houden met een kinderopopulatie tussen 0 en 3 jaar<sup>148</sup> en anderzijds omdat het aantal kinderdagverblijven per 100 berust op een verhouding van 30% Nederlandstalige kinderen in de berekeningen van *Kind & Gezin*<sup>149</sup>.

De programma's met een ongunstige weerslag van meer dan 10 miljoen euro op het Brussels specifiek tekort staan vermeld in het oranje. Daarbij ook het programma HC voor cultuur, met een zeer zware verdeelsleutel: er wordt geacht dat 16,74% van de Vlaamse cultuuruitgaven gebeuren op het Brussels grondgebied. De verdeelsleutel voor het programma HB wordt gedeeltelijk berekend op basis van de verdeelsleutel voor programma HC.

Het gaat ook om programma's met betrekking tot onderwijs. De daaraan verbonden uitgavenkredieten hebben een wezenlijke invloed op het tekort, ook al lijken de verdeelsleutels op het eerste gezicht niet onredelijk zwaar. Enkel het beleidsdomein FF met zijn zware verdeelsleutel door de sterke vertegenwoordiging van de Brusselaars in het volwassenenonderwijs vormt hierop een uitzondering.

Ten slotte zijn er nog de programma's SG en SM waarvan alle kredieten, waaronder de financieringen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) integraal worden overgedragen naar Brussel. Het programma SK wordt zoals meerdere andere programma's van de beleidsdomeinen S en V verdeeld in

<sup>148</sup> De verdeelsleutel bevolking « 0-3 jaar » valt voor Brussel zwaarder uit dan de verdeelsleutel bevolking « 0-17 jaar ».

<sup>149</sup> Berekeningen door ons gemaakt op basis van gegevens beschikbaar op de website van het agentschap *Opgroeien*: <https://www.opgroeien.be/cijfers-en-publicaties/kinderopvang-babys-en-peuters/cijfers-op-maat>.



functie van een verdeelsleutel « Kabinet » (10,13%), op grond waarvan bij een opsplitsing van de administratie aanzienlijke schaalvoordelen voor Brussel verloren zouden gaan. Dit verklaart het hoge percentage.

## 9. Alternatieve scenario's

Naast een globale hervorming van de financieringsmechanismen voor het nieuw institutioneel model worden ook andere pistes overwogen om rekening te houden met de specifieke kenmerken van Brussel<sup>150</sup> (onder meer de culturele oververtegenwoordiging) en zo mogelijke problemen met de onderfinanciering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) te ondervangen die voortvloeien uit de invoering van een viergewestenmodel. Wij nemen de volgende alternatieve scenario's onder de loep: In het eerste alternatieve scenario berekenen wij de weerslag van een nieuwe toerekeningsregel voor het gedeelte van de personenbelasting (PB) dat deels berust op het bedrag van de resterende personenbelasting op federaal niveau, gemeten in functie van de werkplek en niet van de woonplaats (*cfr. afdeling 9.1.*). Dezelfde oefening wordt ook gemaakt in een tweede scenario voor de vennootschapsbelasting (Ven.B.) (*cfr. afdeling 9.2.*). In een laatste alternatief scenario vervangen we de verdeelsleutel bevolking Franstaligen/Nederlandstaligen 80-20 door een sleutel 91,8-8,2 (*cfr. afdeling 9.3.*) om na te gaan of de oorspronkelijke sterke hypothese van een 80-20-verdeling een verklarende factor is voor de resultaten die we in ons referentiemodel hebben verkregen.

### 9.1. Scenario met een verdeelsleutel PB “werkplek”

Naar aanleiding van de overeenkomst die is gesloten met de GOB voorziet het bestek in de beoordeling van de juridische en fiscale haalbaarheid, met de mogelijke hindernissen en nadelen die daaraan verbonden zijn, van een structurele hervorming van de personenbelasting voor de werknemers in Brussel en een evaluatie van de financiële impact van een dergelijke hervorming op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

In de eerste plaats wordt erop gewezen dat de federale overheid en de Gewesten de personenbelasting (PB) vandaag onderling verdelen. Bij de zesde staatshervorming is immers reeds een deel van de personenbelasting geregionaliseerd (gewestelijke PB). Bovendien hangen bepaalde federale overdrachten naar de Gewesten en Gemeenschappen af van de federale PB. De begrippen federale PB en gewestelijke PB worden verklaard in kader 2.

#### **kader 2 : Toelichting van de begrippen federale PB en gewestelijke PB**

Ingevolge de zesde staatshervorming is een deel van de personenbelasting (24,957%) geregionaliseerd via een systeem van opcentiemen. Opcentiemen zijn een bijkomende proportionele heffing berekend op een belasting. Met andere woorden, een ‘belasting op een belasting’. De opcentiemen op de PB, verminderd met de geregionaliseerde belastinguitgaven, vormen de **gewestelijke PB** en verschaffen hiermee de gewesten fiscale autonomie, aangezien zij zelf het tarief bepalen. De belastbare basis wordt bepaald op de woonplaats van de belastingplichtigen.

Wat overblijft van de PB is de **federale PB** aangezien de federale overheid voor deze belasting bevoegd is. De federale PB beïnvloedt ook de inkomsten van de deelstaten, maar dan langs een

---

<sup>150</sup> Zoals reeds eerder vermeld, wordt deze hervorming niet beoogd. Wij gaan uit van het behoud van de huidige BFW.

ander kanaal dat geen fiscale autonomie met zich meebrengt. De deelstaten ontvangen immers overdrachten vanwege de federale overheid die rechtstreeks afhangen van de hoogte van de ontvangsten uit de federale PB. Zo worden bepaalde dotaties verdeeld op basis van de ontvangsten uit de federale PB die op elk grondgebied worden gegenereerd. Voor de Gewesten betreft het de dotaties “Werk” en “Fiscale uitgaven”. Voor de Gemeenschappen gaat het om het toegewezen gedeelte van de ontvangsten uit de PB<sup>151</sup>. Als verdeelsleutel voor de verdeling van deze overdrachten tussen de federale overheid en de verschillende deelstaten is gekozen voor een fiscale sleutel die afhangt van de uitsplitsing van de ontvangsten uit de PB op de woonplaats van de belastingplichtige.

Daarnaast hangt ook het nationaal solidariteitsmechanisme van de Gewesten af van de verdeling van de federale PB. Dit mechanisme compenseert Gewesten met een verdeelsleutel voor de PB die achterblijft bij de verdeelsleutel bevolking<sup>152</sup>.

Voor de verdeling van de PB wordt gewoonlijk verwezen naar twee benaderingswijzen. De eerste wijst de ontvangsten van de PB toe in functie van de woonplaats van de belastingplichtige, terwijl de tweede de plaats van tewerkstelling of werkplek als criterium hanteert. Het hoeft geen betoog dat door de grote stroom pendelaars naar Brussel de tweede benadering gunstiger uitvalt voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Deze afdeling onderzoekt in welke mate het haalbaar is om de vandaag gehanteerde benadering die vertrekt van de “woonplaats” om te zetten in een benadering toegespitst op de “werkplek”, aangezien er meerdere hindernissen lijken op te rijzen die deze omzetting moeilijk uitvoerbaar maken (*cfr. afdeling 9.1.1.*). Ze werpt vervolgens een licht op de resultaten van een gewestelijke uitsplitsing op de woonplaats en op de werkplek om voor de beide benaderingen te vergelijken welk deel Brussel toevalt (*cf. la section 9.2.2.*). Tot slot berekent zij de weerslag van die omzetting op de inkomsten van de deelstaten, met of zonder hervorming, over de periode 2025-2035 (*cfr. afdeling 9.1.3.*).

### *9.1.1. Haalbaarheid van een omzetting naar een benadering toegespitst op de werkplek*

De omzetting van een benadering die uitgaat van de woonplaats naar een benadering toegespitst op de werkplek zou op veel struikelblokken stuiten. Een aantal van deze hindernissen wordt hieronder beknopt belicht.

Eerst en vooral is de berekening volgens de werkplek weliswaar gunstig voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) maar meteen ook ongunstig voor de beide andere Gewesten, wat de evenwichten van de hedendaagse BFW sterk zal wijzigen. Daarom lijkt het voor de hand te liggen dat deze overgang gepaard zou gaan met lange onderhandelingen waarbij compromissen niet te vermijden zijn.

In de tweede plaats vereist een omschakeling naar een berekening van de PB op grond van de werkplek een antwoord op heel wat vragen, zoals:

---

<sup>151</sup> Overeenkomstig de BFW wordt de PB in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verdeeld over de Franse en de Vlaamse Gemeenschap volgens een verdeelsleutel 80-20.

<sup>152</sup> De compensatie, die geïndexeerd wordt, is verbonden aan de reële groei van het BBP en wordt vermenigvuldigd met 80% van het positieve verschil tussen de verdeelsleutel bevolking en de sleutel PB.

- hoe zal de nieuwe mix eruitzien? Gaan we voor 100% op basis van de werkplek? Of komt er een combinatie van de beide benaderingswijzen? Maar welke verhouding tussen beide wordt daarbij dan gehanteerd?
- welk deel van de PB wordt in aanmerking genomen? Gaat het alleen om de gewestelijke PB of ook over de federale PB?

Ten derde heeft de wijze waarop men tegen de PB aankijkt een sterk ontwrichtende invloed op de evenwichten van de Bijzondere Financieringswet (BFW). De overgangs- en solidariteitsmechanismen, die vandaag berusten op de hypothese van een verdeelsleutel op basis van de woonplaats, zouden totaal aan samenhang verliezen en herwerkt en heronderhandeld moeten worden.

En ten vierde bepaalt artikel 64quater<sup>153</sup> van de Bijzondere Financieringswet sinds de zesde staatshervorming dat jaarlijks middelen worden toegekend aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) ter compensatie van een deel van het inkomstenverlies dat ontstaat door de pendelaarsstromen. Dit is een horizontaal solidariteitsmechanisme van het Waals Gewest (WG) en het Vlaams Gewest (VGew) naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). De dotatie “pendelaars” is bedoeld om een deel van de gemiddelde gewestbelasting te compenseren van pendelaars die in Brussel werken en het feit dat vele pendelaars gebruik maken van Brusselse openbare diensten zonder dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) hiervoor financiële ondersteuning geniet, omdat de PB wordt berekend aan de hand van de woonplaats en niet van de werkplek. Deze dotatie bedraagt 44 miljoen euro per jaar. Naar alle waarschijnlijkheid zou bij de overgang naar een benadering op basis van de werkplek de dotatie nog moeilijk te rechtvaardigen zijn.

Ten slotte zouden we onvolledig zijn als we niet ingingen op de ontwikkelingen die de beroepssectoren in de komende jaren te wachten staan als gevolg van de gezondheids crisis die België en de rest van de wereld momenteel doormaken. Door de van overheidswege opgelegde lockdown en voorzorgsmaatregelen is telewerken voorlopige de veralgemeende praktijk<sup>154</sup>. Deze lijkt evenwel een aantal werkgevers en werknemers op lange termijn voor zich gewonnen te hebben te hebben, wat niet zonder gevolgen blijft voor de fiscaliteit en de overheidsfinanciën. Door het telewerken, ongeacht of dit

---

<sup>153</sup> “Art. 64quater. § 1. Aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest worden jaarlijks middelen toegekend die een deel van het inkomstenverlies als gevolg van de netto stroom van pendelaars zal compenseren.

De in het eerste lid bedoelde middelen bedragen:

1° voor het begrotingsjaar 2014: 32 miljoen euro;  
 2° voor het begrotingsjaar 2015: 48 miljoen euro;  
 3° voor het begrotingsjaar 2016: 49 miljoen euro;  
 4° vanaf het begrotingsjaar 2017: 44 miljoen euro.

§ 2. De financiering van de in § 1 bedoelde middelen wordt jaarlijks verdeeld tussen het Vlaamse Gewest en het Waalse Gewest in verhouding tot hun aandeel in de netto stroom van pendelaars naar het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. [...]

§ 3. De met toepassing van § 2 verkregen bedragen die ten laste vallen van het Vlaamse Gewest en het Waalse Gewest worden in mindering gebracht van de middelen die hen voor het betrokken begrotingsjaar worden toegekend krachtens artikel 35decies.

In afwijking van het eerste lid worden de bedragen verkregen voor het begrotingsjaar 2014 in mindering gebracht van de middelen die hen worden toegekend krachtens artikel 33.

De in § 1 bedoelde middelen worden gevormd door een gedeelte van de federale personenbelasting. - bijzondere wet van 6 januari 2014, art.64”

<sup>154</sup> Zie F. KÉFER, F. DACHOUFFE en X. MINY, « Liberté d’entreprise, droits des travailleurs et confinement », in F. BOUHON, E. SLAUTSKY en S. WATTIER, *Le droit public belge face à la crise du COVID-19 - Quelles leçons pour l’avenir*, Bruxelles, Larcier, 2022, nog te verschijnen.

verplicht is of niet, kunnen veel werknemers immers niet fysiek aanwezig zijn in het Gewest (of zelfs de staat) waar zij werkzaam zijn om hun taken uit te voeren. Zoals een eerder gepubliceerd rapport het stelt: "Nu telewerken toeneemt, zouden de gewestelijke ontvangsten uit de onroerende voorheffing (voor het gedeelte waarop de dode hand niet geldt) in het BHG kunnen dalen, samen met een mogelijke vermindering van de in Brussel gebruikte kantooruimte. Evenzo zouden de inkomsten uit de belasting op niet residentiële ruimten kunnen dalen. Door de verspreiding van telewerken zouden ook de door het BHG geïnde inkomsten uit de natuurlijke personenbelasting kunnen dalen. Dit effect kan bovendien sterker zijn omdat telewerkbare beroepen grotendeels geassocieerd worden met hoger dan gemiddelde lonen."<sup>155</sup>. Telewerken beïnvloedt echter natuurlijk de overwegingen over de mogelijkheid om de PB te berekenen op de werkplek en niet langer op de woonplaats aangezien "pendelaars" hun activiteit nu buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) zullen verrichten.

Als antwoord op deze bedenkingen zou naar analogie gedacht kunnen worden aan de overname in Belgisch publiek recht van diverse beginselen en bepalingen uit het internationaal fiscaal recht en dan meer specifiek de bepalingen die zijn aangenomen om te voorkomen dat de covidmaatregelen een impact zouden hebben op de fiscale behandeling van grensarbeiders. Artikel 15 van het OESO-modelbelastingverdrag regelt de belasting van beroepsinkomsten door te bepalen dat lonen, bezoldigingen en andere vergelijkbare vergoedingen enkel belastbaar zijn in de woonstaat van de betrokkene, tenzij de betrekking wordt uitgeoefend in de andere staat. De andere staat (de bronstaat) kan echter een heffingsrecht uitoefenen als de werknemer langer dan 183 dagen aanwezig is of als de werkgever inwoner is van de bronstaat of als de werkgever een vaste inrichting heeft in de bronstaat die de loonlast draagt.

Gelet op de bijzondere omstandigheden heeft de OESO verklaard dat de tijdelijke verplaatsing van activiteiten ingevolge de pandemie geen gevolgen mag hebben voor de fiscale woonplaats. In dit verband heeft België buitengewone akkoorden gesloten met Nederland, Duitsland, Luxemburg en Frankrijk betreffende de situatie van grensarbeiders die thuis werken als gevolg van Covid-19. Krachtens deze akkoorden mogen grensarbeiders belastbaar blijven in de Staat waar zij gewoonlijk werken en worden thuis gewerkte dagen vanwege de Covid-19-maatregelen gelijkgesteld met dagen gewerkt in het buitenland<sup>156</sup>.

Deze juridische fictie geldt echter niet voor de werkdagen die de grensarbeider ook zonder de Covid-19-maatregelen vanuit zijn land van herkomst of in een derde land zou hebben gewerkt en evenmin voor de werkdagen die de grensarbeider op grond van zijn arbeidsovereenkomst gewoonlijk in zijn woonstaat doorbrengt.

Het gaat dus om werkelijk uitzonderlijke maatregelen die vooralsnog niet als structureel bedoeld zijn.

---

<sup>155</sup> J. DESCAMPS, C. DUCHÊNE, M. FONTAINE, N. IDE, P. MARISSAL, P. MEDINA LOCKHART, M. STRALE, I. TOJEROW en B. WAYENS, *Onderzoeksrapport: Analyse en impact van telewerk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, Brussel, bisa perspective.brussels, oktober 2021, blz. 7: beschikbaar op het adres:

[https://bisa.brussels/sites/default/files/publication/documents/BISA\\_Verslag\\_telewerk.pdf](https://bisa.brussels/sites/default/files/publication/documents/BISA_Verslag_telewerk.pdf)

<sup>156</sup> OCDE, *Conventions fiscales et impact de la crise du COVID-19 : Analyse du Secrétariat de l'OCDE*, 3 april 2020, beschikbaar op het adres: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/conventions-fiscales-et-impact-de-la-crise-du-covid-19-analyse-du-secretariat-de-l-ocde-f856f704/#section-d1e237>.

### 9.1.2. Resultaten van een verdeling volgens de werkplek op de uitsplitsing

Door de matrices van de werknemersstromen tussen de Belgische gemeenten, de belastingstatistieken van Statbel en de FOD Financiën en de bezoldigingen op de werkplaats van het INR samen te voegen, verkrijgen we een federale verdeelsleutel PB op de werkplek. Zo kunnen we rekening houden met de stroom van inkomsten waarop PB geheven wordt tussen de gewesten onderling.

Tabel 26: Belgisch federaal BP (in miljoen euro) en uitsplitsing per Gewest (in %) op de woonplaats en op de werkplek voor de inkomstenjaren 2014 tot 2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Ontvangsten federale PB	32.607,66	32.829,53	32.883,87	34.664,29	35.159,75
<b>Federale PB op de woonplaats</b>					
<b>Brussel</b>	<b>8,11%</b>	<b>8,17%</b>	<b>8,20%</b>	<b>8,23%</b>	<b>8,25%</b>
Vlaanderen	63,67%	63,68%	63,79%	63,74%	63,89%
Wallonië	28,23%	28,15%	28,01%	28,03%	27,86%
<b>Federale PB op de werkplek</b>					
<b>Brussel</b>	<b>13,53%</b>	<b>13,45%</b>	<b>13,43%</b>	<b>13,32%</b>	<b>13,22%</b>
Vlaanderen	60,55%	60,70%	60,85%	60,89%	61,16%
Wallonië	25,92%	25,85%	25,72%	25,78%	25,62%

Bronnen: FOD Financiën, Steunpunt Werk en Sociale Economie, Statbel, INR en eigen berekeningen.

Uit de cijfers blijkt dat de uitsplitsing voor Brussel met 4,97 procentpunten toeneemt in vergelijking met de uitsplitsing van de ontvangsten uit de PB op de woonplaats. Het Vlaamse aandeel neemt af met 2,73 procentpunten en het Waalse aandeel met 2,24 procentpunten in vergelijking met de uitsplitsing van de ontvangsten uit de PB op de woonplaats. Dit resultaat illustreert het belang van de netto pendelverplaatsingen van werknemers vanuit Vlaanderen en Wallonië naar Brussel.

De gewestelijke verdeelsleutels voor de totale PB en voor de gewestelijke PB staan aangegeven in bijlage 9, samen met de vooruitzichten voor de totale Belgische PB en de gewestelijke uitsplitsing hiervan op de woonplaats en op de werkplek voor de aanslagjaren 2021 tot 2035.

### 9.1.3. Weerslag van de verdeling op grond van de werkplek op de deelstaatfinanciën

Tabel 27 toont voor de deelstaten in hun huidige vorm de weerslag van een verdeling van de PB op grond van de werkplek. De vermelde bedragen staan voor de verschillen vastgesteld tussen het alternatief scenario, waarin de PB verdeeld wordt op grond van de werkplek, en het referentiescenario zonder hervorming met toepassing van de vandaag geldende regeling.

Wij hebben daarbij zowel de verdeling van de federale PB (in het wit in de tabel) als de gewestelijke PB (in het groen in de tabel)<sup>157</sup> aangepast. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) hielden wij ook rekening met de afschaffing van de dotatie pendelaars, die niet langer verantwoord is bij een verdeling op basis van de werkplek.

---

<sup>157</sup> Zie kader 2 hieronder voor een toelichting van de beide begrippen.

Wij merken op dat de verdeling van de federale PB in 2024 gewijzigd moet worden om een impact te krijgen op de dotaties van de BFW in 2025 aangezien deze berusten op de federale PB van het voorgaande aanslagjaar.

Tabel 27: Verschillen die voortvloeien uit de gewestelijke verdeling van de PB op basis van de werkplek voor de inkomsten van de entiteiten vóór de hervorming (scenario gewijzigde PB - referentiescenario) (in duizend euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
<b>Waals Gewest (WG)</b>											
<i>Totaal</i>	240241	251.948	251.930	248.789	250.153	249.641	253.437	253.218	254.337	254.145	253.365
Netto opcentiemen op de PB (bruto opcentiemen - fiscale uitgaven)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	108.997	121.021	128.156	138.844	149.752	162.075	171.377	181.785	191.710	202.880	215.118
Dotatie werkgelegenheid	-49.929	-51.496	-52.888	-53.542	-54.831	-56.065	-57.425	-58.388	-59.417	-60.417	-61.501
Dotatie belastinguitgaven	-46.322	-47.776	-49.067	-49.674	-50.870	-52.015	-53.277	-54.170	-55.125	-56.052	-57.057
Nationaal solidariteitsmechanisme	433.272	449.268	464.298	472.973	487.605	501.695	517.307	529.267	542.206	555.018	568.504
Correctie art. 54 §1 lid 6-9	-5.367	5.367	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dotatie pendelaars	17.584	17.605	17.744	17.875	18.001	18.101	18.209	18.294	18.383	18.477	18.537
<b>Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)</b>											
<i>Totaal</i>	356.687	380.046	402.193	420.603	445.407	472.349	501.445	529.235	558.603	588.050	619.693
Netto opcentiemen op de PB (bruto opcentiemen - fiscale uitgaven)	619.479	651.520	684.897	715.187	747.609	782.763	821.183	861.759	904.283	949.195	996.172
Dotatie werkgelegenheid	109.024	111.660	114.748	118.043	121.011	124.084	127.347	131.187	135.067	139.248	143.487
Dotatie belastinguitgaven	101.148	103.593	106.458	109.515	112.268	115.119	118.147	121.709	125.309	129.188	133.120
Nationaal solidariteitsmechanisme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	428.963	442.728	459.909	478.143	491.481	505.616	521.232	541.420	562.057	585.581	609.086
Dotatie pendelaars	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000
<b>Vlaams Gewest (VGew)</b>											
<i>Totaal</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	600.405	622.683	652.514	677.449	702.484	729.133	762.236	798.220	836.608	902.885	921.044
Netto opcentiemen op de PB (bruto opcentiemen - fiscale uitgaven)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	515.179	535.416	561.905	581.717	603.457	626.532	655.931	686.395	719.308	753.377	788.459
Dotatie werkgelegenheid	-59.095	-60.164	-61.859	-64.502	-66.180	-68.019	-69.922	-72.799	-75.649	-78.831	-81.986
Dotatie belastinguitgaven	-54.826	-55.817	-57.390	-59.842	-61.398	-63.105	-64.870	-67.540	-70.184	-73.136	-76.063
Correctie art. 54 §1 lid 6-9	2.278	2.320	2.385	2.487	2.552	2.622	2.696	2.807	2.917	-23.063	0
Dotatie pendelaars	26.416	26.395	26.256	26.125	25.999	25.899	25.791	25.706	25.617	25.523	25.463
<b>Franse Gemeenschap (FG)</b>											
<i>Totaal</i>	162.207	164.591	169.270	177.803	182.506	187.806	193.224	202.310	211.246	221.346	231.282
Dotatie PB	161.904	164.291	168.968	177.495	182.197	187.497	192.915	201.995	210.927	221.022	230.954
Ontvangsten uit de N.L.	303	300	301	308	308	309	310	315	319	324	328
<b>Vlaamse Gemeenschap (VG)</b>											
<i>Totaal</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	162.207	164.592	169.271	177.806	182.507	187.807	193.222	202.306	211.246	221.348	231.285

Dotatie PB	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	161.904	164.291	168.970	177.497	182.199	187.498	192.912	201.991	210.927	221.023	230.956
Ontvangsten uit de N.L.	-303	-300	-301	-308	-308	-309	-310	-315	-319	-324	-328



Een verdeling van de PB op grond van de werkplek, die voordeliger uitvalt voor Brussel dan de benadering volgens de woonplaats, verhoogt logischerwijs de gewestelijke PB en de dotaties “werk” en “fiscale uitgaven” van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) ten koste van de beide andere Gewesten.

Ze houdt echter ook de verdwijning van het nationaal solidariteitsmechanisme in voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) omdat de verdeelsleutel PB zwaarder wordt dan de verdeelsleutel bevolking. Dit zwakt de gunstige weerslag van de veranderde verdeling van de PB voor het Brussels Gewest af.

Anderzijds zou het solidariteitsmechanisme voor het Waals Gewest (WG) toenemen door het toegenomen (negatieve) verschil tussen de verdeelsleutel PB en de sleutel bevolking. De globale weerslag voor het Waals Gewest (WG) zou zelfs positief zijn omdat de verhoging van het solidariteitsmechanisme het verlies van andere inkomsten meer dan compenseert.

Logischerwijs valt de afschaffing van de dotatie “pendelaars” negatief uit voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en gunstig voor de beide andere Gewesten.

Ten slotte neemt in dit model het toegewezen deel van de ontvangsten uit de PB (en onrechtstreeks ook de dotatie nationale loterij) toe voor de Franse Gemeenschap (FG) ten koste van de Vlaamse Gemeenschap (VG). Dit vindt zijn verklaring in het feit dat overeenkomstig de BFW 80% van de Brusselse PB wordt toegewezen aan de Franse Gemeenschap (FG).

Tabel 28 toont voor de Brusselse entiteiten na de hervorming de weerslag van een gewestelijke verdeling van de PB op grond van de werkplek. De eerste afdeling behandelt de verschillen die worden vastgesteld voor de financiering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) zoals het vandaag bestaat. De volgende onderafdelingen gaan in op de verschillen die worden vastgesteld voor de bedragen verdeeld uit de inkomsten van de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG). Deze bedragen vallen toe aan de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) als ze behouden blijven, en aan de Brusselse entiteit indien dit niet het geval is.

Tabel 28: Verschillen die voortvloeien uit de gewestelijke verdeling van de PB op basis van de werkplek voor de inkomsten van de Brusselse entiteiten na de hervorming (scenario gewijzigde PB - referentiescenario) (in duizend euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
<b>Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)</b>											
<i>Totaal</i>	356.68 7	380.04 6	402.19 3	420.60 3	445.40 7	472.349	501.445	529.235	558.603	588.050	619.693
Netto opcentiemen op de PB (bruto opcentiemen - fiscale uitgaven)	619.47 9	651.52 0	684.89 7	715.18 7	747.60 9	782.763	821.183	861.759	904.283	949.195	996.172
Dotatie werkgelegenheid	109.02 4	111.66 0	114.74 8	118.04 3	121.01 1	124.084	127.347	131.187	135.067	139.248	143.487
Dotatie belastinguitgaven	101.14 8	103.59 3	106.45 8	109.51 5	112.26 8	115.119	118.147	121.709	125.309	129.188	133.120
Nationaal solidariteitsmechanisme	- 428.96 3	- 442.72 8	- 459.90 9	- 478.14 3	- 491.48 1	-505.616	-521.232	-541.420	-562.057	-585.581	-609.086
Dotatie pendelaars	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000
<b>Afkomstig van de FG</b>											
<i>Totaal</i>	374.21 8	383.24 7	393.82 7	405.12 4	415.29 0	425.818	436.998	450.159	463.454	477.784	492.307
Dotatie PB	373.51 9	382.54 8	393.12 6	404.42 2	414.58 8	425.117	436.298	449.457	462.754	477.084	491.608
Ontvangsten afkomstig van de Nationale Loterij	699	699	701	703	702	701	700	701	700	700	699
<b>Afkomstig van de VG</b>											
<i>Totaal</i>	93.555	95.812	98.457	101.28 1	103.82 2	106.454	109.250	112.540	115.864	119.446	123.077
Dotatie PB	93.380	95.637	98.282	101.10 5	103.64 7	106.279	109.075	112.364	115.688	119.271	122.902
Ontvangsten afkomstig van de Nationale Loterij	175	175	175	176	175	175	175	175	175	175	175
<b>Totaal</b>	<b>824.46 0</b>	<b>859.10 5</b>	<b>894.47 6</b>	<b>927.00 8</b>	<b>964.51 9</b>	<b>1.004.62 1</b>	<b>1.047.69 3</b>	<b>1.091.93 3</b>	<b>1.137.92 0</b>	<b>1.185.28 0</b>	<b>1.235.07 7</b>
<i>waarvan de weerslag van de federale PB zonder nationaal solidariteitsmechanisme</i>	677.94 5	694.31 2	713.48 9	733.96 4	752.39 1	771.475	791.742	815.594	839.694	865.666	891.991

<i>waarvan de weerslag van de nationale solidariteit</i>	- 428.96 3	- 442.72 8	- 459.90 9	- 478.14 3	- 491.48 1	-505.616	-521.232	-541.420	-562.057	-585.581	-609.086
<i>waarvan de weerslag van de gewestelijke PB</i>	619.47 9	651.52 0	684.89 7	715.18 7	747.60 9	782.763	821.183	861.759	904.283	949.195	996.172
<i>waarvan de weerslag van de dotatie pendelaars</i>	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000	-44.000

Uiteindelijk moet de grootste weerslag voor de Brusselse entiteiten toegeschreven worden aan de toename van de gewestelijke PB. De impact als gevolg van de verdeelsleutel federaal PB zou worden getemperd door het wegvallen van het nationaal solidariteitsmechanisme maar wel positief blijven als we rekening houden met de inkomsten vanuit de Franse en de Vlaamse Gemeenschap. De afschaffing van de dotatie “pendelaars”, een rechtstreeks gevolg van de verdeling op grond van de werkplek, zou een verlies veroorzaken van 44 miljoen euro.

## 9.2. Scenario met een verdeelsleutel Ven.B.

Naar aanleiding van de overeenkomst die is gesloten met de GOB voorziet het bestek in de haalbaarheidsstudie van een structurele fiscale hervorming van de *vennootschapsbelasting (Ven.B.)*. Het criterium van de maatschappelijke zetel wordt aangereikt als verdelingscriterium (in plaats van de exploitatiezetel).

Eerst en vooral wordt erop gewezen dat de vennootschapsbelasting (Ven.B.) vandaag door de federale overheid geïnd wordt onder meerdere vormen in middelenbegroting. In de aangepaste begroting 2021 is het grootste deel afkomstig van voorafbetalingen (13,1 miljard euro), gevolgd door de rollen (3,4 miljard euro) en de belasting op niet-inwoners (121 miljoen euro), hetzij in totaal 16,6 miljard euro. Wij merken op dat een deel ervan ook is terug te vinden in de roerende voorheffing, maar aangezien deze wordt aangewend voor de financiering van de sociale zekerheid, gaan wij ervan uit dat deze niet kan worden gebruikt.

De opbrengst van de Ven. B. wordt vandaag niet geïnd door de Gewesten maar door de federale overheid. Wil het gewestelijk verdelingscriterium (maatschappelijke zetel of exploitatiezetel) van invloed zijn op de financiering hiervan, dan moet bij de structurele hervorming allereerst worden voorzien in een gewestelijke verdeling van de belastingopbrengsten.

Deze verdeling kan twee vormen aannemen: een regionalisering die gepaard gaat met fiscale autonomie (*cf. afdeling 9.2.1.*) of de doorstorting van de belastingopbrengsten door de federale overheid in functie van hetzij de exploitatiezetel, hetzij de maatschappelijke zetel (*cf. afdeling 9.2.2.*). Na een grondige analyse van de twee benaderingsvormen voor de gewestelijke verdeling van de opbrengst van de Ven.B. wordt een raming gemaakt van de ven.B. “maatschappelijke zetel”, die vergeleken wordt met de verschillende alternatieve verdeelsleutels: de sleutel “Ven.B. exploitatiezetel”, de sleutel “PB werkplek”, de sleutel “PB woonplaats” en de sleutel “bevolking” (*cf. afdeling 9.2.3.*).

### 9.2.1. Regionalisering gepaard gaand met fiscale autonomie

De regionalisering van de Ven.B. gepaard gaand met fiscale autonomie kan nadelig uitvallen voor de entiteiten, vooral als men zou kiezen voor de maatschappelijke zetel als criterium om te verdelen.

Eerst en vooral zouden de Gewesten hierdoor blootstaan aan een zeer hoog risico op verplaatsing van de belastbare basis, waardoor zij in een schadelijke en steriele fiscale concurrentie kunnen terechtkomen. Dit risico vergroot nog met toepassing van de maatschappelijke zetel als verdelingscriterium omdat de verplaatsing van de maatschappelijke zetel voor een onderneming een louter administratieve en goedkope démarche is. Deze zou volstaan om aan een gunstiger fiscaliteit onderworpen te worden.

In de tweede plaats is de opbrengst van de vennootschapsbelasting van jaar tot jaar doorgaans aan sterke schommelingen onderhevig. De toevoeging van regionalisering en concurrentie op basis van de maatschappelijke zetel als criterium zou de volatiliteit alleen maar doen toenemen, waardoor de begrotingsopmaak nog ingewikkelder wordt. Wij merken hierbij op dat de volatiliteit als gevolg van gewestelijke concurrentie centraal stond tijdens de besprekingen over de vijfde staatsvorming en de overdracht van gewestelijke belastingen (in het bijzonder de registratierechten en de vastgoedmarkt). Als gevolg hiervan werd onder de noemer “veiligheidsnet” een overgangsmechanisme ingesteld dat de Gewesten de eerste jaren nadat de hervorming was doorgevoerd, verzekerde van een minimaal ontvangstenniveau ten laste van de federale overheid<sup>158</sup>.

In de derde plaats de verbinden landen die een regionalisering van de vennootschapsbelasting doorvoeren hieraan een verdelingsregel die berust op één of meerdere weinig delokaliseerbare criteria: de loonmassa, de omzet, de materiële activa e.d. Deze criteria behoeden evenwel niet voor opportunistisch handelen. Mechanismen zoals Transfer Pricing (wanneer de belastinggrondslag afhangt van de omzet) of fictieve overheveling van werknemers (bij een belastinggrondslag geënt op de lonen) zorgen mogelijk voor een mobiliteit van de belastbare basis.

Economisch gezien kan men stellen dat de weerslag van belastingconcurrentie in termen van doeltreffendheid niet eenduidig is, maar dat de gevolgen qua efficiëntie en billijkheid onmiskenbaar negatief zijn.

### 9.2.2. Doorstorting van belastingopbrengsten door de federale overheid

Een tweede formule om de opbrengst van de Ven.B. op gewestelijk niveau te verdelen, is de doorstorting van de belastingopbrengsten via een dotatie van de federale overheid (waarmee aan de fiscale bevoegdheid niet geraakt wordt), naar het voorbeeld van wat momenteel gebeurt voor een deel van de PB en de BTW. Maar aangezien de Ven.B. nergens in de BFW van de deelstaten vermeld staat, betekent dit dat de context moet worden omschreven waarin deze terugstorting dient te gebeuren wanneer men een gewestelijke verdeling overweegt. Wij zien daarvoor drie mogelijkheden:

- Het delen van de Ven.B. als herfinancieringsbron

Bij deze eerste hypothese rijzen verschillende vragen:

- Wie heeft hier voordeel bij (enkel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), alle deelstaten, het Waals Gewest (WG) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), enz.)?
- Hoe wordt het herfinancieringsbedrag vastgesteld (arbitrair, op basis van het vastgestelde tekort, op basis van het tekort ontstaan door de overheveling van bevoegdheden vanuit de Gemeenschappen enz.)?
- Zou de herfinanciering enkel ten laste vallen van de federale overheid of komt er een mechanisme waarmee het gewicht ook bij andere entiteiten komt te liggen?

In de herfinancieringshypothese bedraagt de herverdeelde Ven.B. slechts een klein deel van de hele belasting. De Ven.B. die vandaag op federaal niveau beschikbaar is, bedraagt immers om en bij de 16,6 miljard euro in de aangepaste begroting voor 2021. In de meeste behandelde gevallen zou daarbij geen

---

<sup>158</sup> Van der Stichele, G. & Verdonck, M. (2001). « Les modifications de la loi spéciale de financement du Lambermont ». *Courrier hebdomadaire du CRISP*, 1733, 5-52.

gebruik worden gemaakt van de verdeelsleutel (maatschappelijke zetel) aangezien het verdelingscriterium zou zijn gekoppeld aan de budgettaire problemen. Wij merken hierbij op dat in 2021 alle entiteiten van het land met tekorten hebben gekampt en dat op middellange termijn (5-10 jaar) geen enkele entiteit in staat lijkt een evenwicht te hervinden bij ongewijzigd beleid en een ongewijzigde structuur van de instellingen. Daarom kunnen we ons moeilijk op één enkele entiteit richten als we enkel het tekort gebruiken als criterium.

- Een nieuwe overdracht van bevoegdheden die vandaag federaal zijn, gefinancierd met een dotatie vennootschapsbelasting

Voor deze tweede mogelijkheid zouden we een nieuw te regionaliseren federaal bevoegdhedenpakket vastleggen (politie, justitie, spoor enz.) waarbij de uitgaven gedekt worden door een dotatie afkomstig van de federale overheid, verdeeld aan de hand van een verdeelsleutel Ven.B. sociale zekerheid. Tenzij men inzet op een verregaande verarming van de federale overheid (en dan meer bepaald een regionalisering van een deel van de sociale zekerheid), is een herverdeling van de volledige ontvangsten uit de Ven.B. niet haalbaar omdat het zeer moeilijk is om tot een overdraagbaar bevoegdhedenpakket van 16,6 miljard euro te komen.

- Vervanging van een deel van de dotatie PB door een dotatie vennootschapsbelasting

Vandaag draagt de federale overheid een deel van haar inkomsten uit de PB over naar de Gemeenschappen en Gewesten langs twee kanalen. Enerzijds door de gewesten fiscale autonomie te verlenen voor ongeveer 25% van de inkomsten uit de PB (ongeveer 9,6 miljard euro). Anderzijds via een bevoegdheidsoverdracht naar Gemeenschappen en Gewesten gefinancierd met dotaties PB (ongeveer 28,2 miljard euro).

Gezien het onderliggende bedrag (37,8 miljard euro) spreekt het voor zich dat de Ven.B. niet zal volstaan om de financiering van de deelstaten te dekken. Een mogelijkheid zou erin bestaan om een deel van de dotaties PB te vervangen door een dotatie Ven.B.: bijvoorbeeld door te voorzien in een dotatie van 16,6 miljard euro via een gedeelde Ven.B. en een dotatie PB van 11,6 miljard euro, met behoud van de bestaande autonomie van de PB.

In de praktijk is een doorstorting van een fiscale bron in zijn geheel zonder overdracht van autonomie op lange termijn niet zo'n goed idee. Stel bijvoorbeeld dat de dynamiek van de dotatie (inflatie en BBP) zich sneller ontwikkelt dan die van de Ven.B., dan zou de federale overheid zich spoedig genoodzaakt zien een andere belasting te heffen als financieringsbron om aan haar verplichtingen te voldoen. Dit gebeurde bij de herfinanciering van de sociale zekerheid en zorgde voor een aantal technische problemen bij de federale diensten, die zich in 2020 en 2021 genoodzaakt zagen diverse belastingbronnen aan te spreken. Daarom moet een voldoende grote reserve worden opgebouwd om dergelijke moeilijkheden te voorkomen.

De drie hierboven geschetste scenario's kunnen aanleiding geven tot twee grote pijnpunten. Eerst en vooral zouden de gevolgen aanzienlijk zijn voor de federale overheid. Als de federale overheid de Ven.B. verdeelt over de gewesten zonder tegenprestatie (eerste scenario), zal haar begrotingssituatie onvermijdelijk achteruitgaan. Maar het is de federale overheid die het grootste aandeel heeft in de schuld (meer dan 75%) en het tekort (meer dan 5% van het BBP) van ons land. Bovendien zou het bij een verouderende bevolking (waarvoor de zorg in grote mate bij de federale overheid ligt via de sociale zekerheid) gevaarlijk zijn haar zonder gegronde argumenten financieel te verzwakken. Ook zou een

reddingsoperatie ten behoeve van de deelstaten indruisen tegen wat werd beslist in het kader van de zesde staatshervorming, die voorzag in een sanering van de begroting voor de deelstaten in de BFW om daarmee de federale overheid te ontlasten.

Ten tweede wordt hiermee een herziening van de nationale solidariteitsmechanismen en van het overgangsmechanisme onafwendbaar, los van de vraag of de begrotingstoestand van de federale overheid al dan niet verslechtert. Als de verdeling van de Ven.B. wordt meegenomen in de hervorming van de BFW, heeft dit gevolgen voor de begrotingstoestand van alle deelstaten. Maar wanneer er een budgettaire impact is, stellen de onderhandelaars alles in het werk om de gevolgen te beperken of te verzachten door gebruik te maken van deze twee mechanismen. Als men bij een hervorming enige samenhang in de geest van de BFW wenst te behouden, moeten meerdere parameters en formules worden aangepast om de integratie van de inkomsten uit de Ven.B. op te vangen.

Daarom is de oefening die wij in dit rapport maken louter indicatief voor opties waarvan het politieke realisme niet is getoetst.

### 9.2.3. *Raming van de verdeelsleutel « Ven.B. Maatschappelijke zetel »*

Om de verdeelsleutel voor de vennootschapsbelasting in functie van de maatschappelijke zetel te ramen, berekenen wij het gemiddelde van de voorbije vier jaar (2016-2019) van de gewestelijke verdeelsleutels in de gegevensbank Ven.B. (*cf.* Tabel 29). Aangezien deze verdeelsleutel bovendien niet geraamd wordt door het Planbureau (FPB) en gelet op de lage volatiliteit van de vier voorbije jaren gaan wij ervan uit dat deze verdeelsleutel constant blijft in de tijd. Ook al lijken de cijfers van de voorbije vier jaar te wijzen op enige stabiliteit van de verdeelsleutel op basis van de maatschappelijke zetel, toch blijkt uit de tabel hieronder dat in het verleden de schommelingen over een middellange termijn (4-5 jaar) aanzienlijk groter waren. De hypothese dat de verdeelsleutels tussen 2019 en 2035 vastliggen, is daarmee vrij sterk en moet met omzichtigheid worden gehanteerd.

**Tabel 29: Gewestelijke verdeling van de Ven.B. op grond van de maatschappelijke zetel voor de periode 1995-2019 (in %)**

	1995	1999	2003	2007	2011	2015	2019	2016-2019 <sup>159</sup>
<b>BHG</b>	30,40%	41,26%	35,46%	33,48%	28,50%	24,03%	26,08%	26,60%
<b>VGew</b>	51,87%	46,67%	50,53%	52,07%	55,08%	56,82%	58,30%	58,60%
<b>WG</b>	17,73%	12,07%	14,01%	14,45%	16,42%	19,15%	15,62%	14,80%

Bronnen: FOD Financiën en eigen berekeningen

Aangezien niet wordt aangenomen dat de verdeling van de Ven.B. gepaard gaat met fiscale autonomie geldt het criterium "verdeling in functie van de maatschappelijke zetel" slechts als een leidraad voor de onderhandelaars bij het bepalen van een forfaitaire verdeelsleutel. De federale overheid zou immers verdeelsleutels kunnen bepalen die volledig losstaan van de inning van de Ven.B., zoals een verdeelsleutel "bevolking" en daarmee afstand nemen van het "juste retour" principe. Dat is trouwens hoe de Gemeenschappen momenteel door de federale overheid gefinancierd worden voor hun dotatie BTW.

<sup>159</sup> Gemiddelde.

In het geval van een regionalisering met overdracht van fiscale autonomie zal de dynamiek uiteraard sterker zijn en afhangen van het fiscaal handelen van de Gewesten en de respons van de ondernemingen op deze prikkels. Zoals reeds hoger vermeld, zou het criterium van de maatschappelijke zetel voor de grootste volatiliteit zorgen bij de verdeling aangezien de administratieve procedure om het hoofdkantoor te verplaatsen betrekkelijk eenvoudig is.

Als referentie kunnen aan de hand van Tabel 30 de verdeelsleutels vergeleken worden die met de verdeelsleutel « bevolking » zijn verkregen voor elk van de criteria voor de Ven.B. en de PB.

**Tabel 30 : Vergelijking van de gewestelijke verdeelsleutels (2021) (in %)**

	Verdeelsleutel « Ven.B. Maatschappelijke zetel »	Verdeelsleutel « Ven.B. exploitatiezetel »	Verdeelsleutel « PB werkplek »	Verdeelsleutel « PB woonplaats »	Verdeelsleutel « bevolking »
<b>BHG</b>	26,60%	16,4%	13,01%	8,45%	10,6%
<b>VGew</b>	58,60%	63,0%	61,36%	63,87%	57,8%
<b>WG</b>	14,80%	20,6%	25,63%	27,68%	31,7%

Bronnen: FOD Financiën, FPB en eigen berekeningen.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) zou de verdeling van de Ven.B. op basis van de maatschappelijke zetel veruit het voordeligst zijn (26,6%), met meer dan tien procentpunten voorsprong op een verdeling volgens de exploitatiezetel (16,4%). Maar zoals hoger reeds aangegeven, is dit tevens de meest volatiele verdeelsleutel van allemaal. De verdeelsleutel "PB werkplek" zou op de derde plaats komen (13,0%). Deze drie verdeelsleutels overtreffen duidelijk de verdeelsleutel "totale bevolking" (10,6%), die op zijn beurt nochtans gunstiger zou zijn dan de verdeelsleutel "PB woonplaats" (8,4%), zoals die vandaag in de BFW wordt gebruikt.

### 9.3. Scenario met een verdeelsleutel 91,8-8,2

In deze afdeling beoordelen wij de weerslag van een andere hypothese om de Brusselse bevolking in Franstaligen en Nederlandstaligen op te delen. De verdeelsleutels "bevolking" die worden gebruikt in het referentiescenario gaan steeds uit van een « 80-20 » verdeling, m.a.w. het referentiescenario veronderstelt dat de Brusselse bevolking bestaat uit 80% Franstaligen en 20% Nederlandstaligen.

Deze hypothese wordt verantwoord door de institutionele verdeelsleutel bevolking die zich van deze verdeling onder meer bedient om de dotaties BFW vast te leggen maar ook voor de verdeling van de trekkingsrechten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) over de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (COCOF en VGC).

Dit is echter een sterke hypothese en redelijkerwijs kan de vraag worden gesteld of deze realistisch is. Er is immers reden om aan te nemen dat het percentage Franstalige Brusselaars hoger ligt dan 80%, met name op basis van de taalkeuze die de Brusselaars maken bij het invullen van hun belastingaangifte. Het Ministerie van Financiën gaf zo in 2020 aan dat 91,8% van de aangiften voor de personenbelasting van 2019 waren ingevuld in het Frans<sup>160</sup>.

<sup>160</sup> Deglume, P. 2020. « Bruxelles à 91,8% francophone selon les déclarations fiscales ». L’Echo 29/01/2020, beschikbaar op: <https://www.lecho.be/economie%20politique/belgique/bruxelles/bruxelles-a-91-8-francophone-selon-les-declarations%20fiscales/10203376.html>.



Om de gevoeligheid van ons model voor de hypothese over de samenstelling van de Brusselse bevolking te meten, stellen we voor de verdeelsleutel "80-20" te vervangen door een sleutel "91,8-8,2". Aan de hand van het effect van deze aanpassing van de hypothese op de verdeling van de uitgaven en inkomsten kan worden nagegaan of de algemene conclusies van het model wezenlijk zouden veranderen als het aandeel van Franstaligen en Nederlandstaligen in Brussel 11,8 procentpunten zou verschillen van de oorspronkelijke hypothese.

Deze wijziging van de verdeelsleutel heeft geen impact op de verdeling van de inkomsten uit de BFW. Deze berust immers op een verdeelsleutel "80-20" in alle scenario's omdat hij wettelijk is vastgelegd. Als we bovendien uitgaan van het model waarin de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) worden afgeschaft, waardoor nog slechts één enkele Brusselse entiteit overblijft, heeft deze verdeling met de verhouding « 80-20 » geen belang meer voor het deel van de inkomsten BFW die naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) worden overgedragen bij de overheveling van bevoegdheden omdat dit een deel hiervan ontvangt dat in verhouding staat tot zijn volledige bevolking, los van de taalaanhangigheid van zijn inwoners.

Als de hypothese verandert, wijzigt dit bovendien enkel de uitgaven en inkomsten die verdeeld worden door middel van een verdeelsleutel « bevolking »<sup>161</sup>. Dit betekent dat alle uitgaven en inkomsten die verdeeld zijn op grond van nauwkeuriger cijfers over het effectieve gebruik van de diensten (bijvoorbeeld cultuur en onderwijs) niet wijzigen als gevolg van de veranderde hypothese.

Tabel 31 en

---

<sup>161</sup>Daarbij gaat het bijvoorbeeld over beleidsdomeinen als sport, jeugd, internationale betrekkingen, de administratie, bepaalde aspecten van de gezondheidszorg, gelijke kansen en wetenschapscommunicatie.

Tabel 32 tonen de weerslag van een gewijzigde verdeelsleutel voor Franstaligen en Nederlandstaligen in Brussel op het bedrag van de uitgaven en inkomsten overgedragen vanuit de Vlaamse Gemeenschap (VG) en de Franse Gemeenschap (FG) na een hervorming met het oog op een viergewestenmodel. In de tabellen blijken achtereenvolgens de overgedragen bedragen (en het primair saldo dat daaruit voortvloeit) in het referentiescenario vóór een verandering van verdeelsleutel, de weerslag van een verandering van verdeelsleutel en ten slotte de overgedragen bedragen na een verandering van verdeelsleutel.

### *9.3.1. Weerslag op de bedragen overgedragen uit de Vlaamse Gemeenschap*

Voor de Vlaamse Gemeenschap (VG) is de weerslag van de veranderde verdeelsleutel het sterkst voelbaar in de overgedragen primaire uitgaven naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), die verminderen met 49,4 miljoen euro in 2025, wat de totale overgedragen primaire uitgaven op 1.059,6 miljoen euro brengt in plaats van de eerder geraamde 1.109,0 miljoen euro. Dit verschil wordt met het jaar groter tot het -68,5 miljoen euro bereikt in 2035.

Deze vermindering kan grotendeels worden toegeschreven aan de uitgaven van het beleidsdomein « G. Welzijn, volksgezondheid en gezin » en dan meer bepaald de programma's « GH. Sociale Bescherming » en « GI. Zorginfrastructuur », waarvan de verdeelsleutels voor de uitgaven aan gewicht verliezen evenredig met het deel van de Brusselse bevolking dat als Nederlandstalig aanzien wordt.

Wat de overgedragen inkomsten betreft, zien wij eveneens een vermindering die niet groter is dan vijfhonderdduizend euro over de waargenomen periode.

Het resultaat is een verhoging van het primair saldo overgedragen uit de Vlaamse Gemeenschap (VG), dat strekt van +49,0 miljoen euro bij de aanvang van de periode tot +68,1 miljoen euro in 2035. Anders gesteld, vermindert de verandering van verdeelsleutel het primair tekort overgedragen vanuit de Vlaamse Gemeenschap (VG) naar de Brusselse entiteit.

### *9.3.2. Weerslag op de bedragen overgedragen uit de Franse Gemeenschap*

Voor de Franse Gemeenschap (FG) is de weerslag van de verandering van verdeelsleutel op de overgedragen uitgaven gunstig. Deze nemen toe met 36,0 miljoen euro in 2025, wat de totale overgedragen primaire uitgaven brengt op 3.182,9 miljoen euro in plaats van de eerder geraamde 3.146,9 miljoen euro. Dit verschil wordt met het jaar groter tot het +46,2 miljoen euro bereikt in 2035. Een groot deel van dit verschil komt van de dotatie aan het ONE waarvan de verdeelsleutel verzwaaert in verhouding tot het grotere deel van de Brusselse bevolking dat als Franstalig wordt aanzien.

Wij stellen eveneens een verhoging vast voor de overgedragen inkomsten, die toenemen van 1,9 miljoen euro in 2025 tot 2,4 miljoen euro in 2035.

Het resultaat is een vermindering van het primair saldo overgedragen uit de Franse Gemeenschap (FG), dat strekt van -34,0 miljoen euro in 2025 tot -43,8 miljoen euro in 2035. Anders gesteld, verhoogt de verandering van verdeelsleutel het primair tekort overgedragen vanuit de Franse Gemeenschap (FG) naar de Brusselse entiteit.

### 9.3.3. *Weerslag op de primaire saldi van de Brusselse entiteiten na de hervorming*

Tabel 33 toont de volledige weerslag van de verandering van verdeelsleutel op de primaire saldi van de Brusselse entiteiten in functie van het beoordeelde model.

In het model waarin na de hervorming de Franse en de Vlaamse Gemeenschapscommissie blijven bestaan in Brussel betreft de hogervermelde respectieve impact rechtstreeks en uitsluitend deze beide instellingen. Als de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) daarbij de Brusselse bevoegdheden zou overnemen die voordien werden uitgeoefend door de Franse Gemeenschap (FG) leidt de toepassing van een verdeelsleutel « 91,8–8,2 » tot een gemiddelde toename van haar primair tekort met 5,65% over de waargenomen periode. Als de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) van haar kant de Brusselse bevoegdheden zou overnemen die voordien werden uitgeoefend door de Vlaamse Gemeenschap (VG) leidt de toepassing van een verdeelsleutel « 91,8–8,2 » over de waargenomen periode tot een gemiddelde vermindering van haar primair tekort met 10,23%.

In het model waarin één enkele Brusselse entiteit overblijft na de hervorming moet de respectieve weerslag op het primair saldo overgedragen vanuit de Franse Gemeenschap (FG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG) worden samengeteld om te komen tot de totale weerslag voor de Brusselse entiteit.

Wij stellen vast dat de verandering van de verdeelsleutel in onze verdelingshypotheses voor de Brusselse entiteit die op haar grondgebied de gemeenschapsbevoegdheden van de Franse Gemeenschap (VG) en de Vlaamse Gemeenschap (VG) overgedragen krijgt, leidt tot een verbetering van zijn primair saldo. Deze gunstige weerslag blijft echter beperkt aangezien deze slechts leidt tot een gemiddelde vermindering met 0,7% van het primair tekort van de Brusselse entiteit over de waargenomen periode.

Tabel 31: Weerslag van de verandering van verdeelsleutel op de verdeling van de primaire inkomsten en uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap (VG) (in duizend euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
<b>Verdeelsleutel « 80-20 »</b>											
Primaire uitgaven overgedragen naar het BHG	1.108.997	1.127.809	1.152.007	1.181.260	1.211.527	1.244.061	1.278.146	1.314.480	1.352.642	1.393.458	1.436.826
<i>In % van de primaire gemeenschapsuitgaven van de VG</i>	3,56%	3,55%	3,54%	3,53%	3,53%	3,52%	3,52%	3,51%	3,51%	3,50%	3,50%
Inkomsten overgedragen naar het BHG	601.139	609.815	618.120	628.530	642.579	657.310	672.485	688.613	706.480	725.212	745.820
<i>In % van de gemeenschapsinkomsten van de VG</i>	2,26%	2,23%	2,20%	2,18%	2,16%	2,15%	2,13%	2,11%	2,10%	2,08%	2,07%
Primair saldo overgedragen naar het BHG	-507.858	-517.994	-533.886	-552.729	-568.948	-586.750	-605.661	-625.867	-646.161	-668.246	-691.006
<b>Weerslag van de verandering van verdeelsleutel</b>											
Weerslag primaire uitgaven VG	-49.389	-50.759	-52.192	-54.041	-55.808	-57.715	-59.673	-61.746	-63.802	-66.129	-68.547
Weerslag inkomsten VG	-379	-386	-396	-403	-413	-421	-433	-442	-453	-463	-476
Weerslag primair saldo	49.009	50.373	51.796	53.638	55.394	57.293	59.241	61.304	63.348	65.666	68.071
<b>Verdeelsleutel « 91,8-8,2 »</b>											
Primaire uitgaven overgedragen naar het BHG	1.059.608	1.077.050	1.099.815	1.127.219	1.155.719	1.186.346	1.218.472	1.252.734	1.288.840	1.327.329	1.368.279
<i>In % van de primaire gemeenschapsuitgaven van de VG</i>	3,40%	3,39%	3,38%	3,37%	3,37%	3,36%	3,35%	3,35%	3,34%	3,34%	3,33%
Inkomsten overgedragen naar het BHG	600.759	609.429	617.725	628.127	642.165	656.889	672.053	688.171	706.027	724.749	745.344
<i>In % van de gemeenschapsinkomsten van de VG</i>	2,25%	2,23%	2,20%	2,17%	2,16%	2,14%	2,13%	2,11%	2,10%	2,08%	2,07%
Primair saldo overgedragen naar het BHG	-458.849	-467.621	-482.090	-499.092	-513.553	-529.457	-546.420	-564.563	-582.813	-602.580	-622.935

Tabel 32: Weerslag van de verandering van verdeelsleutel op de verdeling van de primaire inkomsten en uitgaven van de Franse Gemeenschap (FG) (in duizend euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
<b>Verdeelsleutel « 80-20 »</b>											
Primaire uitgaven overgedragen naar het BHG <sup>162</sup>	3.146.919	3.217.442	3.290.692	3.375.538	3.457.573	3.531.073	3.612.987	3.704.998	3.798.195	3.899.061	4.006.418
<i>In % van de primaire uitgaven van de FG</i>	24,16%	24,14%	24,08%	24,05%	24,00%	23,97%	23,93%	23,88%	23,81%	23,74%	23,68%
Inkomsten overgedragen naar het BHG	2.562.347	2.606.641	2.649.941	2.700.855	2.766.110	2.834.113	2.905.522	2.981.599	3.065.818	3.154.226	3.246.755
<i>In % van de inkomsten van de FG</i>	22,13%	22,13%	22,10%	22,05%	21,99%	21,96%	21,91%	21,86%	21,80%	21,74%	21,69%
Primair saldo overgedragen naar het BHG	-584.572	-610.801	-640.750	-674.684	-691.463	-696.960	-707.465	-723.399	-732.377	-744.834	-759.663
<b>Weerslag van de verandering van verdeelsleutel</b>											
Weerslag primaire uitgaven FG	35.975	36.620	37.514	39.169	39.753	40.603	41.329	42.203	44.257	45.284	46.177
Weerslag inkomsten FG	1.942	1.949	1.995	2.041	2.088	2.138	2.191	2.248	2.309	2.374	2.391
Weerslag primair saldo	-34.033	-34.671	-35.519	-37.128	-37.665	-38.465	-39.138	-39.955	-41.948	-42.910	-43.787
<b>Verdeelsleutel « 91,8-8,2 »</b>											
Primaire uitgaven overgedragen naar het BHG	3.182.894	3.254.062	3.328.206	3.414.708	3.497.326	3.571.676	3.654.316	3.747.201	3.842.451	3.944.344	4.052.595
<i>In % van de primaire uitgaven van de FG</i>	24,43%	24,41%	24,35%	24,32%	24,27%	24,25%	24,20%	24,15%	24,08%	24,02%	23,95%
Inkomsten overgedragen naar het BHG	2.564.289	2.608.589	2.651.937	2.702.896	2.768.199	2.836.251	2.907.714	2.983.847	3.068.127	3.156.600	3.249.146
<i>In % van de inkomsten van de FG</i>	22,15%	22,15%	22,11%	22,06%	22,01%	21,98%	21,93%	21,87%	21,82%	21,76%	21,70%
Primair saldo overgedragen naar het BHG	-618.605	-645.472	-676.269	-711.812	-729.127	-735.425	-746.602	-763.353	-774.325	-787.744	-803.450

<sup>162</sup> Rekening houdend met een harmonisering van de loonschalen.

Tabel 33: Totale impact van de verandering van de verdeelsleutel bevolking op het primair saldo van de Brusselse entiteit na de hervorming (in duizend euro)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Impact op het primair saldo overgedragen uit de FG	-34.033	-34.671	-35.519	-37.128	-37.665	-38.465	-39.138	-39.955	-41.948	-42.910	-43.787
Impact op het primair saldo overgedragen uit de VG	49.009	50.373	51.796	53.638	55.394	57.293	59.241	61.304	63.348	65.666	68.071
<b>Impact op het primair saldo van de Brusselse entiteit na de hervorming</b>	<b>14.976</b>	<b>15.701</b>	<b>16.277</b>	<b>16.509</b>	<b>17.730</b>	<b>18.829</b>	<b>20.103</b>	<b>21.350</b>	<b>21.401</b>	<b>22.756</b>	<b>24.284</b>

## Conclusie

Deze studie beoogt een antwoord te formuleren op de vraag van de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel (GOB) om een analyse te maken van de financiële gevolgen van een zevende staatshervorming voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest die zou bestaan in een opheffing van de Franse, Duitstalige en Vlaamse Gemeenschap en van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) en het ontstaan van vier gewestelijke entiteiten (het Waals, het Brussels, het Vlaams en het Duitstalig Gewest). Daarbij dient specifiek de budgettaire (en in mindere mate ook de institutionele en operationele) weerslag van deze hervorming op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te worden geraamd aan de hand van twee referentiescenario's:

- het eerste scenario voorziet in een overheveling van alle bevoegdheden van de Franse en de Vlaamse Gemeenschap naar de Gewesten en van de bevoegdheden van de GGC naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- het tweede scenario bepaalt de overheveling van de bevoegdheden van de Franse en de Vlaamse Gemeenschap naar de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF), naar de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en naar het Waals en het Vlaams Gewest, alsook de overheveling van de bevoegdheden van de GGC naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In deze studie wordt ook het effect van alternatieve scenario's op de nieuwe gewestelijke entiteit of entiteiten geraamd die voorzien in (1) de heffing van de personenbelasting (PB) op de werkplek in plaats van de woonplaats, (2) een verdeling van de vennootschapsbelasting (Ven.B.) op territoriale basis en (3) een verdeling van de gemeenschapsuitgaven op basis van een verdeelsleutel voor de bevolking naargelang de taal die de inwoners van Brussel kiezen voor de indiening van hun belastingaangifte (91,8% in het Frans en 8,2% in het Nederlands) in plaats van de verdeelsleutel die momenteel wordt toegepast in de bijzondere financieringswet van 6 januari 2014 (BFW), hetzij 80%-20%. Deze alternatieve scenario's worden zowel behandeld in het licht van hun mogelijke budgettaire weerslag als van de uitvoerbaarheid.

**Vanuit juridisch en institutioneel oogpunt** vereist een hervorming naar een model met vier Gewesten de aanpassing van een groot aantal grondwetsartikelen die nog niet voor herziening vatbaar zijn verklaard in de verklaringen tot herziening van 2019. Daartoe dienen de drie federale wetgevende organen een nieuwe verklaring tot herziening aan te nemen vóór men kan overgaan tot de grondwetswijzigingen die vereist zijn om de Gemeenschappen te kunnen opheffen. Bovendien is voor de voorgestelde wijzigingen een brede politieke meerderheid nodig aangezien deze pas verworven zijn als minstens twee derde van de leden in elke van de Kamers aanwezig is en de voorgestelde wijziging minstens twee derde van het aantal uitgebrachte stemmen achter zich krijgt.

Ook dienen hiervoor meerdere bijzondere wetten gewijzigd te worden, en dan in het bijzonder de bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980 (BWHI), waarvoor een meerderheid van de stemmen vereist is in elke taalgroep van elke Federale Kamer op voorwaarde dat van elke factie de meerderheid van de leden aanwezig is en voor zover de gunstige stemmen in de beide taalgroepen in totaal twee derde van de uitgebrachte stemmen uitmaken.

De vooropgestelde scenario's impliceren ook dat domeinen die uitsluitend Franstaligen of Nederlandstaligen aanbelangden, voortaan onder de gewestelijke structuur ressorteren. Er zijn meerdere bepalingen die de bescherming van minderheden in de gewestelijke structuur waarborgen

maar men kan er niet omheen dat Franstaligen in grote mate overwegen in de instanties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Toch is een situatie denkbaar waarin men bijzondere mechanismen voorziet in functie van de aangelegenheden waarop het Gewest toeziet (bijvoorbeeld unicommunautaire en bipersonsgebonden aangelegenheden) met het oog op een besluitvorming die rekening houdt met de eigen kenmerken van Brussel en in het bijzonder met de Nederlandstalige minderheid.

**Vanuit budgettair oogpunt** wordt bij ongewijzigd beleid en ongewijzigde BFW niet verwacht dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de COCOM hun overheidsrekeningen over de hele onderzochte periode (2020-2035) in evenwicht kunnen brengen, met een geraamd tekort in 2035 (zonder hervorming) van 1,71 miljard euro en een geraamde schuld van iets minder dan 30 miljard, wat neerkomt op 349,6% van de eigen inkomsten dat jaar. Toch vertoont dit tekort een dalende tendens door een gemiddelde toename van de inkomsten die groter is dan deze van de uitgaven. De COCOF vertoont eveneens een tekort over de hele periode dat geraamd wordt op 57 miljoen euro in 2035 voor in totaal 675 miljoen euro inkomsten. Daartegenover staat dat de VGC in 2035 naar verwachting een overschot van 35 miljoen euro zal boeken bij geraamde inkomsten van 318 miljoen euro. Mochten ten slotte de Brusselse entiteiten (Gewest, GGC, COCOF en VGC) worden samengevoegd, dan zou het tekort 1,352 miljard euro bedragen bij een schuld van 29,854 miljard euro, wat neerkomt op 330,9% van de geraamde inkomsten van deze entiteiten.

Uit de evaluatie van de hervorming bedoeld om de uitgaven en inkomsten verbonden aan de bevoegdheden van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap op gewestelijke basis te verdelen, blijkt logischerwijs een stijging van inkomsten en uitgaven van de betrokken entiteiten in beide scenario's (overheveling naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en naar COCOF en VGC) maar ook een toename van de tekorten in beide scenario's. In het scenario waarbij alle gemeenschapsbevoegdheden naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden overgeheveld, zou zijn tekort in 2035 3,555 miljard euro bedragen voor 12,759 miljard euro aan geraamde inkomsten. De schuld van de deelstaat (met inbegrip van de geraamde overdracht van gemeenschapsschulden) zou daarmee oplopen tot 49,216 miljard euro, hetzij 385,7% van zijn inkomsten. In het scenario waarbij de COCOF en de VGC behouden blijven en de gemeenschapsbevoegdheden naar deze entiteiten worden overgeheveld, is de weerslag bijzonder groot voor de VGC. Deze zou in 2035 kampen met een tekort van 797 miljoen euro voor 956 miljoen euro aan geraamde inkomsten, met datzelfde jaar een schuld ten belope van 769,3% van de inkomsten. Het tekort van de COCOF, dat over deze periode licht afneemt, zou 938 miljoen euro bedragen in 2035 voor 3,773 miljard euro aan geraamde inkomsten, hetzij 295,7% van zijn inkomsten.

Deze toename van de tekorten kan worden verklaard aan de hand van twee elementen: Enerzijds wordt door de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap een evenredig tekort overgedragen. Op grond van onze ramingen vertonen deze beide entiteiten over de hele onderzochte periode immers een tekort, zodat bij een overheveling van bevoegdheden naar de Brusselse entiteiten een deel van dit tekort logischerwijs terecht komt in de rekeningen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest<sup>163</sup>. Anderzijds wordt ook een specifiek tekort overgedragen naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest omdat het een groter deel van de uitgaven voor zijn rekening neemt in verhouding tot het deel van de inkomsten dat geacht wordt deze overheveling van bevoegdheden te financieren. Deze oververtegenwoordiging van

---

<sup>163</sup> Dit geldt eveneens voor het Waals Gewest (WG) en het Vlaams Gewest (VGew): de tekorten van de twee Gemeenschappen worden gedeeld door de Gewesten waarnaar de bevoegdheden worden overgeheveld.



het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vindt in sterke mate zijn verklaring in het verlies aan schaalvoordelen en in de grote uitgaven voor onderwijs en cultuur op zijn grondgebied vergeleken met de andere Gewesten.

Volgens onze ramingen is de budgettaire weerslag van een overheveling van de gemeenschapsbevoegdheden naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of naar de Brusselse entiteiten daarmee negatief. De oorzaken van deze tekorten verschillen evenwel in functie van de bron van de beoogde overdrachten. Bij het Vlaams Gewest is 80% van het tekort van 2025 afkomstig van het verschil tussen de verdeelsleutel voor de globale inkomsten en de verdeelsleutel voor de globale uitgaven, met andere woorden van het specifiek tekort. Voor de Franse Gemeenschap (FG) is dit deel kleiner (45%), maar het blijft aanzienlijk. De rest van het tekort wordt toegeschreven aan het proportioneel tekort (het deel van het huidig tekort van de Gemeenschappen dat naar de gewestelijke entiteiten wordt overgedragen).

Het tekort van de Brusselse gewestelijke entiteiten verdwijnt in geen van de onderzochte alternatieve scenario's (PB op de werkplek, Ven.B. op gewestelijke basis, ramingen volgens een verdeelsleutel bevolking 91,8%-8,2%). De overgang van een verdeling van de PB op basis van de woonplaats naar een verdeling afhankelijk van de werkplek zou de Brusselse overheidsfinanciën ten goede komen maar zorgt tegelijk voor vier struikelblokken: (1) langdurige onderhandelingen om de twee andere Gewesten te overtuigen die hiervan nadeel zouden ondervinden, (2) het beantwoorden van vele vragen over de draagwijdte van een dergelijke hervorming, (3) een verstoring van het evenwicht van de BFW en (4) de "pendeldotatie" zou nog moeilijk te rechtvaardigen zijn. Voor de Brusselse entiteiten bedraagt de geraamde positieve weerslag van de berekening van de inkomsten uit de PB op de werkplek (de negatieve impact van het afnemend solidariteitsmechanisme inbegrepen) 1,235 miljard euro bij een referentietekort geraamd op 3,555 miljard euro. Dit scenario duidt ook op de ongewisheid over de toenemende praktijk van het structureel telewerken, die gevolgen kan hebben voor de omschrijving van de werkplek.

Een territoriale verdeling van de Ven.B. zou gunstig uitwerken op de Brusselse Hoofdstedelijke gewestbegroting door het grote aantal bedrijfszetels op zijn grondgebied, maar werpt ook een aantal vragen op. Want de vennootschapsbelasting hangt vandaag volledig af van de federale overheid. Een scenario waarbij de opbrengst van deze belasting over de Gewesten verdeeld wordt, zou daarom met zich meebrengen dat er iets in de plaats komt van de huidige inkomsten of dat nieuwe federale bevoegdheden op de deelstaten worden overgedragen. In beide gevallen zou dit gevolgen hebben die een evaluatie van de invoering van een model waarbij de huidige gemeenschapsbevoegdheden worden overgedragen aan de Gewesten (en potentieel aan de COCOF en de VGC) overstijgen. Een regionalisering die gepaard gaat met een fiscale autonomie kan nadelig uitvallen voor de entiteiten en wel om meerdere redenen: (1) ze zouden blootstaan aan een zeer groot risico op een verschuiving van de belastinggrondslag, met een nadelige concurrentie tot gevolg, (2) de hoge volatiliteit van de inkomstenniveaus uit de Ven.B. kan problemen opleveren bij de opmaak van de gewestbegrotingen en (3) zelfs de weinig delokaliseerbare criteria zouden de betrokken entiteiten niet behoeden voor opportunistisch handelen.

Het laatste scenario dat werd uitgewerkt tenslotte, voorziet in een gewijzigde hypothese voor de verdeling tussen Franstaligen en Nederlandstaligen binnen de Brusselse bevolking in een poging om de reële spreiding te benaderen. Dit scenario lijkt de budgettaire draagkracht van de Brusselse entiteit te vergroten, maar eerder in beperkte mate gezien de bedragen waar het om gaat. Uiteindelijk zou de

verbetering van het tekort bij de Brusselse entiteiten beperkt blijven tot 0,7% van het primair tekort over de onderzochte periode. Aangezien deze simulatie enkel de uitgaven van de betrokken entiteiten betreft, valt het scenario waarbij de Gemeenschapscommissies blijven bestaan logischerwijs gunstig uit voor de VGC, die haar gemiddeld primair tekort ziet teruglopen met 10,23% over deze periode terwijl het tekort van de COCOF gemiddeld toeneemt met 5,65%.

Deze studie illustreert hoe de geraamde weerslag van een overheveling van gemeenschapsbevoegdheden naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (en naar de COCOF en de VGC, afhankelijk van het scenario) juridisch haalbaar is maar voor de Brusselse overheidsfinanciën negatief uitvalt, ongeacht de gehanteerde parameters. Daarbij is het opmerkelijk dat de overdracht van het tekort van de Gemeenschappen (zowel van de Vlaamse als van de Franse Gemeenschap) in onze scenario's zwaar weegt op het geraamde tekort van de Brusselse entiteiten. Wel mag men niet uit het oog verliezen dat deze resultaten sterk samenhangen met de gehanteerde simulatiehypotheses. Vooral de rol van Brussel als nationale en internationale hoofdstad, maar ook als culturele aantrekkingspool is in het voorgestelde model niet in aanmerking genomen. Het doel van deze studie was immers om de toepassing van de financieringsregels voor de deelstaten zoals deze vandaag bestaan te evalueren voor een model met vier Gewesten en niet om de bestaande financieringsmechanismen te herzien naar aanleiding van een reset van het Belgisch institutioneel model. Uit vorige hervormingen en dan vooral uit de zesde staatshervorming is gebleken dat bij een herziening van de deelstatenfinanciering wel degelijk rekening kan worden gehouden met specifieke Brusselse kenmerken, op een niveau dat nadere omschrijving behoeft. Met deze studie hopen wij te kunnen bijdragen aan de invulling van die behoefte.

## Bibliografie

- Wetteksten

Koninklijk besluit van 30 oktober 1996 tot aanwijzing van de federale wetenschappelijke en culturele instellingen (*Belgisch Staatsblad* 07/12/1996).

Raad van State (afdeling wetgeving), advies nr. 26.248/1 uitgebracht op 1 april 1997 over een voorontwerp dat geleid heeft tot de wet van 18 juli 1997 tot instelling van een programma voor de terbeschikkingstelling van wetenschappelijke onderzoekers ten bate van de universitaire onderwijsinstellingen en de federale wetenschappelijke instellingen (*Parl. St., Kamer, 1996-1997, nr. 1022/1*).

Raad van State (algemene vergadering van de afdeling wetgeving), advies nr. 34.339/AV uitgebracht op 29 april 2003 over een voorontwerp dat geleid heeft tot het decreet van 21 november 2003 betreffende het preventieve gezondheidsbeleid (*Parlementair stuk, Vlaams Parlement, 2002-2003, nr. 1709/1*).

Belgische Grondwet

Grondwettelijk Hof, arrest nr. 87/2009 van 28 mei 2009, B.10.

Kaderdecreet van de Franse Gemeenschap van 10 april 2003 betreffende de erkenning en de subsidiëring van de beroepssector van de Podiumkunsten (*Belgisch Staatsblad* 19/5/2003).

Decreet van de Franse Gemeenschap van 16 november 2007 betreffende het prioritaire programma voor werken aan de schoolgebouwen van het gewoon en gespecialiseerd basisonderwijs, van het gewoon en gespecialiseerd secundair onderwijs en van het secundair onderwijs voor sociale promotie, van het kunstonderwijs met beperkt leerplan, van de psycho-medisch-sociale centra alsook van de internaten van het gewoon en gespecialiseerd basis- en secundair onderwijs, georganiseerd of gesubsidieerd door de Franse Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad* 24/01/2008).

Decreet van de Franse Gemeenschap van 7 november 2013 tot bepaling van het hogeronderwijslandschap en de academische organisatie van de studies (*Belgisch Staatsblad* 18/12/2013).

Decreet van de Franse Gemeenschap van 10 januari 2019 betreffende de Algemene Inspectiedienst (*Belgisch Staatsblad* 26/02/2019).

Decreet van de Franse Gemeenschap van 3 mei 2019 houdende diverse maatregelen betreffende het Hoger Onderwijs en het Onderzoek (*Belgisch Staatsblad* 02/08/2019).

Vlaams decreet van 6 maart 1984 betreffende de keuze van Brussel tot hoofdstad van de Vlaamse Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad*, 12/05/1984).

Bijzonder decreet (I) van de Franse Gemeenschap van 5 juli 1993 betreffende de overdracht van de uitoefening van bepaalde bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie (*Belgisch Staatsblad*, 10/09/1993).

Bijzonder decreet (II) van de Franse Gemeenschap van 19 juli 1993 betreffende de overdracht van de uitoefening van bepaalde bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie (*Belgisch Staatsblad*, 10/09/1993).

Bijzonder decreet van 3 april 2014 betreffende de bevoegdheden van de Franse Gemeenschap waarvan de uitoefening naar het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie wordt overgedragen (*Belgisch Staatsblad*, 25/06/2014).

*Parl. st.*, Kamer, 1992-1993, nr. 726/1.

*Parl. st.*, Senaat, 2012-2013, nr. 5-2232/1.

*Parl. st.*, Kamer, 2010-2014, nr. 53-3210/003.

Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*Belgisch Staatsblad* 15/08/1980).

Bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (*Belgisch Staatsblad* 14/01/1989).

Bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten (*Belgisch Staatsblad*, 17/01/1989).

Voorstel van bijzondere wet met betrekking tot de Zesde Staatshervorming (*Parl. st.*, Senaat, 2012-2013, nr. 5-2232/1)

Verslag namens de commissie voor de institutionele aangelegenheden, *Parl. st.*, Senaat, 2013-2014, nr. 5-2232/5).

- Werken

F. Bouhon en X. Miny, *Introduction au droit public – Considérations générales et particularités belges*, Brussel, Larcier, 2021, 542 blz.

Capron, H., Baudewyns, D. & Depelchini, M., *Les Établissements scientifiques fédéraux*, Brussel, Editions de L'Université de Bruxelles, 2010, 248 blz.

F. Delpérée, *Droit constitutionnel de la Belgique*, Brussel, Bruylant, 2000, 1048 blz.

- Delen van werken

N. Bernard, M. Lys en C. Romainville, “Cinquante années de fédéralisation en Belgique : évolutions politiques et institutionnelles”, in C. Xhardez, M. Counet, F. Randour en C. Niessen, 50 ans de fédéralisation de l'État belge. *Institutions, acteurs, politiques publiques et particularités du fédéralisme belge*, Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2020, 38.

Delgrange X. & El Berhoumi, M., « Le découpage des compétences régionales et communautaires à Bruxelles ou la tentation de la transgression », in De Broux, P.-O., Lombaert, B. & Yernault, D., *Le droit bruxellois. Un bilan après 25 ans d'application (1989 - 2014)*, Brussel, Larcier, 2015.

H. Dumont en M. El Berhoumi, “Pour une Belgique à 4 + 1”, in *Les particularités de la structure fédérale belge et ses effets sur le statut juridique de la Communauté germanophone*, Eupen, Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017.

M. el Berhoumi, L. Losseau en S. Van Drooghenbroeck, “Vers une Belgique à quatre ? Les compétences communautaires à Bruxelles après la sixième réforme de l'État”, in E. Vandebossche (dir.), *De Brusselse instellingen anno 2017 bron van nieuwe institutionele ontwikkelingen / Les institutions bruxelloises en 2017 source de nouvelles évolutions institutionnelles*, Brugge, die Keure, 2017.

Lievens, J., « Brussel volgens de Zesde Staatshervorming: formidabel of fort minabel ? », in Alen, A. et al. (eds.), *Het federale België na de Zesde Staatshervorming*, Brugge, Die Keure, 2014.

C. Romainville, “Transfert des matières biculturelles d’intérêt régional à la Région de Bruxelles-Capitale”, in M. Uyttendaele en M. Verdussen, *Dictionnaire de la Sixième réforme de l’Etat*, Larcier, Brussel, 2015.

E. van Haute, “La Volksunie: triomphe des idées, défaite du parti”, in P. Delwit, *Les partis régionalistes en Europe. Des acteurs en développement ?*, Brussel, Editions de l’Université de Bruxelles, 2005.

C. Van Wynsberghe, “Trente ans de régionalisation à Bruxelles – D’une entité fédérée par défaut à une entité à part entière ? » in C. Xhardez, M. Counet, F. Randour en C. Niessen, *50 ans de fédéralisation de l’État belge. Institutions, acteurs, politiques publiques et particularités du fédéralisme belge*, Louvain-la-Neuve, Academia-L’Harmattan, 2020.

M. Verdussen, “Asymétrie”, in M. Uyttendaele en M. Verdussen ,(dirs.), *Dictionnaire de la Sixième Réforme de l’État*, Brussel, Larcier, 2015.

- Artikels

Bogaert, H., Decrop, S., El Mahi, G., Kozicki, C. en Voglaire, J., « Les perspectives budgétaires de la Wallonie de 2021 à 2026 », *Série Politique Economique du CERPE*, 2021/1, nr. 100.

Bogaert, H., Decrop, S., El Mahi, G., Kozicki, C. en Voglaire, J., « Les perspectives budgétaires de la Fédération Wallonie-Bruxelles de 2021 à 2026 », *Série Politique Economique du CERPE*, 2021/2, nr. 101.

Bogaert, H., Decrop, S., El Mahi, G., Kozicki, C. en Voglaire, J., « Les perspectives budgétaires de la Région de Bruxelles-Capitale de 2021 à 2026 », *Série Politique Economique du CERPE*, 2021/3, nr. 102.

Bouhon, F., « L’avènement du suffrage universel masculin il y a un siècle : une “nécessité” face à une Constitution doublement rigide », *Journal des Tribunaux*, 2021, nr. 39, blz. 833-843.

M. Dekleermaker en L. Losseau, “De overdrachten van inter-Franstalige bevoegdheden op sociaal vlak als gevolg van de zesde staatshervorming”, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, vol. 2015 /2, 2015 , blz. 445 -464.

H. Dumont, “Les leçons constitutionnelles d’une crise politique inédite en Belgique dans cinq de ses collectivités politiques fédérées”, *Revue belge de droit constitutionnel*, vol. 2018/1, 2018, blz. 181 en volgende.

H. Dumont, “De institutionele toekomst van Brussel. Debat op basis van het ‘Brussels Manifest’. Synthèse et conclusions », *Brussels studies*, nr. 19, 2008, pp. 19-29.

Dumont, H. & Vancrayebeck, L., « L’exercice des compétences communautaires à Bruxelles », *Chroniques de Droit Public*, nr. 1, 2008, blz. 187-196.

Dumont, H. & Van Drooghenbroeck, S., « L’interdiction des sous-nationalités à Bruxelles », *Administration publique*, vol. 3 nr. 3, 2011, blz. 201 -226.

V. Flohimont en J.-F. Neven, “Kinderbijslag: de uitdagingen halverwege de overdracht”, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, vol. 2015 /2, 2015, blz. 227 -264.

N. Lagasse, "Welke institutionele toekomst voor Brussel?" in A. Maskens, N. Lagasse, J. Van Nieuwenhove en H. Dumont, De institutionele toekomst van Brussel: *Debat op basis van het "Brussels Manifest"*, *Brussels Studies*, nr. 19, 2008, blz. 19-29.

Lievens, J., Mossoux, Y. Lievens, Y Mossoux en K. Reybrouck, "Bruxelles: een stad, een gewest én een gemeenschap – Een gedachte-experiment voor Brussel: vers une intégration des communes, des communautés et de la Région", *C.D.P.K.*, vol. 23, nr. 2, 2019, blz. 342-361.

Marcourt, J.-C., « Réformes institutionnelles : une opportunité d'améliorer l'efficacité des politiques publiques », *Revue de la faculté de droit de l'Université de Liège*, 2009, blz. 121-131.

X. Miny, "Le contrôle du respect du principe de territorialité par le Cour constitutionnelle. Commentaire des arrêts nos 58/2017 et 25/2018 de la Cour constitutionnelle rendus respectivement les 18 mai 2017 et 1<sup>er</sup> mars 2018", *Revue de fiscalité régionale et locale*, vol. 2018, nr. 3, 2018, blz. 185 -199.

Nassaux, J.-P., « Le nouveau mouvement bruxellois », *Courrier hebdomadaire du CRIPS*, vol. 2103-2104, nr. -18-19, 2011, blz. 5 -88.

Zie G. Pagano, "Les résolutions du parlement flamand pour une réforme de l'État", *C.H.* 1670-1671, nr. 5-6, 2000, blz.1 -83

Peiffer, Q., « Les spécificités institutionnelles de la Région bruxelloise », *Courrier hebdomadaire du CRIPS*, vol. 2510, nr. 25, 2021, blz. 5 -48.

Ryelandt, N., « Le groupe Wallonie-Bruxelles et le débat sur les institutions francophones », *Courrier hebdomadaire du CRIPS*, vol. 2009-2010, nr. 4-5, 2009, blz. 5 -98.

Sägesser, C., « La Belgique fédérale 2.0. Vers la fin de l'affrontement à 2 et l'apaisement à 4 ? », *Politique, revue belge d'analyse et de débat*, n° 117, 2021, blz. 116-121.

Scholsem J.-C., "Les compétences fiscales et financières des collectivités de l'espace Wallonie-Bruxelles", *C.D.P.K.*, vol. 2008, nr. 1, 2008, blz.

Van der Stichele, G. & Verdonck, M., « Les modifications de la loi spéciale de financement du Lambermont ». *Courrier hebdomadaire du CRISP*, vol. 1733, nr. 28, 2001, blz. 5-52.

Velaers, J., « Bruxelles dans la sixième réforme de l'État », *Administration Publique*, vol. 2, 2014, blz. 159-192.

- Documenten en rapporten

Bureau fédéral du Plan, « Perspectives de population 2020-2070 », *Bureau fédéral du Plan*, mars 2021.

Bureau fédéral du Plan, « Perspectives économiques régionales 2021-2026 », *Bureau fédéral du Plan*, juillet 2021.

Bureau fédéral du Plan, « Perspectives économiques 2021-2026 », *Bureau fédéral du Plan*, juin 2021.

Comité d'Étude sur le Vieillissement, « Rapport annuel », *Comité d'Étude sur le Vieillissement*, juillet 2021.

M. El Berhoumi, J. Sautois en E. Slautsky, "Juridische studie betreffende de oprichting van tweetalige scholen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest", *Brussels Studies Institute*, 31 maart 2019, blz. 12.

Bergen, D. & Craps, G., « Les parlements de Belgique et leurs compétences internationales », *Les parlements de Belgique*, maart 2017.

Fédération Wallonie-Bruxelles, « Rapport d'activités de la Direction des Allocations et Prêts d'Etude 2018-2019 », *Fédération Wallonie-Bruxelles*, 2021.

Vlaamse overheid, « Jaarverslag Agentschap Vlaamse Sociale Bescherming 2019 », *Vlaamse overheid*, oktober 2020.

Vlaamse overheid, « Rapport 2017 van de GACB » (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel), *Vlaamse overheid*, januari 2018.

Vlaamse overheid, « Rapport 2018 van de GACB » (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel), *Vlaamse overheid*, februari 2019.

Vlaamse overheid, « Rapport 2020 van de GACB » (Gemengde Ambtelijke Commissie Brussel), *Vlaamse overheid*, maart 2021.

Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie, « Jaarverslag 2020 », *Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie*, 2021.

Vlaamse regering, « Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024 », *Vlaamse regering*, oktober 2019.

- Websites

Regeerakkoord (30 september 2020), beschikbaar op: [https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord\\_2020.pdf](https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf).

Centre de Recherche sur l'Enseignement des Mathématiques (CREM), Math & Manips : des manipulations pour favoriser la construction des apprentissages en mathématiques, beschikbaar op: <https://www.crem.be/publication/M&M>.

Conseil des Recteurs (CRef), beschikbaar op: <http://www.cref.be/>.

Conseil supérieur de l'audiovisuel (CSA), beschikbaar op: <https://www.csa.be/>.

Coppi, D., « Plan de relance en Belgique : les fonds européens sont répartis », *Le Soir*, 11 janvier 2021, beschikbaar op: <https://www.lesoir.be/348288/article/2021-01-11/plan-de-relance-en-belgique-les-fonds-europeens-sont-repartis>

Deglume, P., « Bruxelles à 91,8% francophone selon les déclarations fiscales ». *L'Echo*, woensdag 29 januari 2020, beschikbaar op: <https://www.lecho.be/economie%20politique/belgique/bruxelles/bruxelles-a-91-8-francophone-selon-les-declarations%20fiscales/10203376.html>.

Dubuisson, M. & Lamquin, V., « Réforme institutionnelle : la Belgique à 4 Régions est tendance, mais ne résout pas tout ». *Le Soir*, 22 april 2021, beschikbaar op: <https://www.lesoir.be/367939/article/2021-04-22/reforme-institutionnelle-la-belgique-4-regions-est-tendance-mais-ne-resout-pas>.

Entreprise des Technologies Numériques de l'Information et de la Communication (ETNIC), disponible sur : <https://www.etic.be/>.

Federatie Wallonië-Brussel (FWB). Allocations d'études, beschikbaar op: <https://allocations-etudes.cfwb.be/legislation/>.

Federatie Wallonië-Brussel (FWB), Annuaire des écoles d'enseignement secondaire ordinaire, beschikbaar op: [http://www.enseignement.be/index.php?page=25933&act=search&check=&unite=&geo\\_type=1&geo\\_prov=&geo\\_cp=&geo\\_loca=&geo\\_mots=&reseau=111%2C126%2C123%2C122%2C121%2C131%2C132&opt\\_degre=&opt\\_tyen=&opt\\_mots=&opt\\_domaine=1&opt\\_groupe=12&opt\\_option=](http://www.enseignement.be/index.php?page=25933&act=search&check=&unite=&geo_type=1&geo_prov=&geo_cp=&geo_loca=&geo_mots=&reseau=111%2C126%2C123%2C122%2C121%2C131%2C132&opt_degre=&opt_tyen=&opt_mots=&opt_domaine=1&opt_groupe=12&opt_option=).

Federatie Wallonië-Brussel (FWB), Budgets en ligne (2021), beschikbaar op: <http://www.budget-finances.cfwb.be/index.php?id=5837>.

R. Hermans, "Paul Mignette (PS): "Sans enseignement et culture, la Wallonie est eunuque" », *RTBF*, 7 juni 2016, beschikbaar op: [https://www.rtbf.be/info/belgique/detail\\_paul-mignette-sans-l-enseignement-ni-la-culture-%20la-wallonie-est-eunuque?id=9318995](https://www.rtbf.be/info/belgique/detail_paul-mignette-sans-l-enseignement-ni-la-culture-%20la-wallonie-est-eunuque?id=9318995).

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), beschikbaar op: <https://bisa.brussels>.

Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR), beschikbaar op: <https://inr-icn.fgov.be/nl>.

Lallemand, A., « Mille agents perdus en dix ans dans les Établissements scientifiques fédéraux », *Le Soir*, 30 maart 2021, beschikbaar op: <https://www.lesoir.be/363741/article/2021-03-30/mille-agents-perdus-en-dix-ans-dans-les-etablissements-scientifiques-federaux>.

Open Data Wallonie-Bruxelles, ARES - Inscriptions dans l'enseignement supérieur 2014-15 à 2019-20 (Paysage), beschikbaar op: [https://www.odwb.be/explore/dataset/ares-saturn-2/table/?disjunctive.periode&disjunctive.co\\_type\\_etab&disjunctive.zone\\_bassin&disjunctive.co\\_type&disjunctive.co\\_categorie&disjunctive.lib\\_section&disjunctive.co\\_cycle&disjunctive.co\\_annee\\_etudes&disjunctive.co\\_insmult&disjunctive.co\\_finalite&disjunctive.te\\_domaine&disjunctive.lib\\_etudes\\_ares&disjunctive.lib\\_pays\\_nationalite&disjunctive.lib\\_pays\\_naissance&disjunctive.lib\\_commune&disjunctive.lib\\_domicile\\_etr&disjunctive.no\\_mobilite&disjunctive.typ\\_mob&disjunctive.co\\_type\\_secondaire&disjunctive.no\\_acces\\_autres\\_annees&disjunctive.co\\_premiere\\_generation&disjunctive.co\\_diplome&disjunctive.co\\_resultat&sort=periode&refine.periode=1920&refine.co\\_type\\_etab=Haute+%C3%A9cole&disjunctive.te\\_bassin\\_efe](https://www.odwb.be/explore/dataset/ares-saturn-2/table/?disjunctive.periode&disjunctive.co_type_etab&disjunctive.zone_bassin&disjunctive.co_type&disjunctive.co_categorie&disjunctive.lib_section&disjunctive.co_cycle&disjunctive.co_annee_etudes&disjunctive.co_insmult&disjunctive.co_finalite&disjunctive.te_domaine&disjunctive.lib_etudes_ares&disjunctive.lib_pays_nationalite&disjunctive.lib_pays_naissance&disjunctive.lib_commune&disjunctive.lib_domicile_etr&disjunctive.no_mobilite&disjunctive.typ_mob&disjunctive.co_type_secondaire&disjunctive.no_acces_autres_annees&disjunctive.co_premiere_generation&disjunctive.co_diplome&disjunctive.co_resultat&sort=periode&refine.periode=1920&refine.co_type_etab=Haute+%C3%A9cole&disjunctive.te_bassin_efe).

Service Public de Wallonie - Département de l'Emploi et de la Formation professionnelle, Un centre de référence STEM en Wallonie, beschikbaar op: <https://emploi.wallonie.be/news/un-centre-de-reference-stem-en-wallonie>.

Tassin, S., « Budget wallon 2022 : le déficit est trois fois plus important que celui autorisé par l'UE », *La Libre*, 16 december 2021, beschikbaar op: <https://www.lalibre.be/belgique/politique-belge/2021/12/16/budget-wallon-2022-le-deficit-est-trois-fois-plus-important-que-celui-autorise-par-lue-RAPTJIMYEZCDJGFG5RCSBPUQBA/>.

Vlaamse overheid, Begroting Archief, beschikbaar op: <https://fin.vlaanderen.be/begroting-archief/>.

Vlaamse overheid, Begrotingsdocumenten 2021, beschikbaar op: <https://fin.vlaanderen.be/begrotingsdocumenten-2021/>.

Vlaamse overheid, Cultuur, beschikbaar op: <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur> (cultuursubsidies).



Vlaamse overheid, Goedgekeurde projecten (VIPA), beschikbaar op:  
<https://www.departementwvg.be/goedgekeurde-projecten>.

Vlaamse overheid, Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2020-2021, beschikbaar op:  
<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/onderwijsstatistieken/statistisch-jaarboek/statistisch-jaarboek-van-het-vlaams-onderwijs-2020-2021>.

Vlaamse overheid, Metadata onderwijs en vorming, beschikbaar op:  
<https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/leerlingen-en-studentenaantallen>

“Elio Di Rupo: “Une Belgique à 4 Régions, cela aurait le mérite de la simplicité”. *La Libre*, 8 maart 2021, beschikbaar op: <https://www.lalibre.be/belgique/politique-belge/2021/03/08/elio-di-rupo-une-belgique-a-4-regions-cela-aurait-le-merite-de-la-simplicite-LABWDPLP45FH7DWUK4ENEXBYZA/>.

## Annexe 1 : Perspectives budgétaires avant réforme

L'annexe 1 fournit des tableaux détaillés concernant les perspectives budgétaires dans le cadre du modèle institutionnel actuel via la simulation des budgets des entités fédérées (la RBC, la COCOM, la COCOF et la VGC) à structure institutionnelle inchangée pour la période 2021-2035 : l'agrégation des perspectives budgétaires de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et de la Commission communautaire commune (COCOM) (cf. le tableau 1), les perspectives budgétaires de la COCOF (cf. le tableau 2), les perspectives budgétaires de la VGC (cf. le tableau 3) et l'agrégation des perspectives budgétaires de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC), de la Commission communautaire commune (COCOM), de la Commission communautaire française (COCOF) et de la Commission communautaire flamande (VGC) (cf. le tableau 4).

**Tableau 1 : Agrégation des perspectives budgétaires de la RBC et de la COCOM pour la période 2021-2035 (en millions EUR)**

	2021 initial	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	TCAM
<b>Recettes totales</b>	<b>5.851</b>	<b>5.935</b>	<b>6.020</b>	<b>6.167</b>	<b>6.340</b>	<b>6.467</b>	<b>6.621</b>	<b>6.785</b>	<b>6.974</b>	<b>7.166</b>	<b>7.365</b>	<b>7.571</b>	<b>7.794</b>	<b>8.025</b>	<b>8.274</b>	<b>8.539</b>	<b>2,6%</b>
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>	<b>2.790</b>	<b>2.752</b>	<b>2.780</b>	<b>2.847</b>	<b>2.915</b>	<b>2.989</b>	<b>3.052</b>	<b>3.117</b>	<b>3.190</b>	<b>3.262</b>	<b>3.335</b>	<b>3.414</b>	<b>3.502</b>	<b>3.593</b>	<b>3.694</b>	<b>3.805</b>	<b>2,3%</b>
Mainmorte	119	119	121	124	126	129	131	134	136	139	142	145	148	151	154	157	2,0%
Total refinancement RBC (V1e réforme État)	431	433	437	444	451	458	466	473	481	490	498	507	516	525	535	545	1,7%
dont dotation mobilité	155	156	157	161	165	169	173	177	182	186	191	196	201	206	212	218	2,4%
dont primes linguistiques	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1,8%
dont dotation sécurité	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	0,0%
dont compensation navetteurs	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	0,0%
dont compensation fonctionnaires internationaux	175	175	178	181	184	187	191	194	198	201	205	208	212	216	221	225	1,8%
Total Dotations transfert de compétences 6 <sup>ème</sup> réforme	1.696	1.674	1.717	1.749	1.789	1.830	1.874	1.915	1.963	2.015	2.067	2.121	2.181	2.242	2.310	2.381	2,5%
dont dotation pour autres compétences	87	87	88	91	93	95	98	100	103	105	108	111	114	117	120	123	2,5%
dont dotation emploi	172	173	177	180	185	190	195	199	204	210	215	221	227	232	238	245	2,5%
dont dotation dépenses fiscales	160	160	164	167	172	176	181	185	190	195	200	205	210	216	221	227	2,5%
dont responsabilisation pension	-2	-2	-3	-4	-5	-6	-7	-9	-10	-10	-10	-11	-11	-11	-12	-12	15,2%
dont dotation prestations familiales	876	867	886	904	921	936	951	965	979	993	1.007	1.024	1.043	1.064	1.086	1.111	1,8%
dont dotation soins aux personnes âgées	304	293	301	302	308	317	329	340	357	374	392	409	429	447	470	492	3,8%
dont dotation soins de santé et aide aux personnes	115	113	117	121	124	127	131	134	138	141	145	149	153	158	162	167	2,8%
dont dotation hôpitaux	-16	-18	-14	-11	-8	-5	-2	1	4	7	10	13	17	20	24	28	
Mécanisme de transition	63	63	63	63	63	57	51	44	38	32	25	19	13	6	0	0	-92,8%
Mécanisme de solidarité nationale	402	408	385	409	420	429	443	460	478	491	506	521	541	562	586	609	2,9%
Recettes diverses transférées par l'autorité fédérale	79	56	57	58	65	86	88	90	93	95	98	101	104	107	110	113	5,2%
<b>Recettes fiscales</b>	<b>2.367</b>	<b>2.400</b>	<b>2.438</b>	<b>2.536</b>	<b>2.644</b>	<b>2.739</b>	<b>2.831</b>	<b>2.938</b>	<b>3.041</b>	<b>3.148</b>	<b>3.260</b>	<b>3.374</b>	<b>3.494</b>	<b>3.617</b>	<b>3.750</b>	<b>3.887</b>	<b>3,5%</b>
Additionnels IPP	866	899	918	968	1.028	1.076	1.120	1.165	1.213	1.262	1.315	1.366	1.422	1.477	1.537	1.602	4,2%
Impôts régionaux	1.379	1.379	1.402	1.448	1.494	1.539	1.585	1.636	1.688	1.743	1.799	1.860	1.921	1.987	2.056	2.125	3,1%
Taxes perçues par la RBC	122	122	118	120	122	124	126	138	140	143	145	148	151	154	157	160	2,0%
<b>Recettes diverses</b>	<b>694</b>	<b>784</b>	<b>801</b>	<b>783</b>	<b>782</b>	<b>740</b>	<b>737</b>	<b>730</b>	<b>743</b>	<b>756</b>	<b>770</b>	<b>784</b>	<b>799</b>	<b>814</b>	<b>831</b>	<b>847</b>	<b>0,6%</b>
Recettes en provenance de l'Agglomération bruxelloise	258	258	263	271	280	288	297	306	316	326	337	348	360	372	385	398	3,1%
Recettes sur Fonds organiques	383	383	385	387	390	392	395	397	399	402	405	407	410	413	416	420	0,7%
Fonds de relance européen NextGenerationEU	0	89	93	91	78	25	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
Autres recettes	53	53	60	34	35	35	27	27	28	28	28	28	29	29	30	30	-4,0%

<b>Dépenses primaires totales</b>	<b>7.983</b>	<b>7.856</b>	<b>7.700</b>	<b>7.884</b>	<b>8.024</b>	<b>8.026</b>	<b>8.165</b>	<b>8.304</b>	<b>8.472</b>	<b>8.648</b>	<b>8.830</b>	<b>9.018</b>	<b>9.216</b>	<b>9.419</b>	<b>9.625</b>	<b>9.848</b>	<b>1,6%</b>
<b>Dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>	<b>5.900</b>	<b>5.773</b>	<b>5.526</b>	<b>5.677</b>	<b>5.783</b>	<b>5.752</b>	<b>5.854</b>	<b>5.958</b>	<b>6.090</b>	<b>6.228</b>	<b>6.371</b>	<b>6.518</b>	<b>6.674</b>	<b>6.833</b>	<b>6.995</b>	<b>7.170</b>	<b>1,6%</b>
Dépenses salariales	299	298	323	354	386	395	404	416	429	442	457	472	488	505	522	541	4,3%
Prestations familiales	882	882	899	920	941	962	983	1.004	1.024	1.045	1.067	1.089	1.113	1.137	1.163	1.189	2,2%
Soins aux personnes âgées	319	318	323	324	330	340	353	363	380	398	416	433	453	470	493	516	3,5%
Autres soins de santé	89	89	91	93	95	97	99	101	103	105	107	109	111	114	116	119	2,1%
Dotation générale aux communes	364	364	371	378	386	394	401	410	418	426	435	443	452	461	470	480	2,0%
Droits de tirage COCOF-VGC	289	289	281	286	290	295	300	307	314	322	330	339	349	359	369	380	2,0%
Dotation aux organismes bruxellois	2.555	2.426	2.520	2.616	2.662	2.679	2.729	2.782	2.836	2.893	2.951	3.012	3.075	3.141	3.210	3.281	2,2%
Dépenses Covid	140	290	31	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
Dépenses relance (RRF)	135	89	93	91	78	25	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
Autres dépenses particulières	828	727	594	608	608	567	566	576	587	598	609	621	633	646	651	665	-0,6%
<b>Fonds budgétaires</b>	<b>328</b>	<b>328</b>	<b>389</b>	<b>391</b>	<b>394</b>	<b>396</b>	<b>398</b>	<b>401</b>	<b>404</b>	<b>406</b>	<b>409</b>	<b>412</b>	<b>415</b>	<b>418</b>	<b>421</b>	<b>424</b>	<b>1,9%</b>
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>	<b>1.756</b>	<b>1.756</b>	<b>1.786</b>	<b>1.816</b>	<b>1.847</b>	<b>1.878</b>	<b>1.912</b>	<b>1.945</b>	<b>1.979</b>	<b>2.014</b>	<b>2.051</b>	<b>2.088</b>	<b>2.127</b>	<b>2.168</b>	<b>2.210</b>	<b>2.253</b>	<b>1,8%</b>
Dépenses et recettes courantes	361	361	368	374	380	387	394	400	407	415	422	430	438	446	455	464	1,8%
Investissements	57	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	68	69	70	72	73	1,8%
Transferts aux pouvoirs locaux	228	228	232	236	240	244	248	252	257	261	266	271	276	281	287	292	1,8%
Transferts aux organismes publiques	502	502	510	519	528	537	546	556	565	575	586	597	608	619	631	644	1,8%
Transferts aux organismes privées	325	325	330	336	341	347	353	360	366	372	379	386	393	401	409	417	1,8%
Transferts aux ménages (ou aux ASBL au service des ménages)	118	118	120	122	124	126	128	131	133	135	138	140	143	146	148	151	1,8%
Autres	166	166	168	171	174	177	180	183	187	190	193	197	201	204	208	212	1,8%
<b>Solde primaire</b>	<b>-2.132</b>	<b>-1.921</b>	<b>-1.680</b>	<b>-1.717</b>	<b>-1.683</b>	<b>-1.559</b>	<b>-1.543</b>	<b>-1.519</b>	<b>-1.499</b>	<b>-1.482</b>	<b>-1.466</b>	<b>-1.447</b>	<b>-1.422</b>	<b>-1.394</b>	<b>-1.351</b>	<b>-1.309</b>	
<b>Charges d'intérêt</b>	<b>166</b>	<b>166</b>	<b>173</b>	<b>191</b>	<b>216</b>	<b>248</b>	<b>283</b>	<b>328</b>	<b>374</b>	<b>421</b>	<b>470</b>	<b>520</b>	<b>572</b>	<b>625</b>	<b>680</b>	<b>736</b>	
Charges de la dette directe totale	166	166	173	191	216	248	283	328	374	421	470	520	572	625	680	736	
Charges de la dette indirecte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
<b>Solde net à financer</b>	<b>-2.298</b>	<b>-2.087</b>	<b>-1.853</b>	<b>-1.908</b>	<b>-1.900</b>	<b>-1.807</b>	<b>-1.827</b>	<b>-1.847</b>	<b>-1.873</b>	<b>-1.903</b>	<b>-1.935</b>	<b>-1.967</b>	<b>-1.993</b>	<b>-2.019</b>	<b>-2.031</b>	<b>-2.045</b>	
Sous-utilisation de crédit	240	240	233	240	244	243	247	251	256	261	266	272	278	284	290	296	
<b>Solde net à financer prévisionnel</b>	<b>-2.058</b>	<b>-1.847</b>	<b>-1.620</b>	<b>-1.668</b>	<b>-1.655</b>	<b>-1.564</b>	<b>-1.580</b>	<b>-1.596</b>	<b>-1.617</b>	<b>-1.642</b>	<b>-1.669</b>	<b>-1.695</b>	<b>-1.715</b>	<b>-1.735</b>	<b>-1.741</b>	<b>-1.749</b>	
Corrections de passage au solde de financement SEC2010	324	119	84	84	53	34	34	35	35	36	36	37	37	38	38	39	
<b>Solde de financement SEC de l'administration centrale</b>	<b>-1.734</b>	<b>-1.728</b>	<b>-1.536</b>	<b>-1.584</b>	<b>-1.603</b>	<b>-1.530</b>	<b>-1.546</b>	<b>-1.561</b>	<b>-1.582</b>	<b>-1.607</b>	<b>-1.633</b>	<b>-1.658</b>	<b>-1.678</b>	<b>-1.697</b>	<b>-1.703</b>	<b>-1.710</b>	
<b>Dettes propres de l'entité</b>	<b>7.800</b>	<b>7.565</b>	<b>9.087</b>	<b>10.675</b>	<b>12.255</b>	<b>13.745</b>	<b>15.252</b>	<b>16.775</b>	<b>18.321</b>	<b>19.895</b>	<b>21.495</b>	<b>23.124</b>	<b>24.778</b>	<b>26.457</b>	<b>28.150</b>	<b>29.854</b>	
- Encours de la dette directe	7.800	7.565	9.087	10.675	12.255	13.745	15.252	16.775	18.321	19.895	21.495	23.124	24.778	26.457	28.150	29.854	
<i>Rapport dette propre/recettes</i>	<i>133,3%</i>	<i>127,5%</i>	<i>150,9%</i>	<i>173,1%</i>	<i>193,3%</i>	<i>212,5%</i>	<i>230,3%</i>	<i>247,2%</i>	<i>262,7%</i>	<i>277,6%</i>	<i>291,9%</i>	<i>305,4%</i>	<i>317,9%</i>	<i>329,7%</i>	<i>340,2%</i>	<i>349,6%</i>	

Sources : Documents budgétaires de la RBC et de la COCOM et calculs propres.

Tableau 2 : Perspectives budgétaires de la COCOF pour la période 2021-2035 (en millions EUR)

	2021 initial	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	TCAM
<b>Recettes totales</b>	<b>524</b>	<b>525</b>	<b>530</b>	<b>544</b>	<b>558</b>	<b>565</b>	<b>572</b>	<b>581</b>	<b>590</b>	<b>600</b>	<b>611</b>	<b>622</b>	<b>633</b>	<b>646</b>	<b>659</b>	<b>675</b>	<b>1,8%</b>
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>	<b>73</b>	<b>74</b>	<b>74</b>	<b>77</b>	<b>79</b>	<b>81</b>	<b>84</b>	<b>86</b>	<b>89</b>	<b>92</b>	<b>95</b>	<b>98</b>	<b>101</b>	<b>104</b>	<b>108</b>	<b>112</b>	<b>3,1%</b>
Accords du Lombard	73	74	74	77	79	81	84	86	89	92	95	98	101	104	108	112	3,1%
dont dotation proprement dite	71	71	75	77	80	82	84	87	90	93	96	99	102	106	110	113	3,4%
dont contribution responsabilisation pension	0	0	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-2	-2	12,0%
dont décompte	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
<b>Transferts en provenance de la Communauté française</b>	<b>156</b>	<b>156</b>	<b>158</b>	<b>159</b>	<b>161</b>	<b>161</b>	<b>161</b>	<b>160</b>	<b>159</b>	<b>158</b>	<b>157</b>	<b>156</b>	<b>155</b>	<b>154</b>	<b>153</b>	<b>154</b>	<b>-0,1%</b>
Dotation de la Cté fr. (art. 82 § 2 loi spéciale 12/01/89)	10	10	10	10	11	11	11	11	11	12	12	12	12	12	13	13	1,8%
Dotation spéciale Cté fr.(Quentin) (art. 7 §§ 1 à 6 décret II du Conseil de la C.F.)	108	108	109	111	112	114	115	116	117	118	118	119	119	120	121	121	0,8%
Transfert Sainte-Emilie et dotation complémentaire	26	26	26	26	26	24	22	20	18	15	13	11	9	7	5	5	-11,2%
Dotations Relations internationales	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,8%
Dotation non-marchand	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0,0%
Recettes liées à l'enseignement	11	11	11	11	11	11	12	12	12	12	13	13	13	13	14	14	1,8%
<b>Transferts en provenance de la RBC</b>	<b>288</b>	<b>288</b>	<b>290</b>	<b>300</b>	<b>310</b>	<b>315</b>	<b>320</b>	<b>327</b>	<b>334</b>	<b>342</b>	<b>351</b>	<b>360</b>	<b>369</b>	<b>379</b>	<b>390</b>	<b>400</b>	<b>2,4%</b>
Droit de tirage	234	234	236	245	254	257	261	267	273	279	286	293	301	308	317	325	2,4%
Dotations spéciales pour missions ex-provinciales	54	54	55	56	56	57	58	60	61	63	65	67	69	71	73	75	2,4%
<b>Recettes diverses</b>	<b>7</b>	<b>7</b>	<b>7</b>	<b>7</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>8</b>	<b>9</b>	<b>9</b>	<b>9</b>	<b>1,6%</b>
<b>Dépenses primaires totales</b>	<b>557</b>	<b>557</b>	<b>572</b>	<b>588</b>	<b>604</b>	<b>615</b>	<b>626</b>	<b>638</b>	<b>650</b>	<b>663</b>	<b>677</b>	<b>691</b>	<b>706</b>	<b>721</b>	<b>737</b>	<b>754</b>	<b>2,2%</b>
<b>Dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>	<b>137</b>	<b>137</b>	<b>145</b>	<b>153</b>	<b>162</b>	<b>165</b>	<b>168</b>	<b>172</b>	<b>176</b>	<b>181</b>	<b>186</b>	<b>191</b>	<b>196</b>	<b>202</b>	<b>208</b>	<b>214</b>	<b>3,3%</b>
Dépenses salariales	112	112	114	117	120	123	125	129	133	137	141	146	151	156	162	167	2,9%
Subventions à BX1	1	1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	14,3%
Autres soins de santé	7	7	7	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	10	10	2,2%
Dotation à l'assemblée	0	0	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	
Association de gestion du Centre sportif de la Woluwe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
Provisions	7	7	15	20	26	26	26	26	26	26	26	26	26	27	27	27	9,9%
Dépenses Covid et relance	10	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
Impact du différentiel de paramètres macroéconomiques	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>	<b>420</b>	<b>420</b>	<b>428</b>	<b>435</b>	<b>442</b>	<b>450</b>	<b>458</b>	<b>466</b>	<b>474</b>	<b>482</b>	<b>491</b>	<b>500</b>	<b>509</b>	<b>519</b>	<b>529</b>	<b>540</b>	<b>1,8%</b>
<b>Solde primaire</b>	<b>-33</b>	<b>-32</b>	<b>-43</b>	<b>-44</b>	<b>-46</b>	<b>-50</b>	<b>-54</b>	<b>-57</b>	<b>-60</b>	<b>-63</b>	<b>-66</b>	<b>-69</b>	<b>-72</b>	<b>-75</b>	<b>-78</b>	<b>-79</b>	
Charges d'intérêt	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
<b>Solde net à financer</b>	<b>-34</b>	<b>-32</b>	<b>-43</b>	<b>-45</b>	<b>-46</b>	<b>-50</b>	<b>-54</b>	<b>-57</b>	<b>-60</b>	<b>-63</b>	<b>-66</b>	<b>-69</b>	<b>-72</b>	<b>-75</b>	<b>-78</b>	<b>-79</b>	
Sous-utilisation de crédits	17	17	17	17	18	18	19	19	19	20	20	20	21	21	22	22	
<b>Solde net à financer provisionnel</b>	<b>-17</b>	<b>-16</b>	<b>-26</b>	<b>-27</b>	<b>-28</b>	<b>-32</b>	<b>-35</b>	<b>-38</b>	<b>-41</b>	<b>-43</b>	<b>-46</b>	<b>-49</b>	<b>-51</b>	<b>-54</b>	<b>-56</b>	<b>-57</b>	
Corrections SEC	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
<b>Solde de financement SEC de l'administration centrale</b>	<b>-17</b>	<b>-16</b>	<b>-26</b>	<b>-27</b>	<b>-28</b>	<b>-32</b>	<b>-35</b>	<b>-38</b>	<b>-41</b>	<b>-43</b>	<b>-46</b>	<b>-49</b>	<b>-51</b>	<b>-54</b>	<b>-56</b>	<b>-57</b>	
<b>Dettes propres</b>	<b>9</b>	<b>9</b>	<b>7</b>	<b>6</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	
Dettes directes	7	7	6	5	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Dettes indirectes	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
<b>Rapport dette propre/recettes</b>	<b>1,6%</b>	<b>1,6%</b>	<b>1,4%</b>	<b>1,0%</b>	<b>0,7%</b>	<b>0,4%</b>	<b>0,1%</b>	<b>0,1%</b>	<b>0,1%</b>	<b>0,0%</b>	<b>0,0%</b>	<b>0,0%</b>	<b>0,0%</b>	<b>0,0%</b>	<b>0,0%</b>	<b>0,0%</b>	

Sources : Documents budgétaires de la COCOF et calculs propres.

Tableau 3 : Perspectives budgétaires de la Commission communautaire flamande (VGC) pour la période 2021-2035 (en millions EUR)

	2021 initial	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	TCAM
<b>Recettes totales</b>	<b>253</b>	<b>258</b>	<b>252</b>	<b>248</b>	<b>250</b>	<b>254</b>	<b>259</b>	<b>264</b>	<b>270</b>	<b>276</b>	<b>282</b>	<b>289</b>	<b>295</b>	<b>303</b>	<b>310</b>	<b>318</b>	<b>1,5%</b>
<i>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>19</i>	<i>19</i>	<i>20</i>	<i>21</i>	<i>21</i>	<i>22</i>	<i>22</i>	<i>23</i>	<i>24</i>	<i>25</i>	<i>26</i>	<i>26</i>	<i>27</i>	<i>28</i>	<i>3,0%</i>
Accords du Lombard	18	19	19	19	20	21	21	22	22	23	24	25	26	26	27	28	3,0%
<i>Transferts en provenance de la Vlaamse Gemeenschap</i>	<i>70</i>	<i>70</i>	<i>72</i>	<i>73</i>	<i>75</i>	<i>77</i>	<i>78</i>	<i>80</i>	<i>82</i>	<i>84</i>	<i>87</i>	<i>89</i>	<i>91</i>	<i>94</i>	<i>96</i>	<i>99</i>	<i>2,5%</i>
Dotation de la VG (art. 82 § 2 loi spéciale 12/01/89)	27	27	28	28	29	29	30	30	31	31	32	32	33	34	34	35	1,8%
Recettes liées à l'enseignement	18	18	18	19	19	19	20	20	21	22	22	23	24	25	25	26	2,8%
Subsides de la VG	24	24	25	25	26	27	28	29	30	30	31	32	33	34	36	37	3,1%
Autre (budget extraordinaire)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0,0%
<i>Transferts en provenance de la RBC</i>	<i>75</i>	<i>79</i>	<i>80</i>	<i>82</i>	<i>85</i>	<i>86</i>	<i>88</i>	<i>90</i>	<i>92</i>	<i>94</i>	<i>96</i>	<i>99</i>	<i>101</i>	<i>104</i>	<i>107</i>	<i>110</i>	<i>2,4%</i>
Droit de tirage	55	58	59	61	64	64	65	67	68	70	72	73	75	77	79	81	2,4%
Dotations spéciales pour missions ex-provinciales	20	20	21	21	22	22	22	23	23	24	25	25	26	27	28	29	2,4%
<b>Recettes diverses</b>	<b>91</b>	<b>91</b>	<b>82</b>	<b>73</b>	<b>70</b>	<b>71</b>	<b>72</b>	<b>73</b>	<b>73</b>	<b>74</b>	<b>75</b>	<b>76</b>	<b>77</b>	<b>78</b>	<b>79</b>	<b>81</b>	<b>-0,8%</b>
<b>Dépenses primaires totales</b>	<b>298</b>	<b>300</b>	<b>256</b>	<b>232</b>	<b>231</b>	<b>234</b>	<b>238</b>	<b>242</b>	<b>246</b>	<b>251</b>	<b>255</b>	<b>260</b>	<b>265</b>	<b>271</b>	<b>276</b>	<b>283</b>	<b>-0,4%</b>
<i>Dépenses aux hypothèses de projection particulières</i>	<i>233</i>	<i>235</i>	<i>189</i>	<i>164</i>	<i>162</i>	<i>164</i>	<i>166</i>	<i>169</i>	<i>172</i>	<i>175</i>	<i>178</i>	<i>182</i>	<i>185</i>	<i>190</i>	<i>193</i>	<i>198</i>	<i>-1,2%</i>
Dépenses de personnel	71	71	72	74	76	77	79	82	84	87	89	92	96	99	102	106	2,9%
Administratie en transversale projecten	44	44	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-21,5%
Onderwijs en vorming	38	38	40	24	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	-4,2%
Cultuur, jeugd en sport	19	19	12	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	-14,6%
Welzijn, gezondheid en gezin	6	6	7	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	-1,76%
Overboeking	55	55	56	57	57	58	58	59	59	60	60	61	61	62	62	63	1,0%
Impact du différentiel de paramètres macroéconomiques	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,9%
Dépenses Covid et relance	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>	<b>66</b>	<b>66</b>	<b>67</b>	<b>68</b>	<b>69</b>	<b>70</b>	<b>72</b>	<b>73</b>	<b>74</b>	<b>75</b>	<b>77</b>	<b>78</b>	<b>80</b>	<b>81</b>	<b>83</b>	<b>84</b>	<b>1,8%</b>
<b>Solde primaire</b>	<b>-45</b>	<b>-42</b>	<b>-4</b>	<b>16</b>	<b>20</b>	<b>20</b>	<b>22</b>	<b>22</b>	<b>24</b>	<b>25</b>	<b>27</b>	<b>28</b>	<b>30</b>	<b>32</b>	<b>34</b>	<b>35</b>	
Charges d'intérêt	8	8	10	10	10	9	9	9	8	8	7	6	4	3	1	0	
<b>Solde net à financer</b>	<b>-53</b>	<b>-50</b>	<b>-14</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>11</b>	<b>13</b>	<b>14</b>	<b>16</b>	<b>17</b>	<b>20</b>	<b>22</b>	<b>26</b>	<b>29</b>	<b>33</b>	<b>35</b>	
Sous-utilisation de crédits	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
<b>Solde net à financer provisionnel</b>	<b>-53</b>	<b>-50</b>	<b>-14</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>11</b>	<b>13</b>	<b>14</b>	<b>16</b>	<b>17</b>	<b>20</b>	<b>22</b>	<b>26</b>	<b>29</b>	<b>33</b>	<b>35</b>	
Corrections SEC	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
<b>Solde de financement SEC de l'administration centrale</b>	<b>-53</b>	<b>-50</b>	<b>-14</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>11</b>	<b>13</b>	<b>14</b>	<b>16</b>	<b>17</b>	<b>20</b>	<b>22</b>	<b>26</b>	<b>29</b>	<b>33</b>	<b>35</b>	
<b>Dettes propres</b>	<b>183</b>	<b>180</b>	<b>193</b>	<b>188</b>	<b>178</b>	<b>167</b>	<b>155</b>	<b>141</b>	<b>125</b>	<b>108</b>	<b>88</b>	<b>65</b>	<b>40</b>	<b>11</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	
Dettes directes	44	42	58	56	49	41	32	21	8	0	0	0	0	0	0	0	
Dettes indirectes	138	138	135	132	129	126	123	120	116	108	88	65	40	11	0	0	
<i>Rapport dette/recettes</i>	<i>72,1%</i>	<i>69,6%</i>	<i>76,8%</i>	<i>75,7%</i>	<i>71,0%</i>	<i>65,7%</i>	<i>59,7%</i>	<i>53,2%</i>	<i>46,2%</i>	<i>39,0%</i>	<i>31,1%</i>	<i>22,7%</i>	<i>13,4%</i>	<i>3,5%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	

Sources : Documents budgétaires de la VGC et calculs propres.

Tableau 4 : Agrégation des perspectives budgétaires de la RBC, de la COCOM, de la COCOF et de la VGC pour la période 2021-2035 (en millions EUR)

	2021 initial	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	TCAM
<b>Recettes totales</b>	<b>6.266</b>	<b>6.352</b>	<b>6.431</b>	<b>6.576</b>	<b>6.753</b>	<b>6.885</b>	<b>7.045</b>	<b>7.214</b>	<b>7.407</b>	<b>7.606</b>	<b>7.810</b>	<b>8.023</b>	<b>8.253</b>	<b>8.490</b>	<b>8.747</b>	<b>9.021</b>	<b>2,5%</b>
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>	<b>2.881</b>	<b>2.845</b>	<b>2.873</b>	<b>2.943</b>	<b>3.013</b>	<b>3.090</b>	<b>3.157</b>	<b>3.225</b>	<b>3.301</b>	<b>3.377</b>	<b>3.454</b>	<b>3.536</b>	<b>3.629</b>	<b>3.724</b>	<b>3.829</b>	<b>3.945</b>	<b>2,4%</b>
Mainmorte	119	119	121	124	126	129	131	134	136	139	142	145	148	151	154	157	2,0%
Total refinancement RBC (VIe réforme État)	431	433	437	444	451	458	466	473	481	490	498	507	516	525	535	545	1,7%
<i>dont dotation mobilité</i>	155	156	157	161	165	169	173	177	182	186	191	196	201	206	212	218	2,4%
<i>dont primes linguistiques</i>	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1,8%
<i>dont dotation sécurité</i>	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	0,0%
<i>dont compensation navetteurs</i>	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	0,0%
<i>dont compensation fonctionnaires internationaux</i>	175	175	178	181	184	187	191	194	198	201	205	208	212	216	221	225	1,8%
Total Dotations transfert de compétences 6 <sup>ème</sup> réforme	1.696	1.674	1.717	1.749	1.789	1.830	1.874	1.915	1.963	2.015	2.067	2.121	2.181	2.242	2.310	2.381	2,5%
<i>dont dotation pour autres compétences</i>	87	87	88	91	93	95	98	100	103	105	108	111	114	117	120	123	2,5%
<i>dont dotation emploi</i>	172	173	177	180	185	190	195	199	204	210	215	221	227	232	238	245	2,5%
<i>dont dotation dépenses fiscales</i>	160	160	164	167	172	176	181	185	190	195	200	205	210	216	221	227	2,5%
<i>dont responsabilisation pension</i>	-2	-2	-3	-4	-5	-6	-7	-9	-10	-10	-10	-11	-11	-11	-12	-12	15,2%
<i>dont dotation prestations familiales</i>	876	867	886	904	921	936	951	965	979	993	1.007	1.024	1.043	1.064	1.086	1.111	1,8%
<i>dont dotation soins aux personnes âgées</i>	304	293	301	302	308	317	329	340	357	374	392	409	429	447	470	492	3,8%
<i>dont dotation soins de santé et aide aux personnes</i>	115	113	117	121	124	127	131	134	138	141	145	149	153	158	162	167	2,8%
<i>dont dotation hôpitaux</i>	-16	-18	-14	-11	-8	-5	-2	1	4	7	10	13	17	20	24	28	
Accords du Lombard	91	93	93	96	99	102	105	108	111	115	119	123	127	131	135	140	3,0%
Mécanisme de transition	63	63	63	63	63	57	51	44	38	32	25	19	13	6	0	0	-92,8%
Mécanisme de solidarité nationale	402	408	385	409	420	429	443	460	478	491	506	521	541	562	586	609	2,9%
Recettes diverses transférées par l'autorité fédérale	79	56	57	58	65	86	88	90	93	95	98	101	104	107	110	113	5,2%
<b>Transferts en provenance de la Communauté française</b>	<b>156</b>	<b>156</b>	<b>158</b>	<b>159</b>	<b>161</b>	<b>161</b>	<b>161</b>	<b>160</b>	<b>159</b>	<b>158</b>	<b>157</b>	<b>156</b>	<b>155</b>	<b>154</b>	<b>153</b>	<b>154</b>	<b>-0,1%</b>
<b>Transferts en provenance de la Vlaamse Gemeenschap</b>	<b>70</b>	<b>70</b>	<b>72</b>	<b>73</b>	<b>75</b>	<b>77</b>	<b>78</b>	<b>80</b>	<b>82</b>	<b>84</b>	<b>87</b>	<b>89</b>	<b>91</b>	<b>94</b>	<b>96</b>	<b>99</b>	<b>2,5%</b>
<b>Recettes fiscales</b>	<b>2.367</b>	<b>2.400</b>	<b>2.438</b>	<b>2.536</b>	<b>2.644</b>	<b>2.739</b>	<b>2.831</b>	<b>2.938</b>	<b>3.041</b>	<b>3.148</b>	<b>3.260</b>	<b>3.374</b>	<b>3.494</b>	<b>3.617</b>	<b>3.750</b>	<b>3.887</b>	<b>3,5%</b>
Additionnels IPP	866	899	918	968	1.028	1.076	1.120	1.165	1.213	1.262	1.315	1.366	1.422	1.477	1.537	1.602	4,2%
Impôts régionaux	1.379	1.379	1.402	1.448	1.494	1.539	1.585	1.636	1.688	1.743	1.799	1.860	1.921	1.987	2.056	2.125	3,1%
Taxes perçues par la RBC	122	122	118	120	122	124	126	138	140	143	145	148	151	154	157	160	2,0%
<b>Recettes diverses</b>	<b>792</b>	<b>881</b>	<b>890</b>	<b>864</b>	<b>860</b>	<b>818</b>	<b>817</b>	<b>811</b>	<b>824</b>	<b>838</b>	<b>853</b>	<b>869</b>	<b>885</b>	<b>901</b>	<b>919</b>	<b>937</b>	<b>0,4%</b>
Recettes en provenance de l'Agglomération bruxelloise	258	258	263	271	280	288	297	306	316	326	337	348	360	372	385	398	3,1%
Recettes sur Fonds organiques	383	383	385	387	390	392	395	397	399	402	405	407	410	413	416	420	0,7%
Fonds de relance européen NextGenerationEU	0	89	93	91	78	25	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
Autres recettes	151	151	150	114	112	113	106	107	109	110	112	113	115	116	118	119	-1,7%

<b>Dépenses primaires totales</b>	<b>8.472</b>	<b>8.347</b>	<b>8.158</b>	<b>8.321</b>	<b>8.463</b>	<b>8.474</b>	<b>8.621</b>	<b>8.767</b>	<b>8.942</b>	<b>9.126</b>	<b>9.315</b>	<b>9.511</b>	<b>9.716</b>	<b>9.927</b>	<b>10.142</b>	<b>10.374</b>	<b>1,6%</b>
<b>Dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>	<b>5.902</b>	<b>5.777</b>	<b>5.489</b>	<b>5.612</b>	<b>5.711</b>	<b>5.680</b>	<b>5.781</b>	<b>5.883</b>	<b>6.012</b>	<b>6.148</b>	<b>6.288</b>	<b>6.433</b>	<b>6.585</b>	<b>6.742</b>	<b>6.900</b>	<b>7.072</b>	<b>1,5%</b>
Dépenses salariales	481	481	510	545	582	595	609	626	645	666	687	710	734	760	786	815	3,8%
Prestations familiales	882	882	899	920	941	962	983	1.004	1.024	1.045	1.067	1.089	1.113	1.137	1.163	1.189	2,2%
Soins aux personnes âgées	319	318	323	324	330	340	353	363	380	398	416	433	453	470	493	516	3,5%
Autres soins de santé	97	97	98	100	103	105	107	109	111	113	116	118	120	123	126	128	2,1%
Dotation générale aux communes	364	364	371	378	386	394	401	410	418	426	435	443	452	461	470	480	2,0%
Dotation aux organismes bruxellois	2.555	2.426	2.520	2.616	2.662	2.679	2.729	2.782	2.836	2.893	2.951	3.012	3.075	3.141	3.210	3.281	2,2%
Dépenses Covid	149	302	31	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
Dépenses relance (RFF)	135	89	93	91	78	25	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%
Autres dépenses particulières	920	819	645	630	623	581	580	589	598	608	617	628	638	649	651	664	-1,5%
<b>Fonds budgétaires</b>	<b>328</b>	<b>328</b>	<b>389</b>	<b>391</b>	<b>394</b>	<b>396</b>	<b>398</b>	<b>401</b>	<b>404</b>	<b>406</b>	<b>409</b>	<b>412</b>	<b>415</b>	<b>418</b>	<b>421</b>	<b>424</b>	<b>1,9%</b>
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>	<b>2.242</b>	<b>2.242</b>	<b>2.280</b>	<b>2.319</b>	<b>2.358</b>	<b>2.398</b>	<b>2.441</b>	<b>2.483</b>	<b>2.527</b>	<b>2.572</b>	<b>2.618</b>	<b>2.667</b>	<b>2.716</b>	<b>2.768</b>	<b>2.822</b>	<b>2.877</b>	<b>1,8%</b>
Dépenses et recettes courantes	396	396	403	410	417	424	432	439	447	455	463	471	480	489	499	509	1,8%
Investissements	89	89	90	92	94	95	97	98	100	102	104	106	108	110	112	114	1,8%
Transferts aux pouvoirs locaux	228	228	232	236	240	244	248	252	257	261	266	271	276	281	287	292	1,8%
Transferts aux organismes publiques	574	574	583	593	603	614	625	635	646	658	670	682	695	708	722	736	1,8%
Transferts aux organismes privées	325	325	330	336	341	347	353	360	366	372	379	386	393	401	409	417	1,8%
Transferts aux ménages (ou aux ASBL au service des ménages)	324	324	329	335	340	346	352	358	365	371	378	385	392	399	407	415	1,8%
Autres	307	307	312	318	323	328	334	340	346	352	359	365	372	379	386	394	1,8%
<b>Solde primaire</b>	<b>-2.206</b>	<b>-1.995</b>	<b>-1.727</b>	<b>-1.746</b>	<b>-1.710</b>	<b>-1.589</b>	<b>-1.576</b>	<b>-1.553</b>	<b>-1.535</b>	<b>-1.520</b>	<b>-1.505</b>	<b>-1.488</b>	<b>-1.463</b>	<b>-1.438</b>	<b>-1.395</b>	<b>-1.352</b>	
<b>Charges d'intérêt</b>	<b>174</b>	<b>174</b>	<b>183</b>	<b>201</b>	<b>226</b>	<b>257</b>	<b>293</b>	<b>337</b>	<b>382</b>	<b>429</b>	<b>477</b>	<b>526</b>	<b>576</b>	<b>628</b>	<b>681</b>	<b>736</b>	
Charges de la dette directe totale	167	167	174	192	217	248	284	328	374	421	470	520	572	625	680	736	
Charges de la dette indirecte	7	7	9	9	9	9	9	8	8	8	7	6	4	3	1	0	
<b>Solde net à financer</b>	<b>-2.380</b>	<b>-2.169</b>	<b>-1.910</b>	<b>-1.947</b>	<b>-1.936</b>	<b>-1.846</b>	<b>-1.868</b>	<b>-1.890</b>	<b>-1.917</b>	<b>-1.949</b>	<b>-1.982</b>	<b>-2.014</b>	<b>-2.039</b>	<b>-2.065</b>	<b>-2.076</b>	<b>-2.088</b>	
Sous-utilisation de crédit	257	257	250	257	262	261	265	270	275	281	286	292	299	305	312	319	
<b>Solde net à financer prévisionnel</b>	<b>-2.123</b>	<b>-1.913</b>	<b>-1.660</b>	<b>-1.690</b>	<b>-1.674</b>	<b>-1.585</b>	<b>-1.603</b>	<b>-1.620</b>	<b>-1.642</b>	<b>-1.668</b>	<b>-1.695</b>	<b>-1.721</b>	<b>-1.741</b>	<b>-1.760</b>	<b>-1.764</b>	<b>-1.769</b>	
Corrections de passage au solde de financement SEC2010	324	119	84	84	53	34	34	35	35	36	36	37	37	38	38	39	
<b>Solde de financement SEC de l'administration centrale</b>	<b>-1.799</b>	<b>-1.794</b>	<b>-1.576</b>	<b>-1.606</b>	<b>-1.621</b>	<b>-1.551</b>	<b>-1.569</b>	<b>-1.585</b>	<b>-1.607</b>	<b>-1.633</b>	<b>-1.659</b>	<b>-1.684</b>	<b>-1.703</b>	<b>-1.722</b>	<b>-1.726</b>	<b>-1.730</b>	
<b>Dettes propres de l'entité</b>	<b>7.991</b>	<b>7.753</b>	<b>9.287</b>	<b>10.868</b>	<b>12.437</b>	<b>13.915</b>	<b>15.407</b>	<b>16.916</b>	<b>18.446</b>	<b>20.002</b>	<b>21.583</b>	<b>23.190</b>	<b>24.817</b>	<b>26.468</b>	<b>28.150</b>	<b>29.854</b>	
- Encours de la dette directe	7.851	7.614	9.151	10.735	12.307	13.788	15.284	16.796	18.330	19.895	21.495	23.124	24.778	26.457	28.150	29.854	
- Encours de la dette indirecte	139	139	136	133	130	127	123	120	117	108	88	66	40	11	0	0	
<i>Rapport dette propre/recettes</i>	<i>127,5%</i>	<i>122,1%</i>	<i>144,4%</i>	<i>165,3%</i>	<i>184,2%</i>	<i>202,1%</i>	<i>218,7%</i>	<i>234,5%</i>	<i>249,0%</i>	<i>263,0%</i>	<i>276,3%</i>	<i>289,0%</i>	<i>300,7%</i>	<i>311,8%</i>	<i>321,8%</i>	<i>330,9%</i>	

Sources : Documents budgétaires de la RBC, de la COCOM, de la COCOF et de la VGC et calculs propres.



## Annexe 2 : Hypothèses pour la répartition régionale des dépenses – Communauté française

L'annexe 2 précise les hypothèses prises pour chacune des divisions organiques lors de la répartition régionale (Région de Bruxelles-Capitale/Région wallonne) des dépenses de la Communauté française (CF). Les clés utilisées sont présentées sous le format suivant : [clé RBC - clé RW](#).

### 1. DO 01 Dotations au Parlement et au Médiateur de la Communauté française

La DO 01 reprend les crédits du Parlement et du Médiateur. La dotation du Parlement est destinée à couvrir les rémunérations de son personnel et des agents des groupes politiques (députés et attachés parlementaires), ainsi que les frais de fonctionnement du Parlement (greffiers, fournitures, frais de bâtiments, etc.). Le Médiateur de la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB) est quant à lui un organe commun avec la Wallonie qui est autonome du Gouvernement et de l'Administration. Il est chargé d'examiner les réclamations des citoyens envers le Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB), les organismes d'intérêt public ou les établissements d'enseignement.

Dans cette étude, la Communauté française (CF) est totalement dissolue et ne dispose plus de pouvoir législatif. Par conséquent, l'ensemble des crédits sont affectés aux parlements wallon et bruxellois, afin d'augmenter le nombre de députés pour traiter les nouvelles matières, ou pour transférer une partie du personnel du Parlement par exemple. Pour rappel, le Parlement de la Communauté française (CF) est réparti entre 19 membres bruxellois et 75 wallons. Bien que les dépenses des parlementaires ne représentent qu'une partie de la dotation, cette répartition est utilisée pour définir la clé de partage : [20,2%-79,8%](#). Notons qu'il s'agit d'une répartition purement théorique et que si les Régions décidaient de ne pas affecter entièrement en dépenses les crédits estimés ici, cela pourrait constituer une économie pour ces entités. Etant donné son caractère universel, les crédits du Médiateur se voit appliquer un partage selon la clé « population » ([21,4%-78,6%](#)) variable dans les projections.

### 2. DO 06 Cabinets ministériels

La DO 06 comprend les dotations octroyées aux cabinets<sup>164</sup> de la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB) pour leur permettre de fonctionner : les traitements et les indemnités des ministres et du personnel et les frais de fonctionnement (y compris pour l'achat de matériel et de véhicules). Une petite partie de la DO 06 concerne également des dépenses de loyers, de frais d'entretien et de consommation liés aux cabinets.

De la même manière que pour les dépenses du Parlement, il est difficile de préfigurer ce qui se passerait au niveau des moyens des cabinets régionaux, s'ils devaient récupérer des nouvelles matières. De manière théorique, le modèle est construit en supposant que l'ensemble des crédits de la Communauté française (CF) sont utilisés par la Wallonie et Bruxelles, afin d'augmenter le nombre de ministres et cabinets régionaux ou de permettre l'engagement de collaborateurs pour les matières transférées. La clé de partage ([34%-66%](#)) est calculée par la moyenne de deux clés afin de tenir compte que les crédits

---

<sup>164</sup> 5 cabinets en 2021.



des cabinets sont constitués à la fois de dépenses fixes et de dépenses variables en fonction des crédits à traiter :

- Une répartition des dépenses en fonction du total de crédits de la FWB à chacune des Régions (23,5%-76,5%) : un budget plus important nécessite plus de collaborateurs ;
- Une répartition des dépenses quasi identique entre wallons et bruxellois, corrigeant uniquement le fait que la FWB ne financerait que la partie liée aux francophones (44,4%-55,6%) : les économies d'échelle de la Wallonie sont neutralisées.

La clé de répartition des crédits transférés est calculée sur la base des résultats obtenus pour l'ensemble des divisions organiques du budget de la Communauté française (CF), à l'exception des dépenses de dette (DO 85 et 86), des DO 06, 10, 12, 13, 11 (en grande partie) car ces crédits sont partiellement répartis à partir de cette clé.

### 3. DO 10 Services du Gouvernement de la CF et organismes non rattachés aux D.O

La DO 10 prend en charge des dépenses comme les charges de fin de législature et les services de gestion et de contrôle interne des cabinets et Secrétariat de Gouvernement. La clé de partage utilisée est celle de la DO 06 car la matière sensiblement similaire.

### 4. DO 11 Affaires générales-secrétariat général, DO 12 Informatique et DO 13 Gestion des immeubles

Les dépenses de la DO 11 couvrent essentiellement des dépenses administratives de personnel ou de fonctionnement. Les dépenses de la DO 12 sont adressées à l'ETNIC, l'organe de la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB) chargé de l'informatique et du numérique. Les dépenses de la DO 13 concernent certains frais d'entretien ou d'achat de bâtiments de la Communauté française (CF) et de son administration. Nous regroupons les 3 divisions organiques sous l'appellation « dépenses administratives ».

Plusieurs services transversaux sont concernés par ces dépenses : le service générale budget-finances, la direction des ressources humaines, la direction générale de la fonction publique, etc.). En principe, ces services existent déjà en Région wallonne (RW) et en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et ne devront pas être dédoublés. Des économies d'échelle sont donc envisageables mais celles-ci ne sont pas intégrées au modèle. Ce dernier ne tient également pas compte des coûts éventuels supplémentaires d'achat ou de location de bâtiments pour accueillir le personnel transféré de la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB). Ceux-ci sont supposés pris en compte à travers le transfert des dépenses de la DO13 ou la gestion du patrimoine actuel de la FWB (la revente de bâtiments ou la cession d'une partie de bâtiments à la Région bruxelloise). Par ailleurs, les rémunérations des fonctionnaires transférés sont strictement inchangées (ni à la hausse, ni à la baisse) dans le modèle même si chaque entité dispose de son propre code de la fonction publique, applique des systèmes barémiques différents et octroie des primes et avantages variés. La clé de partage utilisée est celle des dépenses de cabinet ([34%-66%](#)). Toutefois, certaines dépenses de la DO11 (+/- 100 millions EUR) visent spécifiquement une entité, une

population ou une matière d'une autre division organique et se voient appliquer des clés plus appropriées aux besoins des Régions<sup>165</sup>.

## 5. DO 14 Relations internationales

Partant du principe que la gestion des relations internationales au niveau de la Communauté française (CF) concerne tous les citoyens de la Communauté de la même manière, la clé de répartition est basée sur la population ([21,4%-78,6%](#)).

## 6. DO 15 Infrastructures de la santé, des affaires sociales, de la culture et du sport

Les charges d'emprunt, investissements et subventions pour investissements dans le domaine de la santé et des affaires sociales :

- Hôpitaux universitaire (12)

Il s'agit de 19.905 milliers EUR de subventions pour l'entretien et la construction d'installations dans les 4 hôpitaux universitaires de la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB). Considérant que chaque habitant a droit aux mêmes soins et ce peu importe son lieu de résidence, une gestion bi-régionale, à l'image de ce qui est proposé pour les universités, est mise en place dans le modèle. Le financement est assumé par les deux régions de manière proportionnelle à leur population. Le budget total est réparti selon la clé « population » qui inclut la Communauté germanophone (DG)<sup>166</sup> ([21,1%-78,9%](#)).

- Aide à la jeunesse (13)

Il s'agit des dépenses pour les infrastructures de l'aide à la jeunesse. Considérant que les dépenses liées aux infrastructures d'aide à la jeunesse sont distribuées régionalement de manière similaire que celles de l'aide à la jeunesse, la clé « 0-18 ans » ([23,2%-76,8%](#)), calculée pour la DO 17, est utilisée.

- Maisons de justice (14)

Il s'agit des dépenses pour les infrastructures des maisons de justice. Considérant que les dépenses liées aux infrastructures des maisons de justice sont distribuées régionalement de manière similaire que celles des maisons de justice, la clé « population » ([21,4%-78,6%](#)), calculée pour la DO18, est utilisée.

Les charges d'emprunt, investissements et subventions pour investissement dans le domaine de la culture :

Le programme couvre principalement des dépenses d'infrastructures culturelles, pour un budget total de 11.916 milliers EUR. L'énoncé de nombreux articles budgétaires permet d'identifier clairement qui de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) ou de la Région wallonne (RW) doit obtenir le budget. Pour les

---

<sup>165</sup> Par exemple, les provisions pour le secteur non marchand (répartition régionale du nombre d'employés dans le secteur non marchand en 2019 : [24,5%-75,5%](#)), les dépenses de l'observatoire de l'enfance, de la jeunesse et de l'aide à la jeunesse (clé « 0-18 ans » : [23,2%-76,8%](#)), les initiatives dans le domaine de l'éducation (clé générale des DO relatives à l'enseignement fondamental et secondaire).

<sup>166</sup> Etant donné qu'il n'y a pas d'hôpital universitaire en Communauté germanophone (DG), il est supposé que les la population germanophone participe au financement du côté wallon puisqu'ils profitent également des services.

autres dépenses, une clé « culture », calculée sur la base des divisions organiques cultures (DO 20 à 25, 27 et 28) ([33,3%-66,7%](#)).

Les charges d'emprunt, investissements et subventions pour investissement dans le domaine du sport :

Les dépenses d'investissement dans le sport concernent les dépenses liées aux centres sportifs (loyers, travaux, achat de terrain/bâtiments, etc..) et les dépenses consacrées à la création de centre pour le sport de haut niveau. Afin de correspondre à l'hypothèse prise à la DO 26 (sport), la clé « population » ([21,4%-78,6%](#)) variable dans le temps est retenue

## 7. DO 17 Aides à la jeunesse

Partant du principe que la gestion de l'aide à la jeunesse au niveau de la Communauté française (CF) concerne tous les citoyens de moins de 18 ans de la Communauté de la même manière, la clé de répartition est basée sur la population 0-18 ans ([23,2%-76,8%](#)).

## 8. DO 18 Maisons de justice

Partant du principe que la gestion des maisons de justice au niveau de la Communauté française (CF) concerne tous les citoyens de la Communauté de la même manière, la clé de répartition est basée sur la population ([21,4%-78,6%](#)).

## 9. DO 19 Enfance

Les dotations de la FWB à l'ONE sont réparties régionalement selon la clé « 0-17 ans » ([23,2%-76,8%](#)). Le budget de la FWB à l'ONE mentionne deux rétrocessions de moyens financiers des prestations dispensées dans le cadre des programmes de vaccination (l'une à destination de la Commission communautaire commune (COCOM) et l'autre à destination de la Communauté germanophone (DG)). En l'absence d'information supplémentaire, la rétrocession de la Commission communautaire commune (COCOM) est transférée à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et celle de la Communauté germanophone (DG) à la Région wallonne (RW).

## 10. Culture : DO 20, 21, 22, 23, 24, 27 et 28

L'ensemble des dépenses culturelles de la Communauté française (CF) est considéré. Celles-ci concernent essentiellement des subventions. Les clés de répartition régionales sont construites sur la base de l'attribution de ces subventions<sup>167</sup>. Étant donné la volatilité des subventions, l'estimation des clés se base la moyenne des trois dernières années disponibles (2018, 2019 et 2020). Le reste des dépenses des divisions organiques sont ensuite distribuées régionalement selon les données disponibles.

### 10.1. DO 20 Affaires générales culture

Pour cette division organique, la clé « subventions » s'établit à [76,3%-23,7%](#).

---

<sup>167</sup> Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB) : [http://www.culture.be/index.php?id=3527&no\\_cache=1](http://www.culture.be/index.php?id=3527&no_cache=1).

## 10.2. DO 21 : Arts de la scène

Ces dépenses regroupent principalement diverses subventions dans les domaines du théâtre, de la musique, de la danse, du cirque, des arts forains et de la rue versées aux personnes physiques et morales reconnues comme professionnels des arts de la scène par les différentes instances d'avis, dans leur domaine particulier. Ces personnes reconnues sollicitent une aide financière selon certaines conditions, l'instance compétente évalue la valeur artistique de leur projet, émet un avis motivé sur l'opportunité d'octroyer l'aide financière et le montant de celle-ci<sup>168</sup>. Pour cette division organique, la clé « subventions » s'établit à [39,5%-60,5%](#).

## 10.3. DO 22 Lettres, livre, bibliothèques

Il s'agit d'un ensemble de dépenses culturelles relatives à la lecture (seulement une partie du programme *Lecture publique*, certains programmes d'activités ayant été transférés à la DO 28 en 2021) et à la langue française, pour un montant de 5.555 milliers EUR. Pour cette division organique, la clé « subventions » s'établit à [49,3%-50,7%](#). De manière générale, si une structure est implantée dans un territoire, celle-ci en est de sa responsabilité à l'exception du Fonds national de la Littérature dont l'institution est localisée à Bruxelles mais dont toute la population bénéficie.

- Subsistance

Pour les dépenses de fonctionnement, une clé globale ([49,3%-50,7%](#)), calculée sur l'ensemble des dépenses déjà réparties est appliquée.

- Lecture publique

Pour les Subventions allouées à certaines bibliothèques publiques pour des projets pluriannuels de développement de la lecture, une clé moyenne est calculée sur la base des subventions accordées en 2018, 2019 et 2020. Les dépenses de toute nature liées à la politique d'animation des bibliothèques publiques sont réparties régionalement selon le détail donné dans l'Annexe du budget initial détaillant le budget des dépenses.

- Lettres et livres

Les articles budgétaires pour lesquels les subventions accordées en 2018, 2019 et 2020 sont connues sont répartis selon la moyenne des clés des trois années. Les autres articles budgétaires sont répartis régionalement selon la dépense sur la base d'une clé « 0-18 ans » ([23,0%-77,0%](#)) pour la Wallonie ou d'une clé « population » ([21,4%-78,6%](#)).

- Langues régionales endogènes

Ce programme est constitué de deux articles budgétaires : un pour lequel nous avons les subventions accordées les trois dernières années et un auquel la clé « population » est appliquée.

- Langue française

---

<sup>168</sup> Décret cadre du 10 avril 2003 relatif à la reconnaissance et au subventionnement du secteur professionnel des Arts de la scène (M.B. 19/5/2003).

Ce programme est constitué de deux articles budgétaires : une subvention à l'Académie royale répartie selon la clé de la DO 46 (Académie Royale des Sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique) et une subvention au Fonds national de la Littérature répartie selon une clé « population » puisqu'il s'agit d'une institution unique située à Bruxelles au service de la population francophone.

#### 10.4. DO 23 Jeunesse et éducation permanente

Pour cette division organique, la clé « subventions » s'établit à [49,5%-50,5%](#).

#### 10.5. DO 24 Patrimoine culturel

Il s'agit majoritairement de subventions à des musées francophones pour lesquelles nous avons le détail des trois dernières années ou pour lesquelles l'intitulé de l'article budgétaire permet d'identifier si la dépense doit être attribuée à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) ou à la Région wallonne (RW), pour un montant de 18.483 milliers EUR. Pour cette division organique, la clé « subventions » s'établit à [21,9%-78,1%](#). De manière générale, si une structure est implantée dans un territoire, celle-ci en est de sa responsabilité à l'exception de la Cinémathèque dont l'institution est localisée à Bruxelles mais dont toute la population francophone bénéficie.

- Subventions en patrimoine culturel

Les dépenses dont l'intitulé désigne directement les subventions en patrimoine culturel sont tout d'abord réparties régionalement (les Subventions aux musées privés et aux associations relevant du patrimoine culturel - Région de langue française qui sont attribuées à la Région wallonne (RW) par exemple). Ensuite, les articles budgétaires pour lesquels les subventions accordées en 2018, 2019 et 2020 ne sont pas connues, sont répartis selon la moyenne des clés des trois années. Pour les dépenses non réparties, une clé pertinente est identifiée selon la dépense (par exemple, la clé « 6-17 ans » pour les subventions aux organismes qui assurent une action éducative dans les musées - Communauté française (CF) ou une clé « musées reconnus » pour l'achat d'œuvres d'art et d'objets de collection pour les musées relevant de la Communauté française (CF).

- Patrimoine et création

Ce programme est constitué de subventions à des musées situés en Wallonie, donc attribuées à la Région wallonne (RW), et de dépenses de fonctionnement. Ces dépenses sont réparties selon la clé globale calculée sur les autres dépenses déjà réparties.

- Numérisation des patrimoines culturels et Cinémathèque

Pour les dépenses de numérisation, la clé globale de la division organique est appliquée et pour la subvention de la Cinémathèque la clé « population » est appliquée, estimant que chaque personne a le droit d'y avoir accès.

#### 10.6. DO 27 Arts plastiques

Il s'agit de 6.959 milliers EUR de dépenses pour les arts plastiques et les arts numériques. Pour cette division organique, la clé « subventions » s'établit à [31,7%-68,3%](#). Pour la plupart des dépenses, le détail des subventions accordées en 2018, 2019 et 2020 est disponible et donc la moyenne des clés des trois années est utilisée pour la répartition régionale. Pour certains articles budgétaires, la destination de la dépense est donnée dans l'Annexe du budget initial détaillant le budget des dépenses (Prix à des artistes

et subventions à des associations culturelles pour l'organisation de prix conventionnés ou récurrents en faveur d'artistes par exemple) ou dans l'intitulé de l'article directement. A défaut d'information supplémentaire, le reste des articles budgétaires est réparti selon la clé globale de la division organique ou la clé « population ».

## 10.7. DO 28 Décentralisation culturelle

Cette division organique rassemble des subventions pour les centres culturels, l'ASBL PointCulture, les pratiques artistiques amateurs et la lecture publique (budget transféré de la DO 22 depuis 2021) pour un montant total de 54.749 milliers EUR. Pour cette division organique, la clé « subventions » s'établit à [16,7%-83,3%](#). Les subventions pour lesquelles la répartition pour les années 2019 et 2020<sup>169</sup> est disponible, la moyenne des clés est calculée. De manière générale, si une structure est implantée dans un territoire, celle-ci en est de sa responsabilité à l'exception de l'ASBL PointCulture et de la bibliothèque Espace 27 septembre.

- Subsistance

Pour les dépenses de fonctionnement, une clé globale ([14,5%-85,5%](#)), calculée sur l'ensemble des dépenses des programme 1 (Centres culturels) et 4 (Lecture publique), est appliquée car ces dépenses servent à financer les « Journées de mise en commun des projets développés par les opérateurs du réseau public de la lecture et les centres culturels et d'échange de pratiques »<sup>170</sup>.

- Centres culturels

Les articles budgétaires de ce programme sont répartis grâce aux clés « subventions », sauf les subventions aux organisations représentatives d'utilisateurs agréées et à des organisations fédératrices ou de coopération. Dans les subventions 2018-2020, ces dernières regroupent trois subventions différentes : une pour la concentration : action culturelle Bruxelloise qui revient à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC), une pour l'ACC et une pour l'ASTRAC. Les deux dernières subventions concernent des organismes représentant l'ensemble des centres culturels et une clé sur la base de ceux-ci leur est appliquée ([12,2%-87,8%](#)). Au final la clé suivante est appliquée : [30,0%-70,0%](#).

- ASBL PointCulture

La Subvention à l'ASBL PointCulture se voit appliquer une clé « population », afin que chacun puisse avoir accès aux services rendus par cette-dernière. Les subventions liées à la cession des centres de prêt à l'ASBL PointCulture ainsi que des pouvoirs organisateurs de droit public de centre de prêt de l'ASBL PointCulture sont réparties régionalement selon la répartition passée des subventions.

- Lecture publique

La quasi-totalité du budget (97,4%) du programme est alloué aux subventions de fonctionnement et subventions à titre d'intervention dans la rémunération du personnel pour les bibliothèques et fédérations reconnues sous le décret du 30 avril 2009. Les destinataires de ces subventions pour 2021 sont indiqués dans trois Arrêtés ministériels, ce qui permet d'obtenir une clé « subventions 2019-2020 » ([27,7%-72,3%](#)). En ce qui concerne la provision pour la mise en œuvre du décret du 30 avril 2009 relatif

---

<sup>169</sup> Les données 2018 n'existent pas pour la majorité des articles budgétaires de cette division organique.

<sup>170</sup> Cf. Annexe du budget 2021 initial de la Communauté française (p.155).

au développement des pratiques de Lecture ainsi que pour les dépenses de toute nature pour le développement et l'utilisation des technologies de la Communication pour le réseau public de la lecture de la Communauté française (CF), la clé globale du programme Lecture publique est appliquée ([21,8%-88,2%](#)). En ce qui concerne les subventions de fonctionnement et subventions à titre d'intervention dans la rémunération du personnel allouées à des associations professionnelles en application du décret du 30 avril 2009, la clé « nombre de permanents par province », conformément à l'article 18 de ce décret, est appliquée ([27,7%-72,3%](#)). Concernant la subvention à la bibliothèque Espace 27 septembre, nous répartissons la subvention avec la clé population, estimant que chaque personne a le droit d'y avoir accès.

## 11. DO 25 Audiovisuel et multimédia

Au sein de la DO 25, quatre grands groupes de dépenses sont identifiées : les dépenses pour le cinéma, les dotations à la RTBF, les subventions aux télévisions et radios locales et les dépenses pour la presse écrite.

Les dépenses de cinéma sont entièrement adressées au Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel (CCA). Celui-ci est un organe qui encourage et soutient la création, la diffusion et la promotion audiovisuelle en Fédération Wallonie Bruxelles (FWB). Son siège est situé à Bruxelles. En supposant que cet organisme soit conservé à la suite de la réforme, chaque région devrait contribuer à son financement, indépendamment de sa localisation actuelle. L'estimation de la contribution de chaque région est basée sur les derniers chiffres de fréquentation des cinémas par province fournis par le Centre d'information sur les médias (CIM), à partir d'une enquête réalisée entre 2019 et 2020. En effet, les cinémas sont les premiers concernés par les missions du CCA. La clé (fixe) obtenue est de [29,2%-70,8%](#).

La RTBF assure le service public télévisuel et radiophonique francophone en Belgique. Elle dispose d'un site principal à Bruxelles et de plusieurs antennes en Wallonie (Liège, Charleroi, Namur, Mons, Rhisnes, Verviers, Arlon). Il est difficile d'imaginer une scission entre une filiale bruxelloise et une filiale wallonne, car cela aurait peu de sens d'un point de vue économique. L'option la plus crédible serait de partager le financement de l'organisme entre les deux Régions. Pour cela, le financement est réparti à partir des derniers chiffres régionaux disponibles d'audimat des trois chaînes de la RTBF (La Une, Tipik et La Trois)<sup>171</sup>. La clé (fixe) obtenue est de [20,7%-79,3%](#).

Pour le programme 33 (soutien aux télévisions locales), une première subvention de 9.188 milliers EUR est prévue par l'Arrêté du 15 septembre 2006 du Gouvernement de la Communauté française (CF). Une partie du calcul de distribution aux 12 télévisions locales est basée sur la production (80%) et le nombre d'employés (20%). Ces statistiques sont utilisées pour calculer la clé de répartition régionale. En l'absence de la donnée sur le nombre d'employés, cette statistique est remplacée par le chiffre d'affaires.

---

<sup>171</sup> Il s'agit des chiffres d'audience des 12 ans et plus sur la période du 1<sup>er</sup> septembre 2020 au 28 février 2021 (CIM).

**Tableau 1 : Clés « production » et clé « chiffres d'affaires »**

	TOTAL	RBC	RW
Production (min)	5.244	673	4.571
Clé « production »	100,00%	12,8%	87,2%
Chiffres d'affaires	10.880.113€	1.674.864€	9.205.249€
Clé « chiffres d'affaires »	100,00%	15,4%	84,6%

Sources : CSA et calculs propres.

En pondérant respectivement à 80% et 20% ces deux clés, on obtient finalement la clé (fixe) suivante : [13,4%-86,6%](#). Notons que 11 des 12 télévisions locales sont situées en Wallonie. Le reste des crédits du programme 33 (1.232 milliers EUR) sont supposés répartis de la même manière. Sans données précises, les radios locales, concernées par les programmes 34 et 35, sont réparties régionalement selon les mêmes clés.

Le programme 4 (12.623 milliers EUR) est destiné au soutien de la presse écrite. Le nombre de lecteurs de chaque quotidien par province est connu grâce aux chiffres du CIM. L'enveloppe relative à l'ensemble du programme est donc répartie régionalement selon la clé (fixe) obtenue via ces données ([24,9%-75,1%](#)).

Outre ces quatre grandes catégories, des dépenses diverses sont présentes aux programmes 0 et 1. Parmi celles-ci, des dépenses de biens et services, le fonds budgétaire pour la transition numérique, la dotation au Conseil supérieur de l'Audiovisuel (CSA) et des subventions pour des organismes d'audiovisuel. Étant donné le caractère général de ces dépenses, une clé proportionnelle à l'ensemble des autres dépenses de la division organique est appliquée ([21,1%-78,9%](#)).

A noter qu'un article budgétaire intitulé « politiques nouvelles » concerne des crédits qui devraient disparaître à partir de 2023. Les liquidations restantes sont destinées à BX1. S'agissant d'une télévision locale bruxelloise, cette dépense est attribuée à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC).

## 12. DO 26 Sport

La mission de cette division est surtout orientée sur la promotion du sport et le soutien aux clubs, centres et ASBL sportifs. La clé « population » ([21,4%-78,6%](#)) variable dans le temps est retenue. Il est donc supposé que le sport s'adresse à l'ensemble de la population, avec un montant identique attribué à chaque francophone dans chacune des deux régions.

## 13. DO 40 Services communs, affaires générales, recherche en éducation, pilotage de l'enseignement (inter réseaux) et orientation – relations internationales

- Subsistance

Pour les dépenses de fonctionnement, une clé globale, calculée sur l'ensemble des dépenses déjà réparties, est appliquée ([24,5-75,5%](#)).

- Personnel de l'enseignement



Pour ce programme, diverses clés de répartition régionale sont utilisées afin de coller au plus proche de la réalité : la clé « population scolaire », la clé « établissements » ou encore la clé « ETP enseignants ». Par exemple, pour les dépenses de formation initiale des directeurs d'établissements scolaires (concernant les maternelles et les primaires), les crédits sont répartis selon le nombre d'établissements de maternelles et primaires.

- Initiatives diverses dans le domaine de l'enseignement supérieur

Pour ces initiatives diverses dans l'enseignement supérieur, une clé « population étudiante des universités, hautes écoles et écoles supérieures des arts » ou une clé « population étudiante des universités » est appliquée, à l'exception des recherches et enquêtes en matière d'éducation menées sous l'égide de l'OCDE qui sont réparties selon une clé « population ».

- AEQUES, dépenses diverses de l'enseignement supérieur et frais de fonctionnement

La subvention pour l'Agence d'évaluation de la qualité dans l'enseignement supérieur est répartie régionalement selon la clé « population étudiante des universités, hautes écoles et écoles supérieures des arts » (29,2%-70,8%). La même hypothèse est faite lorsqu'il s'agit de répartir les dépenses diverses de l'enseignement supérieur ou encore les frais de fonctionnement de l'ARES. Les frais de fonctionnement des pôles académiques sont quant à eux répartis selon le nombre de pôles académiques (20%-80%)<sup>172</sup>.

- Actions du Fonds Social Européen (FSE)

Pour les dépenses d'actions en matière de formation et de réinsertion professionnelles, une clé « décrochage scolaire », calculée à partir des données de l'IBSA pour l'année 2019<sup>173</sup> et de la base de données Population du CERPE, est appliquée (22,7%-77,3%). Pour les rémunérations liées au programme de transition professionnelle, la clé « population » est appliquée, supposant que chaque personne devrait avoir les mêmes opportunités de réinsertion professionnelle, peu importe sa région de résidence.

## 14. DO 41 : Service général de l'inspection

Le Service général de l'inspection s'applique à l'enseignement fondamental (maternel et primaire), secondaire, de promotion sociale, artistique et à distance, aux centres psycho-médicosociaux, organisés et subventionnés par la Communauté française (CF)<sup>174</sup>. Ces dépenses sont réparties régionalement selon la population scolaire de l'enseignement fondamental et secondaire, ordinaire et spécialisé (au lieu de l'établissement des élèves inscrits) (23,1%-76,9%)<sup>175</sup>. Il est donc considéré que les dépenses d'inspection, par élève, sont identiques sur le territoire ; il n'y a pas de différenciation géographique.

---

<sup>172</sup> Chaque pôle reçoit une allocation annuelle de 250.000€ (Art. 56, « Décret paysage »).

<sup>173</sup> Cet indicateur correspond à la part de la population des 18-24 ans sans diplôme du secondaire et qui ne suit plus aucune forme d'enseignement ou de formation (IBSA).

<sup>174</sup> Décret relatif au service général de l'inspection (M.B. 26/02/2019).

<sup>175</sup> Sources : ETNIC et calculs propres, année scolaire 2019-2020.

## 15. DO 42 Dotation à Wallonie-Bruxelles Enseignement

La division 42 concerne uniquement une dotation d'environ 32 millions EUR à destination de Wallonie-Bruxelles Enseignement (WBE), un organisme créé par le décret spécial du 7 février 2019. Le WBE est chargé de la fonction de Pouvoir Organisateur de l'enseignement organisé par la Communauté française (CF)<sup>176</sup>. En supposant que l'organisme soit conservé et financé après réforme par les deux entités régionales, le financement est réparti selon la population scolaire totale du réseau officiel organisé par la FWB. La clé (fixe) obtenue à partir des données de l'année 2019-2020<sup>177</sup> est la suivante : [17,2%-82,8%](#).

## 16. DO 44 Bâtiments scolaires

Les crédits liés aux bâtiments scolaires servent, pour l'essentiel, au programme prioritaire de travaux (55%), au fonds des bâtiments scolaires de la Communauté française (CF) (15%) et de l'enseignement officiel subventionné (OS) (9%), aux subventions des loyers (9%), et au fonds de création de places pour les bâtiments de l'enseignement obligatoire (8%).

- Programme prioritaire des travaux

Concernant le programme prioritaire des travaux, l'article 7 §2 du décret 2007<sup>178</sup> associé précise que les crédits sont répartis entre les écoles au prorata des populations scolaires inscrites au 15 janvier de l'année en cours dans les établissements scolaires de l'enseignement fondamental (maternel et primaire) et secondaire, ordinaire et spécialisé, tous réseaux confondus ([23,1%-76,9%](#))<sup>179</sup>.

- Fonds des bâtiments scolaires

Le fonds des bâtiments scolaires, de la Communauté française (CF) et de l'enseignement OS, intervient pour les investissements immobiliers des établissements scolaires non universitaires, les internats et les centres psycho-médicosociaux<sup>180</sup>. Ces deux fonds sont partagés entre les établissements organisés ou subventionnés qui ont introduit une demande, et qui répondent à certains critères. La répartition territoriale de ces fonds est donc variable d'une année à l'autre en fonction des besoins et demandes introduites. Ces fonds sont répartis régionalement selon la population scolaire, respectivement de l'enseignement officiel organisé par la Communauté française (CF) ([17,2%-82,8%](#)) et de l'enseignement OS ([25,6%-74,4%](#)).

- Fonds de création de places pour les bâtiments de l'enseignement obligatoire

Le fonds de création de places pour les bâtiments de l'enseignement obligatoire est destiné aux établissements de l'enseignement fondamental et secondaire, ordinaire et spécialisé, organisés ou subventionnés de la Communauté française (CF), qui se trouvent dans des zones ou parties de zone en tension démographique<sup>181</sup> (excepté pour le spécialisé). Ces deux fonds sont partagés entre les

---

<sup>176</sup> Cela n'intègre donc pas les réseaux libres, communal et provincial.

<sup>177</sup> Sources : ETNIC et calculs propres, année scolaire 2019-2020.

<sup>178</sup> Décret relatif au programme prioritaire de travaux en faveur des bâtiments scolaires [...] (M.B. 24/01/2008).

<sup>179</sup> Sources : ETNIC et calculs propres, année scolaire 2019-2020.

<sup>180</sup> Pour plus de détail concernant les conditions d'octroi, cf. le décret relatif aux bâtiments scolaires de l'enseignement non universitaire organisé ou subventionné par la Communauté française » (M.B. 28/02/1990).

<sup>181</sup> La liste des zones ou parties de zone en tension démographique est établie chaque année dans la circulaire associée.

établissements organisés ou subventionnés qui ont introduit une demande, et qui répondent à certains critères. La répartition territoriale de ces fonds est variable d'une année à l'autre en fonction des besoins et demandes introduites. Ces fonds sont répartis régionalement selon la population scolaire de tous les réseaux confondus ([23,1%-76,9%](#)). Il est donc considéré un même subside en infrastructure scolaire par élève.

- Subventions des loyers SPABS

Les subventions des loyers concernent les loyers versés aux Sociétés Publiques d'Administration des Bâtiments Scolaires (SPABS). Elles sont réparties régionalement selon la répartition des loyers versés aux SPABS pour l'année budgétaire 2018<sup>182</sup> ([22,3%-77,7%](#)). Le résidu des dépenses est ventilé selon une clé « population scolaire » spécifique ou selon la clé « population scolaire » tous réseaux confondus. La clé globale de la DO 44 est la suivante : [22,2%-77,8%](#).

## 17. DO 45 Recherche scientifique

Cette division organique couvre majoritairement des subventions pour les fonds de recherche fondamentale du FRS-FNRS ainsi que des subventions diverses pour un budget total de 192.411 milliers EUR. A l'image de l'enseignement universitaire, le modèle prévoit une gestion conjointe de la recherche scientifique. En l'absence d'information supplémentaire de l'ARES et du FRS-FNRS, les fonds sont répartis selon la clé des dépenses de l'enseignement universitaire ([22,4%-77,6%](#)). Les autres dépenses que celles des fonds FRS-FNRS sont traitées de la manière suivante :

- Subsistance administration

Pour les dépenses de fonctionnement, une clé globale, calculée sur l'ensemble des dépenses déjà réparties, est appliquée ([22,5%-77,5%](#)).

- Associations scientifiques et universitaires

Pour la subvention au Centre de Recherche sur l'Enseignement des Mathématiques (CREM) ainsi que les subventions pour des actions de sensibilisation aux STEM, une clé « 0-18 ans » est appliquée puisque le CREM et le STEM font des actions orientées prioritairement vers les jeunes<sup>183</sup>.

Les dépenses de toute nature relatives à l'organisation du Printemps des Sciences sont fixées dans le décret programme du 3 mai 2019<sup>184</sup> et impliquent les cinq universités (UCLouvain, ULB, ULiège, UMONS et UNamur). L'université organisatrice reçoit 85.000€ et le solde est réparti équitablement entre les quatre autres universités impliquées. Puisque selon la localisation de l'université organisatrice la clé de répartition serait différente (20,9% pour la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et 79,1% pour la Région wallonne (RW) si c'est une université wallonne et 36,6% pour la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et 63,4% pour la Région wallonne (RW) si l'ULB), la clé « enseignement universitaire » ([22,4%-77,6%](#)) est appliquée et le décret est annuellement appliqué sur la base de cette enveloppe commune. Pour la

---

<sup>182</sup> Information du cabinet budget de la Région wallonne (RW).

<sup>183</sup> Pour le CREM, leurs travaux ont pour but d'améliorer la formation de la prime enfance à l'âge adulte (cf. <https://www.crem.be>). Pour le STEM, il s'agit de donner envie aux futurs travailleurs de se diriger vers les domaines dit STEM : science, technologie, ingénierie et mathématiques (cf. <https://emploi.wallonie.be>).

<sup>184</sup> Décret du 3 mai 2019 portant diverses mesures relatives à l'Enseignement supérieur et à la Recherche (M.B. 02/08/2019).

subvention aux Instituts internationaux de Physique et de Chimie fondés par Ernest Solvay, les instituts sont implantés en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et relèvent de la responsabilité de cette Région. Le même raisonnement est tenu pour le PASS situé en Région wallonne (RW).

- Recherche en Hautes Ecoles et en Art

Pour le soutien à la recherche en Hautes Ecoles, à défaut d'autres informations ou statistiques sur la recherche menée par les hautes écoles, la clé « population étudiante en Hautes Ecoles » est appliquée ([32,9%-67,1%](#)). Pour les mêmes raisons, pour la recherche en Art, la clé « population étudiante en Ecoles supérieures des arts » est appliquée ([46,3%-53,7%](#)).

- Prix, bourses de voyage et voyages d'étudiants en groupe

Pour cet article budgétaire, en l'absence d'information supplémentaire sur les bénéficiaires, la clé « population étudiante des universités, Hautes Ecoles et Ecoles supérieures des arts » est appliquée.

- Revalorisation des bourses de recherche

Pour cet article budgétaire, en l'absence d'information supplémentaire sur les bénéficiaires des bourses revalorisées, la clé globale du Programme 3 contenant les subventions pour la recherche fondamentale, et donc les bourses attribuées, est appliquée ([22,4%-77,6%](#))

## 18. DO 46 Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique

L'Académie a spécialement pour mission de promouvoir les travaux de recherche et d'encourager les entreprises scientifiques et artistiques qui réclament son concours matériel ou moral. Elle est un centre de coopération entre les savants et artistes belges, de même qu'entre ceux-ci et les savants et artistes d'autres pays. Elle publie les travaux de ses membres et ceux des chercheurs, auxquels elle peut attribuer des prix et des subventions. La Communauté française (CF) intervient pour les frais de fonctionnement, les dépenses de personnel, la gestion du patrimoine ainsi que pour le financement des prix décernés et autres activités de l'Académie. Notons que les participations aux concours, prix et demandes de subventions sont aléatoires d'une année à l'autre, et bénéficient tout aussi bien à des candidats étrangers. La clé de répartition basée sur la population est appliquée ([21,4%-78,6%](#)). Il est donc considéré que chaque personne, de chaque région, peut bénéficier équitablement des services de l'Académie.

## 19. DO 47 Allocations et prêts d'étude

- Subsistance (P0)

Il s'agit essentiellement de frais de fonctionnement divers (fonctionnement, énergie, matériel, etc.). Pour ces dépenses, une clé « pondérée » des autres postes de la division organique est appliquée.

- Allocations et prêts (P1)

La Direction des Allocations d'Études permet aux élèves/étudiants de condition peu aisée, de bénéficier d'une aide financière (allocation) dans le cadre de leurs études. Il existe des statistiques sur le nombre de demandes d'allocations d'études introduites dans chacun des bureaux régionaux. En supposant que la répartition des demandes introduites est similaire à la répartition des allocations accordées, ces

statistiques sont utilisées et permet d'estimer une clé « demandes »<sup>185</sup> (37,1%-62,9%). Il est important de noter qu'un biais peut exister car les étudiants de condition peu aisée ne sont pas répartis de manière homogène sur le territoire. Il est donc considéré, d'une part, que les dépenses liées aux allocations et prêts sont équivalentes d'un prêt et d'une allocation à l'autre, et d'autre part, que la répartition des demandes introduites est similaire à la répartition des allocations et des prêts reçus.

## 20. DO 48 : Centres psycho-médicosociaux (CPMS)

Les Centres psycho-médicosociaux sont organisés par la Communauté française (CF) ou subventionnés par celle-ci. On en dénombre 187 dont 41 en province de Bruxelles-Capitale. Ils couvrent les établissements scolaires maternels, primaires et secondaires ordinaires et spécialisés. Les dépenses totales des CPMS sont réparties régionalement selon la population scolaire de l'enseignement fondamental (maternel et primaire) et secondaire, ordinaire et spécialisé. Les dépenses sont traitées par article budgétaire de sorte que lorsque le réseau d'enseignement est précisé, la population scolaire du réseau correspondant est utilisée. Dans le cas contraire, la clé globale de tous les réseaux confondus est utilisée (22,3%-77,7%). Il est donc considéré que la masse salariale des CPMS, par élève, est identique sur le territoire ; il n'y a pas de différenciation géographique.

## 21. DO 50 Affaires pédagogiques et pilotage de l'enseignement de la Communauté française

- Subsistance administration – personnel de l'enseignement (P1)

Il semble raisonnable de penser que le personnel de l'enseignement est proportionnel au nombre d'élèves. Pour ce programme, la clé « élève/étudiant » est appliquée (21,7%-78,3%). Il est donc considéré que chaque élève et chaque étudiant a droit aux mêmes dépenses en termes de personnel.

- Centres techniques de formation des personnels de la Communauté française (CF) Auxiliaires de l'enseignement et activités parascolaires Établissements de la Communauté française (CF) (P3 et P4)

Étant donné qu'il s'agit de former le personnel lié à l'enseignement, la clé « élève/étudiant » est appliquée (21,7%-78,3%). Il est donc considéré que chaque élève et chaque étudiant a droit aux mêmes dépenses en termes de personnel.

- Centres de dépaysement et de plein air de la Communauté française (CF) (P5 et P6)

L'ensemble des centres de dépaysement et de plein air de la Communauté française (CF) se trouvent sur le territoire wallon, mais les élèves bruxellois en profitent également. En partant du principe que seuls les élèves de l'enseignement obligatoire profitent des centres de dépaysement et de plein air, la clé « enseignement obligatoire »<sup>186</sup> est appliquée (23,1%-76,9%). Il est donc considéré que chaque élève a droit aux mêmes dépenses en matière de centres de dépaysement et de plein air.

- Centre des technologies agronomiques de Strée (P7)

---

<sup>185</sup> Cf. Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB) : <https://allocations-etudes.cfwb.be>.

<sup>186</sup> Cf. Institut Bruxellois de Statistique et d'Analyse (IBSA) : <https://ibsa.brussels>.

L'exploitation agricole est dédiée à l'enseignement pour les étudiants de l'Institut Supérieur Industriel agricole de Huy (actuellement Haute Ecole Charlemagne) et l'école secondaire « Agri » de Huy (actuellement Athenée Royal Agri Saint-Georges). Le CTA bénéficie du statut de Centre Technique de Fédération Wallonie Bruxelles. Il peut accueillir des étudiants et des professeurs de tout établissement de la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB) intéressés par les thématiques de l'Agriculture et de l'Environnement. Que ce soit au niveau des intérêts du centre ou des partenaires, il y a très peu/pas de lien avec Bruxelles. L'ensemble de ces dépenses sont donc transférée à la Région wallonne (RW).

- Centres techniques agricoles et horticoles Personnel administratif et ouvrier (P8)

Il s'agit de frais de fonctionnement pour les centres agricoles et horticoles de la Communauté française (CF). Le site de la Communauté française (CF)<sup>187</sup> fourni le nombre d'établissements agricoles et horticoles. Ces chiffres permettent d'estimer une clé « établissements » (11,5%-88,5%). Il est donc considéré que les dépenses liées aux centres techniques agricoles et horticoles sont équivalentes d'un établissement à l'autre.

## 22. Enseignement (hors supérieur) : DO 51, DO 52, DO 53, DO 56, DO 57 et DO 58

### 22.1. Hypothèses générales

Les divisions organiques ci-dessous reprennent globalement les mêmes types de dépenses, à savoir : des dépenses de fonctionnement, des dépenses de personnel ainsi que des dépenses ordinaires que nous qualifierons d'autres dépenses.

- DO 51 : Enseignement fondamental
- DO 52 : Enseignement secondaire
- DO 53 : Enseignement spécialisé
- DO 56 : Enseignement de promotion sociale
- DO 57 : Enseignement artistique
- DO 58 : Enseignement à distance

Sauf contre-indication, les dépenses de fonctionnement<sup>188</sup> sont réparties en vertu des dispositions du décret du 12 juillet 2001 visant à améliorer les conditions matérielles des établissements de l'enseignement fondamental et secondaire dit « décret de la Saint-Boniface ». (Cf. ci-dessous pour davantage de détails s'agissant des calculs).

En ce qui concerne les dépenses de personnel, ces dernières sont réparties sur base des effectifs du personnel d'enseignement en équivalent temps-plein<sup>189</sup>. Ainsi, nous distinguons :

- Les dépenses relatives au personnel enseignant ;
- Les dépenses du personnel de direction ;
- Les dépenses du personnel administratif ;

---

<sup>187</sup> Cf. Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB) : <http://www.enseignement.be>.

<sup>188</sup> Il est à souligner que le programme 3 « Fonctionnement des écoles de l'enseignement fondamental » comprend des dépenses relatives aux surveillances sur l'heure de midi. Par conséquent, il s'agit bien de dépenses de personnel malgré l'intitulé du programme.

<sup>189</sup> Sans prise en compte du personnel mis en disponibilité.

- Les dépenses du personnel auxiliaire d'éducation ;
- Les dépenses du personnel paramédical, social et psychologique ;
- Et les dépenses du personnel ouvrier.

Il est à noter que les données considérées datent de l'année scolaire 2019-2020. Il s'agit des dernières données dont dispose l'ETNIC et que nous considérons pour l'ensemble de nos calculs.

Dans la mesure du possible, nous appliquons des clés de répartition appropriées aux autres dépenses. Toutefois, et en l'absence de données pertinentes, nous les supposons proportionnelles à la population scolaire.

Pour les perspectives budgétaires, ces clés évoluent dans le temps selon les perspectives démographiques de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et de la Région wallonne (RW).

## 23. DO 51 : enseignement préscolaire et enseignement primaire

Cette division organique vise à couvrir l'enseignement maternel et primaire ordinaire qui marque l'entrée des élèves dans le système de scolarité obligatoire. Ci-dessous, le récapitulatif des programmes de cette DO ainsi que les montants afférents au budget 2021 initial (\*en liquidation).

	Dépenses inscrites au budget 2021 initial (en milliers EUR)
Programme 6 - Dépenses de personnel des écoles primaires	1.332.116
Programme 4 - Dépenses de personnel des écoles maternelles	636.300
Programme 7 - Fonctionnement des écoles fondamentales	268.953
Programme 2 - Dépenses de personnel de l'enseignement fondamental	56.278
Programme 9 - Discriminations positives et promotion d'une école de la réussite	11.665
Programme 3 - Fonctionnement des écoles de l'enseignement fondamental	7.277
Programme 8 - Lutte contre l'échec scolaire - subventions diverses	253
Programme 0 - Subsistance administration - enseignement et recherche	78
<b>TOTAL de la division organique</b>	<b>2.312.920</b>

### 23.1.1. P6 : Les dépenses de personnel des écoles primaires

Ce programme a pour objectif d'assurer la rémunération des membres du personnel enseignant des écoles primaires de l'enseignement de la Communauté française (CF), du personnel administratif et ouvrier de ces mêmes écoles, des membres du personnel enseignant des écoles primaires de l'enseignement officiel et libre subventionnés.

Les dépenses relatives à ce programme s'élèvent à 1.332.116 milliers EUR au budget 2021 initial. Il s'agit des dépenses du personnel statutaire du primaire tous réseaux confondus. Ci-dessous les hypothèses considérées pour répartir les dépenses de ce programme.

Personnel statutaire du primaire : 117.224 milliers EUR ; clé de répartition : nous supposons que la part de cette dépense qui revient à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) correspond à la part du personnel statutaire dans l'enseignement primaire ordinaire, hormis le personnel administratif et ouvrier, qui relève du réseau de la Communauté française (CF). ([23,01%](#))

Personnel statutaire du primaire : 8.273 milliers EUR ; clé de répartition : cette dépense correspond aux traitements des membres du personnel administratif et ouvrier organisé par la Communauté française

(CF). Nous supposons que la part qui revient à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) est proportionnelle au pourcentage du personnel administratif et ouvrier dans le primaire ordinaire dépendant du réseau FWB et localisés en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([21,38%](#)).

Subventions-traitements dans le primaire : 671.106 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel statutaire dans le primaire ordinaire organisé par le réseau officiel située en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). (Toutes fonctions confondues). ([21,93%](#))

Subventions traitements dans le primaire : 535.513 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel statutaire, réseau libre, niveau primaire ordinaire, située en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([24,96%](#))

### *23.1.2. P4 : Les dépenses de personnel des écoles maternelles*

L'objectif de ce programme est d'assurer la rémunération des membres du personnel enseignant des écoles maternelles de l'enseignement de la Communauté française (CF), de l'enseignement officiel et libre subventionnés.

Personnel statutaire du maternel : correspond aux traitements des membres du personnel de l'enseignement maternel ordinaire organisé par la Communauté française (CF). 45.238 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel statutaire dans l'enseignement maternel ordinaire organisé par la Communauté française (CF) et situé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([21,98%](#))

Subventions-traitements dans le maternel : 343.779 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel statutaire dans l'enseignement maternel ordinaire organisé par le réseau officiel subventionné et situé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([21,89%](#))

Subventions-traitements dans le maternel : 247.283 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel statutaire dans l'enseignement maternel ordinaire organisé par le réseau libre subventionné et situé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([25,04%](#))

### *23.1.3. P7 : Fonctionnement des écoles fondamentales*

Ce programme couvre les frais de fonctionnement des écoles et des internats du primaire organisés et subventionnés par la Communauté française (CF) et les activités connexes.

Dotation globale pour le fondamental : 23.749 milliers EUR. Il s'agit des dotations de fonctionnement des écoles fondamentales ordinaires de la Communauté française (CF) ; clé de répartition : application des dispositions de la Saint-Boniface<sup>190</sup>. ([20,19%](#))

Subventions forfaitaires dans le fondamental : 134.925 milliers EUR. Il s'agit des subventions de fonctionnement des écoles fondamentales ordinaires du réseau officiel subventionné. Clé de répartition : application des dispositions du décret de la Saint-Boniface. ([25,03%](#))

---

<sup>190</sup> Sans prise en compte des moyens dévolus aux conseillers en prévention, des moyens relatifs aux accords sectoriels ou des moyens structurels débloqués pour le remboursement des frais de transport des personnels enseignants. De la même manière, le mécanisme de différenciation n'est pas pris en compte dans ce calcul.



Subventions forfaitaires dans le fondamental : 109.361 milliers EUR. Il s'agit des subventions de fonctionnement des écoles fondamentales ordinaires du réseau libre subventionné. Clé de répartition : application des dispositions du décret de la Saint-Boniface. [\(23,25%\)](#)

Pour les dépenses listées ci-dessous, la clé de répartition considérée correspond à la part des subventions de fonctionnement de l'enseignement fondamental ordinaire qui revient à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) en vertu des dispositions de la Saint-Boniface (tous réseaux confondus). [\(23,75%\)](#)

- Subvention à des organismes ayant pour but l'enseignement en langue française : 715 milliers EUR ;
- Subventions de fonctionnement aux internats du primaire : 185 milliers EUR ;
- Subventions de fonctionnement aux internats du primaire : 12 milliers EUR ;
- Internats du primaire - Intervention de la Communauté : 6 milliers EUR.

#### *23.1.4. P2 : Les dépenses de personnel de l'enseignement fondamental*

Ce programme vise à assurer la rémunération des membres du personnel ACS/APE de l'enseignement fondamental.

Rémunérations des agents contractuels subventionnés de l'enseignement fondamental : 56.278 milliers EUR. Hypothèse : on suppose que la part des contractuels dans l'enseignement fondamental située en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) est égale à celle des statutaires ; clé de répartition : on suppose que la part des contractuels dans l'enseignement fondamental située en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) est égale à celle des statutaires [\(22,85%\)](#).

#### *23.1.5. P9 : Discriminations positives et promotion d'une école de la réussite*

Ce programme a pour objectif de favoriser la lutte contre l'échec scolaire. Aussi, il assure les dépenses de formation et de recyclage des enseignants dans l'enseignement fondamental ordinaire.

Dépenses relatives aux moyens complémentaires alloués aux projets des écoles et implantations bénéficiant de l'encadrement différencié : 9.046 milliers EUR ; clé de répartition : nous supposons que la part des dépenses à assurer par la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) correspond à la part des écoles et implantations de l'enseignement fondamental bénéficiant de l'encadrement située en Région de Bruxelles-Capitale (RBC)<sup>191</sup>. [\(17,41%\)](#)

Reste des dépenses : toutes les dépenses restantes relèvent de la formation en cours de carrière du personnel de l'enseignement fondamental ordinaire. Ce montant s'élève à 2.619 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel de l'enseignement fondamental ordinaire situé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) [\(23,03%\)](#).

---

<sup>191</sup> Selon le décret en date du 30 avril 2009 organisant un encadrement différencié au sein des établissements scolaires de la Communauté française, les établissements à encadrement différencié sont ceux classés de 1 à 5 à minima 3 fois sur les 6 dernières années. Dans cette note, nous avons pris en compte uniquement le classement établi par le gouvernement au titre de l'année 2019-2020.

### 23.1.6. P3. Fonctionnement des écoles de l'enseignement fondamental

Ce programme intervient, sous forme de dotation ou subvention aux écoles, dans le paiement des prestations liées aux surveillances sur l'heure de midi.

Dotation pour le paiement des prestations de surveillance de midi dans les établissements d'enseignement fondamental Communauté française (CF) : 536 milliers EUR ; clé de répartition : nous supposons qu'elle est égale à celle appliquée aux dépenses de fonctionnement pour le réseau de la Communauté française (CF). ([20,19%](#)).

Subventions pour les surveillances de midi dans les établissements d'enseignement fondamental de l'EOS : 3.732 milliers EUR ; clé de répartition : nous supposons qu'elle est égale à celle appliquée aux dépenses de fonctionnement pour le réseau officiel subventionné. ([23,25%](#)).

Subventions pour les surveillances de midi dans les établissements fondamental de l'ELS : 3.009 milliers EUR ; clé de répartition : nous supposons qu'elle est égale à celle appliquée aux dépenses de fonctionnement pour le réseau libre subventionné. ([25,03 %](#)).

### 23.1.7. P8. Lutte contre l'échec scolaire – subventions diverses

Ce programme met en œuvre le Décret du 5 juin 2008 portant création du Conseil supérieur de l'Education aux Médias et assurant le développement d'initiatives et de moyens particuliers en la matière en Communauté française (CF).

Dépenses de toute nature : 253 milliers EUR ; Clé de répartition : part d'élèves de l'enseignement fondamental située en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (tous réseaux confondus). ([22,19%](#)).

### 23.1.8. P0. Subsistance administration – enseignement et recherche

Ce programme couvre les frais de fonctionnement de la Direction de l'organisation de l'enseignement fondamental ordinaire

Dépenses permanentes pour achats de biens non durables et de services : 78 milliers EUR ; clé de répartition : Clé moyenne relative aux dépenses totales de fonctionnement dans l'enseignement fondamental ordinaire tous réseaux confondus ([23,75%](#))

## 23.2. DO 52 : Enseignement secondaire

Cette division organique couvre l'enseignement secondaire ordinaire.

	Dépenses inscrites au budget 2021 initial (en milliers EUR)
Programme 4 - Dépenses de personnel des écoles de l'enseignement de plein exercice	2.443.532
Programme 5 - Fonctionnement des écoles de l'enseignement de plein exercice	376.139
Programme 6 - Dépenses de personnel des écoles de l'enseignement secondaire en alternance	63.255
Programme 9 - Discriminations positives - divers	25.617
Programme 8 - Initiatives diverses de la RW et de la RBC en matière d'emploi	20.022
Programme 7 - Fonctionnement des écoles de l'enseignement secondaire en alternance	2.329
Programme 0 - Subsistance administration - enseignement et recherche	653
<b>TOTAL de la division organique</b>	<b>2.928.752</b>

### 23.2.1. P4. Dépenses de personnel des écoles de l'enseignement de plein exercice

Ce programme a pour objectif d'assurer la rémunération des membres du personnel enseignant des écoles de l'enseignement de la Communauté française (CF), des médiateurs et du personnel administratif et ouvrier de ces mêmes écoles, des membres du personnel enseignant des écoles de l'enseignement officiel et libre subventionnés de plein exercice.

Personnel statutaire - Enseignement de plein exercice : 570.570 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel d'enseignement (sauf personnel administratif et ouvrier) dans l'enseignement secondaire ordinaire organisé par la Communauté française (CF) et situé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([21,97%](#))<sup>192</sup>

Personnel statutaire - Enseignement de plein exercice : 69.807 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel administratif et ouvrier dans l'enseignement secondaire ordinaire organisé par la Communauté française (CF) et situé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([16,61%](#))

Subventions-traitements - Enseignement de plein exercice : 402.864 milliers EUR ; clé de répartition : le personnel enseignant du secondaire ordinaire du réseau officiel (PE et ALT) localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([29,57%](#))

Subventions-traitements - Enseignement de plein exercice : 1.395.532 milliers EUR ; clé de répartition : le personnel enseignant du secondaire ordinaire du réseau libre (PE et ALT) localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([20,92%](#))

Rémunérations du personnel du Service de médiation : 4.759 milliers EUR ; clé de répartition : on suppose que le nombre de médiateurs est proportionnel au nombre d'établissements d'enseignement secondaire ordinaire. ([22,89%](#))

### 23.2.2. P5. Fonctionnement des écoles de l'enseignement de plein exercice

Ce programme comporte les frais de fonctionnement des écoles et des internats organisés et subventionnés par la Communauté française (CF), enseignement secondaire de plein exercice. Aussi, il couvre les dépenses de formation et de recyclage des enseignants dans l'enseignement secondaire de plein exercice (tous réseaux – formations niveau réseau et niveau PO/établissements).

Subventions forfaitaires - Enseignement de plein exercice : 207.597 milliers EUR ; clé de répartition : Application des disposition du décret de la Saint-Boniface (Réseau Communauté française (CF)) ([16,98%](#)).

Dotation globale - Enseignement de plein exercice : 106.271 milliers EUR ; clé de répartition : Application des disposition du décret de la Saint-Boniface (Réseau officiel subventionné) ([34,47%](#)).

Subventions forfaitaires - Enseignement de plein exercice : 56.119 milliers EUR ; clé de répartition : Application des disposition du décret de la Saint-Boniface (Réseau libre subventionné) ([21,31%](#)).

---

<sup>192</sup> Nous considérons la totalité des effectifs du personnel enseignant du secondaire (plein exercice et alternance)

Reste des dépenses : 6.152 milliers EUR ; clé de répartition : nous répartirons le reste des dépenses qui reviennent à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) selon la clé élèves en secondaire ordinaire plein exercice en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([22,50%](#))

### *23.2.3. P6. Dépenses de personnel des écoles de l'enseignement secondaire en alternance*

Ce programme assure la rémunération des membres du personnel enseignant des écoles de l'enseignement de la Communauté française (CF) en alternance, des écoles de l'enseignement officiel et libre subventionnés en alternance.

Personnel statutaire - Enseignement secondaire en alternance : 10.809 milliers EUR ; clé de répartition : part d'élèves en secondaire ordinaire - Alternance (Réseau Communauté française (CF)) localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([11,32%](#))

Subventions-traitements - Enseignement secondaire en alternance : 18.024 milliers EUR ; clé de répartition : part d'élèves en secondaire ordinaire - Alternance (Réseau officiel subventionné) localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([16,77%](#))

Subventions-traitements - Enseignement secondaire en alternance : 34.422 milliers EUR ; clé de répartition : part d'élèves en secondaire ordinaire - Alternance (Réseau libre subventionné) localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([14,54%](#))

### *23.2.4. P9. Discriminations positives – divers*

Ce programme assure :

- Missions et organisation générale des services d'accrochage scolaire.
- Paiement des dépenses relatives aux projets de prévention de la violence, à la médiation.
- Paiement des dépenses relatives aux écoles en encadrement différencié.
- Paiement des dépenses relatives aux activités spécifiques dans le domaine de l'enseignement : relations écoles/médias, immersion linguistique, sensibilisation des élèves aux médias et à la presse.
- Projets d'échanges linguistiques.
- Une partie des frais relatifs aux actions à caractère technologique pour les élèves d'enseignement technique et professionnel.
- Paiement des dépenses relatives aux projets de prévention contre les assuétudes et la violence dans les écoles.
- Actions liées à l'équipement et à la revalorisation de l'enseignement technique et professionnel.

Dépenses relatives aux moyens complémentaires alloués aux projets des écoles et implantations bénéficiant de l'encadrement différencié : 6.525 milliers EUR ; clé de répartition : part d'établissement du secondaire ordinaire bénéficiant d'un encadrement et situé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([26,33%](#))

Autres dépenses : 19.092 milliers EUR ; clé de répartition : clé élèves en secondaire ordinaire situés en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) ([22,03%](#)).

### 23.2.5. P8. Initiatives diverses de la Région Wallonne et de la Région de Bruxelles-Capitale en matière d'emploi

Ce programme vise à assurer la rémunération des membres du personnel ACS/APE de l'enseignement secondaire.

Rémunérations des agents contractuels subventionnés de l'enseignement secondaire : 20.022 milliers EUR ; clé de répartition : on considère que la répartition des contractuels dans le secondaire ordinaire est similaire à celle des statutaires ([21,57%](#))

### 23.2.6. P7. Fonctionnement des écoles de l'enseignement secondaire en alternance

Ce programme couvre les frais de fonctionnement des écoles d'enseignement secondaire en alternance de la Communauté française (CF).

Dotation globale - Enseignement secondaire en alternance : 2.329 milliers EUR ; clé de répartition : part d'élèves en secondaire ordinaire - Alternance localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([14,51%](#))

### 23.2.7. P0. Subsistance administration - enseignement et recherche

Ce programme comprend :

- Les dépenses de toute nature liées au fonctionnement de la Cellule de comptage des élèves,
- Les dépenses pour achats de biens non durables et de services pour l'administration générale de l'enseignement,
- Et les dépenses relatives à l'exercice des missions spécifiques dévolues aux services de vérification, aux équivalences, aux membres du personnel administratif.
- Clé de répartition : on suppose que la clé de répartition de ces dépenses est égale à la clé dépenses de fonctionnement du secondaire. ([22,30%](#))

## 23.3. DO 53 : Enseignement spécialisé

Cette division organique a pour mission d'assurer la gestion et le fonctionnement de tous les établissements d'enseignement spécialisé de la Fédération Wallonie-Bruxelles (tous réseaux confondus).

	Dépenses inscrites au budget 2021 initial (en milliers EUR)
Programme 4 - Dépenses de personnel des écoles de l'enseignement spécialisé	610.639
Programme 5 - Fonctionnement des écoles de l'enseignement spécialisé	60.074
Programme 6 - Initiatives diverses de la RW et de la RBC en matière d'emploi	3.603
Programme 7 - Initiatives en matière d'éducation des élèves à besoins spécifiques	75
Programme 0 - Subsistance administration - enseignement et recherche	49
Programme 8 - Lutte contre l'échec scolaire - subventions diverses	29
<b>TOTAL de la division organique</b>	<b>674.469</b>

### 23.3.1. P4. Dépenses de personnel des écoles de l'enseignement spécialisé

Ce programme assure la rémunération des membres du personnel enseignant, administratif, ouvrier et paramédical des écoles de l'enseignement de la Communauté française (CF) et des membres du personnel enseignant et paramédical des écoles de l'enseignement officiel et libre subventionnés.

Personnel statutaire pédagogique Réseau Communauté française (CF) (personnel directeur, enseignant et auxiliaire éducation) : 139.971 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel Réseau Communauté française (CF) dans l'enseignement spécialisé quel que soit la fonction ([6,16%](#)).

Personnel statutaire Réseau Communauté française (CF) (personnel administratif et ouvrier) : 12.940 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel Réseau Communauté française (CF) dans l'enseignement spécialisé quel que soit la fonction ([6,16%](#)).

Personnel statutaire paramédical Réseau Communauté française (CF) (Personnel paramédical, social et psychologique) : 30.342 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel Réseau Communauté française (CF) dans l'enseignement spécialisé quel que soit la fonction ([6,16%](#)).

Subventions-traitements du personnel pédagogique Réseau OS (Personnel directeur, enseignant, auxiliaire d'éducation et administratif) : 123.301 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel Réseau OS dans l'enseignement spécialisé quel que soit la fonction ([30,40%](#)).

Subventions-traitements du personnel paramédical Réseau OS (Personnel paramédical, social et psychologique) : 20.787 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel Réseau OS dans l'enseignement spécialisé quel que soit la fonction ([30,40%](#)).

Subventions-traitements du personnel pédagogique Réseau libre (Personnel directeur, enseignant, auxiliaire d'éducation et administratif) : 243.776 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel Réseau LS dans l'enseignement spécialisé quel que soit la fonction ([21,83%](#)).

Subventions-traitements du personnel paramédical Réseau libre (Personnel paramédical, social et psychologique) : 39.522 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel Réseau LS dans l'enseignement spécialisé quel que soit la fonction ([21,83%](#)).

### *23.3.2. P5. Fonctionnement des écoles de l'enseignement spécialisé*

Ce programme couvre les frais de fonctionnement des établissements d'enseignement spécialisé – niveau maternel, primaire et secondaire (tous réseaux confondus : Communauté française (CF), Officiel subventionné, libre confessionnel et libre non confessionnel) ainsi que des internats. Il couvre également les dépenses afférentes à la formation en cours de carrière des enseignants (tous réseaux confondus). Enfin, il comprend également les subventions pour les surveillances de midi.

Dotation globale Communauté française (CF) : 21.804 milliers EUR ; clé de répartition : application des dispositions de la Saint-Boniface pour l'enseignement spécialisé du réseau de la Communauté française (CF). ([5,21%](#))

Subventions forfaitaires OS : 12.451 milliers EUR ; clé de répartition : application des dispositions de la Saint-Boniface pour l'enseignement spécialisé du réseau officiel subventionné. ([25,88%](#))

Subventions forfaitaires LS : 25.122 milliers EUR ; clé de répartition : application des dispositions de la Saint-Boniface pour l'enseignement spécialisé du réseau libre subventionné. ([18,69%](#))

Autres dépenses Communauté française (CF) : 161 milliers EUR ; clé de répartition : clé élève inscrits dans l'enseignement spécialisé Réseau Communauté française (CF). ([5,74%](#))

Autres dépenses Officiel subventionné : 199 milliers EUR ; clé de répartition : clé élève inscrits dans l'enseignement spécialisé Réseau OS. ([32,21%](#))

Autres dépenses Communauté française (CF) : 337 milliers EUR ; clé de répartition : clé élève inscrits dans l'enseignement spécialisé Réseau LS. ([19,44%](#))

### 23.3.3. P6. Initiatives diverses de la Région Wallonne et de la Région de Bruxelles-Capitale en matière d'emploi

Ce programme assure la rémunération des membres du personnel ACS/APE de l'enseignement spécialisé.

Rémunérations des agents contractuels subventionnés de l'enseignement spécialisé : 3.603 milliers EUR ; clé de répartition : hypothèse : la répartition du personnel enseignant contractuel est similaire à celle des statutaires. ([18,72%](#))

### 23.3.4. P7. Initiatives en matière d'éducation des élèves à besoins spécifiques

Ce programme comprend les dépenses de toute nature en lien avec l'enseignement spécialisé ou intégré.

Dépenses de toute nature en relation avec l'enseignement spécialisé ou intégré : 75 milliers EUR ; clé de répartition : Clé élèves dans le spécialisé localisés en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (tous réseaux). ([16,52%](#))

### 23.3.5. P0. Subsistance administration – enseignement et recherche

Ce programme couvre les frais de fonctionnement des services de l'Administration générale de l'enseignement ainsi que des différentes commissions d'avis de l'enseignement spécialisé.

Dépenses permanentes pour achats de biens non durables et de services : 49 milliers EUR ; clé de répartition : Clé élèves dans le spécialisé localisés en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (tous réseaux). ([16,52%](#))

### 23.3.6. P8. Lutte contre l'échec scolaire – subventions diverses

Ce programme a pour objectif de couvrir les dépenses de toute nature liées à la recherche en pédagogie en matière d'enseignement spécialisé et plus particulièrement la part contributive de la Communauté française (CF) à l'Agence européenne chargée de la coordination de ces recherches.

Cotisations à l'Agence européenne pour le développement de l'éducation des personnes présentant des besoins éducatifs particuliers : 29 milliers EUR ; clé de répartition : Clé élèves dans le spécialisé localisés en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (tous réseaux). ([16,52%](#))

## 23.4. DO 56 : Enseignement de promotion sociale

Cette division organique couvre l'enseignement de promotion sociale.

	Dépenses inscrites au budget 2021 initial (en milliers EUR)
Programme 4 - Dépenses de personnel des écoles de promotion sociale	200.408
Programme 5 - Fonctionnement des écoles de promotion sociale	6.669
Programme 8 - Initiatives transversales en matière d'Enseignement de promotion sociale	2.266

Programme 6 - Initiatives diverses de la RW et de la RBC en matière d'emploi	1.523
Programme 7 - Lutte contre l'échec scolaire - divers	1.476
Programme 0 - Subsistance administration - enseignement et recherche	130
<b>TOTAL de la division organique</b>	<b>212.472</b>

#### 23.4.1. P4. Dépenses de personnel des écoles de promotion sociale

Ce programme assure les traitements et subventions-traitements des personnels enseignant, administratif et ouvrier.

Personnel statutaire Communauté française (CF) (toutes sauf personnel administratif et ouvrier) : 50.501 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel promotion social Réseau Communauté française (CF) localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([19,58%](#))

Personnel statutaire Communauté française (CF) (Personnel administratif et ouvrier) : 3.226 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel promotion social Réseau Communauté française (CF) localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([19,58%](#))

Subventions-traitements Officiel subventionné : 93.099 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel promotion social Réseau officiel subventionné localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([22,57%](#))

Subventions-traitements Libre subventionné : 53.582 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel promotion social Réseau libre subventionné localisé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (toutes fonctions confondues). ([42,31%](#))

Toutes les dépenses ci-dessous (programmes 5, 8, 6, 7 et 0) seront réparties suivant la part du personnel de l'enseignement de promotion sociale situé en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (tous réseaux confondus) ; clé de répartition : ([26,87%](#)).

#### 23.4.2. P5. Fonctionnement des écoles de promotion sociale

Ce programme assiste les établissements dans leurs dépenses de fonctionnement.

#### 23.4.3. P8. Initiatives transversales en matière d'Enseignement de promotion sociale

Ce programme a pour ambition de permettre à l'Enseignement de promotion sociale de poursuivre sa restructuration interne en proposant des formations en adéquation avec les besoins d'emploi exigés par le monde économique et les aspirations du public pour un meilleur accès à l'embauche.

#### 23.4.4. P6. Initiatives diverses de la Région Wallonne et de la Région de Bruxelles-Capitale en matière d'emploi

Ce programme a pour objectif d'assurer la rémunération des membres du personnel ACS de l'Enseignement de promotion sociale.



#### 23.4.5. P7. Lutte contre l'échec scolaire – divers

Ce programme apporte une assistance aux établissements désignés à discrimination positive afin de leur donner les moyens d'actions éducatives pour assurer à tous les apprenants des chances égales d'émancipation sociale.

#### 23.4.6. P0. Subsistance administration - enseignement et recherche

Ce programme a pour objectif de couvrir les besoins de l'Administration de l'Enseignement et Recherche (AGERS) en dépenses non durables diverses, en frais de transports et de séjour des membres des commissions et en achats de petit matériel. Il couvre également les frais de promotion de l'Enseignement de promotion sociale.

### 23.5. DO 57 : Enseignement artistique

Cette division organique a pour mission :

- Organiser l'enseignement supérieur artistique et secondaire artistique à horaire réduit.
- Assurer le fonctionnement des établissements d'enseignement de la Communauté française (CF).
- Octroyer les subventions de fonctionnement aux établissements subventionnés.
- Prendre en charge les traitements du personnel des établissements d'enseignement de la Communauté française (CF) et les subventions-traitements du personnel des établissements subventionnés.
- Assurer la promotion de l'enseignement artistique et la formation en cours de carrière du personnel enseignant

	Dépenses inscrites au budget 2021 initial (en milliers EUR)
Programme 7 - Dépenses de personnel des établissements d'enseignement à horaire réduit	99.702
Programme 3 - Dépenses de personnel des établissements d'enseignement supérieur	73.394
Programme 4 - Fonctionnement des établissements d'enseignement supérieur	11.839
Programme 8 - Fonctionnement des établissements d'enseignement à horaire réduit	3.303
Programme 2 - Initiatives et subventions diverses	344
Programme 9 - Equipements	150
Programme 0 - Subsistance administration - enseignement et recherche	12
<b>TOTAL de la division organique</b>	<b>188.744</b>

#### 23.5.1. P7. Dépenses de personnel des établissements d'enseignement à horaire réduit

Ce programme assure la rémunération des membres du personnel des établissements d'enseignement secondaire artistique à horaire réduit officiels et libres subventionnés de même que pour les enseignants de la partie « humanités artistiques ».

Subventions-traitements OS : 87.993 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel d'enseignement artistique à horaire réduit dans le réseau officiel en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([27,87%](#))

Subventions-traitements LS : 10.032 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel d'enseignement artistique à horaire réduit dans le réseau libre en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([9,83%](#))

Subventions-traitements pour des personnels de l'enseignement officiel subventionné et libre subventionné : 1.677 milliers EUR ; clé de répartition : part du personnel d'enseignement artistique à horaire réduit dans les réseaux officiels et libre en Région de Bruxelles-Capitale (RBC). ([25,96%](#))

Toutes les dépenses ci-dessous (programmes 3, 4, 8, 2, 9 et 0) seront réparties suivant la part des élèves dans l'enseignement artistique située en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) ; clé de répartition : ([37,22%](#) au lieu de 42,27%).

#### *23.5.2. P3. Dépenses de personnel des établissements d'enseignement supérieur*

Ce programme a pour objectif d'assurer la liquidation des traitements du personnel enseignant, administratif et ouvrier des établissements d'enseignement de la Communauté française (CF) et des subventions-traitements du personnel enseignant des établissements officiels et libres subventionnés.

Personnel statutaire Communauté française (CF) (toutes catégories sauf personnel administratif et ouvrier) : 26.424 milliers EUR.

#### *23.5.3. P4. Fonctionnement des établissements d'enseignement supérieur*

Ce programme comprend :

- Une dotation aux 5 établissements d'enseignement artistique supérieur de la Communauté française (CF).
- Des subventions de fonctionnement aux 5 établissements d'enseignement artistique supérieur officiels subventionnés.
- Des subventions de fonctionnement aux 6 établissements d'enseignement artistique supérieur libres subventionnés.
- Des dépenses diverses liées à l'enseignement artistique supérieur.

#### *23.5.4. P8. Fonctionnement des établissements d'enseignement à horaire réduit*

Ce programme couvre les frais de fonctionnement des établissements d'enseignement secondaire artistique à horaire réduit.

#### *23.5.5. P2. Initiatives et subventions diverses*

Ce programme comprend les 3 lignes de dépenses suivantes :

- Une subvention à la fondation d'utilité publique « Académie internationale d'été de Wallonie ».
- Les dépenses afférentes à la formation en cours de carrière des enseignants (tous réseaux confondus).
- Promotion de l'enseignement secondaire artistique à horaire réduit.

#### *23.5.6. P9. Equipements*

Ce programme a pour objectif de permettre l'engagement et la liquidation des subventions patrimoniales des ESA.

### 23.5.7. P0. Subsistance administration - enseignement et recherche

Ce programme contribue à assurer le fonctionnement et l'équipement des services de l'enseignement artistique.

### 23.6. DO 58 : Enseignement à distance

Cette division organique a pour mission l'organisation administrative, matérielle, financière et pédagogique de l'Enseignement à distance de la Communauté française (CF) de Belgique.

	Dépenses inscrites au budget 2021 initial (en milliers EUR)
Programme 0 - Subsistance - enseignement et recherche	2.315
Programme 3 - Réalisation d'actions ou de formations de réinsertion professionnelle et sociale à l'intervention de l'enseignement à distance	0
<b>TOTAL de la division organique</b>	<b>2.315</b>

#### 23.6.1. P0. Subsistance - enseignement et recherche

Ce programme vise à couvrir les besoins de l'administration de l'enseignement à distance en dépenses non durables diverses, en allocations des professeurs rédacteurs et correcteurs, en location de matériel d'imprimerie et achats de petit matériel. Aussi, il vise à couvrir les frais de promotion de l'Enseignement à distance ; clé de répartition : [20%](#).

#### 23.6.2. P3. Réalisation d'actions ou de formations de réinsertion professionnelle et sociale à l'intervention de l'enseignement à distance

Ce programme met en œuvre des actions de formation visant la réinsertion sociale et professionnelle.

### 23.7. Pacte d'excellence

Le Pacte pour un enseignement d'excellence est un ensemble de réformes dont les principaux objectifs sont de renforcer et améliorer l'enseignement de la *maternelle* au *secondaire*, en vue de réduire le redoublement et le décrochage scolaire, grâce à la mise en place d'une série de mesures.

La grande partie des dépenses relatives au pacte d'excellence ont été réparties suivant des clés appropriées en fonction de la nature de la dépense. (Voir les différentes divisions organiques). Au-delà de ces dépenses, nous avons estimé un surcoût relatif à cette réforme au sein de notre simulateur macrobudgétaire, et ce, à partir de 2022. Pour répartir ces dépenses, nous avons opté pour la clé population scolaire ; clé de répartition : Clé élèves de la maternelle au secondaire localisés en Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (tous réseaux). ([23,16%](#))

### 23.8. Calcul de la clé relative aux dépenses de fonctionnement

La répartition des dépenses de fonctionnement des écoles se fait en vertu des dispositions du décret de la Saint Boniface. Ce décret établit un calcul des AB dotations et subventions du fondamental et du secondaire ordinaire ainsi que du spécialisé. Il s'agit de la deuxième masse importante de l'enseignement.

Le décret de la Saint Boniface introduit le principe de financement des frais de fonctionnement des établissements scolaires sur base d'une allocation forfaitaire par élève définie par décret. Ce forfait

dépend principalement du niveau et du type d'enseignement comme repris dans le tableau ci-dessous. Outre cette allocation forfaitaire, il existe un mécanisme de différenciation dont l'objectif est d'identifier des populations scolaires qui doivent bénéficier d'une attention particulière et de leur octroyer des moyens supplémentaires à cet effet. En l'absence d'informations claires sur la manière dont ces allocations spécifiques sont octroyées (Les indices socio-économiques des écoles ne sont pas publiés), nous avons fait le choix de ne pas les intégrer dans le calcul des clés de répartition.

De ce fait, le calcul des dépenses de fonctionnement s'est principalement fait sur base de la population scolaire, par niveau, par réseau et par nature d'enseignement (ordinaire ou spécialisé), localisée en Région de Bruxelles-Capitale (RBC).

		Forfait par élève
Maternel	Ordinaire	250,37 €
Maternel	Spécialisé	358,26 €
Primaire	Ordinaire	314,87 €
Primaire	Spécialisé	495,84 €
Secondaire	Ordinaire	596,86 €
Secondaire	Spécialisé	1.269,27 €

### 23.9. Dépenses relatives aux rémunérations des agents contractuels

Budget général des dépenses	Montant au budget 2021 initial (en milliers EUR)
DO 51 – Dépenses liées au paiement des agents contractuels subventionnés	56.278
DO 52 – Rémunérations des agents contractuels subventionnés de l'enseignement secondaire	20.022
DO 53 – Rémunérations des agents contractuels subventionnés de l'enseignement spécialisé	3.603
DO 55 – Rémunérations des agents contractuels subventionnés de l'enseignement supérieur hors université	2.473
DO 56 - Rémunérations des agents contractuels subventionnés de l'enseignement de promotion sociale	1.523

Il est à souligner qu'en ce qui concerne les rémunérations des agents contractuels indiquées dans le tableau ci-dessus, nous n'arrivons pas à faire la distinction entre les dépenses faites au titre de l'APE (Aide à la promotion de l'Emploi) par la Région wallonne (RW) et les dépenses réalisées par la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) au titre de l'ACS (Agents contractuels subventionnés).

A ce stade, nous avons fait l'hypothèse que la répartition des agents ACS/APE entre la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et la Région wallonne (RW) était similaire. Il s'agit d'une hypothèse « forte » que nous pouvons naturellement faire évoluer si nous obtenons davantage d'informations s'agissant de la répartition de ces agents contractuels entre Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et Région Wallonne (RW).

## 24. DO 54 Enseignement universitaire

La majorité des crédits de cette DO concernent les dotations de fonctionnement des universités francophones régies par la Loi du 27 juillet 1971 sur le financement et le contrôle des institutions

universitaires. On distingue six universités en Communauté française (CF) : l'UCL, l'ULG, l'Umons, l'UNamur, l'Université de St-Louis (USLB) et l'ULB. Le financement aux universités est dépendant du nombre d'étudiants subsidiés (c'est-à-dire, ayant réussi son année) pondérés. Cette notion « d'étudiant pondéré » provient notamment du décret du 16 juin 2016. A titre d'exemple, un étudiant de master en médecine coûte 3 fois plus cher qu'un étudiant de philosophie d'après le système de pondération. Par simplification, l'ensemble des crédits de la DO 54 sont considérés comme un seul gros bloc lié à la compétence de l'enseignement universitaire. Les crédits sont répartis régionalement sur la base du nombre d'étudiants universitaires belges domiciliés dans chaque région (les étudiants flamands étant exclus du calcul). Les Régions wallonne (RW) et la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) sont supposées gérer conjointement cette compétence, en apportant chacune une part du financement. Par conséquent, le modèle ne prévoit pas de rattacher les universités à une Région en particulier. Les universités sont gérées de manière bi-régionale à travers une structure francophone, comme l'ARES par exemple. Cette approche permet, par rapport à une approche territoriale, de neutraliser les externalités positives générées par les universités, qui entraînent des déplacements interrégionaux importants et a tendance à gonfler le poids de la Région bruxelloise. La clé (fixe) globale obtenue est la suivante : [77,6%-22,4%](#). La décomposition par université du tableau 2 est donnée à titre purement informatif, puisque seule la clé totale est utilisée.

**Tableau 2 : Répartition régionale du nombre d'étudiants belges par université (2015-2016)**

Université	RBC	RW
ULG	1,2%	98,8%
UCL	18,5%	81,5%
ULB	58,4%	41,6%
Umons	2,6%	97,4%
UNamur	3,9%	96,1%
USL-B	60,9%	39,1%
<b>TOTAL</b>	<b>22,4%</b>	<b>77,6%</b>

Sources : CRef et calculs propres.

## 25. DO 55 Enseignement supérieur hors université

Pour cette division organique, les dépenses sont réparties régionalement selon une clé basée sur la domiciliation des étudiants bruxellois et wallons qui étudient dans les Hautes Écoles de la Communauté française (CF). En partant du principe que le financement est dépendant du public étudiant dans chacune des Hautes Écoles, chaque région étant responsable du coût de ses résidents, la clé « étudiants Haute Ecole au lieu de domicile<sup>193</sup> » est appliquée ([21,5%-78,5%](#)). Il est donc considéré que chaque étudiant a droit aux mêmes dépenses en matière d'enseignement supérieur hors université.

## 26. DO 90 Dotations à la Région wallonne et la Commission communautaire française (COCOF)

La division 90 reprend le montant des dotations payées par la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB) à la Région wallonne (RW) et à la Commission communautaire française (COCOF) pour le transfert des

<sup>193</sup> <https://www.odwb.be>.

compétences liées aux accords intra-francophones de la St-Quentin (1993). Ceux-ci organisent le transfert de plusieurs compétences communautaires comme le tourisme, les infrastructures sportives, le handicap, l'action sociale, etc. En difficulté financière au moment du transfert, la Communauté française (CF) a pu bénéficier d'une forme de refinancement de la part de la Commission communautaire française (COCOF) et de la Région wallonne (RW) grâce à ces accords. En effet, le décret prévoit qu'une partie seulement des moyens (entre 75 et 77% côté wallon par exemple) soit transférée pour assurer l'exercice des compétences. Dans le cadre d'une réforme à quatre Régions, ces accords posent un problème de symétrie, puisqu'un tel dispositif n'existe pas côté flamand ; ce qui générerait un déséquilibre dans le nombre de compétences exercées avant réforme entre la Commission communautaire française (COCOF) et la Commission communautaire commune (VGC), mais aussi entre la Région flamande (RF) et la Région wallonne (RW). Pour rétablir une symétrie, les dépenses de la DO 90 doivent donc être supprimées. Cette opération entraîne automatiquement une mise à 0 des dotations St-Quentin dans les budgets recettes de la Région wallonne (RW) et de la Commission communautaire française (COCOF). En effet, le financement de ces compétences est désormais supposé comptabilisé à travers la répartition globale des dotations LSF de la Communauté française (CF) et les dépenses sont déjà prises en compte actuellement dans les budgets de la Région wallonne (RW) et de la Commission communautaire française (COCOF).

## Annexe 3 : UAP rattachées à une seule Région – Communauté française

L'annexe 3 fournit un tableau qui identifie la Région (Région Wallonne/Région de Bruxelles-Capitale) à laquelle sont rattachées les unités d'administration publique (UAP) relevant du périmètre de Communauté française (CF).

**Tableau 1 : Liste des unités d'administration publique (UAP) relevant du périmètre de Communauté française (CF) et rattachées à une seule région**

Unités d'administration publiques	Entité rattachée	Justification
Bois St-Jean (centre sportif)	RW	Situé dans la province de Liège
MRM (Musée royal de Mariemont)	RW	Situé en province de Hainaut
PAB (pôle académique de Bruxelles)	BXL	Situé à Bruxelles
PAH (pôle académique de Hainaut)	RW	Situé en Wallonie
PALLX (pôle académique de Liège-Luxembourg)	RW	Situé en Wallonie
PALO (pôle académique du Brabant wallon)	RW	Situé en Wallonie
PAN (pôle académique de Namur)	RW	Situé en Wallonie
SPABS BW (Brabant wallon)	RW	Situé en Wallonie
SPABS Hainaut	RW	Situé en Wallonie
SPABS Liège	RW	Situé en Wallonie
SPABS Luxembourg	RW	Situé en Wallonie
SPABS Namur	RW	Situé en Wallonie
CRIG – Helmo (centre de recherche)	RW	Situé à Liège
Orchestre royal de Chambre de Wallonie	RW	Lieu de résidence : Mons
Opéra royal de Wallonie	RW	Situé à Liège
Pomme d'Happy – UCL (crèche)	RW	Située à Louvain-La-Neuve
Société de gestion de projets et de valorisation S.A.	RW	Située à Gembloux
Atelier Théâtre Jean Vilar	RW	Situé à Louvain-La-Neuve
Orchestre philharmonique royal de Liège	RW	Situé à Liège
Univers santé Wallonie (ASBL)	RW	Située à Louvain-La-Neuve

Sources : Tableau CERPE.

## Annexe 4 : Complément et hypothèses pour la répartition régionale des dépenses – Communauté flamande

L'annexe 4 fournit des tableaux détaillés concernant les clés obtenues, d'une part, pour la répartition des dépenses de la Communauté flamande (VG) entre les dépenses régionales et les dépenses communautaires, et d'autre part, pour la répartition des dépenses communautaires de la Communauté flamande (VG) entre les dépenses de la Région bruxelloise (RBC) et les dépenses de la Région flamande (RF). Cette annexe précise également les hypothèses prises pour chacun des domaines politiques lors de la répartition régionales (Région de Bruxelles-Capitale/Région flamande) des dépenses de la Communauté flamande (VG). Les clés utilisées sont présentées sous le format suivant : [clé RBC-clé RF](#).

- Répartition de l'ensemble des dépenses hors charges d'intérêts et amortissements de la Communauté flamande (VG) entre les dépenses régionales et les dépenses communautaires

**Tableau 1 : Répartition des dépenses du budget 2021 initial de la Communauté flamande (VG) entre les dépenses régionales et les dépenses communautaires (en milliers EUR)**

Domaine politique	TOTAL	RF		VG	
		Montant	Clé	Montant	Clé
<b>C. Finances et budget</b>	<b>9.912.972</b>	<b>7.925.865</b>	<b>80,0%</b>	<b>1.987.107</b>	<b>20,0%</b>
CA. Crédits de fonctionnement	79.028	70.595	89,3%	8.433	10,7%
CB. Provisions	5.395.555	3.559.630	66,0%	1.835.925	34,0%
CC. Politique budgétaire	52.176	37.850	72,5%	14.326	27,5%
CD. Fiscalité	2.028.235	2.028.235	100,0%	0	0,0%
CE. Opération financières	2.351.787	2.226.870	94,7%	124.917	5,3%
CF. Comptabilité	6.191	2.684	43,4%	3.507	56,6%
<b>E. Économie, science et innovation</b>	<b>1.899.174</b>	<b>1.578.480</b>	<b>83,1%</b>	<b>320.694</b>	<b>16,9%</b>
EA. Crédits de fonctionnement	40.423	40.173	99,4%	250	0,6%
EB. Provisions	31.697	26.860	84,7%	4.837	15,3%
EC. Économie	812.236	812.236	100,0%	0	0,0%
EE. Recherche scientifique	680.039	369.145	54,3%	310.894	45,7%
EF. Innovation	324.471	324.471	100,0%	0	0,0%
EG. Communication scientifique	10.308	5.595	54,3%	4.713	45,7%
<b>F. Enseignement et formation</b>	<b>12.948.151</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>12.948.151</b>	<b>100,0%</b>
FA. Crédits de fonctionnement	72.776	0	0,0%	72.776	100,0%
FB. Provisions	69.937	0	0,0%	69.937	100,0%
FD. Enseignement maternel et obligatoire	9.026.058	0	0,0%	9.026.058	100,0%
FE. Enseignement supérieur	2.062.057	0	0,0%	2.062.057	100,0%
FF. Éducation artistique et enseignement des adultes à temps partiel	737.656	0	0,0%	737.656	100,0%
FG. Soutien du monde éducatif	979.667	0	0,0%	979.667	100,0%
<b>G. Bien-être, santé publique et famille</b>	<b>12.679.314</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>12.679.314</b>	<b>100,0%</b>
GA. Crédits de fonctionnement	199.378	0	0,0%	199.378	100,0%
GB. Provisions	108.896	0	0,0%	108.896	100,0%
GC. Bien-être	200.061	0	0,0%	200.061	100,0%
GD. Soins de santé et à domicile	259.892	0	0,0%	259.892	100,0%
GE. « Grandir »	5.457.764	0	0,0%	5.457.764	100,0%
GG. Personnes avec un handicap	1.852.256	0	0,0%	1.852.256	100,0%



GH. Protection sociale	4.250.915	0	0,0%	4.250.915	100,0%
GI. Infrastructure de soins	350.152	0	0,0%	350.152	100,0%
<b>H. Culture, jeunesse, sport et media</b>	<b>1.099.643</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>1.099.643</b>	<b>100,0%</b>
HA. Crédits de fonctionnement	24.931	0	0,0%	24.931	100,0%
HB. Transversal	112.307	0	0,0%	112.307	100,0%
HC. Culture	387.743	0	0,0%	387.743	100,0%
HD. Jeunesse	56.256	0	0,0%	56.256	100,0%
HE. Media	353.980	0	0,0%	353.980	100,0%
HF. Sport	164.426	0	0,0%	164.426	100,0%
<b>J. Travail et économie sociale</b>	<b>3.663.501</b>	<b>3.603.801</b>	<b>98,4%</b>	<b>59.700</b>	<b>1,6%</b>
JA. Crédits de fonctionnement	38.712	38.082	98,4%	630	1,6%
JB. Provisions	4.282	4.282	100,0%	0	0,0%
JD. Travail	2.860.940	2.802.584	98,0%	58.356	2,0%
JE. Économie sociale	518.678	518.678	100,0%	0	0,0%
JF. Compétences	240.889	240.175	99,7%	714	0,3%
<b>K. Agriculture et pêche</b>	<b>145.158</b>	<b>145.158</b>	<b>100,0%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>
<b>M. Mobilité et travaux publics</b>	<b>3.429.821</b>	<b>3.429.821</b>	<b>100,0%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>
<b>Q. Environnement</b>	<b>1.688.036</b>	<b>1.688.036</b>	<b>100,0%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>
<b>S. Chancellerie, administration, affaires extérieures et justice</b>	<b>4.680.768</b>	<b>4.229.429</b>	<b>90,4%</b>	<b>451.339</b>	<b>9,6%</b>
SA. Crédits de fonctionnement	179.401	82.935	46,2%	96.466	53,8%
SE. Soutien Gouvernement flamand	10.211	4.427	43,4%	5.784	56,6%
SF. Égalité des chances et intégration et insertion	95.813	0	0,0%	95.813	100,0%
SG. Bruxelles	49.210	0	0,0%	49.210	100,0%
SH. « Vlaamse rand »	12.528	0	0,0%	12.528	100,0%
SI. Calamités	914	914	100,0%	0	0,0%
SJ. Digitalisation	31.428	13.627	43,4%	17.801	56,6%
SI. Service interne des pouvoirs publics flamands	224.306	97.257	43,4%	127.049	56,6%
SM. Politique intérieure et politique des villes	3.910.622	3.891.184	99,5%	19.438	0,5%
SN. Politique étrangère	8.329	3.614	43,4%	4.715	56,6%
SO. Coopération au développement	22.536	0	0,0%	22.536	100,0%
SP. Entreprendre à l'international	58.202	58.202	100,0%	0	0,0%
SQ. Tourisme	77.268	77.268	100,0%	0	0,0%
<b>V. Entités supérieures</b>	<b>137.150</b>	<b>62.856</b>	<b>45,8%</b>	<b>74.294</b>	<b>54,2%</b>
VB. Provisions	635	275	43,4%	360	56,6%
VD. Parlement	98.808	42.842	43,4%	55.966	56,6%
VE. Frais de fonctionnement généraux du gouvernement flamand	2.641	1.145	43,4%	1.496	56,6%
VF. Cabinet Ministre-président, Affaires étrangères, culture, TIC, facilitaire management	4.708	231	4,9%	4.477	95,1%
VG. Cabinet Justice et répression, environnement, énergie et tourisme	3.315	3.315	100,0%	0	0,0%
VH. Cabinet Mobilité et travaux publics	3.265	3.265	100,0%	0	0,0%
VI. Cabinet Bien-être, santé publique, famille et lutte contre la pauvreté	3.321	0	0,0%	3.321	100,0%

VJ. Cabinet Enseignement, sport, bien-être animal et Vlaamse rand	4.712	4	0,1%	4.708	99,9%
VK. Cabinet Administration intérieure, intégration et égalité des chances	4.703	4.434	94,3%	269	5,7%
VM. Cabinet Économie, innovation, travail, économie sociale et agriculture	4.707	4.707	100,0%	0	0,0%
VN. Cabinet Bruxelles, jeunesse et média	3.074	0	0,0%	3.074	100,0%
VO. Cabinet Finances et budget, logement et patrimoine immobilier	3.261	2.639	80,9%	622	19,1%
<b>TOTAL</b>	<b>52.283.688</b>	<b>22.663.446</b>	<b>43,3%</b>	<b>29.620.242</b>	<b>56,7%</b>

Sources : Budget 2021 initial de la VG et calculs propres.

- Répartition des dépenses communautaires hors charges d'intérêts et amortissements de la Communauté flamande (VG) entre les dépenses de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et les dépenses de la Région flamande (RF).

**Tableau 2 : Répartition régionale des dépenses (hors dette) du budget 2021 initial de la Communauté flamande (VG) (en milliers EUR)**

Domaine politique	TOTAL	RBC		RF	
		Montant	Clé	Montant	Clé
<b>C. Finances et budget</b>	<b>1.987.107</b>	<b>89.653</b>	<b>4,5%</b>	<b>1.897.455</b>	<b>95,5%</b>
CA. Crédits de fonctionnement	8.433	852	10,1%	7.580	89,9%
CB. Provisions	1.835.925	81.801	4,5%	1.754.125	95,5%
CC. Politique budgétaire	14.326	508	3,5%	13.818	96,5%
CE. Opération financières	124.917	6.137	4,9%	118.780	95,1%
CF. Comptabilité	3.507	354	10,1%	3.152	89,9%
<b>E. Économie, science et innovation</b>	<b>320.694</b>	<b>8.828</b>	<b>2,8%</b>	<b>311.866</b>	<b>97,2%</b>
EA. Crédits de fonctionnement	250	7	2,8%	243	97,2%
EB. Provisions	4.837	133	2,8%	4.704	97,2%
EE. Recherche scientifique	310.894	8.522	2,7%	302.373	97,3%
EG. Communication scientifique	4.713	166	3,5%	4.546	96,5%
<b>F. Enseignement et formation</b>	<b>12.948.151</b>	<b>554.906</b>	<b>4,3%</b>	<b>12.393.245</b>	<b>95,7%</b>
FA. Crédits de fonctionnement	72.776	3.359	4,6%	69.417	95,4%
FB. Provisions	69.937	3.597	5,1%	66.340	94,9%
FD. Enseignement maternel et obligatoire	9.026.058	396.793	4,4%	8.629.265	95,6%
FE. Enseignement supérieur	2.062.057	56.521	2,7%	2.005.536	97,3%
FF. Education artistique et enseignement des adultes à temps partiel	737.656	45.991	6,2%	691.665	93,8%
FG. Soutien du monde éducatif	979.667	48.644	5,0%	931.023	95,0%
<b>G. Bien-être, santé publique et famille</b>	<b>12.679.314</b>	<b>214.974</b>	<b>1,7%</b>	<b>12.464.340</b>	<b>98,3%</b>
GA. Crédits de fonctionnement	199.378	3.693	1,9%	195.685	98,1%
GB. Provisions	108.896	1.846	1,7%	107.050	98,3%
GC. Bien-être	200.061	13.485	6,7%	186.576	93,3%
GD. Soins de santé et à domicile	259.892	5.524	2,1%	254.368	97,9%
GE. « Grandir »	5.457.764	102.459	1,9%	5.355.305	98,1%
GG. Personnes avec un handicap	1.852.256	20.988	1,1%	1.831.268	98,9%
GH. Protection sociale	4.250.915	64.065	1,5%	4.186.850	98,5%
GI. Infrastructure de soins	350.152	2.915	0,8%	347.237	99,2%
<b>H. Culture, jeunesse, sport et media</b>	<b>1.099.643</b>	<b>93.211</b>	<b>8,5%</b>	<b>1.006.432</b>	<b>91,5%</b>

HA. Crédits de fonctionnement	24.931	2.113	8,5%	22.818	91,5%
HB. Transversal	112.307	14.554	13,0%	97.753	87,0%
HC. Culture	387.743	64.616	16,7%	323.127	83,3%
HD. Jeunesse	56.256	2.283	4,1%	53.973	95,9%
HE. Media	353.980	3.843	1,1%	350.137	98,9%
HF. Sport	164.426	5.802	3,5%	158.624	96,5%
<b>J. Travail et économie sociale</b>	<b>59.700</b>	<b>3.185</b>	<b>5,3%</b>	<b>56.515</b>	<b>94,7%</b>
JA. Crédits de fonctionnement	630	34	5,3%	597	94,7%
JD. Travail	58.356	3.126	5,4%	55.230	94,6%
JF. Compétences	714	25	3,5%	689	96,5%
<b>S. Chancellerie, administration, affaires extérieures et justice</b>	<b>451.339</b>	<b>97.966</b>	<b>21,7%</b>	<b>353.372</b>	<b>78,3%</b>
SA. Crédits de fonctionnement	96.466	9.751	10,1%	86.715	89,9%
SE. Soutien Gouvernement flamand	5.784	585	10,1%	5.199	89,9%
SF. Égalité des chances et intégration et insertion	95.813	3.381	3,5%	92.432	96,5%
SG. Bruxelles	49.210	49.210	100,0%	0	0,0%
SH. « Vlaamse rand »	12.528	0	0,0%	12.528	100,0%
SJ. Digitalisation	17.801	1.799	10,1%	16.002	89,9%
SI. Service interne des pouvoirs publics flamands	127.049	12.842	10,1%	114.207	89,9%
SM. Politique intérieure et politique des villes	19.438	19.438	100,0%	0	0,0%
SN. Politique étrangère	4.715	166	3,5%	4.548	96,5%
SO. Coopération au développement	22.536	795	3,5%	21.741	96,5%
<b>V. Entités supérieures</b>	<b>74.294</b>	<b>6.628</b>	<b>8,9%</b>	<b>67.665</b>	<b>91,1%</b>
VB. Provisions	360	32	8,9%	328	91,1%
VD. Parlement	55.966	4.780	8,5%	51.186	91,5%
VE. Frais de fonctionnement généraux du gouvernement flamand	1.496	151	10,1%	1.345	89,9%
VF. Cabinet Ministre-président, Affaires étrangères, culture, TIC, facilitair management	4.477	453	10,1%	4.025	89,9%
VI. Cabinet Bien-être, santé publique, famille et lutte contre la pauvreté	3.321	336	10,1%	2.985	89,9%
VJ. Cabinet Enseignement, sport, bien-être animal et Vlaamse rand	4.708	476	10,1%	4.232	89,9%
VK. Cabinet Administration intérieure, intégration et égalité des chances	269	27	10,1%	242	89,9%
VN. Cabinet Bruxelles, jeunesse et média	3.074	311	10,1%	2.763	89,9%
VO. Cabinet Finances et budget, logement et patrimoine immobilier	622	63	10,1%	560	89,9%
<b>TOTAL</b>	<b>29.620.243</b>	<b>1.069.352</b>	<b>3,6%</b>	<b>28.550.891</b>	<b>96,4%</b>

Sources : Budget 2021 initial de la VG et calculs propres.

## 1. CA Crédits de fonctionnement

Le domaine CA reprend les crédits de fonctionnement du domaine plus large « C. Finances et Budget ». Les crédits liés au service d'impôt flamande (VLABEL) sont isolés et attribués uniquement à la Région. Le reste des crédits sont réparti entre Communauté et Région sur la base de la clé globale « budget

communautaire »<sup>194</sup> (56,6%). L'hypothèse est que tous les frais associés à gestion des finances et du budget sont proportionnels à la masse budgétaire traitée par l'entité. Cela donne une clé globale « communautaire » pour ce domaine de 10,7%.

Cette part des dépenses est ensuite répartie régionalement sur la base de la clé « cabinet » : 10,1%-89,9%. Cette dernière représente la moyenne entre deux clés :

- La clé globale « budget RBC » calculée sur l'ensemble des dépenses qui ont pu être réparties entre les deux entités (3,6%-96,4%) ;
- Une clé tenant compte de l'existence de coûts fixes, et qui répartit les crédits sur une base « 50-50 ». Néanmoins, si on utilise une clé « 50-50 » à la fois du côté de la Communauté française (CF) et du côté de la Communauté flamande (VG), il y a une surreprésentation de Bruxelles. Il convient donc de corriger cette clé pour la part néerlandophone de Bruxelles, que l'on a fixée à 20% : 17%-83%.

## 2. CB Provisions

Il s'agit des provisions du domaine plus large « C. Finances et Budget ». On y distingue trois types de dépenses qui sont traitées différemment :

- La provision conjoncturelle, les dépenses salariales et autres : la clé « budget communautaire » pour estimer la part communautaire et clé « budget RBC » pour estimer la part bruxelloise ;
- La provision gestion coronavirus et le plan de relance pour la résilience flamande : la clé « plan de relance »<sup>195</sup> (25,1%-74,9%) pour estimer la part communautaire et la clé « 5%-95% » (basée sur l'accord de gouvernement flamand et la définition de la norme bruxelloise<sup>196</sup>) pour estimer la part régionale ;
- L'accord social sur le bien-être<sup>197</sup> (2,1%-97,9%) et l'accord social sur l'éducation<sup>198</sup> égale à (5,1%-94,9%) : les dépenses communautaires et les clés liées aux domaines de compétences.

## 3. CC Politique budgétaire

Il s'agit de fonds structurels européens, du soutien au Corps interfédéral de l'inspection des finances et du fonds pour l'apurement de charges du passé de la Communauté ou de la Région. Ces dépenses sont réparties avec les clés « budget » (communautaire et RBC).

---

<sup>194</sup> Cette clé est égale à la part communautaire sur l'ensemble du budget pour toutes les dépenses qu'il est possible de répartir et hors dépenses de cabinets ministériels.

<sup>195</sup> La clé « plan de relance » pose l'hypothèse que la répartition entre Région et Communauté pour les frais liés au coronavirus est similaire à celle qui existe dans le pendant francophone. Pour cette clé, les chiffres de la répartition des fonds européens sont utilisés (Source : <https://www.lesoir.be/348288/article/2021-01-11/plan-de-relance-en-belgique-les-fonds-europeens-sont-repartis>)

<sup>196</sup> « *De Vlaamse Gemeenschap beschouwt voor haar beleid in Brussel 30% van de Brusselse bevolking als haar doelgroep en besteedt minstens 5% van de Vlaamse middelen voor gemeenschapsbevoegdheden aan beleid in en voor Brussel.* » dans l'Accord de gouvernement du Gouvernement flamand 2019-2024, p. 198.

<sup>197</sup> Les dépenses liées à la provision pour l'accord sur le bien-être sont réparties avec la clé globale du domaine « GD. Soins de santé ».

<sup>198</sup> Les dépenses liées à la provision liée à l'accord social dans l'enseignement sont réparties grâce à une clé « population scolaire » (tous types d'enseignement hors enseignement supérieur).

## 4. CD Fiscalité

Tous les crédits liés à la fiscalité sont régionaux. Les dépenses liées à la taxe kilométrique sont identifiées dans le budget flamand comme communes mais il s'agit bien d'une compétence régionale.

## 5. CE Opérations financières

Après décomposition des opérations, il est possible d'identifier les deux crédits partiellement ou tout à fait communautaire : il s'agit, d'une part, de la participation dans School Invest et, d'autre part, de la participation dans Flanders' Care. Les crédits « School Invest » sont entièrement communautaires et sont répartis régionalement grâce à une clé « établissements scolaires » (de tous types hors enseignement supérieur) (5,1%-94,9%). Les crédits « Flanders' Care » associent des éléments régionaux et communautaires puisqu'il s'agit « d'innover et entreprendre dans le domaine des soins ». La part communautaire est donc estimée à travers la part communautaire dans l'ensemble des dépenses liées au domaine E (Économie, Sciences et Innovation) et au domaine G (Bien-être, santé publique et famille).

## 6. EA Crédits de fonctionnement

Ce sont les crédits de fonctionnement du domaine plus large « E. Économie, Science et Innovation ». Les crédits liés à l'Agence Innover et Entreprendre sont entièrement attribués à la Région flamande (RF). Le reste des crédits est réparti proportionnellement au reste des crédits du domaine E, hors dépenses de l'Agence Innover et Entreprendre (aussi bien entre Communauté et Région qu'entre Bruxelles et Flandre).

## 7. EB Provisions

Ces crédits sont répartis proportionnellement au reste des crédits du domaine E, hors dépenses de l'Agence Innover et Entreprendre (aussi bien entre Communauté et Région qu'entre Bruxelles et Flandre). Seul le fonds pour la Science et l'Innovation est réparti différemment : la part communautaire est estimée à travers la part communautaire des crédits dans la somme des domaines « EE. Recherche scientifique » et « EF. Innovation ». La part ainsi isolée est supposée correspondre à la part « Recherche » et est donc répartie entre Bruxelles et Flandre selon une clé « étudiants »<sup>199</sup> (2,7%-97,3%) qui est également celle utilisée pour la recherche scientifique.

## 8. EC Économie

Toutes ces dépenses sont régionales. Les seules dépenses classées comme communes sont liées à l'Agence Innover et Entreprendre qui intervient sur des compétences régionales.

## 9. EE Recherche scientifique

Ces crédits regroupent toutes les dépenses effectuées dans le cadre de la recherche scientifique, qu'elle relève de la compétence communautaire ou régionale. Pour estimer la part communautaire, les budgets

---

<sup>199</sup> La clé étudiants est obtenue en calculant la part des étudiants belges inscrits dans l'enseignement supérieur flamands (universités et hautes écoles) domiciliés à Bruxelles dans la somme de ceux domiciliés à Bruxelles et en Flandre sur la base des chiffres disponibles sur <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/leerlingen-en-studentenaantallen>. La justification de cette clé est abordée dans la section « 9 EE Recherche scientifique ».

de la Communauté française (CF) et de la Région wallonne (RW) sont utilisés en appliquant l'hypothèse selon laquelle le rapport entre recherche fondamentale et recherche appliquée devrait être similaire en Communauté flamande (VG). La clé « recherche » CF/RW obtenue égale à [45,7%-54,3%](#).

Cette part communautaire est ensuite répartie sur la base de la clé « étudiants » ([2,7%-97,3%](#)), en supposant que la recherche fondamentale, intrinsèquement liée à l'enseignement supérieur, peut être traitée de manière similaire. Le calcul de cette clé « étudiants » se justifie par l'hypothèse d'une gestion conjointe des compétences d'enseignement supérieur et de recherche fondamentale. Selon cette hypothèse, la Région flamande (RF) et la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) financeraient chacune pour leur part une institution ou un organisme qui exécuterait lui-même la politique conjointe dans la compétence concernée. Cette approche permet, par rapport à une approche territoriale, de neutraliser les externalités positives générées par les universités et hautes écoles, qui entraînent des déplacements interrégionaux importants et gonflent le poids de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC). Les Régions sont dès lors tenues de financer la part de leur population qui bénéficie de l'exercice de cette compétence (les étudiants domiciliés sur leur territoire).

## 10. EF Innovation

Tous les crédits d'innovation relèvent de conventions signées avec la Région ou de projets portant sur des matières clairement régionales.

## 11. EG Communication scientifique

La même clé que pour le domaine « EE Recherche scientifique » est appliquée pour estimer la part communautaire. Une clé « population » ([3,5%-96,5%](#) en 2021) est ensuite utilisée pour une répartition entre Bruxelles et Flandre puisque les actions effectuées dans le cadre de ces dépenses sont généralement destinées au grand public.

## 12. FA-FG (hors FE) Enseignement et formation hors enseignement supérieur

Nous catégorisons les dépenses d'enseignement selon deux types : les dépenses salariales et les autres dépenses. Les dépenses salariales sont réparties selon une clé « personnel enseignant » tandis que les autres dépenses sont réparties selon des clés « population scolaire ».

Les clés « population scolaire » expriment le pourcentage d'élèves scolarisés à Bruxelles parmi l'ensemble des élèves de l'enseignement flamand. Nous nous basons, pour la construction des clés population scolaire, sur le *Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2020-2021*<sup>200</sup>. Notons que pour le *Volwassenenonderwijs*, une correction a été apportée pour ne tenir compte, à Bruxelles, que des élèves provenant effectivement du territoire bruxellois au vu du nombre important de flamands y suivant des cours. Nous supposons donc, dans ce cas-ci, qu'une partie du financement du *Volwassenenonderwijs* bruxellois proviendra de la Région flamande (RF).

---

<sup>200</sup> À l'exception des statistiques relatives au *volwassenenonderwijs*, qui proviennent de l'édition 2018-2019. La clé population est dès lors mis à jour pour l'année 2021 selon la méthode présentée au point suivant.

Ces clés se déclinent selon le niveau et le type d'enseignement concerné par les « autres dépenses ». Les clés évoluent selon les perspectives démographiques des deux Régions concernées.

Clé	Taux 2021
Clé population générale	5,14%
Clé population <i>gewoon basisonderwijs</i>	4,92%
Clé population <i>buitengewoon basisonderwijs</i>	2,65%
Clé population <i>gewoon secundair onderwijs</i>	4,02%
Clé population <i>buitengewoon secundair onderwijs</i>	3,13%
Clé population <i>kleuter- en leerplicht onderwijs (basis- en secundair onderwijs)</i>	4,49%
Clé population <i>deeltijds kunstonderwijs</i>	3,83%
Clé population <i>volwassenenonderwijs</i>	7,78%
Clé population <i>deeltijds kunstonderwijs + volwassenenonderwijs</i>	6,47%

Les clés « personnel enseignant » expriment le pourcentage d'enseignants travaillant à Bruxelles parmi l'ensemble du personnel enseignant de l'enseignement flamand. Nous nous basons, pour la construction des clés « personnel enseignant », sur les statistiques d'enseignement 2020 de l'IBSA.

Elles se déclinent selon le niveau d'enseignement qui est concerné par les « dépenses salariales ». Notons que nous ne disposons pas d'informations sur le personnel enseignant du *deeltijds kunstonderwijs* et du *volwassenenonderwijs* travaillant à Bruxelles.

Sont considérées comme dépenses salariales l'ensemble des articles comportant « *lonen-* » dans leur intitulé, au sein des programmes budgétaires identifiés précédemment.

Clé	Taux 2021
Clé personnel enseignant <i>basisonderwijs</i>	5,03%
Clé personnel enseignant <i>secundair onderwijs</i>	3,82%
Clé personnel enseignant <i>kleuter- en leerplicht onderwijs</i>	4,41%

Il est à noter que les statistiques utilisées pour la construction des clés ne permettent pas de répartir le personnel non-enseignant (personnel de direction, personnel administratif, etc.) selon la Région dans laquelle il est employé. Nous considérons donc que le personnel non-enseignant est réparti entre les régions de la même manière que le personnel enseignant et utilisons les clés « personnel enseignant » pour l'ensemble des dépenses salariales.

Si la dépense salariale est relative à un niveau d'enseignement déterminé, nous lui appliquons la clé relative à ce type d'enseignement. Dans le cas où le niveau d'enseignement n'est pas spécifié, nous utilisons une clé « personnel enseignant » générale, faisant la synthèse de tous les niveaux d'enseignement.

Dans le cas particulier des dépenses salariales du *deeltijds kunstonderwijs* et du *volwassenenonderwijs*, ne possédant pas de clé « personnel enseignant », nous utilisons les clés « population scolaire » équivalentes.

Le reste des dépenses du *beleidsdomein F*, à l'exception du *programma FE* sont réparties selon la clé « population scolaire » du type d'enseignement concerné par la dépense. Si le type d'enseignement concerné n'est pas précisé, nous appliquons une clé générale faisant la synthèse de tous les niveaux et types d'enseignement.

Pour les perspectives budgétaires, ces clés évoluent dans le temps selon les perspectives démographiques de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) et de la Région flamande (RF).

### 13. FE Enseignement supérieur

L'ensemble des crédits est communautaire. Pour répartir entre Bruxelles et Flandre, on utilise la clé « étudiants » ([2,7%-97,3](#)) sur l'ensemble du domaine politique.

### 14. GA Crédits de fonctionnement

Il s'agit des crédits de fonctionnement du domaine plus large « G. Aide sociale, Santé publique et Famille » qui est un domaine exclusivement communautaire. La part des crédits à destination de l'agence « Opgroeien » sont répartis entre Bruxelles et Flandre sur la base d'une clé spécifique à cette agence qui tient compte de la répartition des autres dotations perçues par elle. En effet, elle perçoit à la fois un transfert pour les allocations familiales (pour lesquelles la Commission communautaire commune (COCOM) est déjà compétente sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC)) et un transfert pour les dépenses « *Kind&Gezin* » (pour laquelle c'est la Communauté flamande (VG) qui est compétente, aussi bien en Flandre qu'à Bruxelles pour le réseau flamand). Les autres crédits sont répartis proportionnellement à la répartition du reste du domaine « G », hors Agence Opgroeien.

### 15. GB Provisions

La clé globale du domaine G est utilisée pour ventiler les provisions en vue de la conclusion de l'accord intersectoriel flamand.

### 16. GC Bien-être

Les dépenses liées aux maisons de justice et à la surveillance électronique sont réparties grâce à la clé « population » puisqu'il s'agit de la clé qui a été utilisée pour la définition des dotations lors du transfert de cette compétence par la 6<sup>ème</sup> réforme de l'État. Un nombre important des dépenses est réparti grâce aux chiffres disponibles dans les rapports annuels du GACB, qui trace la part des dépenses de la Communauté flamande (VG) à destination de Bruxelles. La correspondance avec le budget n'est pas toujours possible, mais elle l'est pour certains sous-articles budgétaires. Les clés obtenues sont majoritairement supérieures à la clé « population », pour des dépenses qui visent principalement le travail social et la lutte contre la pauvreté. Bruxelles est donc surreprésentée dans ces dépenses. Les autres crédits pour lesquels aucune autre hypothèse n'est possible sont répartis proportionnellement aux autres crédits du domaine avec une clé égale à [6,7%-93,3%](#).

### 17. GD Soins de santé et à domicile et GH Protection sociale

Ces deux domaines politiques ont fait l'objet d'un traitement spécifique. En effet, les crédits de ces domaines recouvrent à la fois des compétences transférées avant la 6<sup>ème</sup> réforme de l'État (et donc pour lesquelles la Commission communautaire commune (COCOM) n'est pas compétente) et d'autres transférées après cette réforme (pour lesquelles la Commission communautaire commune (COCOM) est compétente et reçoit des moyens).

Malheureusement, les modifications dans la présentation du budget au cours des dernières années (changement de dénomination, transferts nombreux de certains articles vers d'autres nouvellement



créés) ne permettent pas d'identifier clairement pour l'année 2021 la hauteur des montants associés aux compétences pré- et post-réforme. Pour cette raison, le calcul de la part bruxelloise de ces crédits se fait en deux étapes :

- Le rapport entre les dépenses dans ces domaines dans le budget 2014 ajusté et celles du budget initial de 2015, hors dépenses pour les soins résidentiels aux personnes âgées (maisons de repos et maisons de repos et de soins) est utilisé pour évaluer une « part pré-réforme » de ces crédits. Cette part uniquement est répartie entre Bruxelles et Flandre ([60,2%](#)) ;
- Un clé « population » ([3,5%-96,5%](#)) est appliquée sur ces dépenses.

La clé « population hors 6<sup>ème</sup> réforme » obtenue est égale à [2,1%-97,9%](#).

Les dépenses pour les soins résidentiels aux personnes âgées (appartenant au domaine GH) sont traitées séparément. En effet, bien que la Commission communautaire commune (COCOM) reçoive les moyens destinés à l'exercice de cette compétence, les institutions (maisons de repos et maisons de repos et de soins) flamandes sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) sont restées mono-communautaires après la réforme et sont à ce titre financées par la Communauté flamande (VG). La part des dépenses liées aux soins résidentiels qu'il reviendrait à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) de financer après transfert de cette compétence est calculée sur la base de la part de résidents bruxellois dans l'ensemble des maisons de repos et maisons de repos et de soins flamandes en 2019 ([0,9%-99,1%](#))<sup>201</sup>.

## 18. GE Grandir

Les dépenses liées aux allocations familiales sont entièrement attribuées à la Région flamande (RF) puisque la Commission communautaire commune (COCOM) est déjà compétente à Bruxelles.

Les autres crédits (dotation *Kind&Gezin*, aide à la jeunesse) sont répartis suivant une clé calculée à partir des données du rapport du GACB qui indique que la part des dépenses de *Kind&Gezin* effectuée sur le territoire de Bruxelles serait de 7,7% en moyenne sur la période 2012-2019 ([7,7%-92,3%](#)).

## 19. GG Personnes avec un handicap

Les crédits sont répartis grâce à une clé « GACB » ([1,1%-98,9%](#)).

## 20. GI Infrastructures de soins

La dotation de financement « classique » VIPA est répartie sur la base des projets approuvés pendant l'année 2020 ([7,1%-92,9%](#))<sup>202</sup>. Les dépenses en infrastructures hospitalières sont décomposées en un volet académique et un volet non-académique puisque ce dernier a déjà fait l'objet d'un transfert à la Commission communautaire commune (COCOM) lors de la 6<sup>ème</sup> réforme. Il convient donc de ne répartir entre Bruxelles et Flandre que la part académique. Afin d'estimer cette dernière, les montants des recettes LSF du simulateur de l'équipe du professeur Henri Bogaert du CERPE sont utilisées en

---

<sup>201</sup> Source : *Jaarverslag Agentschap VSB 2019*.

<sup>202</sup> Source : <https://www.departementwvg.be/goedgekeurde-projecten>.

supposant que la part est la même côté recettes et côté dépenses. La part académique ainsi identifiée est répartie avec une clé « population ».

## 21. HA Crédits de fonctionnement

Il s'agit des crédits de fonctionnement du domaine plus large « H. Culture, Jeunesse, Sport et Média ». Ce domaine politique H est entièrement communautaire. Les crédits HA sont répartis sur la base de la clé globale du domaine H.

## 22. HB Transversal

Il s'agit de dépenses transversales au domaine H. C'est généralement la clé globale du domaine H qui est utilisée, sauf lorsqu'il est possible d'identifier plus précisément de quels domaines relèvent les dépenses (par exemple, l'« Infrastructure durable culture et jeunesse » se voit appliquer une clé globale des domaines HC Culture et HD Jeunesse).

## 23. HC Culture

Ces crédits sont répartis sur la base des subsides accordés aux organisations culturelles<sup>203</sup> ou sur la base territoriale. Bruxelles est largement surreprésentée avec une clé globale de [16,7%-83,3%](#).

## 24. HD Jeunesse

Les crédits liés à la jeunesse sont répartis sur la base d'une clé « 0-25 ans » lorsqu'ils concernent plus largement les « jeunes » et une clé « 0-17 ans » lorsqu'il s'agit de dépenses à destination principalement de mineurs.

## 25. HE Media

Ces crédits sont répartis sur la base d'une clé « VRT » ([0,9%-99,1%](#)). Celle-ci est construite à partir de la moyenne sur cinq ans (2016-2020) de la part de Bruxelles dans l'audience TV et de la part de Bruxelles dans l'audience radio grâce aux données de la VRT<sup>204</sup>. Ces parts bruxelloises sont ensuite ajustées sur la base du poids respectif de la TV et de la radio dans le budget repris dans le rapport la VRT<sup>205</sup>. Les crédits pour les médias régionaux sont quant à eux été répartis grâce à une clé « GACB » ([10,1%-89,9%](#)).

## 26. HE Sport

Les crédits liés au sport ont été répartis avec une clé « population ».

## 27. JA Crédits de fonctionnement

Il s'agit des crédits de fonctionnement du domaine plus large « J. Travail et économie sociale ». Une très faible part de ce domaine est communautaire ([1,6%-98,4%](#)). La clé utilisée pour la répartition entre Bruxelles et Flandre est la clé globale du domaine J ([5,3%-94,4%](#)).

---

<sup>203</sup> Source : <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur>.

<sup>204</sup> Données communiquées par le Service d'étude de la VRT.

<sup>205</sup> Source : Rapport annuel 2020 de la VRT (<https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/prestaties/jaarverslag/>)

## 28. JB Provisions et JE Economie sociale

Ces crédits sont exclusivement régionaux.

## 29. JC Travail

Un seul article budgétaire de ce domaine est communautaire : il s'agit des crédits pour interruption de carrière du personnel dans l'enseignement. Ces crédits ont été répartis entre Bruxelles et Flandre avec une clé « population scolaire » ([5,4%-94,6%](#)).

## 30. JF Compétences

Un seul article budgétaire de ce domaine est communautaire : il s'agit des crédits pour le financement du centre d'expertise « Levenslang Leren » (formation continue). Cette dépense est répartie entre Bruxelles et Flandre sur la base d'une clé « population » ([3,5%-96,5%](#)).

## 31. K Agriculture et pêche, M Mobilité et travaux publics et Q Environnement

Ces trois domaines sont exclusivement régionaux.

## 32. SA Crédits de fonctionnement

Il s'agit des crédits de fonctionnement du domaine plus large « S. Chancellerie, administration, affaires étrangères et justice ». Les dépenses communes de ce domaine sont réparties tout d'abord entre Région et Communauté avec une clé « budget communautaire » ([56,6%](#)), puis entre Bruxelles et Flandre avec la clé « cabinet » ([10,1%-89,9%](#)).

## 33. SE Soutien au Gouvernement flamand

Ces crédits sont répartis de la même manière : tout d'abord entre Région et Communauté avec une clé « budget communautaire » ([56,6%](#)), puis entre Bruxelles et Flandre avec la clé « cabinet » ([10,1%-89,9%](#)).

## 34. Égalité des chances et intégration et insertion

Il s'agit de dépenses exclusivement communautaires. Elles sont réparties régionalement selon une clé « population » ([3,5%-96,5%](#)).

## 35. SG Bruxelles

L'ensemble de ces crédits est réparti avec une clé « [100%-0%](#) » (RBC/RF). Il s'agit en effet des dotations à la Commission communautaire flamande (VGC) et d'autres dépenses dont les premiers bénéficiaires sont les bruxellois.

## 36. SH Bord flamand

L'ensemble de ces crédits est réparti avec une clé « [0%-100%](#) » (RBC/RF) puisqu'il s'agit de dépenses à destination de la périphérie flamande.

## 37. SI Calamités

Il s'agit de dépenses exclusivement régionales.

## 38. SJ Digitalisation

Il s'agit des dépenses pour la digitalisation de l'administration. Ces crédits sont répartis tout d'abord entre Région et Communauté avec une clé « budget communautaire » (56,6%), puis entre Bruxelles et Flandre avec la clé « cabinet » (10,1%-89,9%).

## 39. SK Service interne des pouvoirs publics flamands

Ces crédits sont répartis de la même manière : tout d'abord entre Région et Communauté avec une clé « budget communautaire » (56,6%), puis entre Bruxelles et Flandre avec la clé « cabinet » (10,1%-89,9%).

## 40. SM Politique intérieure et politique des villes

L'hypothèse principale pour la répartition de ces dépenses est que la compétence sur les pouvoirs locaux est régionale et qu'il n'y a pas lieu de répartir entre Bruxelles et Flandre des dépenses à destination des communes flamandes. Il y a cependant deux exceptions :

- La Commission communautaire flamande (VGC) dispose d'un droit de tirage à hauteur de 10% sur le *Stedenfonds*. Il s'agit pour la Communauté flamande (VG) d'un subside facultatif. Ces 10% sont donc isolés comme une part communautaire et répartis selon la clé « 100%-0% » (RBC/RF) ;
- L'article budgétaire « soutien pour des villes durables et créatives » inclut une dotation à la Commission communautaire flamande (VGC), dont le montant n'est pas précisé. Il est supposé que cette dotation s'élèverait à 10% du montant, qui sont également entièrement attribués à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC)<sup>206</sup>.

## 41. SN Politique étrangère

La part communautaire des crédits communs a été estimée grâce à la clé « budget communautaire ». La répartition entre Bruxelles et Flandre de cette part communautaire est réalisée avec la clé « population ».

## 42. SO Coopération au développement

Ces crédits exclusivement communautaires sont répartis régionalement sur la base de la clé « population ».

## 43. SP Entreprendre à l'international

Il s'agit de crédits exclusivement régionaux.

---

<sup>206</sup> Ces 10% représentent 2,64 millions d'EUR.

#### 44. SQ Tourisme

Bien que considérés comme communautaires par le budget flamand, ces crédits sont régionaux puisque la compétence en matière de tourisme a fait l'objet d'un transfert de compétences des Communautés aux Régions.

#### 45. VB Provisions

Il s'agit des provisions pour le domaine politique plus large « V. Entités supérieures ». La part communautaire est isolée grâce à la clé « budget communautaire » et les crédits sont ensuite répartis entre Bruxelles et Flandre proportionnellement au reste du domaine V ([8,9%-91,1%](#)).

#### 46. VD Parlement flamand

La part communautaire du parlement est isolée grâce à la clé « budget communautaire ». L'hypothèse est que les frais associés au Parlement dépendent de la masse budgétaire des matières traitées.

Une clé « nombre de parlementaires » est ensuite appliquée pour estimer la part bruxelloise. En effet, le Parlement flamand est composé de 124 élus dont 6 bruxellois. Sur la base de la clé « budget communautaire », il est possible de « diviser » le Parlement en deux assemblées : l'une communautaire (71 élus) et l'autre régionale (53 élus). La clé « nombre de parlementaires » rapporte ensuite le nombre d'élus bruxellois (6) sur le total de l'assemblée « communautaire » (71), ce qui nous donne une clé égale à [8,5%-91,5%](#).

#### 47. VF, VG, VH, VI, VJ, VK, VM, VN, VO : les cabinets ministériels

Pour déterminer la part communautaire de chaque cabinet, le poids budgétaire des matières communautaires dans l'ensemble des matières pour lesquels chaque ministre est responsable est utilisé. Le cabinet du ministre du bien-être, de la santé publique, de la famille et de la lutte contre la pauvreté est par exemple défini comme exclusivement communautaire ; celui du ministre des finances et du budget, du logement et du patrimoine immobilier est quant à lui communautaire à seulement 19,1%.

Cette part communautaire a ensuite été répartie de la même manière entre Bruxelles et Flandre (sans différenciation entre les cabinets) avec la clé « cabinet » ([10,1%-89,9%](#)).

## Annexe 5 : Clés de répartition régionale des recettes LSF

L'annexe 5 fournit des tableaux détaillés de la méthodologie employée pour la construction des clés utilisées pour la répartition des recettes LSF des Communautés entre la Région de Bruxelles-Capitale (RBC), la Région wallonne (RW) et la Région flamande (RF).

**Tableau 1 : Clé « élèves » régionale (2021)**

	Communauté française		Communauté Flamande	
	RW	RBC FR	RF	RBC NL
Nombre d'élèves âgés de 6 à 17 ans (2019-2020) - IBSA	505.208	149.282	850.697	33.791
<i>Dont primaire ordinaire et spécialisé</i>	260.925	80.389	448.096	19.845
<i>Dont secondaire ordinaire et spécialisé</i>	244.283	68.893	402.601	13.946
Clé de répartition (2019-2020)	77,19%	22,81%	96,18%	3,82%
Total des élèves (2019-2020) - SPF	654.011		886.292	
Estimation : clé de répartition (2020-2021)	77,04%	22,96%	3,82%	96,18%
Total des élèves (2020-2021) - SPF	654.816		894.434	
	<b>RW</b>	<b>RBC</b>	<b>RF</b>	
<b>Clé « élèves » régionale</b>	<b>32,56%</b>	<b>11,91%</b>	<b>55,53%</b>	

Sources : IBSA (CF et VGC), SPF et calculs propres.

**Tableau 2 : Clé « IPP » régionale (2021)**

	Communauté française		Communauté Flamande	
	RW	RBC	RF	
Clé « IPP » - SPF Finances	34,143%		65,857%	
	<b>RW</b>	<b>RBC</b>	<b>RF</b>	
<b>Clé « IPP » régionale (hors DG)</b>	<b>27,418%</b>	<b>8,406%</b>	<b>64,176%</b>	

Source : SPF Finances et calculs propres.

**Tableau 3 : Clé « Loterie » régionale (2021)**

	Communauté française		Communauté Flamande	
	RW	RBC	RF	
Clé « Loterie »	39,548%		60,452%	
	<b>RW</b>	<b>RBC</b>	<b>RF</b>	
<b>Clé « Loterie » régionale (hors DG)</b>	<b>30,883%</b>	<b>10,838%</b>	<b>58,279%</b>	

Source : A.R. du 31 mars 2021 et calculs propres.

Tableau 4 : Clé « 0-18 ans » – Prestations familiales (2015)

	CF	COCOM	CF
Clé « 0-18 ans »	32,85%	11,74%	55,41%
	RW	RBC	RF
<b>Clé « 0-18 ans » régionale (hors DG)</b>	<b>32,85%</b>	<b>11,74%</b>	<b>55,41%</b>

Source : LSF et calculs propres.

Tableau 5 : Clé « 80+ » – Soins aux personnes âgées (2015)

	CF	COCOM	CF
Clé « 80+ »	30,50%	7,80%	61,70%
	RW	RBC	RF
<b>Clé « 80+ » régionale (hors DG)</b>	<b>30,50%</b>	<b>7,80%</b>	<b>61,70%</b>

Source : LSF et calculs propres.

Tableau 6 : Clé « population » – Soins de santé (2015)

	CF	COCOM	CF
Clé « population »	28,58%	12,45%	58,98%
	RW	RBC	RF
<b>Clé « population » régionale (hors DG)</b>	<b>28,58%</b>	<b>12,45%</b>	<b>58,98%</b>

Source : LSF et calculs propres.

Tableau 7 : Clé dotation « infrastructures hospitalières » (2021)

	CF	COCOM	CF
Partie non académique	31,21%	10,64%	58,15%
Partie académique	40,13%		59,87%
Déduction	32,47%	11,76%	55,77%
Majoration			
	RW	RBC	RF
<b>Partie non académique régionale</b>	<b>31,21%</b>	<b>10,64%</b>	<b>58,15%</b>
<b>Partie académique régionale</b>	<b>31,68%</b>	<b>10,56%</b>	<b>57,76%</b>
<b>Déduction régionale</b>	<b>32,47%</b>	<b>11,76%</b>	<b>55,77%</b>
<b>Majoration régionale</b>			

Source : LSF et calculs propres.

Tableau 8 : Clé « population » – Maisons de justice (2015)

	Communauté française		Communauté Flamande
Clé « population »	40,08%		59,92%
	RW	RBC	RF
<b>Clé « population » régionale (hors DG)</b>	<b>31,55%</b>	<b>10,66%</b>	<b>57,78%</b>

Source : LSF et calculs propres<sup>207</sup>.

<sup>207</sup> Les estimations sont réalisées sur la base des paramètres en vigueur lors des négociations des textes de lois.

Tableau 8 : Montants finaux du mécanisme de transition – en milliers EUR

	CF	COCOM	CF
Mécanisme de transition	-155.362	-35.738	152.795
	RW	RBC	RF
<b>Mécanisme de transition régional</b>	<b>-116.504</b>	<b>-73.736</b>	<b>151.936</b>

Sources : LSF et calculs propres.



## Annexe 6 : Hypothèses pour la répartition régionale des recettes non-LSF – Communauté française

L'annexe 6 détermine les hypothèses appliquées pour la répartition régionale (Région de Bruxelles-Capitale/Région wallonne) des cinq groupes de recettes suivantes : (1) les transferts neutralisés, (2) les recettes purement wallonnes, (3) les recettes en lien avec les mesures d'activation, (4) les recettes utilisant des clés spécifiques (généralement similaires aux clés utilisées en dépenses) et (5) les recettes ventilées selon une clé « population ». Les clés utilisées sont présentées sous le format suivant : [clé RBC - clé RW](#).

(1) *Les transferts neutralisés*. Parmi les autres recettes de la Communauté française (CF), trois articles qui proviennent de la Région wallonne (RW) ou de la Communauté germanophone (DG) sont considérés comme des transferts neutralisés : l'intervention de la Région wallonne (RW) dans l'engagement de personnes en situation de handicap (79 milliers EUR), les contributions dues par la DG dans le cadre du protocole d'accord bilatéral entre la Communauté germanophone (DG) et la Communauté française (CF) en matière de prévention et de lutte contre le dopage dans le sport (41 milliers EUR) et l'intervention de la Région wallonne (RW) en faveur du renforcement et la valorisation de l'enseignement en alternance (4.000 milliers EUR). Selon la même logique que celle employée au niveau du traitement des dépenses, ces recettes de transfert sont neutralisées dans le budget de la Communauté française (CF) et les dépenses de transfert sont transformées en dépenses courantes dans les budgets de la Région wallonne (RW) et de la Communauté germanophone (DG)<sup>208</sup>.

(2) *Les recettes purement wallonnes*. Seuls les frais d'inscription aux colloques, stages et séminaires organisés par le centre culturel Marcel Hicter et par le centre de formation socio-culturel Rossignol sont considérés comme des recettes purement wallonnes (850 milliers EUR)<sup>209</sup>.

(3) *Les recettes en lien avec les mesures d'activation*. Six recettes sont ventilées selon la clé « mesures d'activation » (100.071 milliers EUR) : les recettes en lien avec le FSE (fonds social européen), le programme de transition professionnel, le Forem/Actiris ou les conventions ACS-APE<sup>210</sup>.

(4) *Les recettes utilisant des clés spécifiques*. La démarche utilisée pour ces recettes est de vérifier dans le libellé des articles budgétaires si l'origine des recettes ne peut pas être reliée à des matières spécifiques, traitées en dépenses, afin d'utiliser les mêmes clés que le total de la division organique (ou d'un sous-total d'article(s) similaire(s)) se rapportant à la matière<sup>211</sup>.

(5) *Les recettes ventilées selon une clé « population »*. Trois types de clé « population » sont utilisés en fonction de la matière traitée : une clé « population globale » ([21,4%-78,6%](#)) utilisée pour les recettes

---

<sup>208</sup> Au lieu de transiter par le budget de la Communauté française (CF), ces dépenses sont directement réalisées par les entités concernées.

<sup>209</sup> Il s'agit, d'après l'exposé des recettes, de revenus locatifs de bâtiments situés tous les deux en Région wallonne.

<sup>210</sup> Etant donné que ces programmes sont destinés à résorber le chômage, la clé « [18,8%-81,2%](#) » est utilisée. La clé « chômage » est obtenue à travers les dépenses en mesures d'activation enregistrées par l'ONEM. Par ailleurs, cette hypothèse est concordante avec le traitement des dépenses FSE.

<sup>211</sup> Par exemple, « Quote-part à charge des membres du personnel du Ministère de la Communauté française (CF) dans les titres-repas ». Comme ces recettes sont dépendantes des crédits cabinet, la même clé que pour la DO6 « cabinets ministériels » est utilisée. Cette logique est également utilisée avec la clé « littérature » (DO 22), les clés « enseignement » (primaire, secondaire, universitaire, etc.) ou la clé « RTBF ».

diverses ou difficilement associables à une matière spécifique, une clé « 0-18 ans » utilisée pour les recettes en lien avec des matières comme la jeunesse ou l'adoption et une population globale avec Communauté germanophone (DG) ([21,1%-78,9%](#)) utilisée pour une recette provenant d'un hôpital universitaire<sup>212</sup>.

---

<sup>212</sup> La Communauté germanophone (CG) ne dispose d'aucun hôpital universitaire. De plus, cette clé est déjà utilisée au niveau des dépenses (DO 15).

## Annexe 7 : Complément pour la répartition régionale des recettes non-LSF – Communauté flamande

L'annexe 7 fournit des tableaux détaillés accompagnés d'une série d'explications concernant les clés obtenues, d'une part, pour répartition des recettes de la Communauté flamande (VG) entre les recettes régionales et les recettes communautaires, et d'autre part, pour la répartition régionale (Région de Bruxelles-Capitale/Région flamande) des recettes communautaires de la Communauté flamande (VG). Les clés utilisées sont présentées sous les formats suivants : [clé RF - clé VG](#) et [clé RBC - clé RF](#).

- Répartition de l'ensemble des recettes (LSF comprise) hors produits d'emprunts de la Communauté flamande (VG) entre les recettes régionales et les recettes communautaires

Cette répartition ([42,7%-57,3%](#)) est expliquée principalement par les 42.668 millions EUR (sur un total de 42.683 millions EUR) qui sont explicitement exclusivement régionaux ou communautaires et sont répartis selon une clé [42,7%-57,3%](#).

**Tableau 1 : Répartition des recettes (LSF comprises) hors produits d'emprunts du budget 2021 initial de la Communauté flamande (VG) entre les recettes régionales et les recettes communautaires (en milliers EUR)**

Domaine politique	TOTAL	RF		VG	
		Montant	Clé	Montant	Clé
<b>C. Finances et budget</b>	<b>41.431.481</b>	<b>17.164.866</b>	<b>41,4%</b>	<b>24.266.615</b>	<b>58,6%</b>
CA Crédits de fonctionnement	81	35	43,0%	46	57,0%
CB Provisions	0	0	74,9%	0	25,1%
CC Politique budgétaire	26.803.822	2.569.687	9,6%	24.234.135	90,4%
<i>CC Politique budgétaire hors LSF</i>	<i>100</i>	<i>43</i>	<i>43,0%</i>	<i>57</i>	<i>57,0%</i>
CD Fiscalité	14.359.083	14.359.083	100,0%	0	0,0%
CE Opération financières	268.495	236.062	87,9%	32.433	12,1%
<i>CF Dette</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>100,0%</i>	<i>0</i>	<i>0,0%</i>
<b>E. Économie, science et innovation</b>	<b>100.589</b>	<b>100.577</b>	<b>100,0%</b>	<b>12</b>	<b>0,0%</b>
EA. Crédits de fonctionnement	1.650	1.638	99,3%	12	0,7%
EB. Provisions	198	198	100,0%	0	0,0%
EC. Économie	98.634	98.634	100,0%	0	0,0%
EE. Recherche scientifique	0	0	100,0%	0	0,0%
EF. Innovation	107	107	100,0%	0	0,0%
EG. Communication scientifique	0	0	100,0%	0	0,0%
<b>F. Enseignement et formation</b>	<b>148.310</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>148.310</b>	<b>100,0%</b>
<b>G. Bien-être, santé publique et famille</b>	<b>15.470</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>15.470</b>	<b>100,0%</b>
<b>H. Culture, jeunesse, sport et media</b>	<b>31.974</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>31.974</b>	<b>100,0%</b>
<b>J. Travail et économie sociale</b>	<b>235.003</b>	<b>235.003</b>	<b>100,0%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>
<b>K. Agriculture et pêche</b>	<b>4.511</b>	<b>4.511</b>	<b>100,0%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>
<b>M. Mobilité et travaux publics</b>	<b>337.343</b>	<b>337.343</b>	<b>100,0%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>
<b>Q. Environnement</b>	<b>361.290</b>	<b>361.290</b>	<b>100,0%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>
<b>S. Chancellerie, administration, affaires extérieures et justice</b>	<b>17.651</b>	<b>7.001</b>	<b>39,7%</b>	<b>10.650</b>	<b>60,3%</b>
SA. Crédits de fonctionnement	2.417	1.040	43,0%	1.377	57,0%
SE. Soutien Gouvernement flamand	44	19	43,0%	25	57,0%

SF. Égalité des chances et intégration et insertion	100	0	0,0%	100	100,0%
SG. Bruxelles	2.620	0	0,0%	2.620	100,0%
SJ. Digitalisation	590	254	43,0%	336	57,0%
SI. Service interne des pouvoirs publics flamands	10.517	4.718	44,9%	5.799	55,1%
SM. Politique intérieure et politique des villes	820	820	100,0%	0	0,0%
SN. Politique étrangère	343	150	43,8%	193	56,2%
SO. Coopération au développement	200	0	0,0%	200	100,0%
SP. Entreprendre à l'international	0	0	100,0%	0	0,0%
SQ. Tourisme	0	0	100,0%	0	0,0%
<b>TOTAL</b>	<b>42.683.622</b>	<b>18.210.591</b>	<b>42,7%</b>	<b>24.473.031</b>	<b>57,3%</b>
<b>Recettes communautaires à répartir entre Bruxelles et Flandre (total hors LSF et produits d'emprunts)</b>	-	-	-	<b>238.953</b>	-

Sources : Budget des recettes 2021 initial de la VG et calculs propres.

Il reste donc 15,9 millions EUR pour lesquels la répartition est effectuée de manière que chaque article budgétaire ou domaine politique soit traité de la même manière que son « homologue » côté dépenses, ce qui donne une clé générale pour ces recettes de [50,2%-49,8%](#). La surreprésentation de la Région dans ces dépenses communes est expliquée principalement par la répartition des recettes de 1,65 millions EUR du domaine EA. Celles-ci ont été réparties en faveur de la Région à [99,3%](#) car il a été possible d'extraire les recettes de l'Agence « Innoveren & Ondernemen » (compétences régionales) et que les clés utilisées pour les autres recettes communes et issues du budget des dépenses étaient nettement en faveur de la Région (respectivement 93,5% et 83,1%).

- Répartition des recettes communautaires non-LSF hors produits d'emprunt compris de la Communauté flamande (VG) entre les recettes de la Région bruxelloise (RBC) et les recettes de la Région flamande (RF).

**Tableau 2 : Répartition régionale des recettes non-LSF du budget 2021 initial de la Communauté flamande (VG) (en milliers EUR)**

Domaine politique	TOTAL	RBC		RF	
		Montant	Clé	Montant	Clé
<b>C. Finances et budget</b>	<b>32.530</b>	<b>1.713</b>	<b>5,3%</b>	<b>30.817</b>	<b>94,7%</b>
CA. Crédits de fonctionnement	46	5	10,1%	41	89,9%
CB. Provisions	0	0	5,0%	0	95,0%
CC. Politique budgétaire hors LSF	57	2	3,6%	55	96,4%
CE. Opération financières	32.427	1.706	5,3%	30.721	94,7%
<b>E. Économie, science et innovation</b>	<b>12</b>	<b>0</b>	<b>2,8%</b>	<b>12</b>	<b>97,2%</b>
EA. Crédits de fonctionnement	12	0	2,8%	12	97,2%
<b>F. Enseignement et formation</b>	<b>148.310</b>	<b>7.160</b>	<b>4,8%</b>	<b>141.150</b>	<b>95,2%</b>
FA. Crédits de fonctionnement	1.650	73	4,4%	1.577	95,6%
FD. Enseignement maternel et primaire	81.754	3.606	4,4%	78.148	95,6%
FE. Enseignement supérieur	108	3	2,7%	105	97,3%
FF. Éducation artistique et enseignement des adultes à temps partiel	54.798	2.964	5,4%	51.834	94,6%
FG. Soutien du monde éducatif	3.374	174	5,1%	3.200	94,9%
FH. Allocations d'études	6.626	341	5,1%	6.285	94,9%

<b>G. Bien-être, santé publique et famille</b>	<b>15.470</b>	<b>438</b>	<b>2,8%</b>	<b>15.032</b>	<b>97,2%</b>
GA. Crédits de fonctionnement	4.143	95	2,3%	4.048	97,7%
GC. Bien-être	7.107	254	3,6%	6.853	96,4%
GD. Soins de santé et à domicile	4.201	88	2,1%	4.113	97,9%
GE. Grandir	19	0	1,9%	19	98,1%
GI. Infrastructures de soins	0	0	7,1%	0	92,9%
<b>H. Culture, jeunesse, sport et media</b>	<b>31.974</b>	<b>470</b>	<b>1,5%</b>	<b>31.504</b>	<b>98,5%</b>
HA. Crédits de fonctionnement	246	21	8,5%	225	91,5%
HB. Transversal	20.026	267	1,3%	19.759	98,7%
HC. Culture	364	54	14,9%	310	85,1%
HE. Media	11.338	128	1,1%	11.210	98,9%
<b>S. Chancellerie, administration, affaires extérieures et justice</b>	<b>10.604</b>	<b>3.395</b>	<b>32,0%</b>	<b>7.209</b>	<b>68,0%</b>
SA. Crédits de fonctionnement	1.369	138	10,1%	1.231	89,9%
SE. Soutien Gouvernement flamand	25	3	10,1%	22	89,9%
SF. Égalité des chances et intégration et insertion	100	4	3,5%	96	96,5%
SG. Bruxelles	2.620	2.620	100,0%	0	0,0%
SJ. Digitalisation	334	34	10,1%	300	89,9%
SI. Service interne des pouvoirs publics flamands	5.764	583	10,1%	5.182	89,9%
SN. Politique étrangère	191	7	3,5%	185	96,5%
SO. Coopération au développement	200	7	3,5%	193	96,5%
<b>TOTAL</b>	<b>238.900</b>	<b>13.176</b>	<b>5,5%</b>	<b>225.724</b>	<b>94,5%</b>

Sources : Budget des recettes 2021 initial de la VG et calculs propres.

Quelques exemples de clés utilisées :

- La clé « établissements scolaires » pour la liquidation de participations dans la S.A. School Invest (prises de participation côté dépenses ventilées selon la même clé) ;
- La clé GACB « Travail social » (Welzijnswerk) pour le remboursement de subsides non-utilisés dans le cadre du Travail social (même clé que pour les dépenses) ;
- Les multiples fonds budgétaires (couplage des recettes et des dépenses) : utilisation de clés « dépenses » pour ventiler les recettes ;
- La clé « cabinet » pour les recettes de soutien du gouvernement flamand (optimisation de la structure du budget) ;
- La clé « population » pour les recettes dans le cadre de la coopération au développement (adéquation avec les dépenses).

La répartition des recettes hors produits d'emprunt (238,9 millions EUR) s'obtient grâce à une clé générale 5,5%-94,5%, avec une surreprésentation de la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) par rapport à la population et au reste du budget. Ceci s'explique par l'utilisation de la clé « cabinet » pour certaines recettes, qui tient compte de l'existence de coûts fixes (clé appliquée sur un montant de 7,6 millions EUR). Nous supposons donc que ces recettes (remboursements, surplus, etc.) sont proportionnelles aux dépenses qui sont réparties avec une clé « cabinet ». Un autre élément important est l'attribution de toutes les recettes du domaine « SG. Bruxelles » à la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (2,6 millions EUR).

## Annexe 8 : Perspectives budgétaires après réforme

L'annexe 8 fournit des tableaux détaillés concernant les perspectives budgétaires des entités bruxelloises dans le cadre d'une réforme qui consiste à supprimer les Communautés (française et flamande) et à transférer les compétences de celles-ci aux Régions (wallonne, bruxelloise et flamande). Celles-ci concernent, dans le cas d'une suppression des Commissions communautaires, la Région de Bruxelles-Capitale (RBC) (*cf. le tableau 1*) et, dans le cas d'un maintien de la Commission communautaire française (COCOF) et la Commission communautaire flamande (VGC), les entités bruxelloises française (*cf. le tableau 2*) et flamande (*cf. le tableau 3*).

**Tableau 1 : Perspectives budgétaires d'une entité régionale bruxelloise fusionnée sans COCOF et VGC pour la période 2021-2035 (en millions EUR)**

	2021 initial	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	TCAM 21-24	TCAM 25-35
<b>Recettes totales</b>	<b>6.266</b>	<b>6.352</b>	<b>6.431</b>	<b>6.576</b>	<b>6.753</b>	<b>9.828</b>	<b>10.037</b>	<b>10.255</b>	<b>10.506</b>	<b>10.781</b>	<b>11.065</b>	<b>11.361</b>	<b>11.680</b>	<b>12.015</b>	<b>12.376</b>	<b>12.759</b>	<b>2,1%</b>	<b>2,6%</b>
<b>Recettes RBC + COCOM + COCOF + VGC</b>	<b>6.266</b>	<b>6.352</b>	<b>6.431</b>	<b>6.576</b>	<b>6.753</b>	<b>6.664</b>	<b>6.820</b>	<b>6.986</b>	<b>7.177</b>	<b>7.372</b>	<b>7.574</b>	<b>7.783</b>	<b>8.009</b>	<b>8.243</b>	<b>8.496</b>	<b>8.767</b>	<b>2,1%</b>	<b>2,8%</b>
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>	<b>2.881</b>	<b>2.845</b>	<b>2.873</b>	<b>2.943</b>	<b>3.013</b>	<b>3.109</b>	<b>3.173</b>	<b>3.239</b>	<b>3.313</b>	<b>3.387</b>	<b>3.462</b>	<b>3.542</b>	<b>3.633</b>	<b>3.726</b>	<b>3.829</b>	<b>3.945</b>	<b>1,9%</b>	<b>2,4%</b>
Mainmorte	119	119	121	124	126	129	131	134	136	139	142	145	148	151	154	157	2,0%	2,0%
Total refinancement RBC (VIe réforme État)	431	433	437	444	451	458	466	473	481	490	498	507	516	525	535	545	1,4%	1,7%
Dotation mobilité	155	156	157	161	165	169	173	177	182	186	191	196	201	206	212	218	2,0%	2,6%
Primes linguistiques	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1,7%	1,8%
Dotation sécurité	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	55	0,0%	0,0%
Compensation navetteurs	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44	0,0%	0,0%
Compensation fonctionnaires internationaux	175	175	178	181	184	187	191	194	198	201	205	208	212	216	221	225	1,7%	1,8%
Total dotations transfert de compétences 6 <sup>ème</sup> réforme	1.696	1.674	1.717	1.749	1.789	1.830	1.874	1.915	1.963	2.015	2.067	2.121	2.181	2.242	2.310	2.381	2,2%	2,7%
dont dotation pour autres compétences	87	87	88	91	93	95	98	100	103	105	108	111	114	117	120	123	2,1%	2,6%
dont dotation emploi	172	173	177	180	185	190	195	199	204	210	215	221	227	232	238	245	2,3%	2,5%
dont dotation dépenses fiscales	160	160	164	167	172	176	181	185	190	195	200	205	210	216	221	227	2,3%	2,5%
dont responsabilisation pension	-2	-2	-3	-4	-5	-6	-7	-9	-10	-10	-10	-11	-11	-11	-12	-12	42,8%	6,8%
dont dotation prestations familiales	876	867	886	904	921	936	951	965	979	993	1.007	1.024	1.043	1.064	1.086	1.111	2,0%	1,7%
dont dotation soins aux personnes âgées	304	293	301	302	308	317	329	340	357	374	392	409	429	447	470	492	1,7%	4,5%
dont dotation soins de santé et aide aux personnes	115	113	117	121	124	127	131	134	138	141	145	149	153	158	162	167	3,1%	2,8%
dont dotation hôpitaux	-16	-18	-14	-11	-8	-5	-2	1	4	7	10	13	17	20	24	28	-22,3%	-
Accords du Lombard	91	93	93	96	99	102	105	108	111	115	119	123	127	131	135	140	2,1%	3,3%
Mécanisme de transition	63	63	63	63	63	75	67	59	50	42	33	25	17	8	0	0	0,0%	-100,0%
Mécanisme de solidarité nationale	402	408	385	409	420	429	443	460	478	491	506	521	541	562	586	609	0,9%	3,6%
Recettes diverses transférées par l'autorité fédérale	79	56	57	58	65	86	88	90	93	95	98	101	104	107	110	113	5,4%	2,8%
<b>Transferts en provenance de la Communauté française</b>	<b>156</b>	<b>156</b>	<b>158</b>	<b>159</b>	<b>161</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>1,1%</b>	
<b>Transferts en provenance de la Vlaamse Gemeenschap</b>	<b>70</b>	<b>70</b>	<b>72</b>	<b>73</b>	<b>75</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>2,3%</b>	
<b>Recettes fiscales</b>	<b>2.367</b>	<b>2.400</b>	<b>2.438</b>	<b>2.536</b>	<b>2.644</b>	<b>2.739</b>	<b>2.831</b>	<b>2.938</b>	<b>3.041</b>	<b>3.148</b>	<b>3.260</b>	<b>3.374</b>	<b>3.494</b>	<b>3.617</b>	<b>3.750</b>	<b>3.887</b>	<b>3,3%</b>	<b>3,6%</b>
Additionnels IPP	866	899	918	968	1.028	1.076	1.120	1.165	1.213	1.262	1.315	1.366	1.422	1.477	1.537	1.602	4,6%	4,1%
Impôts régionaux	1.379	1.379	1.402	1.448	1.494	1.539	1.585	1.636	1.688	1.743	1.799	1.860	1.921	1.987	2.056	2.125	2,7%	3,3%
Taxes perçues par la RBC	122	122	118	120	122	124	126	138	140	143	145	148	151	154	157	160	0,1%	2,6%

<b>Recettes diverses</b>	<b>792</b>	<b>881</b>	<b>890</b>	<b>864</b>	<b>860</b>	<b>817</b>	<b>816</b>	<b>809</b>	<b>823</b>	<b>837</b>	<b>852</b>	<b>867</b>	<b>883</b>	<b>900</b>	<b>918</b>	<b>935</b>	<b>-0,8%</b>	<b>1,4%</b>
Recettes en provenance de l'Agglomération bruxelloise	258	258	263	271	280	288	297	306	316	326	337	348	360	372	385	398	2,7%	3,3%
Recettes sur Fonds organiques	383	383	385	387	390	392	395	397	399	402	405	407	410	413	416	420	0,6%	0,7%
Recettes Recovery and Resilience Facility (RRF)	0	89	93	91	78	25	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-4,3%	-100,0%
Autres recettes	151	151	150	114	112	112	105	106	108	109	110	112	113	115	116	118	-9,4%	0,5%
<b>Recettes issues du transfert des compétences bruxelloises de la CF</b>						<b>2.562</b>	<b>2.607</b>	<b>2.650</b>	<b>2.701</b>	<b>2.766</b>	<b>2.834</b>	<b>2.906</b>	<b>2.982</b>	<b>3.066</b>	<b>3.154</b>	<b>3.247</b>		<b>2,4%</b>
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>						<b>2.486</b>	<b>2.536</b>	<b>2.584</b>	<b>2.633</b>	<b>2.697</b>	<b>2.763</b>	<b>2.832</b>	<b>2.907</b>	<b>2.989</b>	<b>3.075</b>	<b>3.165</b>		<b>2,4%</b>
Dotation TVA						1.891	1.933	1.974	2.017	2.061	2.108	2.156	2.210	2.270	2.334	2.406		2,4%
Dotation IPP						544	551	557	562	581	599	619	638	659	679	697		2,5%
dont allocation de base						652	669	684	701	720	738	758	777	797	817	839		2,5%
dont mécanisme de transition						-35	-31	-27	-23	-19	-16	-12	-8	-4	0	0		-100,0%
dont contribution responsabilisation pension						-73	-86	-100	-115	-119	-124	-127	-131	-134	-138	-142		6,9%
Dotation étudiants étrangers						20	20	20	21	21	22	22	22	23	23	24		1,8%
Dotation maisons de justice						10	10	10	11	11	11	12	12	13	13	14		3,3%
Dotation infrastructures hospitalières						10	10	11	11	11	11	12	12	12	13	13		2,8%
Autres (loterie, jardin botanique, PAI)						11	11	11	11	11	12	12	12	12	13	13		1,8%
<b>Recettes diverses</b>						<b>76</b>	<b>71</b>	<b>66</b>	<b>68</b>	<b>70</b>	<b>71</b>	<b>73</b>	<b>75</b>	<b>77</b>	<b>79</b>	<b>81</b>		<b>0,6%</b>
dont recettes Recovery and Resilience Facility (RRF)						13	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0		-100,0%
<b>Recettes issues du transfert des compétences bruxelloises de la VG</b>						<b>601</b>	<b>610</b>	<b>618</b>	<b>629</b>	<b>643</b>	<b>657</b>	<b>672</b>	<b>689</b>	<b>706</b>	<b>725</b>	<b>746</b>		<b>2,2%</b>
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>						<b>583</b>	<b>593</b>	<b>603</b>	<b>613</b>	<b>627</b>	<b>641</b>	<b>656</b>	<b>672</b>	<b>689</b>	<b>708</b>	<b>728</b>		<b>2,2%</b>
Dotation TVA						431	440	450	459	469	480	490	502	515	530	545		2,4%
Dotation IPP						144	144	145	145	149	153	156	160	164	168	172		1,8%
dont allocation de base						163	167	171	175	180	185	189	194	199	204	210		2,5%
dont mécanisme de transition						1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0		-97,2%
dont contribution responsabilisation pension						-20	-23	-27	-31	-32	-32	-33	-34	-36	-37	-38		6,6%
Décomptes IPP/TVA						0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Dotation étudiants étrangers						2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		1,8%
Dotation maisons de justice						2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3,3%
Dotation infrastructures hospitalières						3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		2,8%
Autres (loterie, PAI)						2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		1,2%
<b>Recettes diverses</b>						<b>18</b>	<b>16</b>	<b>15</b>	<b>15</b>	<b>16</b>	<b>16</b>	<b>16</b>	<b>17</b>	<b>17</b>	<b>18</b>	<b>18</b>		<b>-0,1%</b>
dont recettes Recovery and Resilience Facility (RRF)						4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0		-100,0%
<b>Dépenses primaires totales</b>	<b>8.472</b>	<b>8.347</b>	<b>8.158</b>	<b>8.321</b>	<b>8.463</b>	<b>12.491</b>	<b>12.725</b>	<b>12.968</b>	<b>13.256</b>	<b>13.551</b>	<b>13.845</b>	<b>14.156</b>	<b>14.488</b>	<b>14.829</b>	<b>15.184</b>	<b>15.563</b>	<b>0,5%</b>	<b>2,2%</b>
<b>Dépenses RBC + COCOM+ COCOF + VGC</b>	<b>8.472</b>	<b>8.347</b>	<b>8.158</b>	<b>8.321</b>	<b>8.463</b>	<b>8.474</b>	<b>8.621</b>	<b>8.767</b>	<b>8.942</b>	<b>9.126</b>	<b>9.315</b>	<b>9.511</b>	<b>9.716</b>	<b>9.927</b>	<b>10.142</b>	<b>10.374</b>	<b>0,5%</b>	<b>2,0%</b>
<b>Dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>	<b>5.902</b>	<b>5.777</b>	<b>5.489</b>	<b>5.612</b>	<b>5.711</b>	<b>5.680</b>	<b>5.781</b>	<b>5.883</b>	<b>6.012</b>	<b>6.148</b>	<b>6.288</b>	<b>6.433</b>	<b>6.585</b>	<b>6.742</b>	<b>6.900</b>	<b>7.072</b>	<b>-0,4%</b>	<b>2,2%</b>
Dépenses salariales	481	481	510	545	582	595	609	626	645	666	687	710	734	760	786	815	6,5%	3,2%
Prestations familiales	882	882	899	920	941	962	983	1.004	1.024	1.045	1.067	1.089	1.113	1.137	1.163	1.189	2,2%	2,1%
Soins aux personnes âgées	319	318	323	324	330	340	353	363	380	398	416	433	453	470	493	516	1,2%	4,3%
Autres soins de santé	97	97	98	100	103	105	107	109	111	113	116	118	120	123	126	128	2,0%	2,1%



Dotation générale aux communes	364	364	371	378	386	394	401	410	418	426	435	443	452	461	470	480	2,0%	2,0%
Dotations aux organismes bruxellois	2.555	2.426	2.520	2.616	2.662	2.679	2.729	2.782	2.836	2.893	2.951	3.012	3.075	3.141	3.210	3.281	3,2%	2,0%
Dépenses Covid	149	302	31	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-71,9%	-
Dépenses relance (RFF)	135	89	93	91	78	25	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-4,3%	-100,0%
Autres dépenses particulières	920	819	645	630	623	581	580	589	598	608	617	628	638	649	651	664	-8,7%	1,3%
<b>Fonds budgétaires</b>	<b>328</b>	<b>328</b>	<b>389</b>	<b>391</b>	<b>394</b>	<b>396</b>	<b>398</b>	<b>401</b>	<b>404</b>	<b>406</b>	<b>409</b>	<b>412</b>	<b>415</b>	<b>418</b>	<b>421</b>	<b>424</b>	<b>6,3%</b>	<b>0,7%</b>
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>	<b>2.242</b>	<b>2.242</b>	<b>2.280</b>	<b>2.319</b>	<b>2.358</b>	<b>2.398</b>	<b>2.441</b>	<b>2.483</b>	<b>2.527</b>	<b>2.572</b>	<b>2.618</b>	<b>2.667</b>	<b>2.716</b>	<b>2.768</b>	<b>2.822</b>	<b>2.877</b>	<b>1,7%</b>	<b>1,8%</b>
Dépenses et recettes courantes	396	396	403	410	417	424	432	439	447	455	463	471	480	489	499	509	1,7%	1,8%
Investissements	89	89	90	92	94	95	97	98	100	102	104	106	108	110	112	114	1,7%	1,8%
Transferts aux pouvoirs locaux	228	228	232	236	240	244	248	252	257	261	266	271	276	281	287	292	1,7%	1,8%
Transferts aux organismes publiques	574	574	583	593	603	614	625	635	646	658	670	682	695	708	722	736	1,7%	1,8%
Transferts aux organismes privées	325	325	330	336	341	347	353	360	366	372	379	386	393	401	409	417	1,7%	1,8%
Transferts aux ménages (ou aux ASBL au service des ménages)	324	324	329	335	340	346	352	358	365	371	378	385	392	399	407	415	1,7%	1,8%
Autres	307	307	312	318	323	328	334	340	346	352	359	365	372	379	386	394	1,7%	1,8%
<b>Dépenses issues du transfert des compétences bruxelloises de la CF</b>						<b>2.985</b>	<b>3.055</b>	<b>3.129</b>	<b>3.215</b>	<b>3.298</b>	<b>3.373</b>	<b>3.456</b>	<b>3.549</b>	<b>3.643</b>	<b>3.745</b>	<b>3.851</b>		<b>2,6%</b>
<b>Enseignement</b>						<b>1.824</b>	<b>1.879</b>	<b>1.948</b>	<b>2.016</b>	<b>2.086</b>	<b>2.144</b>	<b>2.202</b>	<b>2.262</b>	<b>2.322</b>	<b>2.388</b>	<b>2.457</b>		<b>3,0%</b>
Dépenses salariales de l'enseignement						1.456	1.505	1.565	1.623	1.682	1.730	1.776	1.824	1.872	1.924	1.979		3,1%
Bâtiments scolaires						34	35	35	36	36	36	37	37	37	38	38		1,1%
Universités et Hautes écoles						333	339	348	358	367	378	389	401	413	426	440		2,8%
<b>Autres dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>						<b>755</b>	<b>761</b>	<b>756</b>	<b>764</b>	<b>767</b>	<b>773</b>	<b>787</b>	<b>810</b>	<b>833</b>	<b>857</b>	<b>884</b>		<b>1,6%</b>
Dépenses salariales hors-enseignement						265	270	278	286	295	306	315	326	337	349	363		3,2%
ONE						131	135	139	142	146	150	154	159	162	167	172		2,7%
RTBF						73	76	78	81	84	87	90	94	97	101	105		3,7%
FNRS et fonds associés						35	36	37	38	39	40	41	43	44	46	48		3,1%
Plan de relance						28	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0		-100,0%
Crédits variables						24	24	24	25	25	25	26	26	27	27	27		1,5%
Autres						200	200	200	192	178	164	160	163	165	167	169		-1,7%
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>						<b>405</b>	<b>415</b>	<b>425</b>	<b>435</b>	<b>445</b>	<b>455</b>	<b>466</b>	<b>477</b>	<b>488</b>	<b>500</b>	<b>510</b>		<b>2,3%</b>
<b>Dépenses issues du transfert des compétences bruxelloises de la VG</b>						<b>1.032</b>	<b>1.049</b>	<b>1.072</b>	<b>1.099</b>	<b>1.127</b>	<b>1.157</b>	<b>1.189</b>	<b>1.223</b>	<b>1.259</b>	<b>1.297</b>	<b>1.338</b>		<b>2,6%</b>
<b>Enseignement</b>						<b>602</b>	<b>613</b>	<b>628</b>	<b>643</b>	<b>658</b>	<b>676</b>	<b>694</b>	<b>713</b>	<b>734</b>	<b>757</b>	<b>781</b>		<b>2,6%</b>
Dépenses salariales de l'enseignement						430	438	450	462	474	488	502	518	535	553	572		2,9%
Provision de soutien à l'éducation						13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13		0,0%
Universités et Hautes écoles						51	52	53	55	57	58	60	62	65	67	69		3,2%
Autres dépenses d'enseignement						108	110	111	113	114	116	118	120	122	124	126		1,6%
<b>Autres dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>						<b>278</b>	<b>281</b>	<b>285</b>	<b>294</b>	<b>303</b>	<b>313</b>	<b>323</b>	<b>333</b>	<b>344</b>	<b>356</b>	<b>368</b>		<b>2,8%</b>
Dépenses salariales hors-enseignement						125	128	132	136	140	145	149	154	160	165	171		3,2%
Soins aux personnes âgées						49	51	53	57	60	63	67	70	74	78	82		5,4%
Kind & Gezin						61	62	63	64	65	66	68	69	70	72	73		1,8%
Plan de relance						7	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0		-100,0%
VRT						3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3		-0,4%
Autres						33	34	34	35	35	36	37	37	38	38	39		1,6%
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>						<b>153</b>	<b>156</b>	<b>159</b>	<b>162</b>	<b>166</b>	<b>169</b>	<b>173</b>	<b>177</b>	<b>181</b>	<b>185</b>	<b>189</b>		<b>2,1%</b>



<b>Solde primaire</b>	-2.206	-1.995	-1.727	-1.746	-1.710	-2.663	-2.688	-2.713	-2.750	-2.770	-2.780	-2.795	-2.809	-2.814	-2.808	-2.803
<b>Charges d'intérêt</b>	174	174	183	201	226	323	383	459	539	623	711	802	898	998	1.102	1.212
Charges de la dette directe totale	167	167	174	192	217	314	375	451	531	615	704	796	893	995	1.101	1.212
Charges de la dette indirecte	7	7	9	9	9	9	9	8	8	8	7	6	4	3	1	0
<b>Solde net à financer</b>	<b>-2.380</b>	<b>-2.169</b>	<b>-1.910</b>	<b>-1.947</b>	<b>-1.936</b>	<b>-2.986</b>	<b>-3.072</b>	<b>-3.173</b>	<b>-3.289</b>	<b>-3.394</b>	<b>-3.491</b>	<b>-3.597</b>	<b>-3.706</b>	<b>-3.812</b>	<b>-3.911</b>	<b>-4.015</b>
Sous-utilisation de crédit	257	257	250	257	262	327	333	339	346	353	361	369	377	385	394	404
<b>Solde net à financer prévisionnel</b>	<b>-2.123</b>	<b>-1.913</b>	<b>-1.660</b>	<b>-1.690</b>	<b>-1.674</b>	<b>-2.659</b>	<b>-2.739</b>	<b>-2.834</b>	<b>-2.943</b>	<b>-3.040</b>	<b>-3.131</b>	<b>-3.228</b>	<b>-3.329</b>	<b>-3.426</b>	<b>-3.516</b>	<b>-3.612</b>
Corrections de passage au solde de financement SEC2010	324	119	84	84	53	54	54	55	55	55	55	55	56	56	56	57
<b>Solde de financement SEC de l'administration centrale</b>	<b>-1.799</b>	<b>-1.794</b>	<b>-1.576</b>	<b>-1.606</b>	<b>-1.621</b>	<b>-2.605</b>	<b>-2.684</b>	<b>-2.779</b>	<b>-2.888</b>	<b>-2.985</b>	<b>-3.075</b>	<b>-3.173</b>	<b>-3.274</b>	<b>-3.370</b>	<b>-3.460</b>	<b>-3.555</b>
<b>Dette propre de l'entité</b>	<b>7.991</b>	<b>7.753</b>	<b>9.287</b>	<b>10.868</b>	<b>12.437</b>	<b>18.463</b>	<b>21.091</b>	<b>23.814</b>	<b>26.645</b>	<b>29.573</b>	<b>32.588</b>	<b>35.702</b>	<b>38.919</b>	<b>42.236</b>	<b>45.669</b>	<b>49.216</b>
- Encours de la dette directe	7.851	7.614	9.151	10.735	12.307	18.335	20.966	23.693	26.528	29.465	32.500	35.637	38.879	42.225	45.669	49.216
- Encours de la dette indirecte	139	139	136	133	130	128	124	121	118	108	88	66	40	11	0	0
<i>Rapport dette/recettes</i>	<i>127,5%</i>	<i>122,1%</i>	<i>144,4%</i>	<i>165,3%</i>	<i>184,2%</i>	<i>187,9%</i>	<i>210,1%</i>	<i>232,2%</i>	<i>253,6%</i>	<i>274,3%</i>	<i>294,5%</i>	<i>314,3%</i>	<i>333,2%</i>	<i>351,5%</i>	<i>369,0%</i>	<i>385,7%</i>

Sources : Documents budgétaires de la RBC, de la COCOM, de la COCOF et de la VGC et calculs propres.

Tableau 2 : Perspectives budgétaires de la Commission communautaire française (COCOF) dans le cas où elle reçoit les nouvelles compétences communautaires en provenance de la Communauté française (CF) pour la période 2025-2035 (en millions EUR)

	2021 initial	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	TCAM 21-24	TCAM 25-35
<b>Recettes totales</b>	524	525	530	544	558	2.966	3.018	3.072	3.135	3.212	3.292	3.376	3.465	3.563	3.666	3.773	2,0%	2,4%
<b>Recettes COCOF</b>	524	525	530	544	558	404	411	421	431	442	454	466	479	492	506	521	2,0%	2,6%
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>	73	74	74	77	79	81	84	86	89	92	95	98	101	104	108	112	2,1%	3,2%
Accords du Lombard	73	74	74	77	79	81	84	86	89	92	95	98	101	104	108	112	2,1%	3,2%
dont dotation proprement dite	71	71	75	77	80	82	84	87	90	93	96	99	102	106	110	113	3,7%	3,3%
dont contribution responsabilisation pension	0	0	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-2	-2	28,6%	6,8%
dont décomptes	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%	
<b>Transferts en provenance de la RBC</b>	288	288	290	300	310	315	320	327	334	342	351	360	369	379	390	400	2,5%	2,4%
Droit de tirage	234	234	236	245	254	257	261	267	273	279	286	293	301	308	317	325	2,7%	2,4%
Dotations spéciales pour missions ex-provinciales	54	54	55	56	56	57	58	60	61	63	65	67	69	71	73	75	1,7%	2,7%
<b>Transferts en provenance de la Communauté française</b>	156	156	158	159	161	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,1%	
<b>Recettes diverses</b>	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9	9	1,4%	1,5%
<b>Recettes issues du transfert des compétences bruxelloises de la CF</b>						2.562	2.607	2.652	2.704	2.770	2.839	2.910	2.987	3.071	3.160	3.252		2,4%
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>						2.486	2.536	2.585	2.636	2.700	2.768	2.837	2.912	2.994	3.081	3.171		2,5%
Dotation TVA						1.891	1.933	1.974	2.017	2.061	2.108	2.156	2.210	2.270	2.334	2.406		2,4%
Dotation IPP						544	552	559	565	584	604	624	643	664	684	702		2,6%
dont allocation de base						652	669	684	701	720	738	758	777	797	817	839		2,5%
dont mécanisme de transition						-35	-31	-27	-23	-19	-16	-12	-8	-4	0	0		-100,0%
dont contribution responsabilisation pension						-73	-85	-98	-113	-116	-119	-122	-126	-129	-133	-137		6,5%
dont décompte						0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Dotation étudiants étrangers						20	20	20	21	21	22	22	22	23	23	24		1,8%
Dotation maisons de justice						10	10	10	11	11	11	12	12	13	13	14		3,3%
Dotation infrastructures hospitalières						10	10	11	11	11	11	12	12	12	13	13		2,8%
Autres (loterie, jardin botanique, PAI)						11	11	11	11	11	12	12	12	12	13	13		1,8%
<b>Recettes diverses</b>						76	71	66	68	70	71	73	75	77	79	81		0,6%
dont recettes Recovery and Resilience Facility (RRF)						13	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0		-100,0%
<b>Dépenses primaires totales</b>	557	557	572	588	604	3.586	3.654	3.724	3.806	3.885	3.971	4.066	4.172	4.279	4.395	4.515	2,7%	2,3%
<b>Dépenses primaires COCOF</b>	557	557	572	588	604	615	626	638	650	663	677	691	706	721	737	754	2,7%	2,1%
<b>Dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>	137	137	145	153	162	165	168	172	176	181	186	191	196	202	208	214	5,8%	2,7%
Dépenses salariales	112	112	114	117	120	123	125	129	133	137	141	146	151	156	162	167	2,3%	3,2%
Subventions à BX1	1	1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	73,8%	2,0%
Autres soins de santé	7	7	7	8	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	10	10	2,2%	2,1%
Dotation à l'assemblée	0	0	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	6	6	6	6		1,8%
Association de gestion du Centre sportif de la Woluwe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-0,2%	-100,0%
Provisions	7	7	15	20	26	26	26	26	26	26	26	26	26	27	27	27	52,7%	0,5%
Dépenses Covid et relance	10	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%	
Impact du différentiel de paramètres macroéconomiques	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,3%	3,2%
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>	420	420	428	435	442	450	458	466	474	482	491	500	509	519	529	540	1,7%	1,8%

<b>Dépenses issues du transfert des compétences bruxelloises de la CF</b>						<b>2.972</b>	<b>3.028</b>	<b>3.087</b>	<b>3.156</b>	<b>3.222</b>	<b>3.294</b>	<b>3.375</b>	<b>3.466</b>	<b>3.558</b>	<b>3.658</b>	<b>3.761</b>		<b>2,4%</b>
<b>Enseignement</b>						<b>1.810</b>	<b>1.850</b>	<b>1.904</b>	<b>1.956</b>	<b>2.008</b>	<b>2.064</b>	<b>2.120</b>	<b>2.178</b>	<b>2.236</b>	<b>2.299</b>	<b>2.366</b>		<b>2,7%</b>
Dépenses salariales de l'enseignement						1.442	1.476	1.521	1.563	1.605	1.650	1.694	1.740	1.785	1.835	1.888		2,7%
Bâtiments scolaires						34	35	35	36	36	36	37	37	37	38	38		1,1%
Universités et Hautes écoles						333	339	348	358	367	378	389	401	413	426	440		2,8%
<b>Autres dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>						<b>755</b>	<b>761</b>	<b>756</b>	<b>764</b>	<b>767</b>	<b>773</b>	<b>787</b>	<b>810</b>	<b>833</b>	<b>857</b>	<b>884</b>		<b>1,6%</b>
Dépenses salariales hors-enseignement						265	270	278	286	295	306	315	326	337	349	363		3,2%
ONE						131	135	139	142	146	150	154	159	162	167	172		2,7%
RTBF						73	76	78	81	84	87	90	94	97	101	105		3,7%
FNRS et fonds associés						35	36	37	38	39	40	41	43	44	46	48		3,1%
Plan de relance						28	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0		-100,0%
Crédits variables						24	24	24	25	25	25	26	26	27	27	27		1,5%
Autres						200	200	200	192	178	164	160	163	165	167	169		-1,7%
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>						<b>407</b>	<b>417</b>	<b>426</b>	<b>436</b>	<b>446</b>	<b>457</b>	<b>467</b>	<b>479</b>	<b>489</b>	<b>501</b>	<b>511</b>		<b>2,3%</b>
<b>Solde primaire</b>	<b>-33</b>	<b>-32</b>	<b>-43</b>	<b>-44</b>	<b>-46</b>	<b>-620</b>	<b>-635</b>	<b>-652</b>	<b>-672</b>	<b>-673</b>	<b>-679</b>	<b>-690</b>	<b>-706</b>	<b>-716</b>	<b>-729</b>	<b>-742</b>		
Charges d'intérêt	1	1	0	0	0	61	75	93	112	132	153	175	198	222	248	276		
<b>Solde net à financer</b>	<b>-34</b>	<b>-32</b>	<b>-43</b>	<b>-45</b>	<b>-46</b>	<b>-682</b>	<b>-711</b>	<b>-745</b>	<b>-783</b>	<b>-805</b>	<b>-831</b>	<b>-865</b>	<b>-904</b>	<b>-938</b>	<b>-977</b>	<b>-1.017</b>		
Sous-utilisation de crédits	17	17	17	17	18	56	57	58	59	61	62	63	65	66	68	70		
<b>Solde net à financer provisionnel</b>	<b>-17</b>	<b>-16</b>	<b>-26</b>	<b>-27</b>	<b>-28</b>	<b>-625</b>	<b>-653</b>	<b>-687</b>	<b>-724</b>	<b>-745</b>	<b>-770</b>	<b>-801</b>	<b>-840</b>	<b>-872</b>	<b>-909</b>	<b>-947</b>		
Corrections de passage au solde de financement SEC2010	0	0	0	0	0	14	13	13	13	12	12	11	11	10	10	10		
<b>Solde de financement SEC de l'administration centrale</b>	<b>-17</b>	<b>-16</b>	<b>-26</b>	<b>-27</b>	<b>-28</b>	<b>-612</b>	<b>-640</b>	<b>-673</b>	<b>-711</b>	<b>-732</b>	<b>-758</b>	<b>-790</b>	<b>-829</b>	<b>-862</b>	<b>-899</b>	<b>-938</b>		
<b>Dettes propres</b>	<b>9</b>	<b>9</b>	<b>7</b>	<b>6</b>	<b>4</b>	<b>3.683</b>	<b>4.299</b>	<b>4.947</b>	<b>5.630</b>	<b>6.331</b>	<b>7.054</b>	<b>7.806</b>	<b>8.594</b>	<b>9.412</b>	<b>10.265</b>	<b>11.156</b>		
Dettes directes	7	7	6	5	3	3.681	4.297	4.946	5.629	6.330	7.053	7.806	8.594	9.412	10.265	11.156		
Dettes indirectes	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0		
<i>Rapport dette propre/recettes</i>	<i>1,6%</i>	<i>1,6%</i>	<i>1,4%</i>	<i>1,0%</i>	<i>0,7%</i>	<i>124,2%</i>	<i>142,4%</i>	<i>161,0%</i>	<i>179,6%</i>	<i>197,1%</i>	<i>214,2%</i>	<i>231,2%</i>	<i>248,0%</i>	<i>264,2%</i>	<i>280,0%</i>	<i>295,7%</i>		

Sources : Documents budgétaires de la COCOF et calculs propres.

Tableau 3 : Perspectives budgétaires de la Commission communautaire flamande (VGC) dans le cas où elle reçoit les nouvelles compétences communautaires en provenance de la Communauté flamande (VG) pour la période 2025-2035 (en millions EUR)

	2021 initial	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	TCAM 21-24	TCAM 25-35
<b>Recettes totales</b>	253	258	252	248	250	779	790	802	816	834	853	872	893	915	939	965	-1,0%	2,2%
<b>Recettes VGC</b>	253	258	252	248	250	178	181	184	188	192	196	200	204	209	214	219	-1,0%	2,1%
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>	18	19	19	19	20	21	21	22	22	23	24	25	26	26	27	28	2,2%	3,3%
Accords du Lombard	18	19	19	19	20	21	21	22	22	23	24	25	26	26	27	28	2,2%	3,3%
<b>Transferts en provenance de la RBC</b>	75	79	80	82	85	86	88	90	92	94	96	99	101	104	107	110	2,5%	2,5%
droit de tirage	55	58	59	61	64	64	65	67	68	70	72	73	75	77	79	81	2,8%	2,4%
dotations spéciales pour missions ex-provinciales	20	20	21	21	22	22	22	23	23	24	25	25	26	27	28	29	1,7%	2,7%
<b>Transferts en provenance de la Vlaamse Gemeenschap</b>	70	70	72	73	75	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
<b>Recettes diverses</b>	91	91	82	73	70	71	72	73	73	74	75	76	77	78	79	81	-8,1%	1,3%
<b>Recettes issues du transfert des compétences bruxelloises de la VG</b>						601	610	618	629	643	657	672	689	706	725	746		2,2%
<b>Transferts en provenance de l'autorité fédérale</b>						583	593	603	613	627	641	656	672	689	708	728		2,2%
Dotation TVA						431	440	450	459	469	480	490	502	515	530	545		2,4%
Dotation IPP						144	144	145	145	149	153	156	160	164	168	172		1,8%
dont allocation de base						163	167	171	175	180	185	189	194	199	204	210		2,5%
dont contribution responsabilisation pension						-20	-23	-27	-31	-32	-32	-33	-34	-36	-37	-38		6,6%
dont mécanisme de transition						1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0		-97,2%
Décomptes IPP/TVA						0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Dotation étudiants étrangers						2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		1,8%
Dotation maisons de justice						2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3,3%
Dotation infrastructures hospitalières						3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		2,8%
Autres (loterie, PAI)						2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		1,2%
<b>Recettes diverses</b>						18	16	15	15	16	16	16	17	17	18	18		-0,1%
dont recettes Recovery and Resilience Facility (RRF)						4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0		-100,0%
<b>Dépenses primaires totales</b>	298	300	256	232	231	1.267	1.287	1.314	1.345	1.378	1.412	1.450	1.488	1.530	1.573	1.621	-8,4%	2,5%
<b>Dépenses primaires VGC</b>	298	300	256	232	231	234	238	242	246	251	255	260	265	271	276	283	-8,4%	1,9%
<b>Dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>	233	235	189	164	162	164	166	169	172	175	178	182	185	190	193	198	-11,7%	1,9%
Dépenses de personnel	71	71	72	74	76	77	79	82	84	87	89	92	96	99	102	106	2,3%	3,2%
Administratie en transversale projecten	44	44	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-67,5%	0,0%
Onderwijs en vorming	38	38	40	24	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	-18,1%	0,0%
Cultuur, jeugd en sport	19	19	12	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	-53,8%	0,0%
Welzijn, gezondheid en gezin	6	6	7	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	-6,1%	0,0%
Overboekingen	55	55	56	57	57	58	58	59	59	60	60	61	61	62	62	63	1,1%	0,9%
Impact du différentiel de paramètres macroéconomiques	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,3%	3,2%
Dépenses Covid et relance	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-100,0%	
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>	66	66	67	68	69	70	72	73	74	75	77	78	80	81	83	84	1,7%	1,8%
<b>Dépenses issues du transfert des compétences bruxelloises de la VG</b>						1.032	1.049	1.072	1.099	1.127	1.157	1.189	1.223	1.259	1.297	1.338		2,6%

<b>Enseignement</b>						<b>602</b>	<b>613</b>	<b>628</b>	<b>643</b>	<b>658</b>	<b>676</b>	<b>694</b>	<b>713</b>	<b>734</b>	<b>757</b>	<b>781</b>		<b>2,6%</b>
Dépenses salariales de l'enseignement						430	438	450	462	474	488	502	518	535	553	572		2,9%
Provision de soutien à l'éducation						13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13		0,0%
Universités et Hautes écoles						51	52	53	55	57	58	60	62	65	67	69		3,2%
Autres dépenses d'enseignement						108	110	111	113	114	116	118	120	122	124	126		1,6%
<b>Autres dépenses aux hypothèses de projection particulières</b>						<b>278</b>	<b>281</b>	<b>285</b>	<b>294</b>	<b>303</b>	<b>313</b>	<b>323</b>	<b>333</b>	<b>344</b>	<b>356</b>	<b>368</b>		<b>2,8%</b>
Dépenses salariales hors-enseignement						125	128	132	136	140	145	149	154	160	165	171		3,2%
Soins aux personnes âgées						49	51	53	57	60	63	67	70	74	78	82		5,4%
Kind & Gezin						61	62	63	64	65	66	68	69	70	72	73		1,8%
Plan de relance						7	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0		-100,0%
VRT						3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3		-0,4%
Autres						33	34	34	35	35	36	37	37	38	38	39		1,6%
<b>Dépenses primaires indexées selon l'inflation</b>						<b>153</b>	<b>156</b>	<b>159</b>	<b>162</b>	<b>166</b>	<b>169</b>	<b>173</b>	<b>177</b>	<b>181</b>	<b>185</b>	<b>189</b>		<b>2,1%</b>
<b>Solde primaire</b>	<b>-45</b>	<b>-42</b>	<b>-4</b>	<b>16</b>	<b>20</b>	<b>-488</b>	<b>-496</b>	<b>-512</b>	<b>-528</b>	<b>-544</b>	<b>-560</b>	<b>-577</b>	<b>-595</b>	<b>-615</b>	<b>-634</b>	<b>-656</b>		
Charges d'intérêt	8	8	10	10	10	14	25	39	53	69	86	103	121	141	162	185		
<b>Solde net à financer</b>	<b>-53</b>	<b>-50</b>	<b>-14</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>-502</b>	<b>-522</b>	<b>-550</b>	<b>-582</b>	<b>-613</b>	<b>-646</b>	<b>-681</b>	<b>-717</b>	<b>-756</b>	<b>-796</b>	<b>-841</b>		
Sous-utilisation de crédits	0	0	0	0	0	28	29	29	30	31	31	32	33	34	35	36		
<b>Solde net à financer provisionnel</b>	<b>-53</b>	<b>-50</b>	<b>-14</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>-474</b>	<b>-493</b>	<b>-521</b>	<b>-552</b>	<b>-582</b>	<b>-614</b>	<b>-648</b>	<b>-684</b>	<b>-721</b>	<b>-761</b>	<b>-805</b>		
Corrections de passage au solde de financement SEC2010	0	0	0	0	0	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8		
<b>Solde de financement SEC de l'administration centrale</b>	<b>-53</b>	<b>-50</b>	<b>-14</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>-468</b>	<b>-487</b>	<b>-514</b>	<b>-545</b>	<b>-575</b>	<b>-607</b>	<b>-641</b>	<b>-676</b>	<b>-714</b>	<b>-753</b>	<b>-797</b>		
<b>Dettes propres</b>	<b>183</b>	<b>180</b>	<b>193</b>	<b>188</b>	<b>178</b>	<b>1.039</b>	<b>1.533</b>	<b>2.054</b>	<b>2.606</b>	<b>3.188</b>	<b>3.802</b>	<b>4.451</b>	<b>5.134</b>	<b>5.856</b>	<b>6.617</b>	<b>7.421</b>		
Dettes directes	44	42	58	56	49	914	1.410	1.934	2.489	3.081	3.715	4.385	5.095	5.845	6.617	7.421		
Dettes indirectes	138	138	135	132	129	126	123	120	116	108	88	65	40	11	0	0		
<i>Rapport dette/recettes</i>	<i>72,1%</i>	<i>69,6%</i>	<i>76,8%</i>	<i>75,7%</i>	<i>71,0%</i>	<i>133,4%</i>	<i>193,9%</i>	<i>256,0%</i>	<i>319,2%</i>	<i>382,2%</i>	<i>445,8%</i>	<i>510,2%</i>	<i>575,0%</i>	<i>639,7%</i>	<i>704,6%</i>	<i>769,3%</i>		

Sources : Documents budgétaires de la VGC et calculs propres.

## Annexe 9 : Données supplémentaires pour le scénario alternatif IPP lieu de travail

A titre d'information, le tableau 1 et le tableau 2 présentent respectivement les clés de répartition régionale pour l'IPP total et l'IPP régional.

**Tableau 1 : IPP total<sup>213</sup> du Royaume (en millions EUR) et ventilation régionale (en %) au lieu de domicile et au lieu de travail pour les années de revenus 2014 à 2018**

	2014	2015	2016	2017	2018
Recettes IPP	41.786,29	42.001,64	42.087,71	43.946,43	44.628,59
<b>IPP au lieu de domicile</b>					
<b>Bruxelles</b>	<b>8,24%</b>	<b>8,29%</b>	<b>8,35%</b>	<b>8,34%</b>	<b>8,37%</b>
Flandre	63,61%	63,56%	63,67%	63,71%	63,89%
Wallonie	28,15%	28,15%	27,98%	27,95%	27,74%
<b>IPP au lieu de travail</b>					
<b>Bruxelles</b>	<b>13,74%</b>	<b>13,65%</b>	<b>13,64%</b>	<b>13,49%</b>	<b>13,38%</b>
Flandre	60,45%	60,53%	60,69%	60,83%	61,14%
Wallonie	25,81%	25,82%	25,66%	25,68%	25,48%

Sources : SPF Finances, Steunpunt Werk en Sociale Economie, Statbel, ICN et calculs propres.

Les données montrent que la ventilation bruxelloise augmente de 5,01 points de pourcentage par rapport à la ventilation des recettes de l'IPP au lieu de domicile. La part flamande diminue de 2,75 points de pourcentage et la part wallonne de 2,26 points de pourcentage par rapport à la ventilation des recettes de l'IPP au lieu de domicile.

**Tableau 2 : IPP régional total du Royaume (en millions EUR) et ventilation régionale (en %) au lieu de domicile et au lieu de travail pour les années de revenus 2014 à 2018**

	2014	2015	2016	2017	2018
Recettes IPP régional	9.178,63	9.172,12	9.203,84	9.282,14	9.468,84
<b>IPP régional au lieu de domicile</b>					
<b>Bruxelles</b>	<b>8,70%</b>	<b>8,71%</b>	<b>8,88%</b>	<b>8,75%</b>	<b>8,81%</b>
Flandre	63,42%	63,12%	63,23%	63,59%	63,91%
Wallonie	27,88%	28,17%	27,89%	27,66%	27,28%
<b>IPP régional au lieu de travail</b>					
<b>Bruxelles</b>	<b>14,48%</b>	<b>14,37%</b>	<b>14,39%</b>	<b>14,13%</b>	<b>13,95%</b>
Flandre	60,10%	59,92%	60,14%	60,58%	61,08%
Wallonie	25,42%	25,71%	25,47%	25,28%	24,97%

Sources : SPF Finances, Steunpunt Werk en Sociale Economie, Statbel, ICN et calculs propres.

Les données montrent que la ventilation bruxelloise augmente de 5,14 points de pourcentage par rapport à la ventilation des recettes de l'IPP au lieu de domicile. La part flamande diminue de 2,83 points de pourcentage et la part wallonne de 2,31 points de pourcentage par rapport à la ventilation des recettes de l'IPP au lieu de domicile.

<sup>213</sup> IPP hors taxes communales et d'agglomération du SPF Finances. Cette dernière a été supprimée depuis 2016.

## Projections pour les exercices 2021 à 2035

Le Tableau 3 présente les projections de l'IPP total du Royaume et sa ventilation régionale au lieu de domicile et au lieu de travail.

**Tableau 3 : Projections de l'IPP total du Royaume (en millions EUR) et ventilation régionale (en %) au lieu de domicile et au lieu de travail pour les exercices d'imposition 2021 à 2035**

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Recettes IPP	43.991	46.254	47.585	49.706	52.079	54.352	56.650	58.916	61.178	63.495	65.744	68.042	70.378	72.865	75.486
<b>IPP au lieu de domicile</b>															
<b>Bruxelles</b>	<b>8,5%</b>	<b>8,4%</b>	<b>8,4%</b>	<b>8,5%</b>	<b>8,5%</b>	<b>8,5%</b>	<b>8,6%</b>	<b>8,6%</b>	<b>8,6%</b>	<b>8,6%</b>	<b>8,6%</b>	<b>8,6%</b>	<b>8,6%</b>	<b>8,6%</b>	<b>8,6%</b>
Flandre	63,7%	63,9%	64,0%	63,9%	63,9%	64,0%	64,0%	64,0%	64,0%	64,0%	64,0%	64,1%	64,1%	64,1%	64,1%
Wallonie	27,7%	27,7%	27,6%	27,6%	27,6%	27,5%	27,5%	27,4%	27,4%	27,4%	27,3%	27,3%	27,3%	27,3%	27,2%
<b>IPP au lieu de travail</b>															
<b>Bruxelles</b>	<b>13,1%</b>	<b>13,0%</b>	<b>13,0%</b>	<b>12,9%</b>	<b>12,8%</b>	<b>12,7%</b>	<b>12,7%</b>	<b>12,6%</b>	<b>12,5%</b>	<b>12,4%</b>	<b>12,3%</b>	<b>12,3%</b>	<b>12,2%</b>	<b>12,1%</b>	<b>12,1%</b>
Flandre	61,3%	61,4%	61,5%	61,6%	61,7%	61,8%	61,9%	62,0%	62,1%	62,2%	62,3%	62,3%	62,4%	62,5%	62,6%
Wallonie	25,7%	25,6%	25,5%	25,5%	25,5%	25,5%	25,5%	25,4%	25,4%	25,4%	25,4%	25,4%	25,4%	25,4%	25,4%

Sources : SPF Finances, Steunpunt Werk en Sociale Economie, Statbel, ICN et calculs propres.